

General prof. univ. dr. MIRCEA MUREȘAN
General de brigadă (r) CS I dr. Gheorghe VĂDUVA

CIP

STRATEGIA DE PARTENERIAT, PARTENERIATUL STRATEGIC

Drepturile rezervate Universității Naționale de Apărare

Răspunderea pentru conținutul lucrării revine autorilor

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE „CAROL I“
- București, 2005 -

Între indiferență, ostilitate, confruntare și parteneriat, lumea va alege, din ce în ce mai mult, parteneriatul. Altfel, totul se va complica, se va degrada, haosul se va accentua, iar sistemele se vor prăbuși, unul câte unul, datorită, în primul rând, lanțului interdependențelor care ne leagă, ne unește și, în același timp, ne încătușează. Suntem prea strâns legați unii de alții pentru a mai putea fi vreodată separați.

Lucrare apărută sub egida Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din cadrul Universității Naționale de Apărare

CUPRINS

Introducere	9
Determinări necesare	13
Capitolul 1 De la confruntări la parteneriate	21
1.1. Evoluția caracteristicilor mediului global și mediului regional de securitate.....	21
1.2. Mutații strategice.....	22
1.3. Cauze și determinări ale trecerii de la confruntare la parteneriat.....	23
Capitolul 2 Parteneriate europene și euro-atlantice	27
2.1. Dimensiunea euro-atlantică a unui parteneriat necesar, parteneriatul NATO-UE.....	27
2.2. Parteneriatul pentru Pace.....	36
2.3. Parteneriate euro-atlantice.....	36
2.4. Parteneriatul strategic UE – Orientul Mijlociu.....	39
2.5. Parteneriatul euro-mediteranean (Euro-med).....	45
2.6. Parteneriatul strategic româno-american.....	47
2.7. Parteneriatul strategic România – Franța.....	51
2.8. Relația transatlantică.....	55
2.9. Posibile parteneriat strategic de vecinătate.....	62
Capitolul 3 Parteneriate eurasiatice	64
3.1. Asia paradoxurilor, confruntărilor și parteneriatelor.....	64
3.2. Un nou heartland. Un nou rimland.....	67
3.2.1. Parteneriatul strategic Rusia – Uniunea Europeană.....	68
3.2.2. Parteneriatul strategic China – Rusia.....	73
3.2.3. Parteneriatul strategic China – Uniunea Europeană.....	86
3.2.4. Raporturile China – Statele Unite ale Americii.....	92
3.2.5. Bătălia pentru Asia Centrală.....	98
3.2.6. Un posibil parteneriat ruso-japonez.....	100
3.2.7. Parteneriatul strategic UE-ALC.....	102
3.2.8. Parteneriatul strategic India – SUA.....	104

3.2.9. Un posibil parteneriat strategic India – Uniunea Europeană.....	106
3.2.10. Parteneriat strategic China – Indochina.....	108
3.2.11. Parteneriatul strategic China – Mexic.....	109
3.2.12. Parteneriatul strategic sino-egiptean.....	110
3.2.13. Spre un posibil parteneriat strategic sino-indian.....	113
3.3. Confruntare și cooperare în bătălia pentru resurse.....	116
3.3.1. Parteneriatul Rusia – SUA.....	116
3.3.2. Parteneriatul strategic Rusia-India.....	123
3.3.3. Parteneriatul strategic Italia-România.....	129
3.4. Reconfigurări strategice.....	132
Capitolul 4 Confruntări și parteneriate în Europa Centrală și în zona Mării Negre	135
4.1. Competiție și parteneriate.....	135
4.2. Sinapsă strategică.....	139
4.3. Nucleu și pivot.....	161
4.4. Rolul României în spațiul geopolitic și geostrategic central european și în cel al Mării Negre.....	176
Capitolul 5 Influența parteneriatelor asupra artei militare	178
5.1. Impactul strategic al parteneriatelor.....	178
5.2. Coordonate ale evoluției artei militare la început de mileniu.....	185
Capitolul 6 Strategii de alianță și de coaliție	188
6.1. Alianțe și coaliții.....	188
6.2. Parteneriat pentru Marele Orient Mijlociu.....	194
6.2.1. Noua maieutică a unui ținut cu o veche istorie: Irakul... ..	198
6.2.2. Afghanistan – o civilizație de lut și de războaie.....	205
6.2.3. Pe un drum cu sens unic.....	211
6.2.3.1. O floare occidentală pentru Orient.....	212
6.2.3.2. Realități și interese.....	213
6.2.3.3. Triunghiul fierbinte.....	217
6.3. Parteneriat și paradox în geopolitica fractală a islamului.....	219
6.3.1. Eternul paradox.....	219
6.3.2. Orgolii, interese sau jocuri geopolitice?.....	223
6.3.3. Disimetrie, asimetrie, perversitate.....	225

Capitolul 7 Tendințe în dinamica parteneriatelor	230
7.1. Tendințe în constituirea și evoluția parteneriatelor în reconstrucția centrelor de putere.....	230
7.2. Tendințe în evoluția parteneriatelor economice, politice și militare	236
7.3. Tendințe în evoluția parteneriatelor din mediul de securitate	238
7.4. Specializare, complexitate, parteneriat.....	240
7.5. Parteneriate și identități.....	244
7.5.1. Identitate, entitate, unitate, diversitate.....	245
7.5.2. Parteneriat, diferențiere, opoziție, conflict	250
7.5.3. Între realism și liberalism	257
Capitolul 8 Parteneriat și integrare.....	264
8.1. Conceptul de integrare europeană.....	266
8.1.1. Definirea conceptului.....	268
8.1.2. Integrare, individualizare, coalizare, divizare.....	273
8.2. Uniunea Europeană și integrarea europeană.....	277
8.2.1. Determinări. Imperative și perturbații.....	277
8.2.2. Integrare și suveranitate	279
8.2.3. Dimensiuni ale integrării europene	280
8.2.3.1. Integrarea economică	280
8.2.3.2. Integrarea politică.....	281
8.2.3.3. Integrarea informațională.....	281
8.2.3.4. Integrarea de securitate. Spațiul Schengen.....	282
8.2.3.5. Integrarea militară.....	284
8.2.3.6. Integrarea culturală.....	300
8.2.3.7. Integrarea europeană și integrarea euro-atlantică. Contraste și complementarități	305
8.3. Strategia extinderii europene.....	307
8.3.1. Conceptul extinderii	307
8.3.2. Strategia integrării României în UE	308
Capitolul 9 Parteneriat, rețea, zone de interes, terorism	313
9.1. General și specific în dinamica terorismului contemporan	314
9.2. Terorismul de falie	324
9.3. Atacuri, contraatacuri lor și reacții de tip terorist în zone de interes.....	326
9.3.1. Acțiuni teroriste în sistem și în rețea.....	327

9.3.2. Acțiuni teroriste în mozaic	329
9.4. Evaluarea terorismului	330
9.5. Politici și strategii directe și indirecte	332
9.6. Operații împotriva terorismului.....	335
Capitolul 10 Constante și contraste.....	341
10.1. Alte măști, aceeași scenă.....	343
10.2. Extreme care se ating.....	348
10.3. Extindere, dinamism, parteneriate	350
Unele concluzii.....	361
În loc de încheiere.....	365
Bibliografie.....	367
Anexe	372
Anexa nr. 1 Cronologia relațiilor României cu NATO	372
Anexa nr. 2 Cronologia construcției europene	379
Anexa nr. 3 Parteneriatul României cu Ungaria	399
Anexa nr. 4 Model de Protocol de parteneriat strategic.....	407
Anexa nr. 5 Dimensionări ale procesului frontierelor europene	409

INTRODUCERE

Chiar dacă este foarte departe de a fi unitară și indivizibilă, lumea devine tot mai interdependentă. De fapt, fără interdependență, nu există și nu poate exista nici lume, nici nelume. Interdependența nu este însă un produs al slugărniceii, nici al presiunilor puterii asupra slăbiciunii, nici al sărăciei împotriva bogăției și nici măcar al bogăției aliate împotriva presiunilor sărăciei. În fond, bogăția nu este doar un opus al sărăciei, ci și un produs al ei, în sensul că, în general, prin sărăcirea continuă a unei părți a planetei s-a îmbogățit și se îmbogățește continuu o alta. Dar și sărăcia este, la rândul ei, un efect al îmbogățirii celor foarte bogați, întrucât lumea este polarizată și polarizantă, iar dacă bogăția se adună într-o parte, sărăcia rămâne în cealaltă. Aceste adevăruri nu sunt absolute, în fond bogăția și sărăcia se pot afla într-o relație tip mozaic, dând, după unii, sarea și piperul acestei lumi, acel contrast interior care generează mișcarea, acțiunea și progresul.

Dar nu numai din aceste cauze este lumea interdependentă. Ea este interdependentă, pentru că este contradictorie, pentru că neagă azi ce a afirmat ieri și afirmă mâine ce a negat azi. E drept, ca să scape de această dihotomie, apelează, uneori, la concepte pe care le-a inventat cândva, în marea ei bătălie cu necunoscutul, între care se află, în prim-plan, cuvântul *posibil* și, legat de acesta, *infinitul mic*. Pentru aceasta, lumea și-a creat și își creează continuu, printr-o foarte complicată strategie generativă, filosofi, istorici, artiști, matematicieni și militari. Matematicienii le vor modela ei pe toate, și haosul, și probabilitățile condiționate sau necondiționate, și infinitul mic și pe cel mare, pentru că nivelul al doilea și al treilea de abstractizare permit orice și oricum, atâta vreme cât formula este logică și coerentă. Militarii nu vor distruge ce au creat sau

modelat matematicienii, ci doar vor pune în aplicare o complicată ecuație potrivit căreia forța creează nu doar amenințare, ci și supraviețuire și distruge labirinturile încurcate care ies din ecuațiile nelineare. De unde rezultă că lumea ar trebui să fie interdependentă nu numai din cauza logicii sau a matematicii, ci și din cauza forței care ucide și protejează, distruge și generează. Dar tocmai acestea creează, alături de puține certitudini, și imensa îndoială. Îndoiala naște cugetarea, iar cugetarea zămislește proiectul acțiunii umane eficiente. De unde și marele deziderat al lumii raționale: nici o acțiune necugetată, nici o cugetare lipsită de finalitate acțională rațională.

Oamenii își gândesc, deci, acțiunile și, cum omul nu există în afara complicatului sistem care îl generează și regenerează continuu, acțiunile, mai exact, proiectele lor creează asocieri, disocieri, parteneriate, adversități, respingeri, indiferențe, tot arsenalul... Iar toate acestea se combină de n ori luate câte k , sau Dumnezeu mai știe cum, astfel încât ieșirea din labirint nu mai ține doar de intuiția și inteligența individuală, ci de întregul sistem de interdependențe de care am vorbit mai sus.

Prima și cea mai importantă expresie socială a interdependenței este *parteneriatul*. Oamenii devin parteneri nu doar pentru a nu deveni dușmani, ci și pentru a face față unor dușmani comuni sau unor provocări comune, pentru a merge împreună pe un drum, sau fiecare pe drumul lui, pentru a lua viața în piept împreună. Parteneriatul înseamnă amplificarea puterii entităților, chiar dacă el, parteneriatul, nu este o entitate și nici o entitate de entități.

Parteneriatul este o construcție dinamică, oportună și complexă, bazată pe interese comune sau pe o strategie de armonizare a unor interese diferite. Lumea este plină de adversități și parteneriate, dar puține dintre ele ating valoarea unor parteneriate strategice.

Cu toate acestea, nu există domeniu de activitate care să aibă importanță regională sau globală fără parteneriate strategice. Există parteneriate strategice în economie, în transporturi, în construcții, în comunicații, în informatică, în electronică, în comerț, în domeniul securității și apărării, adică acolo unde există și persistă o dinamică intensă și consistentă a realităților, perspectivelor și intereselor.

Parteneriatele sunt strict legate de interese, dar și de valori. Interesele le condiționează, valorile le consolidează și le susțin. Nimic nu poate avea durată pe lumea aceasta dacă nu are valoare sau dacă nu are la bază un sistem de valori. Alianțele și coalițiile trec. E drept, unele durează zeci de ani, altele doar o bătălie. Dar nici una nu a fost și nu va fi eternă. Eterne sunt doar valorile. Ele nu trec niciodată, nici măcar atunci când sunt uitate.

Nici parteneriatele nu sunt eterne. Ele pot dura atât cât durează interesele pentru care au fost create. Pot dura însă și mai mult, dacă, dincolo de interese, există și construcții solide, bazate pe corectitudine, respect, încredere, sinceritate și loialitate. Acestea sunt valori care stau la baza parteneriatelor și care împing lumea înainte.

Corectitudinea, respectul, încrederea, sinceritatea și loialitatea, chiar dacă sunt valori universale în relațiile dintre oameni și dintre comunitățile umane, sau, poate, tocmai de aceea, pot fi transparente la semnificații și, din acest motiv, implicate în foarte multe sisteme de parteneriate. În fond, parteneriate există și în lumea interlopă, și în cea a rețelilor mafioate sau teroriste. Și acolo cei care acționează împreună trebuie să fie, în relațiile dintre ei, corecți, sinceri și loiali, să se respecte și să aibă încredere unii în alții. De unde rezultă că, nici în domeniul crimei, al infracționalității și al terorismului, nu există și nu poate exista acțiune eficientă fără respect, fără încredere, fără loialitate, fără parteneriat. Și în ticăloșie oamenii trebuie să colaboreze. Și în iad, există parteneriate. Și toate

aceste parteneriate, indiferent de natura și scopurile lor, trebuie analizate, cunoscute, înțelese și folosite.

Parteneriatele pe care le avem noi în vedere în această lucrare sunt cele strategice, adică cele care pun în aplicare un concept politic mai larg, îndeosebi în ceea ce privește securitatea și apărarea, dar nu doar în spațiul limitat și rigid al confruntărilor armate, ci în spațiul extins al securității sistemelor și proceselor politice, economice, sociale, culturale, informaționale și militare. Parteneriatele care se constituie în aceste domenii și pentru aceste domenii – de fapt, cvasitalitatea parteneriatelor – generează o strategie de parteneriate, care pune în operă o politică de parteneriate și, la rândul lor, sunt un produs al acestei strategii de parteneriat. Nu aveam de a face cu un cerc vicios, cum ar părea la prima vedere, ci cu un sistem complex de generare și regenerare continuă, într-o deplină unitate a procesuală dinamică și complexă, a parteneriatelor și strategiei de parteneriat.

Instituția militară ar un rol deosebit de important în susținerea și punerea în operă a acestor parteneriate. Nu există parteneriate de dragul parteneriatelor, ci parteneriate cu obiective foarte precise și modalități exacte de punere a lor în operă. Parteneriatele strategice de azi – deși toate se numesc așa, inclusiv cele dintre marile corporații și dintre marile firme care produc tehnologii ultramoderne – vizează, în primul rând crearea unui mediu propice pentru cooperare economică, politică, socială, culturală și informațională, pentru combaterea terorismului și gestionarea corespunzătoare a crizelor și conflictelor. „România poate fi un partener credibil, afirma Președintele României, atâta timp cât armata ei va fi capabilă să se angajeze în operațiunile pe care NATO sau aliații strategici ai României le vor declanșa dincolo de frontierele naționale ale României.“ Parteneriat strategie înseamnă să trăiești intens și deplin nu numai în spațiul propriu, ci și în cel al lumii, să-ți pese adică de ceea ce se întâmplă pe întreaga planetă.

DETERMINĂRI NECESARE

De ce parteneriate și nu confruntări? Exclud parteneriatele confruntările sau reprezintă un alt tip de înfruntare și de confruntare? Sunt parteneriatele o modă? Le practică toată lumea sau doar anumite țări, entități, alianțe, coaliții etc.? Reprezintă ele o speranță politică și strategică pentru viitor sau sunt doar simple variațiuni pe aceeași temă?

În principiu, parteneriatele se practică de când lumea. Ele presupun desfășurarea unor activități, constituirea și punerea în aplicare a unor relații bazate pe egalitate, respect, *fair play* și avantaj reciproc. Partenerii, păstrându-și identitatea și personalitatea, colaborează intens, găsesc împreună soluții, își respectă deciziile, se consultă atunci când le iau și fac în așa fel încât să nu se incomodeze reciproc, să nu ajungă la contradicții majore sau la conflict și să-și unească forțele pentru a face față unor terțe provocări, pentru a rezolva probleme dificile, urgente sau de perspectivă, sau pentru a-și asuma anumite riscuri.

Parteneriat nu înseamnă încă prietenie, dar prietenia înseamnă totdeauna parteneriat. Există parteneri în politică, în afaceri, în tot felul de acțiuni și activități, în relații internaționale, în general, în rezolvarea uneia sau mai multor probleme. De unde rezultă că parteneriatele pot fi:

- permanente;
- de lungă durată;
- de scurtă durată;
- conjuncturale;
- pentru rezolvarea mai multor probleme;
- pentru rezolvarea unei singure probleme;
- pentru o singură acțiune.

Aceste tipuri de parteneriate sunt valabile de la nivelul indivizilor la nivelul statelor, alianțelor, coalițiilor, organi-

zațiilor și organismelor internaționale. Este adevărat, parteneriatele permanente nu sunt veșnice, ci pe o foarte lungă perioadă de timp, adică atâta timp cât există interese comune sau modalități comune de materializare a unor interese. Ele reprezintă, deopotrivă, o trecere la limită a conceptului și o angajare continuă, de durată, adică crearea unor interdependențe. Acest tip de parteneriate va caracteriza din ce în ce mai mult societatea viitorului.

Parteneriate există peste tot și peste tot ele se constituie în vederea unor acțiuni, pentru felurite afaceri și pentru realizarea unor scopuri și obiective mai mult sau mai puțin comune (dar care au unele puncte sau zone de intersecție), pe toate palierele și de toate felurile.

Parteneriate realizează și marile puteri, și organismele internaționale, dar și diferite entități din lumea interlopă, din economia subterană, din lumea traficantilor de droguri, de arme, de carne vie și de influență, din cadrul crimei organizate etc. De unde rezultă dubla determinare a parteneriatelor:

- voluntariatul;
- necesitatea.

Voluntariatul se exprimă prin voința părților de a colabora, de a deveni parteneri. El înseamnă voință, opțiune, libertate de alegere a partenerilor, negociere, construcție pe bază de scopuri și obiective comune sau apropiate, planuri comune, acorduri, înțelegeri.

Necesitatea înseamnă, de regulă, impunere creată de anumite evoluții ale situațiilor și realităților. Adesea, indivizii, statele, organizațiile, actorii de pe scena internațională simt nevoia și chiar obligația să devină parteneri. Necesitatea este, la rândul ei, multiplu determinată. Spre exemplu, la ora actuală, nici un stat de pe lume, fie el superputere nucleară, mare putere sau stat din lumea a treia, nu-și poate asigura securitatea de unul singur. De aceea, tipul de securitate care se impune la

începutul secolului al XXI-lea este *securitatea prin cooperare* sau *securitatea prin parteneriate*.

Lumea a devenit interdependentă, rețelele de informații, de comunicații, cele economice, ca și numeroasele infrastructuri sunt internaționale, acoperind, practic, întreaga planetă. Nici un stat și nici un om de pe această planetă nu mai este, în principiu, singur. Se poate izola sau poate fi izolat, dar singurătatea nu mai poate exista decât ca opțiune anormală, patologică sau absurdă. Ea nu mai este și nu mai poate fi o caracteristică a lumii în care trăim, deși se spune – și nu fără temei – că, în această epocă de haos planetar, marile aglomerări produc nu numai multă singurătate, ci și o anomalie a acesteia. Cu cât aglomerarea este mai mare, cu atât bietul om se simte mai singur. Dar asta este altceva.

Societatea este prea departe de el pentru a-l lua cu adevărat în seamă, iar structurile imediate, protectoare, cum ar fi familia, grupul etnic sau religios, sunt lovite puternic de procesul de globalizare, de dificultățile de fiecare zi ale vieții, de fenomenul înstrăinării, ce nu poate fi încă pe deplin controlat, cu toată strategia organismelor internaționale și țărilor democratice prin care se trec în prim plan problemele omului individual.

Tocmai de aceea au trecut în prim-plan, ca primă urgență, drepturile omului. Este însă un mod artificial de a corecta sau gestiona o tendință majoră a lumii actuale: *afirmarea comunităților și însingurarea indivizilor*. Milioane, chiar sute de milioane de oameni de pe această planetă sunt lipsiți complet de cele mai elementare drepturi – dreptul la muncă, la instruire, la viață, la protecție, la siguranță, la hrană, la opinie –, în timp ce agresivitatea traficantilor de droguri, de carne vie, terorismul și crima organizată amenință din toate părțile.

După 1990, în jur de 4 milioane de oameni, dintre care 90% civili, și-au pierdut viața în conflicte militare, iar 10

milioane și-au părăsit căminele și țările¹. Aproape trei miliarde de oameni – adică jumătate din populația planetei – trăiesc cu mai puțin de 2 euro pe zi, în timp ce, anual, 45 de milioane de oameni mor de foame sau de malnutriție. Se așteaptă ca, în viitor, datorită încălzirii planetei, să se împuțineze resursele de apă potabilă, să se intensifice concurența pentru controlul acestor resurse, în timp ce bătălia pentru resursele energetice devine tot mai acută.

Europa, spre exemplu, este principalul importator mondial de petrol și gaze; ea importă 50% din consumul de energie, iar în 2030, potrivit estimărilor, aceste importuri vor fi de 70%. Produsele respective se importă din regiunea Golfului, din Rusia și din Africa de Nord². De unde rezultă că, în viitorul apropiat, bătălia se va duce în principal pentru aceste resurse, deci pentru aceste zone.

Cum va proceda Uniunea Europeană pentru a-și procura aceste resurse? Va fi un simplu importator, depinzând de jocurile finanței și de cele ale marilor interese de anvergură mondială, sau va deveni ea însăși unul dintre marii actori, unul dintre acele centre de putere care generează, deopotrivă, politica, finanța, dominanța și, în concluzie, influența și chiar dictatul? Uniunea Europeană nu răspunde tranșant la aceste întrebări. Nici nu și le pune în termenii aceștia. Atunci, în ce termeni ar trebui formulate aceste întrebări, care, la urma urmei, sunt chestiuni existențiale?

Pe la începutul anului 2005, comisarul european pentru relații externe și pentru politica de bună vecinătate, a făcut o vizită în Ucraina, țară cu care Uniunea Europeană intenționează să aibă o relație specială consolidată. Obiectivele urmărite de UE sunt foarte clare: pregătirea Ucrainei pentru o integrare europeană, după 2008, creșterea influenței europene în zonă,

¹ <http://www.iss-eu.org>, *Stratégie européenne de sécurité*, L'Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union Européenne, decembre 2003, p. 4-5.

² *Ibidem*, pp. 5-6.

extinderea granițelor Uniunii în tot spațiul geografic și geopolitic european și, în viitor, construirea unei arhitecturi eurasiatice, în termeni de resurse, de influență și de putere. Puterea, azi, nu se poate realiza decât prin parteneriat. Nu sunt și nu vor putea fi puternici decât cei care construiesc și cei care sunt incluși în astfel de parteneriate.

Parteneriatul strategic reprezintă, într-o anumită măsură, o alternativă la confruntare. Dar parteneriatele nu exclud confruntarea, ci doar recoalizează țările planetei, îndeosebi marile puteri, pentru a evita confruntarea dintre ele în competiția piețelor și a resurselor.

Obiectivul major al acestor parteneriate este *prevenirea războiului și asigurarea unui mediu de securitate care să permită, pe de o parte, gestionarea crizelor și conflictelor și oprirea extinderii lor și, pe de altă parte, realizarea unor asocieri în vederea accesului (privilegiat sau neîngrădit) la resurse, la finanțe și la piețe.*

Există cel puțin trei categorii de factori care determină, impun sau stimulează strategia parteneriatelor. Această strategie a parteneriatelor, se știe, se prezintă ca o modalitate de punere în operă a marilor strategii indirecte de alianță, de dominare, coabitare sau supraviețuire.

1. Prima categorie de factori cuprinde *realitatea economică, politică, etnică și religioasă*, cu toate complicatele amenințări și riscuri ce decurg de aici. Această categorie se referă la:

- procesul dezvoltării economiei și informației, care a luat-o cu mult înaintea politicii internaționale, aceasta văzându-se nevoită să încerce să țină pasul sau să găsească soluții care să nu creeze conflicte majore între sistemul politic global, ce nu reușește să iasă din discrepanțe acute, fragmentare, lipsă de unitate și chiar extremism, și sistemele economice și informaționale, ce tind spre extindere, gigantism și globalizare;
- fragmentarea politică excesivă;

- apariția unor falii strategice între politica de globalizare economică, informațională și în domeniul sistemelor de securitate și politica identitară;

- recrudescența fundamentalismului politic, etnic și religios;

- prejudecățile și nedreptățile istoriei, care nu sunt estompate, ci, dimpotrivă, reliefate și mai mult prin adâncirea faliilor și decalajelor economice și tehnologice;

- presiunile exercitate de sute de ani de anumite cercuri de interese asupra unor populații;

- diferențele teritoriale;

- extremismul de situație etnic și religios.

2. A doua categorie de factori – cea mai puternică și cea mai influentă – se constituie din *recrudescența capacității distructive a statelor politice* și, de aici, *sporirea efectului descurajator al perspectivei conflictelor și războaielor*. Această perspectivă a început o dată cu lansarea celor două bombe atomice – la Hiroshima și Nagasaki – și a atins cote insuportabile în timpul Războiului Rece. Ea cuprinde, în general, sistemele de arme, în special sistemele armelor de distrugere în masă (ADM) realizate până în prezent și cele care se află în numeroase și extrem de periculoase proiecte, cercetările în acest domeniu și pericolele create de astfel de arme și care nu pot fi acceptate. În mod concret, această categorie se referă la:

- arsenalele strategice nucleare, chimice și biologice de care dispun Statele Unite, Federația Rusă și celelalte state care fac parte din clubul țărilor nucleare;

- arsenalele țărilor care nu fac parte din clubul statelor nucleare, dar care dispun de astfel de mijloace și le dezvoltă, fără a ține seama de presiunile internaționale, de tratatele și de politicile de neproliferare;

- apariția unor noi sisteme de arme convenționale sau neconvenționale, dar cu efecte deosebite în spațiul luptei și în afara acestuia;

- sistemele de arme extrem de precise care nu înlocuiesc armele de distrugere în masă, ci doar fac posibil războiul înalt tehnologizat, cu sau fără folosirea acestor mijloace de distrugere masivă;

- sistemele de mijloace ce pot fi folosite în războiul geofizic și care vizează, îndeosebi, distrugerea dirijată și controlată a mediului.

3. Cea de a treia categorie de factori care impun trecerea de la o strategie de confruntare pe viață și pe moarte la o strategie de parteneriat o reprezintă *amenințările asimetrice*, îndeosebi cele teroriste. Ea se referă la:

- sporirea vulnerabilităților noii societăți, concomitent cu adâncirea decalajelor și a falțiilor strategice, ceea ce face extrem de fragil mediul internațional de securitate;

- recrudescența unei reacții extrem de virulente, din mediul criminal și infracțional, la fenomenul globalizării economiei și informației, dar globalizarea acestui mediu;

- creșterea anomiei sociale;

- recrudescența fenomenului terorist, îndeosebi a terorismului de falie, mai ales în zonele de radicalism nemăsurat, de ruptură dintre fundamentalismului islamic și lumea civilizată, dar nu numai aici;

- recrudescența acțiunilor violente în plan etnic, religios și identitar;

- creșterea criminalității transfrontaliere, a economiei subterane, a traficului de droguri, de influență și de carne vie.

Toate aceste trei categorii de factori obligă lumea civilizată să colaboreze în rezolvarea problemelor cu totul deosebite de la începutul acestui secol. Această colaborare are cel puțin trei dimensiuni foarte importante:

- păstrarea identității politice, economice, sociale și culturale a statelor sau entităților statale;

- reducerea vulnerabilității societății moderne sau crearea unor mecanisme care să asigure acțiunea și reacția corespunzătoare în și din spațiile vulnerabile;

- izolarea pericolelor și reducerea amenințărilor, îndeosebi a celor nesimetrice și asimetrice.

Nici un stat nu va reuși, cel puțin în primele decenii ale secolului al XXI-lea, să rezolve de unul singur marile probleme ale lumii, să înlăture cauzele care generează pericole. De aceea, se vor dezvolta, în continuare, parteneriate strategice care vor acoperi întreaga planetă și întreaga arie de colaborare sau de confruntare.

Probabil că, în viitor, aceste parteneriate nu se vor rezuma la sisteme de relații bilaterale, ci acest bilateralism, pe care-l presupune strategia de parteneriat, va fi conectat în rețea, dezvoltându-se astfel rețele de bilateralisme, adică *rețele de parteneriate*.

Desigur, o astfel de perspectivă pare absurdă, întrucât parteneriatele se constituie, de regulă, în modalități de fragmentare a lumii și nu de globalizare a ei. De fapt, parteneriatele reprezintă nu neapărat o alternativă la globalizare, ci o modalitate de diseminare a puterii și influenței. Din această perspectivă, *rețeaua de parteneriate* apare ca o modalitate de controlare a procesului de globalizare, de centrare a lui pe entități, pe altfel de entități decât cele strict statale, deci politice, sau conjuncturale.

Parteneriatele nu sunt entități, nici entități de entități, ci construcții între entități, de unde rezultă situația lor deosebită în arhitectura globală și funcția lor sinergică specială în configurarea și materializarea evoluției politice, economice, sociale, culturale și chiar militare a entităților statale, interstatale, non-statale, suprastatale, a alianțelor și coalițiilor, în senul ieșirii din singurătate.

CAPITOLUL 1

DE LA CONFRUNTĂRI LA PARTENERIATE

1.1. Evoluția caracteristicilor mediului global și mediului regional de securitate

În ultimii ani, mediul global de securitate nu s-a ameliorat în mod substanțial, iar mediile regionale au cunoscut o dinamică haotică și paradoxală. Deși faliile strategice au rămas acolo unde se află ele de veacuri – zona caucaziană, zona kurdă, zona israeliano-palestiniană (în Orientul Apropiat), zona balcanică, zona mediteraneană și, de la 1812 încoace, zona nistreană –, regiunile adiacente acestora nu și-au dat mâna, nu au ajuns încă la strategii comune și nici măcar la strategii de compromis. Ba, mai mult, se pare că vechea rivalitate dintre China și Japonia îmbracă forme ceva mai noi, manifestate în temerile chineze privind recrudescența spiritului militarist japonez și în cele ale Japoniei referitoare la dezvoltarea impetuoașă a economiei sinice și obținerea, pe această bază, a unei puteri strategice, considerată o amenințare pentru spațiul nipon. De aceea, în planurile sale strategice, Japonia ține seama de o eventuală amenințare chineză, ceea ce vine oarecum în contradicție cu cooperarea dintre cele două țări, investițiile japoneze în China fiind deosebit de substanțiale. La acestea se adaugă strategia extrem de meticuloasă, de atentă și de fermă a Rusiei, în calitatea ei de putere globală, pentru refacerea puterii sale economice și creșterea influenței în zonă.

Lovirea puternică a Afghanistanului și a Irakului nu a diminuat semnificativ agresivitatea rețelelor teroriste, dar a însemnat încă un pas în strategia de îndiguire a zonelor generatoare de conflicte și de terorism. Deși rebelii irakieni continuă să atace prin surprindere și să producă victime, lovitura dată

fundamentalismului islamic își atinge pe zi ce trece ținta. Însă, din păcate, ea nu provoacă *ipso facto* o restrângere a fenomenului extremist, ci, mai degrabă, un lanț de reacții punitive dintre cele mai felurite ale căror efecte sunt greu de prevăzut și de evaluat.

S-a obținut însă, inclusiv prin summit-ul NATO de la Istanbul din primăvara anului 2004 și prin cel al țărilor care compun Forumul Economic Asia-Pacific (APEC) de la Santiago, din octombrie 2004, o atitudine comună de condamnare a terorismului și o anume solidaritate a tuturor țărilor civilizate. În același timp, s-a formulat cerința ca fenomenul terorist să fie analizat cu foarte mare atenție, pentru a se combate nu numai efectele, ci și cauzele.

1.2. Mutații strategice

Mutațiile strategice produse în ultimul deceniu nu sunt semnificative, întrucât nu au dus decât în mică măsură la reconfigurarea mediului de securitate global și nici a celui regional, în toate componentele sale.

Singura mutație strategică importantă produsă cu adevărat este cea care a rezultat în urma victoriei militare a coaliției condusă de SUA împotriva armatei lui Saddam Hussein. Această victorie nu a schimbat însă radical situația din Golf, ci, dimpotrivă, a generat unele disensiuni între SUA, pe de o parte, și, de cealaltă parte, Germania, Franța și Belgia, parteneri strategici importanți ai americanilor, piloni de rezistență ai spațiului euro-atlantic.

Victoria americană din Afghanistan, distrugerea dictaturii de la Bagdad, predarea către Uniunea Europeană a misiunii din Bosnia și Herțegovina sunt evenimente care au marcat mediul de securitate la început de secol. În același timp, continuarea atacurilor teroriste la Istanbul, la Madrid și în spațiul rusesc, pe falia strategică islamică, demonstrează că nu s-a ajuns încă la

izvoarele conflictualității, iar strategiile de reacție sau de acțiune preventivă nu sunt chiar cele mai potrivite.

De aceea, se impune mai mult ca oricând dezvoltarea nu numai a parteneriatelor strategice de solidaritate sau a celor constituite pentru obținerea unor avantaje reciproce economice, sociale, politice și militare, ci și pentru investigarea mediului ostil, pentru cunoașterea cauzelor reale ale pericolelor, și amenințărilor, pentru reducerea vulnerabilităților societății democratice și protecția ființei umane.

1.3. Cauze și determinări ale trecerii de la confruntare la parteneriat

Există mai multe tipuri de cauze care determină un nou comportament în relațiile internaționale. Ele se află în însăși evoluția societății umane, în dinamica relațiilor politice, economice, sociale, culturale, informaționale și militare.

Astăzi, toate țările, toate instituțiile, toate organizațiile și organisme, toate entitățile, indiferent de ce natură și proveniență ar fi, trăiesc într-un sistem de condiționări, determinări și interdependențe, de pericole și amenințări din care nu se mai poate ieși. Nimeni nu se mai poate ascunde.

De aceea, oamenii și entitățile umane învață din ce în ce mai mult să trăiască în văzul lumii și, în acest sens, fiecare comunitate trebuie să accepte și să respecte interesul celorlalte, fie că îi convine, fie că nu-i convine.

Lumea rămâne încă frumoasă și, în același timp, diversă și complicată, confruntarea se continuă, dar globalizarea informației și cea a economiei au și o parte bună: facilitează comunicarea, previn izolarea și creează posibilitatea accesului la *high tech* și *IT*. Atât. Un astfel de acces schimbă însă datele problemei, aduc în prim plan noi dimensiuni, necunoscute până acum, care necesită noi abordări și noi măsuri de siguranță, de protecție și de apărare.

În societatea secolelor anterioare, marile bătălii se pregăteau și se desfășurau între state, adică între entitățile politice. Într-un fel, putem spune că, o dată cu apariția entităților politice au apărut și bătăliile organizate, adică războaiele.

Războaiele, nu confruntările. Confruntările fac parte din viața oamenilor, sunt funcții de sistem, adică ale sistemului omenesc. Războaiele sunt confruntări organizate, premeditate, care pun în operă anumite politici.

Nu există războaie fără politici. Există însă politici fără războaie. Mai ales în epoca în care orice război a devenit o amenințare cu posibile implicații la scară planetară.

Cauzele principale care determină trecerea de la confruntare la parteneriat sau la atenuarea confruntărilor prin dialectica parteneriatelor derivă, în primul rând, din dezvoltarea economică și tehnologică.

Este drept, decalajele uriașe care se mențin și se accentuează sunt puternice surse de instabilitate, care duc la regruparea lumii, la schimbarea permanentă a ordinii și la apariția numeroaselor vulnerabilități și amenințări disproporționate sau asimetrice, dar, tocmai pentru a le face față, marile entități statale, organisme și organizațiile internaționale instituie, desfășoară, susțin și încurajează relațiile de parteneriat.

Cu alte cuvinte, între multiplele și complexe cauze care determină trecerea de la confruntare la parteneriat sau la predominanța parteneriatelor în spațiul confruntării, îndeosebi în cel al bătăliei pentru piețe, influență și resurse, s-ar putea situa și următoarele:

a. Economice:

- globalizarea tot mai accentuată a economiei;
- creșterea interdependențelor economice și financiare;
- împruținarea resurselor;
- necesitatea soluționării problemei piețelor și a diseminării rapide a producției;

- existența decalajelor și creșterea conflictualității economice și sociale;

- apariția și proliferarea unor vulnerabilități specifice;
- necesitatea securității și siguranței economice.

b. Politice:

- proliferarea democrațiilor;
- necesitatea respectării drepturilor omului, concomitent cu respectarea valorilor politice și sociale ale altor comunități;
- existența unor politici dictatoriale, subversive sau extremiste și a nevoii de protecție împotriva acțiunilor și efectelor devastatoare ale acestora;
- necesitatea colaborării politice, pornindu-se de la valorile democrației, ale drepturilor și libertăților ființei umane.

c. Sociale:

- creșterea gradului de integrare socială, pe baza valorilor politice și standardelor profesionale și morale;
- creșterea anomiei sociale;
- existența și accentuarea inegalităților sociale și imposibilitatea țărilor de a face față singure unor astfel de provocări.

d. Geopolitice și geostrategice:

- reconsiderarea unor vechi interese privind influența, mai exact, strategia de influență și de dominare, accesul la resurse, îndeosebi la resursele energetice, și crearea unor zone pivot sau unor spații de îndiguire;
- existența unor falii strategice extrem de periculoase (falia islamică, falia caucaziană, falia balcanică, falia kurdă, falia sino-niponă, falia israeliano-palestiniană etc.), care, în pofida progresului tehnologic imens și al dezvoltării rețelelor de comunicare, mențin la cote agresive tensiunile și incompatibilitățile;
- existența și dezvoltarea unor puternice zone de confluență strategică;
- nevoia de stabilizare a zonelor conflictuale și de prevenire a crizelor și conflictelor care ar putea scăpa de sub control.

e. Informaționale:

- globalizarea informației și creșterea vulnerabilităților în cyberspațiu;
- creșterea dinamicii și flexibilității informaționale și necesitatea asocierii în vederea reducerii vulnerabilităților informaționale și prevenirii amenințărilor din cyberspațiu;
- nevoia de prevenire a surprinderii informaționale.

f. Tehnologice:

- existența *high tech* și *IT* și implicarea lor directă în calitatea vieții;
- embargo-ul tehnologic;
- existența și proliferarea unor amenințări tehnologice;
- posibilitatea accesului fraudulos la înalta tehnologie a grupărilor teroriste;
- necesitatea controlului tehnologic.

g. Militare:

- proliferarea ADM;
- dezvoltarea unor superarmate, finanțate substanțial, capabile să genereze distrugerii masive;
- dezvoltarea armamentelor și tehnologiilor de mare precizie;
- dezvoltarea tehnologiilor militare neconvenționale;
- creșterea puterii de foc, apariția unor noi concepte, cum ar fi cel al Războiului bazat pe Rețea, al Războiului Informațional, a războiului geofizic etc.;
- imposibilitatea rezolvării, de către o singură țară, doar prin mijloace proprii, fie ele și militare, a problemelor cu care se confruntă.

Parteneriatele strategice sunt însă diversificate. Unele urmăresc prevenirea confruntării, colaborarea și cooperarea, altele au drept scop realizarea unor alianțe sau coaliții de forțe care să asigure succesul într-o confruntare iminentă, provocată sau declanșată de forțe ostile democrației, legalității și libertății.

CAPITOLUL 2

PARTENERIATE EUROPENE ȘI EURO-ATLANTICE

2.1. Dimensiunea euro-atlantică a unui parteneriat necesar, parteneriatul NATO-UE

Parteneriatul NATO – UE este un tip de parteneriat între două entități interstatale (chiar suprastatale), între două entități cu funcții importante în spațiul de securitate. NATO este o alianță politico-militară euro-atlantică, în timp ce UE este o entitate economică, politică, socială și militară europeană, ce contează în configurarea și reconfigurarea centrelor de putere și în cea a mediului de securitate.

Între cele două mari entități – cele mai mari și cele mai importante din lume – nu există incompatibilități majore, ci doar deosebiri și complementarități. Cel puțin, așa se dorește. Deosebirile fac parte din calitățile și particularitățile sistemelor, iar complementaritățile sunt construcții dinamice, interdependente. Ele nu se constituie însă de la sine, ci prin participarea nemijlocită a principalilor actori ai Alianței Nord-Atlantice și ai Uniunii Europene la armonizarea intereselor celor două mari entități, la conceperea unor acțiuni comune sau prin cooperare, având la bază valorile euro-atlantice comune.

Această filozofie complicată a individualității și complementarității este ea însăși dominată nu doar de interese, realități și mentalități diversificate (unele, osificate, altele flexibile și dinamice, chiar fluide), ci și de imposibilitatea cuprinderii și înțelegerii viitorului din numeroasele perspective pe care le presupune și le include spațiul euro-atlantic. Nu totdeauna viziunea americană corespunde cu cea europeană, iar cea europeană nu este nici pe departe unitară, stabilă și nici măcar acceptată de toți europenii. Viziunea euro-atlantică ar trebui să fie una de sinteză, bazată pe interesele vitale ale acestui spațiu.

Nu este însă așa. Această viziune se bazează încă pe o construcție politico-militară care a început imediat după război, din necesitatea impusă țărilor democratice de a face un front comun împotriva amenințării sovietice și, bineînțeles, împotriva expansiunii comunismului.

Condițiile și împrejurările acelea au fost depășite. Comunismul a fost lovit în punctele sale vulnerabile, și, deocamdată, anihilat. Comunismul real, cel care s-a materializat într-o serie de țări, a deformat și a vulgarizat deopotrivă și realitatea și utopia, devenind exclusivist, oportunist și dictatorial.

Marea finanță și lumea democratică occidentală nu au nevoie de așa ceva. De aici nu rezultă că pericolul comunist a trecut. El nu mai este însă de actualitate. Alte pericole se profilează acum, la orizonturile începutului de mileniu. Ele par a fi – și sunt! – mult mai diversificate și mult mai grave, întrucât nu afectează doar o clasă socială și un sistem politic, ci însăși ființa umană.

În fața acestor noi și incomensurabile pericole, lumea ar trebui să se alieze, să se coalizeze. Dar, datorită decalajelor imense, realităților și mentalităților, această perspectivă este, în acest moment, practic imposibilă.

Alianțele și coalițiile reflectă, deocamdată, mai mult realitățile intereselor marilor puteri și mai puțin interesele tuturor comunităților. De altfel, pe termen scurt, nici nu poate fi vorba de armonizarea intereselor tuturor comunităților.

Parteneriatele se înscriu în primul rând în strategiile marilor puteri și ale puternicelor organizații și organisme internaționale. Dar, în aceeași măsură, ele fac parte și din strategiile celor care se opun intereselor marilor puteri și celor ale organismelor și organizațiilor internaționale.

Parteneriatul NATO – UE este foarte complex. Cele mai concrete aspecte ale lui se referă la:

- Declarația NATO-UE asupra Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA);

- Aranjamentele *Berlin +*.

Declarația NATO-UE asupra PESA a fost semnată la 16 decembrie 2002. Ea a permis, pe de o parte, accesul UE la capacitățile de planificare ale NATO pentru operațiile proprii și, pe de altă parte, reafirmarea următoarelor principii pe care se fundamentează acest parteneriat strategic:

- concertarea;

- egalitatea și respectul autonomiei decizionale a UE și a NATO;

- respectarea intereselor statelor membre ale UE și ale NATO;

- respectarea principiilor Cartei Națiunilor Unite;

- dezvoltarea coerentă, transparentă și cu sprijin mutual a unor capacități militare comune;

După decizia politică de parteneriat luată în decembrie 2002, au urmat, la 17 martie 2003, *aranjamentele Berlin +* prin care s-au pus fundamentele cooperării NATO-UE în domeniul gestionării crizelor. UE a obținut astfel acces la mijloacele și capacitățile colective ale NATO pentru operații conduse de europeni, în care Alianța nu este angajată în mod direct. Elementele principale ale acestor aranjamente sunt următoarele:

- acord de securitate NATO-UE (schimb de informații clasificate în virtutea regulilor de protecție reciprocă);

- asigurare a accesului Uniunii Europene la capacitățile de planificare ale NATO pentru planificarea militară a unor operații de gestionare a crizelor și conflictelor, conduse de europeni;

- disponibilitate de capacități și mijloace comune ale NATO (cartiere generale sau unități de transmisiuni) pentru operații de gestionare a crizelor conduse de UE;

- proceduri pentru punerea la dispoziție, urmărirea, restituirea sau rechemarea mijloacelor și capacităților NATO;

- mandat al adjunctului Comandamentului Suprem al Forțelor Aliate în Europa (SACEUR) ale NATO care va comanda, în principiu, o operație condusă de UE, în virtutea aranjamentelor *Berlin +* (acesta este totdeauna un european), precum și opțiuni de comandament european ale NATO;

- modalități de consultare NATO-UE în contextul unei operații de gestionare a crizelor condusă de UE, care face apel la mijloace și capacități ale Alianței;

- integrarea în sistemul specific NATO de realizare a planurilor de apărare, pe termen lung, a nevoilor și capacităților militare care pot fi achiziționate pentru operații militare conduse de UE, urmărindu-se garantarea disponibilității unor forțe bine echipate și temeinic antrenate în vederea unor operații conduse fie de Alianță, fie de Uniune.

Aranjamentele *Berlin +* au fost deja aplicate în teren, la 31 martie 2003, în cadrul Operației *Concordia*, conduse de UE. Această operație a preluat, de fapt, Operația *Allied Harmony*, condusă de NATO, în Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, în Republica Macedonia. *Concordia* a luat sfârșit la 15 decembrie 2003, fiind înlocuită prin Operația *Proxima*, o misiune de poliție condusă de UE. Conform aranjamentelor *Berlin plus (Berlin +)*, adjunctul SACEUR a fost numit comandant al operației pentru această primă misiune militară de menținere a păcii condusă de UE.

Mai mult, în vederea sprijinului în ceea ce privește planificarea strategică, la Marele Cartier General al Puterilor Aliate (SHAPE) al NATO de la Mons, din Belgia, a fost instalat un Stat Major Operațional (SMO) al UE, iar la AFSOUTH de la Neapole (care constituie comandamentul forței interarme a NATO pentru operațiile din Balcani), s-a constituit un „Element de comandament al UE (EUCE)”. Șef al statului major al EUCE a fost anumit chiar șeful statului major al AFSOUTH, asistat de un director al UE pentru operații³.

---

³ *Parteneriat strategique NATO-UE.pdf.*, pp. 3-10.

Fără îndoială, parteneriatul NATO-UE, în afară de aspectele foarte concrete ale sprijinului reciproc în ceea ce privește conducerea operațiilor de gestionare a crizelor și de menținere a păcii, probează o nouă și consistentă dimensiune a complementarității strategice între cele două țărături ale Atlanticului. Acesta este, de fapt, elementul esențial al parteneriatului strategic UE-NATO.

Situația internațională este complicată și foarte complexă, iar acțiunile necesare gestionării crizelor și conflictelor și asigurării securității spațiului euro-atlantic trebuie să fie diversificate, adecvate, oportune și eficiente. Or, pentru aceasta sunt necesare forțe și mijloace diversificate, rapide, eficiente și poziționate în mod corespunzător. NATO, oricât s-ar moderniza, rămâne o alianță euro-atlantică, cu competențe în ceea ce privește această dimensiune, cu un concept strategic bine definit.

Apărarea colectivă, menținerea păcii, precum și procesul de gestionare a crizelor și conflictelor se referă la întregul spațiu euro-atlantic, inclusiv la cel exterior arealului.

În același timp, sunt necesare însă și alte dimensionări ale strategiilor de securitate naționale sau regionale, respectiv, ale spațiului european și ale spațiului american. Acest lucru este impus, pe de o parte, de fragmentarea și diseminarea pericolelor și amenințărilor și, pe de altă parte, de procesul de reconstituire a centrelor de putere mondială. Fizionomia acestor centre, chiar dacă nu este și nu poate fi esențialmente diferită de ceea ce a fost ea în toate timpurile, are anumite nuanțe ce nu pot fi ignorate.

Altădată, centrele de putere vizau realizarea unei arhitecturi mondiale dependentă de ele și generată de ele, astfel încât ea să poate fi reconfigurată de câte ori și în ce mod doreau ele. E drept, aceste centre de putere se aflau și în acele timpuri în unele relații de parteneriat, dar principalul obiectiv al fiecăruia nu era echilibrul de forțe și prevenirea conflictelor, ci

doar crearea și menținerea unei situații strategice favorabile, care să fie exploatată la maximum la momentul oportun. Centrele de putere din toate timpurile nu avea încredere unele în altele, nu mizau pe loialitatea unuia față de celălalt, ci urmăreau doar o poziționare cât mai avantajoasă în vederea confruntării viitoare.

Practic, aceste centre de putere se aflau într-o stare latentă de război, mai exact, într-o pauză de război, caracterizată printr-un fel de înțelegere tacită, adică într-o etapă de pace în care funcționau la maximum strategiile generative de forțe, mijloace și planuri de campanie.

Totdeauna parteneriatele dintre ele – în măsura în care se constituiau astfel de parteneriate – erau fie parteneriate de alianță, fie parteneriate conjuncturale, limitate deci în timp și spațiu.

În momentul de față, parteneriatele urmăresc prevenirea războiului, fără a exclude însă pregătirea pentru război. Strategiile generative de forțe, mijloace și planuri sunt și acum la ordinea zilei, întrucât oricât de buni și fideli parteneri strategici ar fi marile puteri, ele nu pot și nu vor putea niciodată să renunțe la politica lor de forță, de dominare și de influențare a lumii.

Numai că o astfel de politică nu trebuie să fie neapărat continuată sau dusă prin războaie de mare amploare, greu de controlat și de gestionat, ci pe cât posibil, prin prevenirea unui astfel de război și prin „transferul de confruntare“ pe alte paliere mai avantajoase și mai puțin costisitoare, cum ar fi cele informaționale, economice, mediatice etc. Aceste confruntări nu le exclud însă pe cele militare, ci se desfășoară efectiv la adăpostul și sub „protectoratul acestora“.

Aproape toate marile puteri acordă sume imense pentru cheltuieli militare, de unde rezultă că nimeni nu va renunța vreodată la forța militară de dragul sau în numele parteneriatului strategic.

Așadar, parteneriatul strategic rămâne și în continuare doar o componentă a mării strategii – adică materializarea sau concretizarea unei strategii de parteneriat –, lumea nedeținându-și sub nici o formă vocația ei agresivă, războinică. Dar, cum se spune, frica încă mai păzește via, chiar și atunci când via nu mai are nevoie de nici un fel de paznic.

Noile centre de putere – care, de fapt, sunt tot cele vechi, la care se pot adăuga câteva noi entități internaționale, generate tot de această frică ce păzește încă via sau de marea finanță –, nu pot fi constituite și afirmate decât prin parteneriat. Desigur, un parteneriat bazat pe o semnificativă prezență a puterii economice, politice și militare și pe o capacitate remarcabilă de susținere și autosusținere.

Europa nu poate rămâne în veci la remorca Statelor Unite și nici Statele Unite nu-și pot permite să fie tot timpul cap de coardă sau deschizător de pârtie.

Rusia nu va renunța niciodată la poziția ei de superputere nucleară, iar China și India, țări situate în avanpostul culturii și valorilor de tradiție ale lumii se află și ele în topul parteneriatelor strategice, iar lumea arabă – o lume de un miliarde de oameni – nu poate fi ostracizată la infinit, pe motiv că teroriștii care au atacat, pe 11 septembrie 2001, World Trade Center și Pentagonul au fost de origine arabă (dar instruiți în Occident).

Americanii nu se pot răzbuna și nu trebuie să se răzbune pe o întreagă civilizație, pentru că niște minți diabolice au conceput și au pus în aplicare un plan care a uimit lumea și a umilit cea mai mare putere economică, politică și militară a tuturor timpurilor, chiar dacă George W Bush a hotărât să-i caute, să-i urmărească și să-i nimicească pe toți teroriștii din lume.

De fapt, nici acest lucru nu se poate, pentru simplul motiv că lumea modernă, lumea în care trăim este și va fi din ce în ce mai mult, așa cum este ea configurată și prefigurată, genera-

toare de terorism. Așa cum organismul mediul și omenesc generează tot felul de maladii, inclusiv cancerul, fiind, în același timp, ținte și victime ale acestui flagel, și mediul politic, economic, social, psihologic, informațional generează și regenerează mereu fenomenul terorist, care nu a început, ieri, ci este vechi de când lumea.

Dinamica extrem de complicată a vieții economice, financiare, politice și militare, strânsă la maximum în chingile resurselor, piețelor și condițiilor de mediu, cere mereu restructurări și recombinații de forțe, mijloace, doctrine și strategii, astfel încât vulnerabilitățile deosebit de periculoase ale noilor societăți să fie cât mai reduse cu putință. Este, desigur, un deziderat. Dar toată lumea știe că un astfel de ideal nu poate fi niciodată atins pe deplin.

NATO și Uniunea Europeană rămân, fără nici o îndoială, cei mai mari și mai puternici parteneri strategici care au existat vreodată. Acest parteneriat nu este simplu, pentru că este un unicat. Dar un unicat care se bazează pe extrem de puternicele și de complicatele relații de sistem din interiorul fiecăreia dintre cele două mari entități și, în același timp, dintre țările care compun Alianța și Uniunea. La urma urmei, cele mai importante în oricare tip de parteneriat nu sunt marile entități internaționale sau transnaționale, ci statele, adică țările care le compun.

Nimeni nu a demonstrat vreodată că țările, adică națiunile și-au trăit traiul și ar trebui să lase loc la altceva. Deocamdată, dar națiunile au generat valorile de patrimoniu care au adus lumea unde o găsim azi.

Au fost, de asemenea, discutate, negociate și realizate numeroase alte obiective, între care cele mai importante sunt crearea Forței de Reacție Rapidă Europeană și a unei Agenții de apărare a UE pentru dezvoltarea unor capacități de apărare, de cercetare și achiziție de armamente. Toate acestea vizează dezvoltarea unor strategii europene și euro-atlantice de partene-

riat pe termen lung, care să apropie și mai mult cele două mari entități ale aceluiași spațiu, Statele Unite și Uniunea Europeană.

O astfel de apropiere este nu numai benefică, ci și necesară. Ea rezultă din tendința oricăror sisteme spre omogenizare, prin comunicare și, deci, schimb de substanță, de energie și de informație. Această necesitate are cel puțin două dimensiuni, bine conturate (și chiar exagerate) în literatura de specialitate.

Una dintre ele se referă la caracteristicile și tendințele a ceea ce Samuel P. Huntington numea, în celebra sa lucrare despre ciocnirea civilizațiilor⁴, *civilizația occidentală*. Această civilizație, în concepția profesorului de relații internaționale de la Harvard, este activă, dominatoare, chiar agresivă. Nu celelalte civilizații (sinică, japoneză, hindusă, africană, arabă, ortodoxă și latino-americană⁵) au ofensat civilizația occidentală, ci civilizația occidentală a căutat, atât în epoca expansionismului teritorial și cuceririlor coloniale, cât și în cea a expansionismului economico-financiar, să-și impună valorile și interesele, iar acest lucru a dat naștere războaielor frontaliere care au dominat lumea până în prezent. Desigur, relațiile dintre civilizația occidentală (care nu este nici pe departe unitară și unică) și celelalte civilizații (nici acestea nu se reduc la cele șase sau șapte, ci sunt mult mai numeroase, mai complexe și mai diversificate) nu pot fi reduse doar la cele de dominare, impunere și reacție la constrângeri, deși acestea au fost, de fapt, principalele caracteristici a peste o mie de ani de confruntări și războaie. Esența relațiilor intercivilizatoare – indiferent cât au fost ele de amiabile sau de tensionate – o reprezintă, în opinia noastră, schimbul de valori, comunicare și progresul și nu războiul în sine. Războiul a fost doar un mijloc, nu un scop.

---

⁴ Huntington Samuel P., THE CLASH OF CIVILIZATIONS THE REMAKING OF WORLD ORDER, Simon & Schuster, 1996.

⁵ Civilizația latino-americană, după cum precizează Huntington, poate fi inclusă și în civilizația occidentală (n.a.).

Cealaltă dimensiune rezultă din legea interconstrucției sistemelor. Toate sistemele viabile comunică între ele, depind unele de altele, există și se dezvoltă în același mediu și potrivit unei dinamici sociale și cosmice indubitabile.

2.2. Parteneriatul pentru Pace

La 26 ianuarie 1994, România a semnat Documentul-cadru al Parteneriatului pentru Pace. Era o urmare firească a unui alt pas important făcut de România spre NATO, concretizat la 20 decembrie 1999, când țara noastră a devenit membru fondator al Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic.

Ideea constituirii Parteneriatului pentru Pace a aparținut unui american care fusese comandant suprem al Forțelor Aliate din Europa (SACEUR) și care avea să devină și șef al Statului Major Întrunit. Este vorba de generalul John M. Shalikashvili. Tot el a creat și conceptul de Revoluție în Domeniul Militar într-un document intitulat Joint Vision 2010, care avea să schimbe complet nu numai universul conceptelor, ci și filosofia și fizionomia transformării forțelor armate și pregătirii lor pentru război.

Parteneriatul pentru Pace însemna, de fapt, un nou capitol, foarte important – poate, cel mai important de la încheierea celui de-al doilea război mondial – în dialogul Est-Vest, în reconstruirea și consolidarea relațiilor cu țările din centrul și estul Europei, din Caucaz și din Asia Centrală.

2.3. Parteneriate euro-atlantice

La Istanbul, la 29 iunie 2004⁶, reprezentanții Parteneriatului pentru Pace și ai celor 46 de state membre ale Consiliului parteneriatului euro-atlantic (CPEA) și-au reafirmat voința de a

---

⁶ <http://www.otan.nato.intpress@hq.nato.int>

urmări realizarea obiectivului fundamental al acestui parteneriat, acela de *a consolida și de a extinde pacea și stabilitatea în regiunea euro-atlantică*. Au participat și reprezentanți ai zonelor care, în acest moment, beneficiază de sprijinul comunității euro-atlantice. S-a discutat problema lărgirii misiunii Forței Internaționale de Asistență de Securitate (ISAF) din Afghanistan, astfel încât, pentru prima dată după multe secole, în această țară să se instaleze pacea și stabilitatea, iar oamenii de aici să beneficieze de avantajele integrării depline în comunitatea internațională.

Toată lumea este însă conștientă că un astfel de obiectiv este foarte greu de realizat, întrucât Afghanistanul nu este o țară ca oricare alta, ci o țară sfâșiată, trecută prea des prin interesele marilor puteri care s-au confruntat aici pentru resurse, pentru dominanță strategică, pentru influență și, înainte de toate, pentru putere.

Relațiile dintre aceste mari puteri s-au schimbat demult, lumea a devenit mult mai interdependentă ca la începuturile conflictualității afgane, dar aceste triburi și clanuri au rămas, precum soldatul japonez după al doilea război mondial, cuplați la conflictualitate și război.

Conflictul armat a devenit, pentru ei, un modus vivendi, iar acesta a atins cote paroxistice în epoca războiului rece, pe de o parte acționând sovieticii (intervenția din Afghanistan), pe de altă parte americanii (care i-au înarmat pe mujahedini și i-au încurajat pe talibani. Firește că, într-un astfel de haos, s-au cuibărit cum nu se poate mai bine, rețele și organizații teroriste.

Afghanistanul este, pentru Asia, cam ce sunt Balcanii occidentali pentru Europa, dar nici Afghanistanul, nici Balcanii nu poartă vina acestei situații, pentru că nju aceste spații sunt generatoare de conflicte. Ele sunt doar victime ale conflictualității lumii și intereselor care s-au confruntat și se mai confruntă și aici, ca și în multe alte locuri (Orientul Mijlociu, Caucaz, Africa Septentrională, zona kurdă, Asia Centrală etc.).

S-a ajuns la concluzia – foarte importantă pentru viitor – că securitatea fiecărei țări din spațiul euro-atlantic depinde și de securitatea și stabilitatea Afghanistanului, această țară aflată totdeauna pe o dureroasă falie strategică.

Tot aici s-a discutat despre toate zonele și mediile de care depinde securitatea spațiului european și a celui euro-atlantic. În legătură cu aceste zone se consideră că o strategie eficientă ar trebui să aibă în vedere:

- observarea, monitorizarea și gestionarea procesului de stabilizare din Bosnia și Herțegovina și din Kosovo;
- observarea și monitorizarea alegerilor din Serbia și Muntenegru;
- verificarea îndeplinirii condițiilor de către țările din zonă care au solicitat să adere la Parteneriatul pentru Pace;
- combaterea flagelului terorist, punându-se în aplicare Planul de acțiune a Parteneriatului împotriva terorismului, stabilit de Aliți și de Parteneri;

Esența discuțiilor de aici – de altfel, esența întregii dinamici a relațiilor euro-atlantice – este aceea ca parteneriatul respectiv să se remodeleze și să se adapteze în permanență la realități și cerințe, astfel încât el să *răspundă nevoilor diferiților parteneri*.

În această privință, a fost salutată intenția NATO de a acorda un loc special, în strategia sa, relațiilor cu statele din Caucaz și din Asia Centrală. Pentru o astfel de misiune a fost destinat câte un agent de legătură în fiecare regiune.

Ca urmare a perspectivelor pe care le deschide o strategie viabilă de parteneriat, mai multe țări din cele două regiuni-problemă s-au angajat într-un proces de stabilire a unui plan individual pentru accesul la Parteneriat. Aici se creează două situații paradoxale.

Regiunile amintite sunt, de sute de ani conflictuale și, în același timp, țările care fac parte din zonele respective doresc să iasă cu orice preț din această stare.

Frontierele politice și cele etnice sunt însă extrem de complicate și de bulversate, minoritățile etnice sunt agitate în permanență de fel de fel de interese, pe fondul unor realități sau unor fantasme ale istoriei, intoleranța este maximă, sentimentul de răzbunare se poate transforma, la cea mai mică scânteie, într-o explozie greu de controlat, așa cum s-au petrecut lucrurile în spațiul fostei Republici Federative Iugoslavia.

Spațiul euro-atlantic devine astfel *generator de parteneriate*.

Experiența Parteneriatului pentru Pace, care a adunat în același concept de colaborare țări extrem de diferite, unele dintre ele aflate pe falii strategice milenare, reprezintă o pleoacă pentru strategia de parteneriat.

Obiectivele unor astfel de parteneriate sunt totdeauna clare și generoase, întrucât prin ele se urmărește, deopotrivă, securitatea tuturor și a fiecăruia în parte. Și chiar dacă securitatea nu se poate realiza numai prin parteneriat, ea este imposibilă fără o strategie de parteneriat. Indiferent sub ce formă, prin ce mijloace și între ce țări s-ar realiza parteneriate strategice pentru pace și securitate, acestea nu pot avea decât efecte pozitive.

2.4. Parteneriatul strategic UE – Orientul Mijlociu

În urma reuniunii de la 26 martie 2004 de la Bruxelles, Consiliul European a aprobat ceea ce numește „Parteneriatul strategic dintre Uniunea Europeană, regiunea mediteraneană și Orientul Mijlociu“, prin care se vizează cooperarea între cele două părți, în spiritul parteneriatului, pentru favorizarea păcii, prosperității și progresului în regiune și care se fundamentează pe instrumentele procesului de la Barcelona⁷.

⁷http://www.auswaertiges-amt.de/www/fr/aussenpolitik/regionalkonzepte/nahost/eu_partnerschaft_html

De aici rezultă că Uniunea Europeană are o strategie globală referitor la această regiune, de fapt, la aceste regiuni. Marea Mediterană și Orientul Mijlociu sunt regiuni de cea mai mare importanță pentru continentul european, din cel puțin patru perspective:

- accesul la resursele din coridorul energetic;
- realizarea, în jurul continentului, a unei zone continue de stabilitate;
- extinderea influenței europene în aceste spații extrem de importante pentru securitatea și stabilitatea planetei;
- construirea, în viitor, a unei dimensiuni eurasiatice, care să favorizeze o entitate eurasiatică, visul geopoliticienilor de odinioară.

Această strategie va pune bazele acțiunii ulterioare a UE și, în consecință, ale contribuției complementare (dar autonome) a Uniunii Europene la inițiativa denumită „Marele Orient Mijlociu“, lansată de Statele Unite în cadrul G8. Această strategie are o serie de puncte de convergență, printre care:

- parteneriatul va trebui să fie piatra unghiulară a strategiei;
- parteneriatul strategic se va axa, în principal, pe țările din Africa de Nord și din Orientul Mijlociu;
- strategia va trebui să țină seama de particularitățile și nevoile fiecărei țări din regiune, fără ca obiectivul să fie acela de a aplica o metodă unică;
- pentru a se răspunde preocupărilor țărilor din regiune, această strategie va lua în considerație conflictul din Orientul Apropiat și chestiunea Irakului;
- strategia se va baza și pe structurile zonale existente (spre exemplu, parteneriatul euro-mediteranean și conlucrarea cu Consiliul de Cooperare din Golf);
- o viziune largă privind conceptul de securitate care să răspundă preocupărilor interne ale regiunii (spre exemplu, șomajul și subdezvoltarea economică);

- strategia va încuraja progresul pe calea democrației și respectului drepturilor omului;

- trebuie să se realizeze un angajament pe termen lung, care să fie coerent și pus în aplicare cu fermitate și pragmatism.

Oricât de birocratic și de sectar are suna aceste exigențe (care deschid parcă un nou tip de limbaj de lemn), cert este că, astăzi, pe planetă, nu se mai poate trăi altfel decât în văzul lumii.

Dar cum o astfel de realitate este destul de greu de acceptat (mai ales de către puterile de odinioară care, de-a lungul secolelor, au imaginat și au pus în operă planuri diabolice de cucerire, dominare și influențare a lumii), formulările sunt prudente și lipsite de entuziasm. Dar toată lumea știe că altfel nu se poate.

Nimic nu mai poate fi ca înainte. Vremea superputerilor solitare a trecut. Țările din regiune sunt nevoite să facă față unor probleme care le privesc pe majoritatea dintre ele și care sunt bine cunoscute. Cele mai multe dintre aceste probleme se referă la ceea ce s-a stabilit prin Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare.

Pentru aceasta, sunt necesare reforme politice, economice și sociale, care nu pot fi impuse din afară, ci trebuie să vină din interior, răspunzându-se nevoilor unor populații în majoritate tinere (mai mult de jumătate din populația regiunii este compusă din tineri cu vârste până la 18 ani), care are nevoie de un sistem eficient și stabil de educație și de locuri de muncă.

Există 11 obiective și principii-cheie ale UE în ceea ce privește strategia pentru regiunea Mediteranei și Orientului Mijlociu. Acestea fac parte din strategia UE de a securiza zonele adiacente și de a realiza un parteneriat strategic cu toți vecinii. De aceea, UE duce o politică de bună vecinătate și de parteneriat. Aceste obiective și principii sunt următoarele:

1. Obiectivul principal este promovarea unei zone comune de pace, prosperitate și progres, menținerea unor relații

strânse, fondate pe cooperare și care să răspundă, în măsura posibilului, cererilor ce vin din regiune.

2. Strategia de parteneriat se va realiza cu prioritate între UE și țările din Africa de Nord și din Orientul Mijlociu.

3. Rezolvarea completă a conflictului arabo-israelian va constitui o prioritate strategică⁸. Realizarea unui progres în cadrul procesului de pace din Orientul Mijlociu nu trebuie să fie o condiție prealabilă pentru realizarea de reforme în regiune și invers. Toate cele două dimensiuni ale acestui proces trebuie să fie urmărite în parteneriat cu aceeași determinare.

4. Parteneriatul va însemna un angajament durabil și pe termen lung.

5. Parteneriatul presupune consolidarea dialogului politic al UE cu regiunea.

6. UE va folosi dialogul din cadrul parteneriatului pentru a-și exprima poziția sa în ceea ce privește respectarea drepturilor omului și statul de drept.

7. Promovarea acțiunii de cooperare în materie de combatere a terorismului, arme de distrugere în masă și non-proliferare.

8. UE va conlucra cu partenerii din regiune pentru sprijinirea reformelor în domeniile economic, politic și social, printr-un angajament, alături de intervențiile publice și civile și ținându-se seama de cadrul definit prin raporturile pertinente ale PNUD asupra dezvoltării umane în termeni de educație, libertăți fundamentale și consolidare a drepturilor femeilor.

9. Consolidarea dialogului cu regiunea în materie de securitate, inclusiv în ceea ce privește inițiativele partenerilor mediteraneeni în cadrul PESA, pe de o parte, și, pe de altă parte, în ceea ce privește relația NATO – UE.

---

⁸ Retragerea coloniștilor evrei din Fâșia Gaza constituie o primă acțiune concretă în sensul rezolvării conflictului israeliano-palestinian; rezultatele nu sunt însă pe măsură, întrucât problema acestei conflictualități este foarte complicată, iar rezolvarea ei necesită timp (n.a.).

10. Modernizarea cadrului regulamentar și liberalizarea importurilor și exporturilor care să permită UE să acționeze în favoarea adeziunii la OMC a țărilor din regiune, ceea ce va favoriza ameliorarea mediului întreprinderilor.

11. UE va coopera strâns cu Statele Unite, ONU și cu alți factori exteriori în realizarea acestor obiective.

Aceste obiective sunt ale UE, dar nu privesc numai Uniunea Europeană. Se preconizează ca ele să fie realizate prin parteneriat euro-atlantic, prin cooperare cu Rusia și cu alți actori interesați de regiune și din regiune. Intervenția Statelor Unite și a membrilor coaliției în Irak și opoziția unor țări din UE (Germania, Franța, Belgia) la o astfel de soluție au creat unele probleme în ceea ce privește parteneriatul euro-atlantic pentru Orientul Mijlociu, dar nu au pus la îndoială eficiența și necesitatea acestuia. Există, de asemenea, neconcordanțe și lipsă de unitate euro-atlantică în ceea ce privește rezolvarea conflictului arabo-israelian, considerată esențială pentru stabilizarea Orientului Apropiat. Deși unele dintre aceste divergențe sunt pe cale să se rezolve, punerea în aplicare a celor 11 obiective ale UE de parteneriat strategic cu regiunea Mediteranei și cu Orientul Mijlociu nu este ușoară.

UE nu și-a folosit încă toate instrumentele pentru reglementarea conflictului din Orientul Mijlociu, mai ales că unele divergențe provin încă din timpul prezenței masive europene în zonă (Marea Britanie, Franța etc.) și au ca origine și unele măsuri luate de către acestea la vremea respectivă, la care se adaugă interesul Statelor Unite pentru zonă și o anumită politică energetică a țărilor OPEC. Există însă o voință politică europeană pentru punerea în operă a unui parteneriat strategic cu Orientul Mijlociu.

Una dintre cheile rezolvării situației din Orientul Mijlociu o constituie rezolvarea celei din Orientul Apropiat, adică a conflictului arabo-israelian. Aici lucrurile nu avansează foarte mult, între UE și SUA existând unele neconcordanțe în ceea ce

privește rezolvarea efectivă a ostilităților. Dar UE acordă o atenție cu totul specială rezolvării acestui conflict din proximitatea frontierelor sale. În acest sens, Consiliul a și numit un reprezentant al UE pentru procesul de pace din Orientul Mijlociu.

În același timp, UE își reafirmă angajamentul său pentru reconstrucția economică a regiunii, ceea ce reprezintă, de fapt, lucrul cel mai important. Desigur, este și în interesul UE să se implice masiv în zonă, chiar dacă o astfel de implicare ar putea avea și unele efecte greu de prevăzut.

Să nu uităm că unele țări din Europa au dominat mulți ani această zonă și, poate, se consideră încă îndreptățite să o domine și acum.

Însă, lipsa unei perspective clare în ceea ce privește asigurarea păcii, șansele de reușită ale reformelor pe care le dorește UE în această regiune sunt minime.

Potrivit unui site pe Internet al publicației *Times*, Iranul susține un grup de 280 de luptători în Irak⁹. Acest grup este condus de un oarecare Abu Mustafa al-Sheibani. Hebdomaderul american citează în acest sens un document al serviciilor de informații ale Statelor Unite. Grupul a introdus, în ultimele opt luni, noi arme pe teatrul de război din Irak, între care și bombe concepute în mod special pentru a distruge blindajele. Aceste noi arme au fost inspirate din modelele utilizate de Hezbollah-ul pro-iranian. Ele au un efect mult mai mare decât cele utilizate în mod obișnuit de insurgenții irakieni.

În această acțiune, iranienii ar fi fost ajutați de un fost ofițer în armata lui Saddam Hussein, abu Hassan, care se ocupă de infiltrarea unor agenți pentru a afla care sunt mișcările americanilor și în cine au ei încredere. Se pare că informațiile schimbate între forțele de coaliție și guvernul irakian sunt cunoscute la Teheran. De altfel, Iranul a încercat să-și sporească influența în Irak chiar înainte de invazia americană din

⁹ NOUVELOBS.COM | 15.08.05 | 11:30

2003. Rămâne de văzut dacă Iranul acționează de unul singur, ca țară vecină, care trebuie să-și ia toate măsurile pentru a nu avea aceeași soartă ca Irakul, sau este vorba de altceva, mult mai complicat și mai subtil.

Se poate ca o parte din lumea arabă să se fi coalizat împotriva americanilor și a celorlalți membri ai coaliției care acționează în Irak, realizând pentru aceasta un fel de parteneriat strategic secret special. **2.5. Parteneriatul euro-mediteranean (Euro-med)**

În 1995, a fost creat un *parteneriat euro-mediteranean* – Euro-med – care lega Europa de vecinii săi imediați (Maroc, Algeria, Tunisia, Iordania, Egipt, Israel, Turcia, Siria, Liban și Autoritatea Palestiniană)¹⁰. Unul dintre obiectivele acestui parteneriat este să favorizeze dialogul politic și dialogul în materie de securitate, relațiile economice, crearea unei zone de liber schimb, dezvoltarea unei colaborări active și constructive în ceea ce privește relațiile sociale și umane.

Dialogul politic și cel pe linie de securitate în cadrul acestui parteneriat vizează, de asemenea, problema armelor de distrugere în masă, terorismul și drepturile omului. UE este cea care, la ora actuală, desfășoară un dialog foarte intens cu Iranul pentru a-l determina pe acesta să renunțe la programul său nuclear.

Este un obiectiv greu de atins, întrucât Iranul consideră că este dreptul său să aibă un program nuclear, de vreme ce și alte țări au un astfel de program și AIEA nu-și face nici un fel de probleme în acest sens.

Iranul afirmă că programul său vizează folosirea energiei nucleare în domeniu economic și nu are în vedere realizarea armei nucleare. Mai mult, Israelul deține o astfel de armă nucleară și nimeni nu se agită în această privință.

¹⁰ <http://www.auswaertiges-amt.de/www/fr/aussenpolitik/>

Uniunea Europeană a elaborat o strategie în ceea ce privește desfășurarea întâlnirilor. Este singurul mod în care Israelul, Siria, Autoritatea Palestiniană și Libia (ca observator) se pot afla la aceeași masă.

Partea atractivă a parteneriatului euro-mediteranean constă însă în ajutorul economic și financiar acordat de UE acestor țări în vederea modernizării lor. S-au semnat acorduri de asociere cu toți partenerii mediteraneeni (mai puțin unul). Când toate aceste acorduri vor intra în vigoare, se va realiza și acel cadrul de liber schimb nord-sud.

Acest ajutor a făcut posibilă obținerea unor rezultate notabile de către țările din zonă în domeniul reformelor economice: reforme fiscale și sectoriale în transporturi, servicii financiare și telecomunicații, modernizarea industriei manufacturale și promovarea integrării regionale sud-sud, îndeosebi prin semnarea acordului de la Agadir. UE este principala putere economică regională și partenerul comercial cel mai important din regiune. Ea contribuie cu sume cuprinse între 800 de milioane și un miliard de euro pe an la programul MEDA și la alte forme de ajutor.

În total, incluzând aici și împrumuturile BEI, ajutorul financiar acordat de UE acestei regiuni atinge trei miliarde de euro pe an.

Parteneriatul euro-mediteranean este un rezultat al politicii UE de bună vecinătate. Europa nu intenționează să ofenseze în nici un fel vecinii săi și consideră că nici unul dintre aceștia nu constituie o amenințare pentru continentul european.

De aceea, UE este dispusă să fie deschisă în relațiile cu vecinii. Pentru aceștia se prevăd o serie de facilități, între care și accesul lărgit la programele și politicile UE, inclusiv pe piața unică, precum și o cooperare consolidată în domeniul justiției și afacerilor interne.

Reuniunile ministeriale din 5-6 mai 2004 și cea UE-CCG de la 18 mai au reliefat acest parteneriat, la fel ca și G8, în summit-ul de la Sea Island, din 8-10 iunie 2004. Și summit-ul UE – Statele Unite din 26 iunie 2004, ca și summit-ul NATO din 28-29 iunie, de la Istanbul, au scos în evidență o serie de aspecte importante ce privesc sprijinirea țărilor din zonă.

În concluzie, parteneriatul euro-mediteranean, ca și cel UE – Orientul Mijlociu, se bazează pe o largă participare la rezolvarea problemelor regiunii, între care cea mai substanțială acțiune se întrevede din partea parteneriatului euro-atlantic.

2.6. Parteneriatul strategic româno-american

Cele mai importante parteneriate strategice ale momentului și, probabil, și ale viitorului sunt și vor fi cele dintre marile puteri ale planetei. Astfel, ele nu se vor mai afla în opoziție unele față de altele, nu se vor mai pândi cu glonțul pe țeavă, nu se vor mai aștepta la cotitură, ci își vor împărți reciproc binele și răul, avantajele și responsabilitățile. De asemenea, aceeași importanță deosebită o au și parteneriatele strategice dintre diferitele organizații, organisme și entități internaționale, mai ales în ceea ce privește asigurarea securității regionale și globale.

Paralel cu astfel de mari parteneriate strategice, se dezvoltă însă și parteneriate între marile puteri și diferite alte țări, între corporații, bănci, firme etc.

În acest spectru se înscrie și parteneriatul strategic româno-american. Există un concept – RAME¹¹ – prin care se materializează unele aspecte concrete ale acestui parteneriat strategic româno-american. El ține cont de interesele ambelor țări și constituie o formă concretă de parteneriat strategic. Spre exemplu, în cadrul acestui parteneriat, Camera de Comerț și Industrie a României și a Municipiului București (CCIRB) a

¹¹ Romanian-American Manufacturing Extension.

convenit un acord cu Centrul de Producție Chicago (CMC) pentru derularea, în țara noastră, a unui Program propriu de consultanță și asistență pentru dezvoltarea, pe baze competitive, a IMM-urilor românești, prin realizarea unor legături de durată cu rețeaua de deservire a IMM-urilor americane.

Aceste legături urmăresc conceperea, realizarea și managementul unor programe de tehnologie și know-how, creșterea eficienței și calității unor produse românești pe piața SUA și pe alte piețe.

Întrucât IMM-urile americane nu aveau accesul necesar la asistență internațională și la modernizarea producției, guvernul american, prin Institutul Național pentru Standarde și Tehnologie – Departamentul de Comerț –, a creat o „Rețea de Parteneriat“, formată din Centre de Consultanță și Asistență, cu Birouri locale, care au drept scop să deservescă aceste IMM-uri americane. Există astfel 4 Centre, care asigură servicii și asistență pentru 400.000 de IMM-uri.

Centru de Producție de la Chicago (CMC), membru al Programului Parteneriatului de Dezvoltare a Producției, este finanțat de guvernul american. El acordă servicii și asistență IMM-urilor din sectorul de producție.

Centrul ajută întreprinderile să depășească anumite bariere și să devină competitive, facilitându-le accesul la tehnologie.

Acest Centru dispune de o rețea internațională denumită Manufacturing Partnership International – MPI, care a preluat conducerea operațiunilor internaționale americane ale CMC.

Centrul de la Chicago, prin rețeaua sa internațională de parteneriat în producție, și CCIRB au convenit să înființeze, la București, un Birou RAME, ca o activitate comună a instituțiilor publice și organizațiilor cu preocupări în sprijinirea IMM-urilor din România. Proiectul RAME, semnat în iulie 1998, va fi promovat și în Europa de Est, ca furnizor de servicii pentru internaționalizarea IMM-urilor.

Biroul RAME urmărește promovarea activă și accesul mai ușor, cu investiții minime, a firmelor românești pe piața SUA și pe alte piețe potențiale din UE, Rusia, Asia etc., în procesul de globalizare și internaționalizare a producției și afacerilor.

Avantajele proiectului RAME, ca expresie concretă a parteneriatului strategic româno-american, sunt numeroase: Între ele se situează și următoarele:

- pachetele de programe au fost verificate pe piața americană și pe alte piețe și s-au dovedit a fi eficiente;
- se realizează un transfer de tehnologie sau know-how;
- furnizează servicii de calitate, consultanță și studii de fezabilitate sau de cercetare prin specialiștii din centre de cercetare, universități și firme de consultanță;
- oferă posibilitatea participării la târguri și expoziții în spații ale CMC în SUA;
- sprijină IMM-urile românești pentru a fi competitive pe piețele externe, prin alinierea la standardele americane și europene;
- facilitează obținerea de rezultate imediate și propagarea de efecte economice la nivel național;
- sprijină obținerea de investiții străine în România;
- sprijină fuziunea cu firme americane și extinderea împreună pe alte piețe.

În cadrul aceluiași parteneriat strategic, Statele Unite acordă asistență României în modernizarea forțelor armate, în integrarea în NATO, iar România participă, alături de SUA și de partenerii din NATO, la operațiile militare din zonele conflictuale.

Un astfel de parteneriat strategic se bazează pe o relație de încredere și sprijin reciproc, pe exprimarea clară a intereselor și modelarea acestora și în raport de interesele celuilalt, pe sinceritate și loialitate.

Există și alte aspecte – unele controversate¹² – ale parteneriatului strategic româno-american, dar un astfel de parteneriat este nu numai avantajos, ci și foarte necesar pentru România. De aceea, autoritățile române îl tratează cu toată atenția, încercând să nu creeze sub nici o formă o opoziție între interesele europene ale României și cele româno-americane. Aceste interese nu se opun, deși uneori se încearcă opunerea lor artificială, ci se completează.

“Axa aduce foarte mult. În primul rând securitate națională. Noi avem un parteneriat strategic cu Statele Unite și cu Marea Britanie, și el se manifestă mai public în relația cu SUA și mult mai tăcut în relația cu Marea Britanie. Este o problemă de abordare a celor două diplomații. Dar el are un caracter strategic de maximă importanță pentru România și, zicem noi, și pentru SUA și Marea Britanie. România este a doua din punctul de vedere al contribuției în Afganistan și a șasea în Irak, ca dimensiuni. Noi suntem un partener care își respectă angajamentele”.¹³

La urma urmei, parteneriatul strategic româno-american este și trebuie să fie o componentă a parteneriatului euro-atlantic, România având o mare importanță atât în securizarea frontierelor sud-estice europene și euro-atlantice, cât și în dialogul eurasiatic.

Relația directă, exprimată în parteneriatul strategic cu Statele Unite, se manifestă și în reconsiderarea, din punct de vedere geopolitic și geostrategic a unei regiuni deosebit de importante pentru spațiul eurasiatic, atât din perspectivă europeană, cât și euro-atlantică, regiunea Mării Negre. Crearea de facilități militare pe teritoriul României pentru (baza Kogălniceanu și poligoanele de la Smârdan, Babadag și Cincu), participarea directă la Forța de Răspuns a NATO (NRF) și la

---

¹² Acordul încheiat cu partea americană prin care România se obligă să nu predea TPI militarii americani aflați pe teritoriul nostru.

¹³ <http://www.nymagazin.com/436/culian436.htm>, Președintele României

Forța de Reacție Rapidă Europeană angajează România într-un proces ireversibil de construcție europeană, euro-atlantică și eurasiatică în spațiul parteneriatelor strategice, păcii și stabilității. Așteptările sunt foarte mari. De aceea, și angajamentele trebuie să fie pe măsură.

2.7. Parteneriatul strategic România – Franța

La ora actuală, relațiile bilaterale dintre România și Franța au atins, după cum se apreciază într-un comunicat al guvernului român¹⁴, un *nivel de excelență*, ambele părți exprimând deschidere față de ideea consacării unei formule de parteneriat strategic.

În acest sens, Seminarul Interguvernamental franco-român de la București, din 18 octombrie 2004, a marcat ridicarea calitativă a relațiilor bilaterale dintre România și Franța la nivelul „*Parteneriatului Strategic Pentru Europa*”.

Franța este unul dintre principalii susținători ai integrării României în Uniunea Europeană, cooperând strâns cu țara noastră mai ales în domeniul economic, dar și în domeniul cultural, științific, educațional și militar. România organizează, în spiritul relațiilor speciale cu Franța, Summit-ul Francofoniei din 2006.

Franța reprezintă, pentru România, un partener statornic și foarte important. Ea este al treilea investitor străin în România și al treilea partener comercial.

În ultimii cinci ani, schimburile comerciale bilaterale au atins cote mari, exportul românesc în Franța situându-se, în cursul anului 2005, la cel mai înalt nivel din istoria relațiilor economice româno-franceze.

¹⁴ <http://www.guv.ro/presa/afis-doc.php?idpresa=42023&idrubricapresa=1&idrubricaprimm=&idtema=&tip=&pag=&dr>

În ceea ce privește cooperarea româno-franceză, între 1999 și 2004, s-au concretizat 44 proiecte de twinning, finanțate din alocările Phare 1998-2003, iar în 2004 și 2005, se derulează nu mai puțin de 11 programe de înfrățire instituțională, 6 dintre acestea fiind coordonate de Franța, iar celelalte prin co-participare cu alte state. Domeniile vizate de aceste programe sunt: administrația și internele, agricultura, pădurile, dezvoltările rurale, transporturile, construcțiile și turismul.

În anul 2003, s-a constituit *Forumul româno-francez al cooperării descentralizate*, în scopul dezvoltării în comun de noi proiecte la nivel local. Este o formă de cooperare deosebit de eficientă, care vizează, între altele, pregătirea administrației locale din România în perspectiva integrării în Uniunea Europeană.

Tot în anul 2003, a fost inițiat *Forumul franco-român de personalități*, prin care se vizează promovarea valorilor civilizației române în Franța și o mai bună cunoaștere de către francezi a valorilor spațiului românesc.

În perspectiva integrării europene, acest lucru este foarte important, cunoscut fiind respectul pe care-l manifestă UE față de valorile naționale ale fiecărui stat membru.

În același spirit de cooperare și acțiune eficientă, la 18 octombrie 2004, a fost lansată o nouă formulă de cooperare dintre cele două guverne, cu desfășurare anuală: *Seminarul interguvernamental franco-român*. Relațiile economice sunt reglementate de o serie de acorduri între care acela mai importante sunt următoarele:

- Acordul european de asociere între România, pe de o parte, și Comunitățile Europene și statele membre ale acestora, pe de altă parte (intrat în vigoare la 01.02.1995);

- Acordul privind evitarea dublei impuneri pe venit și avere (intrat în vigoare la 27.09.1975);

- Acord privind promovarea și protejarea reciprocă a investițiilor (intrat în vigoare la 20.06.1996)

Aceste acorduri sunt foarte importante, întrucât facilitează schimburile economice și, în general, activitatea de investiții.

Evoluția schimburilor comerciale dintre România și Franța (1997-2004)

ANUL	1997 MIL.\$	1998 MIL.\$	1999 MIL.\$	2000 MIL.\$	2001 MIL.\$	2002 MIL.\$	2003 MIL.\$	2004 MIL.\$
Total	1113,1	1306,2	1153,0	1647,5	2118,2	2320,8	2686,8	3474,5
Export	465,0	491,1	497,0	781,9	1025,9	1115,9	1145,0	1608,5
Import	648,1	815,1	656,0	865,6	1092,3	1204,9	1541,8	1866
Sold	- 183,1	- 324,0	-159,0	-83,7	-66,4	-89,0	-396,8	-257,5

Sursa: <http://www.guv.ro/presa>, Guvernul României – Biroul de presă - 06.10.2005.

Printre investițiile performante ale Franței în România se situează și următoarele:

- realizarea programului „Dacia Logan“, care s-a bucurat de un mare succes pe continentul european;
- aportul investițional al grupului „Gaz de France“;
- deschiderea de noi operațiuni ale grupurilor Carrefour, Michelin, Saint-Gobain etc.

Există, desigur, și aportul substanțial al unor firme ca Alcatel, Renault, Eurocopter, dar implantarea acestor investiții are o vocație ceva mai largă, ce vizează regiunea Europei Centrale și a celei de Sud-Est.

Cooperarea în sectorul întreprinderilor mici și mijlocii, în sectorul energetic (sistemul de transport al energiei electrice, modernizarea centralelor termo-electrice), în cel al infrastructurii feroviare etc. poate cunoaște cote care să răspundă conceptului de parteneriat strategic în domeniul economic.

În mai 2005, erau înregistrate în România 3882 societăți comerciale cu participare franceză, ceea ce reprezintă 3,47 % din total, cu un capital total social subscris de 1224,57 milioane

Euro, cu o pondere de 10,54% din total, așa cum se arată într-un comunicat al Guvernului României¹⁵.

În același comunicat, se precizează că s-au efectuat investiții franceze în domeniile: construcții și materiale de construcții, telecomunicații, producția de material rulant (vagoane), autoturisme, industria mobilei, industria alimentară, sectorul financiar-bancar.

Mari companii franceze au continuat să investească în România în domenii foarte variate: construcții de autovehicule (Renault), echipamente de telecomunicații, dezvoltarea de programe soft (Alcatel), aeronautică (Eurocopter), anvelope (Michelin), ciment (Lafarge), agro-alimentar (Danone, Serve), construcții (Bouygues, Hérvé, Soconac), telecomunicații (Orange), servicii municipale (Veolia Water), echipamente de transport (Alstom), distribuție (Hyparlot-Carrefour, Bricostore, Cora), hotelier (Accor) și financiar-bancar (Société Générale). Grupul Michelin a investit 10 milioane Euro, în 2003, în cadrul planului de investiții 2001-2010, în valoare de cel puțin 60 milioane euro, destinat creșterii capacității de producție, calității și instalării sistemelor informatice.

Compania Michelin a lansat, de asemenea, un proiect în România de construire a unei capacități de producție cord metalic pentru anvelope auto la Zalău, în cadrul societății Sylvania-Michelin, în valoare de cca 10 mil USD.

Gaz de France a realizat un proiect în privatizarea utilităților de distribuție a gazului natural (DISTRIGAZ SUD), iar firma Saint-Gobain a investește în realizarea unei unități pentru fabricarea geamurilor „float“ în jur de 120 mil. Euro).

În aceeași dinamică a parteneriatului româno-francez, semnalizarea autostrăzii București-Constanța va fi realizată, de asemenea, de o firmă franceză (ALCATEL).

Parteneriatele strategice au, deci, o dimensiune economică foarte concretă, care se constituie într-un suport al globalizării.

¹⁵ Ibidem

2.8. Relația transatlantică

Relația transatlantică este esențială pentru configurarea și reconfigurarea mediului economic, politic și de securitate mondial. Este esențială pentru întreaga civilizație a planetei, întrucât o astfel de relație are nu numai o valoare cumulativă, ci și una generativă. Dimensiunile ei sunt, deopotrivă, ferme, complexe și flexibile. Ea se bazează, pe trei piloni importanți – economic, politic și de securitate – și creează, în jurul acestora și pe suportul acestora, o arhitectură complexă, deopotrivă unitară, dar și fractală, cu geometrie variabilă, care exercită influențe extrem de puternice asupra întregii lumi.

Cu alte cuvinte, lumea întregă se configurează și evoluează după cum se configurează relația transatlantică. Pentru că nucleul incontestabil de mare forță și de durată al civilizației moderne, supertehnologice și informaționale, al unei civilizații a cunoașterii, al unei civilizații epistemologice îl reprezintă relația euro-atlantică. În general, această relație este intercontinentală. În particular, este o construcție euro-americană, adică între Statele Unite și Uniunea Europeană.

O astfel de relație a început o dată cu colonizarea, în speță de către europeni, a continentului american, s-a accentuat după primul război mondial și a devenit indispensabilă după cel de al doilea război mondial.

Războiul rece a consolidat-o, creând, pe suportul ei, un foarte puternic pol de putere politică, economică și militară, iar perioada post-război rece i-a adus o nouă dimensiune – cea de securitate.

Extinderea NATO și a Uniunii Europene reprezintă o nouă consolidare a acestei relații, pe cele două paliere – NATO, care reprezintă o entitate politico-militară și de securitate și dimensiunea euro-americană, o construcție politică, economică și partenerială în noua arhitectură care se prefigurează în filosofia și fizionomia globalizării.

Această construcție este foarte vastă, are valoare mondială și, într-un fel, reprezintă modelul de integrare în lumea viitorului. Relația euro-atlantică nu este, totuși, una de integrare, ci una de construcție dinamică într-un spațiu fluid de conflicte și confruntări, care trebuie gestionat și consolidat. Altfel, tensiunile se vor accentua, pericolele și amenințările asimetrice vor prolifera și viitorul va fi un dezastru.

Putem identifica cel puțin cinci modalități politice și strategice majore de realizare a stabilității și securității în lume sau pe regiuni întinse, foarte importante din punct de vedere geopolitic, geoeconomic, politic și militar:

- o arhitectură internațională, care are la bază un sistem de legi, principii și norme elaborate și impuse de organizațiile și organismele internaționale, îndeosebi de ONU, sau girate de ONU, dar și de organizațiile și organismele internaționale și de marile puteri;

- descurajarea politică și militară a crizelor și conflictelor, izolarea, îndiguirea și rezolvarea celor existente și prevenirea celor posibile, cu o puternică susținere economică;

- extinderea dinamică a zonelor puternice de securitate și stabilitate;

- consolidarea securității și stabilității statelor și parteneriatelor;

- transformarea unor zone tradiționale de confruntare sau a unor zone tampon, zone indiferente, zone de falie strategică în zone de confluență.

Toate aceste modalități sunt foarte actuale și toate interacționează. Într-un anumit sens, putem spune că nu există una fără cealaltă. Armonizarea lor este însă extrem de dificilă, întrucât, deși interdependențele au crescut semnificativ, lumea nu a ajuns încă la acel stadiu în care condiționările și interconstrucțiile să fie armonioase.

Lumea este încă foarte conflictuală și, probabil, așa va rămâne încă mulți ani, încă multe secole. Dar amenințările – de

la cele nucleare la cele geofizice – sunt atât de mari, încât nici un stat, nici o mare putere, nici o organizație internațională și nici vreo altă entitate nu pot fi în măsură să-și asigure individual, fără aportul unor parteneri puternici și stabili, securitatea și stabilitatea.

Securitatea și stabilitatea devin, fără nici o îndoială, din ce în ce mai mult funcții, competențe și acțiuni colective. Ele se prezintă ca o construcție la care participă și trebuie să participe toți, chiar dacă, deocamdată, unii mai pun încă bețe în roate iar alții trag chiulul.

Conceperea și punerea în operă a unei *arhitecturi internaționale*, care să prevină războiul și conflictul armat și să ducă la securitate și stabilitate, nu revin numai ONU, cum s-ar crede la prima vedere, ci tuturor actorilor statali, internaționali și non-statali. Or, deocamdată, acest lucru este foarte greu de realizat, lumea fiind extrem de divizată, de ierarhizată, de fracturată, de defazată și de decalată. O astfel de arhitectură ar presupune o puternică filozofie de rețea, iar aceasta se află abia la început de drum, în faza unor realități haotice și unor procesualități complexe, dinamice, dar încă hazardate și incoerente.

Integrarea euro-atlantică este, în esența ei, cel puțin până în acest moment, o integrare activă-preventivă, dinamică, flexibilă, de securitate. Ea continuă Tratatul de la Washington din 1949, dar vremurile s-au schimbat. Se deschid orizonturi noi, apar determinări noi. În perspectivă, renașterea puternică a continentului asiatic, dezvoltarea fără precedent a Uniunii Europene profilează o construcție de securitate nu doar cu cei trei mari actori – SUA, UE și Asia –, ci printr-o dinamică de rețea, în care cresc puternic interdependențele, de unde rezultă că între aceste trei centre de putere și restul lumii trebuie să existe relații solide de parteneriat, care să echilibreze situația internațională și să asigure controlul conflictualității.

Aceste noi raporturi au început prin parteneriatele strategice dintre marii actori (SUA, UE, Rusia, China, India, Japonia), dar și între acești mari actori și țări importante din diferite regiuni, în sistemul cărora se înscrie și parteneriatul strategic SUA-România, și va continua, probabil, prin crearea de mari entități care vor pune în operă procesul de globalizare.

Contrastele rezultă din unele disfuncționalități, din paralelisme ce nu pot fi evitate (în această etapă), din prejudecăți și din conflictualitatea unora dintre interese privind accesul la resurse, puterea și credibilitatea.

Lumea nu este totuși unitară. Ea nu a reușit încă să iasă din starea de haos și, probabil, procesul de reșezare completă a relațiilor internaționale pe principii democratice va mai dura.

Primul document care a jalonat direcțiile pe care se considera că este necesar să le urmeze România pentru integrarea euro-atlantică și în Uniunea Europeană îl reprezintă strategia de integrare euro-atlantică a României, elaborată la începutul anului 1993 prin contribuția tuturor forțelor politice din Parlamentul României și a principalelor instituții ale statului, între care și Ministerul Apărării Naționale. Acest document reprezintă voința constantă a națiunii române de a se integra în NATO și în Uniunea Europeană. Pe această bază, la 1 februarie 1993, a fost semnat Acordul European de Asociere și promulgat de președintele României la 5 aprilie 1993. Documentul a fost publicat în „Monitorul Oficial” din 12 aprilie 1993. Acest Acord a intrat în vigoare la 5 aprilie 1995. El se baza pe următoarele principii și obiective:

- crearea cadrului instituțional pentru realizarea unui intens dialog politic;
- sprijinirea eforturilor României pe calea realizării economiei de piață și consolidării democrației.
- liberalizarea circulației mărfurilor, serviciilor, capitalului și persoanelor;

- crearea cadrului pentru dezvoltarea cooperării economice, financiare, culturale, sociale.

Cu toate problemele extrem de dificile, încă de la început, România s-a înscris constant în efortul de a îndeplini capitelele din *acquis*-ul comunitar și din Cartea Albă. În 1998, „Armonograma“ arăta că legislația românească, în proporție de aproximativ 70% se înscrie, total sau parțial, în acest efort de armonizare cu legislația comunitară.

Desigur, efortul de armonizare a legislației, de îndeplinire a standardelor economice, politice și sociale s-a continuat. Au apărut însă noi probleme, s-au acutizat altele mai vechi și România nu a putut „prinde“ primul val al țărilor care s-au integrat în UE. Raportul recent asupra României a subliniat progresele făcute și hotărârea UE de a respecta calendarul de integrare a României și Bulgariei în 2007.

Deși, dintr-un motiv sau altul, s-au pierdut câțiva ani importanți, România a intrat deja pe ultima linie dreaptă în ceea ce privește îndeplinirea criteriilor pentru aderare.

Problemele încă nerezolvate, în afară de cele economice (a căror soluționare se va finaliza în timp, desigur, cu ajutorul UE), se referă la combaterea corupției, lichidarea birocratismului, eficientizarea administrației, la reforma justiției și rezolvarea unor chestiuni ce țin de securitatea frontierelor, anomia socială și calitatea vieții.

Aceste exigențe nu sunt ușor de realizat, întrucât au trecut prea mulți ani în care s-a dezvoltat economia subterană și lumea interlopă, prioritățile s-au dirijat fie spre macroeconomie, fie spre alte zone, desigur, importante, dar nu și suficiente pentru fluidizarea și grăbirea procesului de integrare.

Concomitent cu efortul de integrare în Uniunea Europeană și de modernizare a structurilor și infrastructurilor sale, România participă, inclusiv prin acest efort, la consolidarea relației transatlantice prin cel puțin patru modalități directe:

- parteneriatul strategic cu Statele Unite;
- ca țară membră a Alianței Nord-Atlantice;
- ca viitor membru al Uniunii Europene;
- ca țară situată în regiunea Mării Negre, pe falia strategică eurasiatică și, în același timp, în zona de confluență dintre cele două continente.

Toate aceste dimensiuni sunt deosebit de importante, atât pentru mediul de securitate din spațiul nostru de interes, adică din Balcani și din zona extinsă a Mării Negre, cât și pentru implementarea și consolidarea unei filosofii de rețea, în care nu doar marile puteri și marile centre în care se concentrează și se consolidează puterea economică, politică și militară, ci și celelalte țări au un cuvânt foarte important de spus, întrucât trăim din ce în ce mai mult într-o lume a interdependențelor.

Parteneriatul strategic cu Statele Unite s-a concretizat, către finele anului 2005, prin acordarea de facilități militare Statelor Unite pe teritoriul României – este vorba de baza militară de la Kogălniceanu și de poligoanele Cincu, Smârdan și Babadag –, care vor fi folosite îndeosebi pentru desfășurarea unor activități de pregătire în comun.

Acest acord este, alături de alte aspecte economice și politice, cea mai directă și cea mai consistentă contribuție a României la consolidarea relației transatlantice.

Cel mai important lucru este acela că relația transatlantică a ajuns, și prin spațiul european, adică prin România, la Marea Neagră.

Deși a existat o reacție a Rusiei în urma semnării acestui acord, relație româno-americană nu poate fi decât benefică pentru transformarea regiunii Mării Negre dintr-un spațiu de confruntare într-o zonă stabilă, de confluență și cooperare eurasiatică.

Prin prezența americană în România și în Turcia, țara noastră devine un actor important la Marea Neagră. Ea va avea, fără îndoială, alături de Turcia, dar dinspre partea centrală a

Europei, un rol important în extinderea relației transatlantice în spațiul eurasiatic, în opinia noastră singura modalitate de extindere a stabilității, de estompare și chiar de lichidare, în timp, a urmărilor filosofiei de confruntare din vremea războiului rece.

Construcția europeană este paralelă și complementară cu cea euro-atlantică. Și una și cealaltă sunt dificile, contradictorii și îndelungate, dar realizările sunt foarte mari și se așteaptă ca, în final, adică în epoca societății de tip informațional, Uniunea Europeană și dimensiunea euro-atlantică, adică euro-americană să devină cea mai puternică și cea mai influentă putere mondială, la paritate cu China, Rusia și India, constituindu-se în cel mai puternic stâlp de susținere a civilizației mondiale.

În următoarea etapă a construcției europene, se vizează, deopotrivă, atât extinderea teritorială prin primirea de noi membri, desăvârșirea integrării economice, politice și culturale, în domeniul securității și apărării, cât și consolidarea dimensiunii transatlantice prin creșterea rolului tuturor țărilor din Europa și al Uniunii Europene, ca entitate.

Procesul integrării și al consolidării relației euro-atlantice este non-linear, dinamic și complex. Cerințele și exigențele integrării nu sunt acceptate cu ușurință de statele politice naționale și nici de populații, iar dimensiunea euro-atlantică este, uneori, înțeleasă ca frustrantă.

Totuși, la ora actuală, UE este deja cea mai puternică entitate economică și de piață din lume, dispune de o Constituție, de o Politică Europeană de Securitate și Apărare (PESA) și, corespunzător acesteia, de o strategie de securitate europeană, în timp ce NATO realizează cum nu se poate mai bine relația transatlantică a unei civilizații tehnologice și informaționale unitare.

Integrarea României în UE și consolidarea poziției sale în filosofia și fizionomia euro-atlantică, prin asumarea unui rol

activ în regiunea extinsă a Mării Negre, reprezintă un obiectiv strategic deopotrivă național, european și transatlantic.

Odată cu acceptarea țării noastre în comunitatea europeană, se încheie o etapă îndelungată din istoria României, caracterizată prin nesiguranță, teamă, adesea izolare, rapturi teritoriale pe seama noastră și obositoare cicluri de tranziție, și începe una de construcție și de solidaritate europeană și euro-atlantică. Pentru că una fără cealaltă, astăzi și cu atât mai mult mâine, nu se poate

2.9 Posibile parteneriat strategic de vecinătate

Sunt posibile parteneriatele strategice de vecinătate? Da, sunt posibile și chiar necesare. Există și o astfel de perspectivă. Țările vecine sunt primele care ar trebui să organizeze un astfel de parteneriat. De altfel, președintele UDMR, Marko Bela, a sugerat o astfel de perspectivă, cu prilejul unei conferințe ținută la Universitatea Central-Europeană de la Budapesta. În opinia liderului UDMR, că există toate șansele ca între România și Ungaria să se încheie în viitor un parteneriat strategic, întrucât aceste țări sunt legate atât istoric și geografic, cât și prin existența unei considerabile minorități maghiare în cadrul statului român.¹⁶ La data când făcea o astfel de remarcă, UDMR se afla în stadiul de a finaliza proiectul Legii minorităților ce a fost supus ulterior dezbaterii parlamentului și a creat atâtea probleme. Dar un parteneriat strategic între România și Ungaria există încă din 2002. La 29 noiembrie 2002, premierii de la acea dată, respectiv, Adrian Năstase și Péter Medgyessy, au semnat "Declarația de cooperare și parteneriat strategic dintre România și Republica Ungară pentru Europa în Secolul XXI"

Un parteneriat strategic nu înseamnă însă doar legături istorice, geografice și etnice. Astfel de legături, în cazul

¹⁶ Arhiva *Adevarul*: Nr.4579 – 24 Martie 2005

României și Ungariei, nu sunt nici foarte trainice, nici bazate pe sisteme de valori, ci multe dintre ele pe confruntări și umilințe, rezultate din politica imperială a vremurilor, peste care nu se poate trece atât de ușor. Dar un parteneriat strategic între România și Ungaria est, în continuare, absolut necesar. El ar trebui să se bazeze pe realitățile acestui timp, pe necesitatea cooperării în cadrul Uniunii Europene, pe o politică regională sinceră, consistentă și eficientă.

România ar putea încheia sau actualiza, în continuare, parteneriate strategice și cu Bulgaria, și cu Ucraina, și cu Serbia și Muntenegru, și cu Turcia, dar și cu alte țări din vecinătatea apropiată.

Aceste parteneriate ar trebui să vizeze în primul rând o cooperare economică benefică și eficientă, ridicarea regiunii din punct de vedere economic, combaterea traficantilor, criminalității de orice fel, a terorismului și infracționalității și construirea unui mediu de securitate propice relațiilor de respect și prietenie pe termen lung.

De regulă, parteneriatele sunt bilaterale. Dar, atunci când, într-o zonă, cum ar fi, spre exemplu, regiunea extinsă a Mării Negre, se constituie parteneriate între toate țările de aici, pe ansamblu, se realizează, de fapt, o *rețea de parteneriate* care poate deveni cel mai important suport pentru dezvoltarea regiunii respective.

CAPITOLUL 3 PARTENERIATE EURASIATICE

3.1. Asia paradoxurilor, confruntărilor și parteneriatelor

Pakistanul a lansat cu succes, în primăvara anului 2005, o rachetă de croazieră de tip Babar. Este o rachetă care poate transporta orice tip de focos nuclear sau convențional și poate lovi orice țintă pe o distanță de 500 km. Este drept, rachetele de croazieră realizate de americani au o bătaie de 2.500 km, dar Pakistanul nu este o putere mondială și nu vizează o dimensiune intercontinentală. Este însă prima țară din Asia de Sud care produce o astfel de rachetă.

În același timp, Coreea de Sud a declarat, în august 2005, că nu are nimic împotriva programului nuclear al Coreii de Nord, cu condiția ca un astfel de program să vizeze scopuri civile. Tot ca un semnal al apropierii dintre cele două țări ale peninsulei, s-a instalat un fir telefonic între unitățile nord-coreene și sud-coreene aflate de o parte și de alta a frontierei. De remarcat este faptul că o astfel de atitudine a Coreii de Sud nu este în consonanță cu poziția americană prin care se respinge programul nuclear nord-coreean, întrucât se consideră că acesta nu este decât o acoperire pentru un veritabil program de înarmare nucleară.

Asia este un continent în plină dezvoltare. India și China vor fi, fără îndoială, superputeri ale mileniului trei, dezvoltându-se impetuos, pe coordonate foarte moderne, dar într-un sistem de valori care există aici de mii de ani. Pe lângă aceasta, tot aici, în Asia, există cele mai mari dispute teritoriale, cele mai mari conflicte și o sete nestinsă de acumulări de armamente și tehnologii. În Europa, există doar două țări nucleare, Marea Britanie și Franța. În India sunt deja șase: Rusia, China, Israel,

India, Pakistan și Coreea de Nord. Și, probabil, vor mai fi și altele, dacă avem în vedere bătălia care se duce acum între Iran și o parte a restului lumii pentru a interzice programul nuclear al acestei țări.

Indonezia, unde trăiește cea mai importantă comunitate musulmană din lume, se află în pragul unei crize de mari proporții, 700 de rachete chinezești amenință Taiwanul, susținut de americani, în timp ce Asia Centrală, potrivit celor scrise în ziarul spaniol „La Vanguardia“, este o „gaură neagră“, în care se află un adevărat butoi cu pulbere, datorită populațiilor majoritar musulmane, ieșite în buimăceală din Imperiul sovietic. Kirghistanul și, în vara anului 2005, Uzbekistanul au semnalat posibila dimensiune a unor confruntări ce nu admit nici parteneriate, nici concilieri.

Un raport al Consiliului Național American, intitulat „Mapping the Future“, avertizează că lumea anului 2020 va fi de nerecunoscut. După 30 de ani de unipolaritate americană, vor apărea, din imensitatea Asiei, doi jucători globali, de mare forță, care vor pune la grea încercare puterea americană. Această viziune lasă în desuetitudine vechile concepte – Nord-Sud, Est-Vest, state aliniate, nealiniate, în curs de dezvoltare etc. – cu care s-a operat o jumătate de veac, întrucât nu avem în față un singur viitor, ci mai multe.

„Câteva variante au fost împinse la extrem în patru scenarii ficționale, cu nume de filme de *box office*: *Pax Americana*, *Lumea Davos*, *Noul califat*, *Ciclul fricii*, *Pagoda și elefantul*. Secolul al XXI-lea va fi asiatic, așa cum secolul al XIX-lea a fost al Germaniei și XX al Statelor Unite. Impactul noilor puteri globale, China și India, asupra raporturilor internaționale va fi comparabil ca dramatism cu acela provocat de Germania și Statele Unite în secolele precedente, avertizează raportul.“¹⁷

¹⁷ *Cotidianul*, Ioana Lupea, 13 aprilie 2005

Ca mai toate rapoartele prezentate de Consiliul național American, și acesta atrage atenția asupra unor probleme extrem de grave și de importante, care afectează viitorul Statelor Unite, arhitectura economică și de securitate a viitorului.

În raport se arată că imaginea publică a unei Americi prospere, democratice, responsabile și eliberatoare, a început să se estompeze. Războiul rece s-a încheiat, marile țări asiatice, îndeosebi China, cu 1,5 miliarde locuitori și India, cu 1,3 miliarde locuitori, dar și alte țări din Asia vor avea un rol foarte important de jucat. Mai mult, aceste țări au unele caracteristici care le dau o anumită aură, astfel:

- au o istorie foarte bogată;
- nu sunt cramponate în dispute sterile;
- n-au orgolii nemăsurate, ci doar bună și răbdătoare măsură și prestigiu cumpătat, venit din valori;
- au creat sisteme de valori care au rămas nealterate timp de milenii;
- sunt țări nucleare, foarte receptive la noile tehnologii.

Europa lărgită se reînnoiește, atât teritorial, în sensul realizării unității geopolitice și geostrategice, cât și în ceea ce privește strategia de dezvoltare și de arhitectură economică, politică și de securitate – bazată pe parteneriate, inclusiv cu India, cu China, cu Orientul Mijlociu, cu Mediterana etc., pe supercalificarea forței de muncă, pe guverne democratice și stabile – și va avea un rol important în viitor, desigur, dacă-și va rezolva problemele îmbătrânirii populației și pe cele ale resurselor.

În acest sens, Europa, probabil, va tolera în continuare, migrația, pentru că nu are de ales, va ieși din bariere și embargouri, va dezvolta parteneriatele cu China și cu India – le dezvoltă deja –, va construi, în sfârșit, o entitate eurasiatică, transformând cele două continente într-un adevărat *heartland* eurasiatic, cu un impact formidabil asupra economiei mondiale. Uniunea Europeană, China, India, Rusia (care, probabil, va

intra în UE) și, în parte, Japonia sunt deja și vor fi și în continuare, alături de Statele Unite și împreună cu acestea, marii parteneri strategici ai acestui secol.

3.2. Un nou *heartland*. Un nou *rimland*

Geopoliticienii britanici, germani, francezi și americani au lăsat urme adânci în gândirea secolului al XX-lea, mai ales după tragedia celor două războaie mondiale, considerate a fi expresii ale marilor confruntări pentru putere și influență. După cel de al doilea război mondial, îndeosebi după exploziile nucleare de la Hiroshima și Nagasaki, lumea și-a spus că așa nu se mai poate, prea multe distrugerii, prea multă suferință și prea multe spaime au dominat viața de până atunci. Războiului trebuie să i se pună capăt, criminalii trebuie condamnați, omenirea apărată, iar oamenii protejați.

Războiul rece n-a prea ținut seama decât în parte de acest imperativ, în sensul că s-au evitat, pe cât a fost posibil, bătăliile calde dintre marile puteri. Oricum, acestea s-au proțâpărit față în față, de o parte și de alta a cortinei de fier, înarmate până dincolo de dinți, amenințătoare și înfricoșătoare, așa cum erau odinioară, în antichitate, cetele care nu doreau neapărat să se măcelărească, ci doar să se înspăimânte.

Războiul rece a fost tot război, tot confruntare, tot un lanț neîntrerupt de mari bătălii pentru putere, pentru influență, pentru supremație, chiar dacă se spune că bătăliile acestea nu au fost suficient de fierbinți.

În realitate, au fost mult mai fierbinți decât cele din al doilea război mondial, întrucât au efecte pe termen lung, scoțând războiul din câmpul tactic și chiar din cel strategic și infiltrându-l în viața oamenilor. Ca spaimă, ca angoasă. Mai mult, aceste bătălii s-au dus exact pe modelul geopolitic prezentat de britanicul Harold F. Mackinder și de americanul Nicolas Spykman, primul creând *teoria pivotului*, iar celălalt pe

cea a *îngrădirii pivotului*. Strategii de amenințare, strategii de descurajare, strategii de îndiguire... Nimic nou sub soare, în afară, poate, de filtrele instalate între timp în jurul marelui Continent eurasiatic pentru a înnoi sau a iluziona percepția asupra luminii astrului vieții pe pământ...

3.2.1. Parteneriatul strategic Rusia – Uniunea Europeană

Problema parteneriatului strategic dintre Rusia și Uniunea Europeană este esențială pentru reconfigurarea mediului european și eurasiatic de securitate. Ea se află în atenția tuturor marilor puteri de pe cele două continente și nu doar în cea a Rusiei și Uniunii Europene, întrucât un astfel de parteneriat definește o anumită direcție și o anumită filozofie în raporturile pe termen lung dintre toate statele care aparțin acestui spațiu și nu numai. Inclusiv relația euro-atlantică poate fi influențată (desigur, în bine) de un astfel de parteneriat, care va fi realizat, după toate datele, pe principiile democrației, ale respectului legii și drepturilor omului.

Pentru realizarea și activarea acestui parteneriat, s-au întreprins multe acțiuni. În continuarea lor, în octombrie 2004, ministrul rus al afacerilor externe, Serghei Lavrov, a negociat, la Haye, cu înalți responsabili europeni, un „parteneriat strategic“ care urma să fie pus în aplicare în urma unui acord special după summit-ul UE – Rusia din 11 noiembrie.

Moscova refuzase să semneze un acord de „nouă vecinătate europeană“ pe care UE dorește să-l realizeze cu toți vecinii săi, după extinderea cu 10 state de la 1 mai 2004, pe motiv că Federația Rusă este o mare putere mondială și nu poate fi tratată, în relația europeană, precum Ucraina sau Republica Moldova. Dar statutul ei de putere mondială nu poate fi exercitat, în mod credibil, decât împreună cu Uniunea Europeană sau cu sprijinul acesteia. Rusia are 2.200 km de frontieră cu UE, iar acest lucru nu poate fi tratat oricum. Există,

în toată Rusia, de la Marea Neagră la Vladivostok, încă de pe vremea lui Dostoievski și a lui Lev Gumilev, o „dorință europeană“ semnificativă. Această „dorință europeană“ se manifestă și astăzi, tot așa, de la Marea Neagră la Vladivostok, cu condiția ca respectivul oraș să nu fi devenit, între timp, sino-japonez¹⁸. Multe țări din Europa Occidentală – îndeosebi Franța – au avut totdeauna o relație privilegiată de parteneriat cu Rusia. Acest obiectiv a fost preluat, astăzi, de Uniunea Europeană.

La summit-ul istoric de la Sankt Petersburg, din 31 mai 2003, în cadrul cooperării Rusia-UE, au fost create patru spații comune de cooperare în domeniile:

- economic,
- securitate și stabilitate interioară;
- securitate și stabilitate exterioară;
- cercetare și educație.

Cu Rusia, s-a subliniat atunci, Uniunea Europeană ar trebui să realizeze un *parteneriat strategic* îndeosebi în patru domenii:

1. schimburi și investiții europene în transporturile rusești, în telecomunicații și în proiectele energetice;
2. cooperare în aplicarea legilor, în ceea ce privește drepturile omului și în probleme de non-proliferație a armelor de distrugere în masă;
3. rezolvarea problemelor contencioase de frontieră cu Estonia și Letonia;
4. negocierile în favoarea acordării vizelor turistice gratuite pentru cetățenii ruși care doresc să călătorească în Europa.

La 11 noiembrie 2004, la summit-ul de la Haye, nu a fost încă semnat acordul de parteneriat. Rusia și UE nu au căzut de acord asupra tuturor problemelor care se cer soluționate, dar

¹⁸ Dimitri de Kociko, *Europe-Russie: Voisinage ou intégration apres l'élargissement de l'UE?*, www.Russomania.

negocierile, deși înaintează greu, au rămas deschise și necesare. Semnarea acestui acord de parteneriat strategic pe cele patru domenii deja convenite a fost amânată pentru luna decembrie.

Rusia este interesată într-un astfel de parteneriat, întrucât relația europeană este fundamentală pentru configurarea viitorului mediu strategic de securitate eurasiatic și de rolul Federației Ruse și UE în raport cu polul sino-coreeano-nipon. Un astfel de interes este pe deplin justificat și benefic pentru toată lumea.

Estul Europei, de la Ural, până la granița cu Republica Moldova, adică în jur de două treimi din întregul continent european, aparține Rusiei, Ucrainei și Republicii Belarus, adică, într-un anumit sens, comunității slave.

Uniunea Europeană este dependentă în mare măsură de resursele energetice rusești, în special de gaze naturale (dar și de petrol), iar un parteneriat strategic UE – Rusia are ca obiectiv, în primul rând, relația economică și cea de securitate.

De asemenea, și Uniunea Europeană este interesată de dezvoltarea unui astfel de parteneriat, atât pentru relația specială cu Rusia, cât și pentru accesul terestru rapid, prin spațiul Rusiei, în China, în Asia Centrală și în Asia de Sud-Est. Dar Uniunea Europeană vizează, prin acest parteneriat, și consolidarea poziției sale în raport cu partenerul strategic de peste ocean, Statele Unite ale Americii.

Cu timpul, acest parteneriat poate duce la realizarea unei puternice *entități eurasiatice* care, într-un fel, ar însemna edificarea *heartland*-ului de care vorbea Harold F. Mackinder. Cu investițiile europene și resursele energetice asiatice (caspiene, siberiene și cele din Orientul Îndepărtat) și prin construirea unui mediu de securitate stabil (dezamorsarea sau controlarea și gestionarea vechiului *foaier perturbator*¹⁹ și rezolvarea proble-

¹⁹ *Foaierul perturbator* se întinde între nordul Mării Caspice și Manciuria și s-a caracterizat, din antichitate, prin migrația popoarelor războinice și crearea marilor conflicte între populațiile sedentare și cele migratoare. În

melor Caucazului²⁰), acest spațiu ar putea deveni, în timp, cel mai puternic pol de putere mondială. Până atunci, se cer însă rezolvate o mulțime de probleme grave ale frontierelor interioare ale spațiului asiatic și chiar eurasiatic. Parteneriatul strategic UE – Rusia ar putea constitui un prim pas în rezolvarea acestor mari probleme.

În general, constituirea unei entități eurasiatice ar trebui să treacă printr-o serie de etape între care cele mai importante ar putea fi următoarele:

- definitivarea și punerea în operă a unor parteneriate strategice importante – China-Rusia, India-Rusia, UE-Rusia, SUA-Rusia, UE-China, eventual, Japonia-Rusia, Japonia-China, SUA-China etc. –, dar și a altora, care ar asigura o anumită ordine în rezolvarea marilor probleme cu care se confruntă acest spațiu;

- rezolvarea problemelor de frontieră;

- consolidarea entităților statale și a relațiilor dintre ele;

- rezolvarea situațiilor conflictuale, îndeosebi în zonele de falii și în cele de graniță;

- rezolvarea sau ameliorarea problemelor generate de decalajele economice, tehnologice și informaționale;

- rezolvarea, sau, măcar, gestionarea presiunilor demografice (migrații masive) exercitate asupra Orientului Îndepărtat rusesc și Siberiei Centrale de populațiile chineză și islamică;

- realizarea și amplificarea dialogurilor culturale.

Uniunea Europeană este și trebuie să fie un partener și un actor important în această construcție eurasiatică, iar Rusia, un

---

cele din urmă, populațiile migratoare războinice au fost asimilate, dar foaierea perturbator nu a fost niciodată dezamorsat. Și astăzi, din acest spațiu, se continuă atât migrațiile de populații, cât și traficul de materii prime pentru fabricarea drogurilor care se vând pe piața occidentală.

²⁰ Desigur, această viziune este simplificată. Asia se confruntă cu numeroase probleme, atât în ceea ce privește dezvoltarea economică inegală și diversitatea de civilizații, cât și recrudescența unor doctrine fundamentaliste, a crimei organizate, traficului de droguri și migrației.

pivot puternic și stabil. Rolul Rusiei de *pivot geostrategic eurasiatic (heartland)* este dat, atât de imensele resurse energetice și de materii prime de care dispune, cât și de parteneriatele strategice realizate în zonă.

Parteneriatul strategic cu Statele Unite ale Americii conferă Rusiei rolul de pivot mondial, de unde rezultă că mediul de securitate planetar depinde în mare măsură și de restructurarea și stabilitatea acestui spațiu. Mai mult, Rusia își propune ca, în decurs de zece ani, să fie în măsură să își depună candidatura la Uniunea Europeană.

Acest eveniment ar constitui cel mai important pas în realizarea unității eurasiatice.

Toate aceste obiective nu se pot realiza atât de ușor. Există încă foarte multe probleme de rezolvat între cele două mari entități, care o fac pe Nina Kulikova, comentatoare economică de la RIA-Novosti²¹ să se întrebe dacă există cu adevărat parteneriatul Rusia-UE. Acest parteneriat a existat, de fapt, dintotdeauna. Rusia este mai mult decât o țară europeană, mai mult decât un partener european. Ea este, deocamdată, singura țară cu vocație eurasiatică, pe care s-ar putea sprijini o viitoare entitate a acestui spațiu imens, atât geografic cât și geopolitic, din care s-au născut toate celelalte. Ar fi, într-un fel, o întoarcere la izvoare.

Așadar, parteneriatul strategie UE-Rusia nu este doar un parteneriat conjunctural, ci și unul cu o perspectivă foarte largă și foarte benefică pentru gestionarea conflictualității spațiului eurasiatic și realizarea unității acestei imense platforme geografice.

Rușii au propus, de altfel, Uniunii Europene realizarea împreună a unui sistem antirachetă. Ei deja au pus în aplicare programul S-400, un sistem de arme antieriene și antirachetă deosebit de eficient.

---

²¹ Nina Koulikova, *Le partenariat Russie-UE, existe-t-il?*, MOSCOU, 12 novembre - RIA Novosti.

Dotarea primului regiment rus cu sisteme de rachete antiaeriene S-400 Triumf trebuia să se realizeze până la sfârșitul anului 2005, această unitate urmând să fie amplasată în regiunea Moscova. Probabil că regimentul este deja funcțional. Rachetele S-400 Triumf sunt cele mai performante mijloace de luptă rusești din lume împotriva avioanelor, rachetelor de croazieră și altor tipuri de mijloace aeriene, inclusiv împotriva rachetelor Tomahawk lansate de pe avioane. Programul S-400 nu este nou. Rușii lucrează de câțiva ani la realizarea acestor sisteme de arme și, iată, le-au realizat. Racheta S-400 Triumf are o bătaie de 400 de kilometri și o precizie foarte mare, superioară rachetei Patriot, principala ei calitate fiind aceea că poate lovi avioanele Awacs, folosite în sistemele de Informații și Supraveghere, precum și în sistemele și rețelele de comandă-control.

3.2.2. Parteneriatul strategic China – Rusia

China și Rusia sunt două mari puteri de care depinde și va depinde și în continuare viitorul planetei. Este vorba nu numai de imense spații și numeroase populații, de istorii milenare și de tradiții excepționale, ci și de civilizații care au creat și creează valori, de stiluri de viață și de politici extrem de active, prin care se proiectează și se profilează un spațiu strategic de temut, întrucât este bazat deopotrivă pe valori și pe resurse.

Relațiile de parteneriat strategic dintre China și Rusia au o importanță foarte mare nu numai pentru mediul de securitate din Extremul Orient, de pe continentul asiatic și din zona Asia-Pacific, ci și pentru mediul de securitate din întreaga lume. China și Rusia sunt două mari puteri nucleare, membri permanenți ai Consiliului de Securitate al ONU, și nici o problemă importantă în ceea ce privește securitatea lumii, prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor nu poate fi rezolvată fără aportul direct al acestor poli de putere.

Rusia și China au o frontieră comună de câteva mii de kilometri, iar problemele de frontieră, atât în zona Amurului, cât și în restul acestui spațiu imens nu sunt puține, chiar dacă foarte multe dintre acestea au fost deja rezolvate în ultimii cincisprezece ani. Niciodată problemele de frontieră dintre două mari puteri, precum China și Rusia, nu vor putea fi pe deplin și definitiv soluționate, dar voința politică de bună vecinătate a celor două mari țări este evidentă.

De-a lungul anilor, Rusia și China și-au disputat cele peste 2.400 de insule de pe Amur, iar prin anii '980, au avut loc chiar ciocniri violente ale forțelor aflate de o parte și de alta a frontierei.

În momentul de față, există o puternică presiune demografică din partea populației chineze în zona Mancuiriei, un număr mare de chinezi trecând frontiera în Rusia pentru a se stabili acolo, sau pur și simplu pentru a face comerț.

China și Rusia reprezintă două civilizații diferite, chiar concurențiale în ceea ce privește supremația în spațiul asiatic. China se află, deopotrivă, pe *heartland*-ul asiatic și pe *rimland*, pe lanțul muntos Himalaya și la sud de fostul foaier perturbator, iar această postură îi creează unele avantaje, dar și numeroase provocări. Ea se situează, practic, între Asia de Sud-Est, cu marile probleme de aici, care țin de criminalitate, terorism, conflicte etnice și trafic de droguri, subcontinentul indian, cu marea cultură și marea civilizație hindusă, dar și cu marile probleme ale conflictului dintre musulmani și hinduși, și Asia Centrală, care, în pofida prezenței americane (ca efect al parteneriatului ruso-american), încă nu-și găsește ritmul și echilibrul, dar nu ca liant între aceste zone tradițional conflictuale, ci ca un mare spațiu ce separă și ca un pivot ce nu adună, ci respinge.

Problema cu valoare strategică pentru China nu este neapărat relația cu vecinii săi, ci realizarea unității acestui spațiu imens din interiorul frontierelor sale, cu zone supra-populate, minorități, tradiții de mii de ani, care nu mai poate fi

unificat, apărat și stăpânit printr-un nou zid, ci, în primul rând, printr-o strategie economică pe termen lung pe măsură.

Țara miracolelor de la Răsărit a înțeles pe deplin acest lucru și, după ce a strălucit în antichitate, se află din nou în centrul atenției lumii.

De altfel, chinezii s-au considerat dintotdeauna a fi chiar centrul lumii. Înțelepciunea lor tradițională, veche de mii de ani, numeroasele invenții care, într-un fel, au schimbat soarta lumii, reprezintă dovezi incontestabile ale resurselor umane inepuizabile ale acestui spațiu care continuă să uimească mapamondul.

Desigur, China are numeroase resurse, dar și mari nevoi de resurse, îndeosebi energetice. Interesant este și modul de a și le procura. Din acest punct de vedere, ea se deosebește radical de toate celelalte mari puteri ale lumii, continuând să aplice și acum, cu inteligență și nebănuită forțe, conceptele strategice formulate odinioară de Sun Tzî.

Ea are mari proiecte și participă activ și constructiv la realizarea marilor proiecte de valorificare a resurselor energetice din Asia Centrală și din imensul spațiu rusesc. Ea face parte, împreună cu Coreea de Sud, cu Japonia și cu Rusia, din Forumul Asia de Nord Est care are ca obiectiv exploatarea și transportul petrolului siberian și din Extremul Orient și realizarea unei puternice rezerve strategice energetice.

Parteneriatul sino-rus nu este antiamerican, nici antieuropean; el nu vizează neapărat crearea unui pol de putere ruso-chinez (deși nu trebuie exclusă o astfel de eventualitate), ci valorificarea resurselor existente aici și consolidarea celor doi poli de putere – Rusia și China.

La o analiză atentă se poate avansa ipoteza că întărirea economică a Chinei, a Rusiei și a Indiei în acest imens spațiu reprezintă, pe de o parte, un proces modern al frontierelor (în sensul consolidării, prin mijloace economice și politice, a unității spațio-civilizaționale) și, pe de altă parte, crearea unor

puternici pivoți pe care să se sprijine o eventuală strategie a unei puternice entități asiatice și, în perspectivă, eurasiatice.

Așadar, parteneriatul sino-rus este, în același timp, unul pragmatic, pe principiul *do ut des*, și unul de perspectivă, în sensul că, prin acest sistem de relații, Rusia și China doresc ca, în etapa multipolarității, să participe activ la construirea unui mediu de securitate stabil și flexibil, în care să pătrundă ca doi poli de putere extrem de puternici, în măsură să reziste (individual sau prin cooperare) posibilelor confruntărilor de atunci.

Așadar, parteneriatul strategic ruso-chinez vizează:

- consolidarea economiilor fiecărei țări, astfel încât fiecare să devină o puternică entitate în spațiul asiatic și în Asia-Pacific;
- colaborarea la exploatarea petrolului din zona siberiană și din cea a Asiei Centrale și realizarea unor puternice rezerve care să facă față oscilațiilor pieței și marilor probleme energetice ale viitorului;
- realizarea unui mediu de securitate în regiune, asigurarea stabilității, în zone de contact și în spațiile de interes;
- combaterea terorismului și a crimei transfrontaliere;
- gestionarea crizelor și situațiilor conflictuale din regiune;
- reducerea efectelor de falie prezente în acest spațiu imens și controlul foaierei perturbator, independent, prin cooperare bilaterală sau multilaterală, inclusiv cu participare americană.

Primul ministru chinez, cu ocazia vizitei președintelui Vladimir Putin de la jumătatea lunii octombrie 2004 în China, a avansat cinci propuneri pentru consolidarea relațiilor sino-ruse:

1. punerea în aplicare a programului de acțiune prevăzut în Tratatul sino-rus de bună vecinătate, prietenie și

cooperare, semnat la 16 iunie 2001, pentru promovarea constantă a relațiilor dintre cele două țări;

2. accelerarea deschiderii pieței, dezvoltarea comerțului, ameliorarea structurilor de comerț, standardizarea ordinii comerțului și tratarea, într-o manieră apropiată, a problemelor care privesc cele două părți, perfecționând mecanismele de alertă și de consultare;

3. creșterea investițiilor mutuale și consolidarea cooperării în acest domeniu (partea chineză a declarat că este în măsură să sporească investițiile sale în Rusia în domeniul infrastructurilor, exploatarea petrolului și gazelor naturale și în materie de înaltă tehnologie);

4. alcătuirea cât mai rapidă a unui plan pe termen lung pentru cooperare bilaterală în domeniul energiei, cu scopul de a realiza un nou pas în domeniul colaborării energetice;

5. încurajarea cooperării în regiunile frontaliere, în așa fel încât dezvoltarea acesteia să fie benefică pentru ambele părți.

Președintele Rusiei, Vladimir Putin a remarcat, în 2004, progresele acestui parteneriat strategic, care este, bineînțeles și opera lui, și s-a asigurat de sprijinul Chinei (ca și de cel al Uniunii Europene și Statelor Unite) pentru intrarea Rusiei în Organizația Mondială a Comerțului (OMC). Acest parteneriat se dezvoltă linear și multilateral, astfel încât, spre exemplu, se estimează că, în 2020, investițiile chinezești în Rusia vor atinge 12 miliarde de dolari.

În ceea ce privește dezvoltarea parteneriatului strategic sino-rus, președintele chinez a propus patru principii:

1. Respect mutual, tratament egal, susținere reciprocă și consolidare a încrederii politice (cele două țări trebuie să-și respecte, una alteia, poziția, politica internă și cea externă privind suveranitatea de stat și integritatea teritorială);

2. Complementaritate, avantaj reciproc și dezvoltare comună pe termen lung (cooperare bilaterală, stimulare a

dezvoltării continue a schimburilor comerciale, cooperare în ceea ce privește investițiile, lărgire a cooperării în domeniul investițiilor, proiecte energetice și de înaltă tehnologie, cooperare regională locală);

3. Crearea în comun a unui mediu propice cooperării, pe bază de coordonare, colaborare și încredere reciprocă (comunicare și coordonare bilaterală în probleme internaționale și regionale, susținere a multilateralismului și rolului ONU în soluționarea problemelor internaționale, promovarea unei noi ordini politice și economice juste și raționale);

4. Învățare împreună și extindere a schimburilor de opinii în vederea creării unei baze sociale solide pentru a se putea transmite, din generație în generație, prietenia ruso-chineză (schimburi culturale și sociale, aprofundare a prieteniei tradiționale).

Acest parteneriat se concretizează în numeroase acțiuni și proiecte, unele deja realizate, dar cele mai multe în curs de realizare. Desigur, unii susțin că Rusia se folosește de marea putere chineză pentru a-și recupera cât mai repede statutul de superputere mondială, inclusiv prin crearea unui pol de putere ruso-chinez care să contracareze polul european și pe cel american. China este însă prea înțeleaptă pentru a putea fi pur și simplu folosită, iar Rusia nu-și poate permite o strategie bazată pe stratageme tocmai cu China care, se știe, este țara de origine a acestui tip de strategie. Adevărul este cu totul altul, și el trebuie analizat și înțeles în coordonatele și constrângerile reale ale prezentului și viitorului.

Două mari puteri vecine nu au altă șansă, în condițiile actuale, decât să-și construiască relații de bună vecinătate și să devină parteneri în construcția viitorului.

Vremea zidurilor frontaliere și a izolaționalismului protector a trecut. Înalta tehnologie, tehnologia informației, rețelele Internet, cucerirea spațiului cosmic și internaționalismul creează alte raporturi între stat și impun o cu totul altă

filozofie a conviețuirii pe planetă. Este adevărat, niciodată, sub nici o formă, nici un guvern chinez nu a semnat vreodată vreun document prin care să cedeze măcar o palmă din ceea ce chinezii consideră a fi pământ chinezesc. Pentru această țară imensă, pământul este mai prețios ca însăși viața.

Deși chinezii au la ora actuală, patru forme de proprietate – de stat, particulară, colectivă și concesionară –, ei au toată grija ca pământul lor să rămână chinezesc. Concesionarea se face pe termen limitat (chiar dacă acesta este de 99 de ani), iar deschiderea economiei chineze spre modernizare promovează nu o obsesie a proprietății, ci un respect al muncii. Astfel, în același spirit cu Statele Unite ale Americii și cu Japonia, unde munca valorează mai mult decât proprietatea (proprietatea nefiind altceva decât cadrul muncii), China ridică la rangul de principiu respectul muncii. Totuși, dacă treci prin Shanghai și ajungi pe malul marelui fluviu Yan Tzi, care străbate orașul, în apropierea celui mai mare pod suspendat din lume, în dreptul unei superbe clădiri înconjurată de un gard înalt, din fier forjat, chinezii îți vor spune cu amărăciune că, odinioară, pe timpul ocupației străine, pe acest gard se afla următoarea inscripție: „*Interzis accesul câinilor și chinezilor*“...

Rusia nu are aceeași filosofie. Ea are un teritoriu imens, situat până dincolo de cercul polar de nord și, la sud, până în zona foaierului perturbator, foarte bogat în resurse și cu perspective de dezvoltare nebănuite.

Chiar dacă Siberia centrală, Siberia estică și, mai ales, Extremul Orient, de la Vladivostok la Peninsula Kamciatka, au o populație rară și condiții de viață vitrege, acest spațiu reprezintă ultima și cea mai bogată dintre rezervele de hidrocarburi și resurse naturale ale planetei.

De asemenea, taigaua, împreună cu pădurile Amazonului, constituie cel mai puternic rezervor de oxigen al planetei. S-ar putea chiar spune că, o dată cu dispariția acestor imense păduri, va dispărea și viața pe pământ.

După 1991, Rusia s-a debarasat de balastul celorlalte țări care nu avea nici o legătură cu civilizația rusă, s-a restrâns la arealul ei tradițional (și așa, ea rămâne cea mai mare țară, din punct de vedere teritorial, a planetei) și s-a apucat serios de treabă, hotărâtă să-și valorifice toate atu-urile ei în relațiile de confruntare și de parteneriat cu marile puteri ale lumii.

Oficialii ruși o spun cu foarte multă fermitate, chiar amenințător, de fiecare dată când au prilejul sau când consideră necesar să o afirme, că *Rusia a fost, este și va fi totdeauna o mare putere*. Probabil că n-ar trebui să o spună (de altfel, nici n-o spun toată ziua, ci doar atunci când interlocutorii uită sau se prefac că uită cu cine au de a face), întrucât se înțelege de la sine că Rusia a fost, este și va fi o mare putere.

Numai că, azi, noțiunea de mare putere nu înseamnă doar suprafață teritorială, populație, istorie și resurse naturale, ci și economie puternică, înaltă tehnologie, finanțe, influență și capacitate informațională redutabilă. Rusia are și nu are chiar tot ce i-ar trebui pentru a se cutremura pământul când se bate cu pumnul în masă la Kremlin. Are arme nucleare de ultimă generație, are putere cosmică, are capacitate intelectuală redutabilă, dar îi lipsesc finanțele, iar economia este departe de ceea ce ar trebui sau s-ar dori să fie.

Strategia americană de îndiguire, plus tarele autodistrugătoare ale societății comuniste, monopolizată de un partid și de o mână de oameni, au dat roade. Rusia speră însă foarte mult că economia sa, cu sprijin american și european, va prospera.

Moscova știe foarte bine că un astfel de sprijin nu-i va fi acordat în mod dezinteresat, ci din cel puțin două motive pe care colosul de la Răsărit intenționează să le exploateze la maxim: resursele excepționale de care dispune Rusia și imprevizibilitatea strategică, susținută de câteva domenii de vârf cum ar fi domeniul cosmic, armamentul strategic nuclear, aviația strategică, forțele speciale și capacitatea de cercetare științifică remarcabilă.

Însă cea mai mare țară din lume nu se poate baza doar pe o relație occidentală pentru a-și atinge obiectivele. Ea știe foarte bine că Occidentul îi este deopotrivă partener și adversar, că viața politică a planetei, forțată de globalizare și măcinată de tot felul de rivalități și amenințări asimetrice, poate oferi multe surprize.

Trecutul nu poate fi ușor îngropat, iar ce se naște din pisică tot șoareci mănâncă. Rusia se simte pândită și, la rândul ei, cu toate parteneriatele strategice deschise cu toate marile puteri, pândește. Încrederea, chiar dacă este condiția esențială a oricărui parteneriat, se construiește greu și niciodată nu poate fi deplină, pentru că, în acest caz ar deveni credulitate, adică naivitate, iar marile puteri pot fi orice, dar în nici un caz naive.

De aceea, Rusia nu uită că este o țară care se întinde pe două continente, având o dimensiune eurasiatică. Această dimensiune este, de fapt, o calitate, întrucât, în procesul de globalizare a planetei, astfel de dimensiuni sunt absolut necesare.

Globalizarea (în dimensiunea ei economică, socială, informațională și geografică) nu se va putea produce dintr-o dată. Probabil, ea va trece mai întâi printr-un proces de consolidare a entităților transnaționale și transcontinentale, apoi printr-unul de omogenizare a continentelor.

Oricum, la orizonturile acestui secol, se conturează semnificativ o dimensiune eurasiatică la care, atât Uniunea Europeană, cât și Rusia, ar trebui să se gândească și chiar se gândesc în mod foarte serios, chiar dacă nu se fac prea multe valuri pe această temă.

O astfel de perspectivă este însă în beneficiul omenirii și mai ales în cel al Europei și în cel al Asiei, la care se racordează, ca țară asiatică, și Japonia.

China, India, Asia Centrală și Asia de Sud-Est n-ar avea decât de câștigat, iar coridorul islamic s-ar putea racorda la o astfel de entitate, scăpând de presiunile imense care se fac

asupra acestui spațiu, nu doar pentru a combate terorismul care, chipurile, ar fi generat doar de această falie strategică, ci mai ales pentru a controla resursele, întrucât acest coridor este, de fapt, cel mai prolific și cel mai ieftin bazin de hidrocarburi al lumii.

Uniunea Europeană, Rusia, China și Japonia folosesc o strategie indirectă (de învăluire) referitor la acest spațiu. Americanii preferă, după toate aparențele, o strategie directă, respectiv, cea a Marelui Orient Mijlociu.

Deși sunt departe de a constitui o entitate indiscutabilă, China, Japonia, Rusia și Uniunea Europeană se află, în relația eurasiatică, de aceeași parte a baricadei. Obiectivul strategic al acestei relații este fluidizarea traficului, a comerțului și a investițiilor, astfel încât acestea să ajungă cu rapiditate din Occidentul european în Extremul Orient și în Asia de Sud-Est. Pentru aceasta, rușii au modernizat transiberianul, căile ferate din nordul Coreei, chinezii și sud-coreenii au realizat o linie de feribot de mare capacitate, este posibil ca japonezii să construiască un tunel submarin, de tipul celui care leagă Franța de Marea Britanie pe sub Pas de Calais, în dreptul orașului sud-coreean Pusan, cam prin dreptul Insulei Tushima, unde s-a dus, în 1905, o celebră bătălie navală (câștigată de japonezi), remarcabilă prin manevra strategică pe direcții exterioare (maritime) de șase luni, efectuată de flota rusească și prin „manevra în T” aplicată de japonezi, în timpul bătăliei. În acest timp, chinezii au realizat o cale ferată de 4000 de kilometri, între Kuming și Singapore, care a costat în jur de patru miliarde de euro.

În aceasta constă, de fapt, manevra strategică de învăluire a Marelui Orient Mijlociu, prin care relația eurasiatică va deveni, cu timpul dominantă pe cele două continente. Manevra strategică americană nu se opune celei eurasiatice (cel puțin, așa se speră), ci este complementară acesteia, având în vedere

că Statele Unite au realizat deja parteneriate foarte puternice atât cu Uniunea Europeană, cât și cu Rusia.

S-ar putea chiar afirma că, avându-se în vedere ostilitatea unor cercuri arabe față de americani și chiar față de strategia americană prin care se vizează realizarea Marelui Orient Mijlociu, acele două tipuri de strategii – eurasiatică și americană – alcătuiesc un fel de mare strategie de îndiguire a acestui spațiu rebel, dar care dispune de câteva regiuni extrem de bogate în resurse energetice.

Oricum, o parte din spațiul care se identifică cu coridorul islamic păstrează încă trăsăturile foaierei perturbator de odinioară, face efectiv parte din acest foaier, de vreme ce în această zonă se află nu numai izvorul unor conflictualități greu de gestionat, ci și locurile în care se cultivă mai mult de 80 la sută din materia primă necesară fabricării drogurilor ce se vând pe piața occidentală.

Relația eurasiatică mută vechiul drum al mătăsii ceva mai spre nord, prin Rusia, prin Coreea și prin nordul Chinei, în timp ce culoarul comercial de odinioară nu rămâne nici el inactiv, ci se dezvoltă impetuos, o mare parte din mărfurile Chinei ajungând în Europa pe această rută.

Parteneriatul strategic China-Rusia ar putea avea, deci, cel puțin trei implicații deosebit de importante:

- constituirea unui pol de putere alcătuit din cele două țări, eventual și din Japonia și India, care să conteze foarte mult, nu atât din punct de vedere militar, cât mai ales din punct de vedere economic, îndeosebi industrial, energetică, dar și din cel al resurselor;

- realizarea unei puternice entități eurasiatice, prin implicarea directă și mijlocită a Uniunii Europene în relația chineză, în cea indiană și în cea indochineză;

- gestionarea, împreună cu americanii, a foaierei perturbator și realizarea unui mediu de securitate care să asigure prevenirea conflictelor și accesul la resurse.

Deși există și probabilitatea ca americanii să încerce o strategie de îndiguire a Chinei, în virtutea politicii lor de combatere a comunismului, consolidându-și poziția pe *rimland*, îndeosebi în India, în Asia de Sud-Est, în Afghanistan, în Pakistan, în Taiwan și, deopotrivă, în relația cu Japonia, în relația Asia-Pacific și în Asia Centrală, considerăm că, pe termen lung, o politică comună și o strategie comună a tuturor puterilor din zonă și prezente în zonă – Rusia, Japonia, China, India, Uniunea Europeană și, bineînțeles, Statele Unite – ar fi mult mai prolifică și mai benefică pentru toată lumea, inclusiv pentru țările care nu sunt implicate direct în acest proces de reconfigurare geopolitică a Eurasiei și Orientului Mijlociu.

Totuși, situația strategică nu este chiar atât de simplă și de optimistă, precum pare la o analiză generală. Relațiile în zonă sunt destul de încordate, înarmările se continuă, tensiunile nu se diminuează. În vara anului 2005, Taiwanul, care fabrică deja rachete de croazieră de tipul Hsiung Feng, cu o rază de acțiune de 1.000 km, a început, în 2005, a început instalarea acestora. La începutul anului, Taiwanul testase o rachetă de croazieră cu o rază de 500 km. În producție, în 2005, se află rachete de croazieră cu o rază de acțiune de 2.000 km. Un raport al Pentagonului arăta că 730 rachete chineze sunt îndreptate spre Taiwan. Ca răspuns, Taiwanul va importa, în cincisprezece ani, din Statele Unite, armament în valoare de 15,5 miliarde dolari.²²

O astfel de situație nu este, desigur, de natură să îmbunătățească relațiile dintre China și Statele Unite. De aici nu rezultă însă neapărat că relațiile sino-americane vor rămâne mereu încordate. China participă și trebuie să participe în mod direct la rezolvarea marilor probleme ale lumii, iar acest lucru nu se poate realiza decât în parteneriat strategic cu marile puteri, cu organizațiile și organismele internaționale.

²² Agenția France Presse, San Francisco, 08.12.2005.

Dincolo de toate aceste încordări și îngrijorări, între China și Taiwan există o relație foarte dinamică, reală, complexă și constructivă. Deși între cele două țări – pentru că este vorba, în termeni internaționali, de două țări, China și Taiwanul, deși chinezii nu recunosc sub nici o formă această realitate, întrucât, susțin ei, Taiwanul este pământ chinez –, relațiile diplomatice au fost întrerupte în 1949, schimburile comerciale au crescut continuu.

În 2004, schimburile comerciale se ridicau la 70 de miliarde de dolari, cu 34,2% mai mult decât în anul precedent, iar investițiile taiwaneze în China au ajuns la 100 de milioane de dolari, în ultimii 20 de ani. China are 1,5 miliarde locuitori, în timp ce populația Taiwanului ajunge la 23 de milioane. Bugetul de apărare chinez, în 2005 era în jur de 30 de miliarde de dolari, iar cel taiwanez, în 2004, atingea 7,75 miliarde de dolari, cam de șapte ori mai mare ca al României, la același număr de locuitori.

Atât China, cât și Rusia doresc consolidarea relațiilor lor de parteneriat strategic. Acest parteneriat are dimensiuni foarte mari și foarte concrete. El se intensifică de la an la an, întrucât problemele celor două țări sunt asemănătoare și complementare, iar soluțiile cer colaborare, nu adversitate.

Spre exemplu, după cum relatează agenția Interfax, oleoductul dintre Tayshet și Nakhodka va trece mai întâi prin China, înainte de a ajunge la Oceanul Pacific, în Extremul Orient rus. Această conductă va avea, în faza inițială, o capacitatea de 30 de milioane de tone, dintre care 20 de milioane de tone vor ajunge la Da Qing, în China. Conducta va fi terminată în 2008.²³

Începând cu 19 august 2005, timp de o săptămână, în zona Vladivostok, insula Shandong, China și Rusia au desfășurat o serie de exerciții comune intitulate „Misiunea de pace 2005”, cu circa 10.000 de militari de ambele părți.

²³ RCI, 07 septembrie 2005.

La aceste exerciții au participat, în afară de președinții Chinei și Rusiei, și șefii statelor membre ale Organizației de Cooperare de la Shanghai.

Întrucât n-au asistat la exerciții și delegații din partea SUA, Coreii de Sud și Japoniei, unii analiști s-au grăbit să considere aceste exerciții ca fiind antiamericane sau, și mai mult, drept o pregătire a Chinei pentru invazia Taiwanului.

Probabil, s-a ajuns la o asemenea concluzie din faptul că, în scenariul exercițiilor, erau prevăzute și situații de luptă împotriva separatiștilor.

Scenariul acestor exerciții era preponderent ofensiv, în sensul *supunerii vecinului neascultător*. Aici, fiecare dintre cele două țări și-a urmărit, fără nici o îndoială, obiectivele sale strategice. Desigur, China viza, probabil, și problema Taiwanului, în timp ce Rusia ar fi putut să aibă în vedere atât relațiile de vecinătate, cât și unele scenarii privind soluționarea unor probleme interne, mai ales în ceea ce privește rebeliunea cecenă, dar și alte probleme, cuprinse sub un concept mai larg, cel de terorism.

Interesant este că Rusia și China își arată mușchii împreună, mai ales că Beijingul este interesat să achiziționeze, după unele surse, în jur de 40 de bombardiere strategice TU-22M3 și chiar racheta Z-555, care s-a dovedit a fi deosebit de precisă. Această rachetă poate fi lansată inclusiv de pe bombardiere. Dacă este lansată din zona Mării Galbene, ea poate atinge nu numai Taiwanul, ci și teritoriul SUA.²⁴

3.2.3. Parteneriatul strategic China – Uniunea Europeană

La cel de al optulea summit China-UE, s-a constatat că relațiile dintre cele două părți, care au o vechime de 30 de ani, evoluează rapid spre un parteneriat strategic global. Aceste relații, în opinia chineză și europeană, au un rol foarte

²⁴ *Averea*, 23 august 2005.

important în materializarea intereselor pe termen lung ale celor două părți, în dezvoltarea cooperării dintre Asia și Europa, precum și în consolidarea păcii, stabilității și progresului în întreaga lume.

Parteneriatului strategic UE-China i se acordă, deci, o valoare globală, ceea ce este foarte important pentru viitoarea arhitectură de securitate eurasiatică.

La summit-ul din 5 septembrie 2005, cele două mari puteri economice, politice și militare au aprobat o serie de documente importante:

- un memorandum privind acordul asupra mâinii de lucru, funcțiunile păi problemele sociale;
- un comunicat comun asupra cooperării în exploatarea spațiului, ca și în dezvoltarea științifică și tehnologică;
- un memorandum privind acordul China-UE asupra strategiilor în sectoarele energiei și transporturilor;
- un protocol maritim care prevede accesul la acordul maritim existent și al altor state;
- două acorduri importante de finanțare pentru programele sino-europene de gestionare a diversității biologice și bazinelor versante.

Banca Europeană de Investiții a acordat Chinei un împrumut de 500 de milioane de euro pentru extinderea aeroportului din Beijing.

O altă dimensiune a parteneriatului strategic sino-european este cea care privește cooperarea celor două entități în problematica extrem de complexă generată de schimbările climatice. Este un parteneriat complementar la convenția-cadru a Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice și protocolului de la Kyoto. El va încuraja dezvoltarea durabilă, cooperarea și dialogul pe tema schimbărilor climatice, inclusiv problematica energiei proprii, dezvoltarea, desfășurare și transferul de tehnologii slab poluante sau cu emisie zero de carbon.

Noua dimensiune a parteneriatului strategic UE-China prevede, între altele, un mecanism de dialog strategic regulat între adjuncții miniștrilor afacerilor externe, în scopul dezbaterei operative a problemelor internaționale regionale importante și realizarea unui schimb de opinii asupra unor chestiuni bilaterale de interes comun.

S-a decis, de asemenea, începerea negocierilor pentru un nou acord-cadru China-UE. Acesta va reflecta amploarea și intensitatea parteneriatului strategic între cele două mari puteri.

Interesantă este și afirmația UE potrivit căreia entitatea europeană va continua să spere principiul unei singure Chine, exprimându-și speranța că un dialog constructiv va reuși rezolvarea pașnică a chestiunii Taiwanului. O astfel de atitudine nu avea cum să nu bucure China.

S-a discutat de asemenea și embargoul UE pe comerțul cu arme. China a subliniat că ridicarea acestui embargo ar favoriza dezvoltarea, pe baze solide a parteneriatului strategic global între cei doi mari piloni cu valoare mondială – China și Uniunea Europeană –, iar partea europeană s-a angajat să continue lucrările necesare pentru o astfel de întreprindere. Problematika ridicării embargoului asupra vânzărilor de arme către China a fost discutată și în 2004 și încurajată de Consiliul european. Parteneriatul strategic sino-europeană prevede și continuarea cooperării în domeniul non-proliferării și dezarmării, în spiritul declarației comune a Republicii Populare Chineze și Uniunii Europene asupra non-proliferării și controlului armamentelor, adoptată la summit-ul UE-China din 2004.

În ceea ce privește drepturile omului, care reprezintă un domeniu obișnuit al unor asemenea parteneriate între Occident și oricare altă țară, cele două părți au convenit să coopereze cu mecanismele ONU create în acest sens și să respecte normele internaționale pe acest subiect, inclusiv în ceea ce privește drepturile minorităților. În ceea ce privește lupta, dusă la nivel mondial, împotriva genocidului, crimelor de război și crimelor

contra umanității, s-a subliniat importanța Curții Penale Internaționale.

China și UE sunt atașate eforturilor care urmăresc promovarea păcii, a securității și dezvoltării durabile peste tot în lume, Națiunile Unite având în acest domeniu un rol central. De altfel, prin întreaga ei politică economică, China a făcut dovada nu numai că prețuiește dezvoltarea durabilă, ci și că face din acest proiect o componentă importantă a strategiei chineze pe termen lung. UE și China sunt interesante ca Națiunile Unite să îndeplinească acest obiectiv extrem de important pentru stabilitatea lumii. În acest sens, ONU trebuie să se reformeze, pentru a-și ameliora capacitățile sale de a sesiza provocările și de a răspunde eficient amenințărilor actuale și viitoare.

Modelul de reformă trebuie să fie realizat într-un consens realizat într-un cadru de consultări.

Continuarea cooperării sino-europene în problematica internațională și regională, mai ales în cadrul ASEM și a Forumului regional al ASEAN. Va fi promovată securitatea și stabilitatea în Asia de Est, iar UE și-a reafirmat disponibilitatea sa în ceea ce privește susținerea denuclearizării peninsulei coreene și prezervarea păcii și stabilității în această zonă, în sprijinul rolului activ pe care îl are aici China.

Consolidarea cooperării economice, a dialogului sectorial în scopul intensificării fluxurilor comerciale și de investiții reprezintă un pilon important – poate, cel mai important, alături de cel geopolitic – al parteneriatului sino-european.

Europa și China construiesc aici, împreună cu Japonia, Coreea și Rusia, dar și cu alte țări, chiar și cu India, un pol de resurse și de stabilitate pe care se va sprijini, în viitor securitatea planetei.

Realizarea de către China a unei viguroase economii de piață constituie un atu și un punct forțe al sensului acestui mare parteneriat.

Discuțiile purtate pe tema transparenței procesului comercial, a conducerii întreprinderii, a protecției proprietății intelectuale și prezervării intereselor consumatorilor, în scopul realizării unui climat de muncă pozitiv, creșterii economice și prosperității fiecăruia.

Aprofundarea dialogului asupra drepturilor de proprietate intelectuală și consolidarea cooperării în domeniul sanitar și fitosanitar și celui al securității produselor de consum constituie o preocupare de actualitate. În consecință, a fost creat un grup de lucru asupra drepturilor de proprietate intelectuală.

Punerea în aplicare a Programului de la Doha pentru dezvoltare în 2006, ca și a angajamentelor luate în cadrul OMC în acest sens, reprezintă o direcție foarte importantă în ceea ce privește dezvoltarea și relațiile economice regionale și mondiale.

Suportul cel mai substanțial al acestui parteneriat strategic, dincolo de dimensiunea lui politică, ce reprezintă voința de cooperare a fiecăruia, îl constituie consolidarea cooperării în domeniul științific și tehnologic.

Declarația adoptată la Beijing în mai 2005 și inițiativa CO-REACH au pus fundamentele strategice ale unei cooperări mult mai pronunțat în acest substanțial domeniu. Anul 2006 este „anul China-UE al științei și tehnologiei“.

Cooperarea în cadrul programului Galileo reprezintă un succes. Se dorește ca o astfel de experiență să fie o reușită mondială, atât pe plan comercial cât și tehnic. S-a apelat la o serie de relații aprofundate privind condițiile unei colaborări între China și autoritatea de supraveghere a GNSS european și între întreprinderile chineze și concesionarul însărcinat cu exploatarea Programului Galileo.

Tot ca expresie a acestui deosebit parteneriat strategic, s-a decis punerea rapidă în aplicare a programului unui reactor termo-nuclear experimental (ITER) și a unui nou concept de consolidare a cooperării în domeniile energiei nucleare.

Aceeași notă de intensificare și consolidare o reprezintă și problematica ranforsării parteneriatelor sino-europene în domeniul resurselor energetice și transporturilor.

Un astfel de parteneriat nu putea să nu aibă în vedere și stoparea exploatărilor clandestine a pădurilor Asiei. Este limpede pentru toată lumea că exploatarea fără noimă a pădurilor, mai ales din marile rezervații ale planetei – Asia și zona Amazoanelor –, constituie cea mai mare amenințare la adresa securității mondiale ecologice și climatice.

Programul Erasmus Mundus constituie o expresie a colaborării în domeniul învățământului superior, al educației, în general. O astfel de colaborare este deosebit de interesantă, întrucât se întâlnesc, în spațiul învățământului, două mari culturi, două mari sisteme de valori – cele sinice, vechi de mii de ani – și cele europene, întemeietoare de școală și de civilizație modernă, deschisă, azi, spre o nouă dimensiune, cea virtuală și cibespacială.

Domaniul aviației civile, în această etapă, în care aerul devine cel mai dinamic și cel mai complex purtător de transporturi și de comunicații, este foarte important, este vital. Summit-ul din 30 iunie-1 iulie 2005, de la Beijing, pe teme ale aviației, a fost un succes, marcând debutul unei noi ere în ceea ce privește relațiile euro-sinice acest atât de supersofisticat, de puternic, dar și de vulnerabil domeniu al aviației civile.

Cooperarea între China și UE vizează, de asemenea, un domeniu care-i frământă foarte tare pe europeni: lupta împotriva imigrației clandestine.

În acest sens, s-au stabilit două direcții foarte importante: reglementarea acordării vizelor și controlul reciproc ale migrației.

Pentru China, acest lucru va fi foarte greu de realizat, întrucât, în acest moment, are loc, leal sau ilegal, un flux al populației chineze spre toate orizonturile. Aproape că nu există capitală importantă în lume care să nu aibă un cartier chinezesc.

O astfel de problemă nu va fi rezolvată prin negocieri, ci printr-o altă manieră de abordare a problematicii cetățeanului mondial, a globalizării și reconstrucției conceptului de identitate.

Grupurile de reflecție chineze și europene și universitarii celor două mari centre de cultură și de putere au realizat foarte multe împreună în ceea ce privește cercetare și prospectarea viitorului.

Institutul de Studii Internaționale și Academia de Științe Sociale din China și institutele de cercetare europene corespunzătoare fundamentează din ce în ce mai substanțial un astfel de parteneriat strategic de la care se așteaptă foarte mult.

3.2.4. Raporturile China – Statele Unite ale Americii

Raporturile dintre China și Statele Unite ale Americii sunt, după unele aprecieri (Robert Zoellick, adjunct al secretarului de State SUA, CRI, 23 septembrie 2005.), cele mai complexe din lume.

Problema esențială a acestor raporturi pare a fi, după oficialul american, modul în care China „își va utiliza influența“, de acest lucru depinzând în mare parte evoluția situației internaționale în viitorii ani. Deja China a jucat și joacă un rol constructiv în ceea ce privește probleme nucleare a Peninsulei Coreene (negocierile în șase).

Statele Unite par îngrijorate de modernizarea foarte rapidă a forțelor armate ale Chinei care au în jur de 2,5 milioane de oameni, plus un arsenal nuclear din ce în ce mai performant.

Desigur, China arată că modernizarea forțelor armate ține exclusiv de apărarea națională a Chinei, dar toate țările susțin, în fond, același lucru. Nimeni nu spune că are forțe armate pentru alt scop decât cel al apărării naționale, ceea ce este foarte adevărat. Apărarea națională are și va avea mereu o mulțime de fațete și de modalități de exprimare.

Cei mai interesați în prevenirea suspiciunilor și a oricărei dimensiuni provocante sunt chiar militarii. De aceea, liderii armatei americane și cei ai armatei chineze susțin că dialogul sino-american în domeniul militar trebuie continuat și intensificat.

Se exprimă din ce în ce mai frecvent, prin pozițiile unor personalități oficiale din cele două mari puteri, opinia că trebuie aprofundată cooperarea dintre cele două țări mai ales în domeniul politic și în cel economic, dar și în cel militar, pentru a se face față tuturor provocărilor.

China urmează un program spațial foarte intens și consistent, cu obiective ambițioase. Ea înaintează cu meticulozitate și precizie spre performanță în toate domeniile.

Declarațiile potrivit cărora China este pregătită să folosească arma nucleară împotriva Statelor Unite, dacă SUA atacă China în sprijinul Taiwanului, țin mai mult de un joc politic și strategic (să nu uităm că strategia Chinei este masiv influențată de preceptele lui Sun Tzî din „Arta războiului“, care promovează stratageme și strategii indirecte), decât de o decizie fermă privind declanșarea războiului nuclear.

China este o țară care adăpostește un incomensurabil tezaur de valori ale unei străvechi civilizații, dar niciodată, în nici o împrejurare, nici un guvern chinez nu a semnat sau a acceptat vreun document prin care să accepte cedarea vreunei palme de pământ din teritoriul chinez și nici nu a declanșat vreun război pustiitor împotriva vreuneia dintre marile puteri ale lumii.

Totuși, unul dintre demnitarii chinezi a subliniat, în vara anului 2005, că Republica Populară Chineză nu are altă opțiune decât să folosească armele nucleare, pentru că nu are capacitatea de a se apăra în fața Statelor Unite printr-un război convențional.

"Dacă americanii își îndreaptă rachetele și munițiile teleghidate către teritoriul Chinei, cred că va trebui să

răspundem cu arme nucleare", a declarat demnitarul chinez, în timpul unui briefing oficial cu jurnaliștii străini, în iulie 2005.²⁵

Este însă normal ca fiecare mișcare a unei mari puteri, mai ales în problema înarmării, să preocupe, să îngrijoreze și chiar să alarmeze celelalte mari puteri, organizațiile și organisme internaționale în legătură cu consecințele care decurg de aici, întrucât fiecare nouă armă generează intensificarea efortului pentru realizarea unei noi contra-arme, și tot așa, la infinit.

Numai că, la un moment dat, lanțul causal se poate rupe, controlul dispare, iar catastrofa devine inevitabilă. Criza rachetelor din Marea Caraibilor, din 1962, ca și alte crize mai mult sau mai puțin cunoscute au fost la un pas de declanșarea unor confruntări fără precedent.

Totuși, lumea este din ce în ce mai conștientă asupra unor posibile pericole, dacă politicile globale și regionale și, în consecință, sistemele de arme, înarmările și crizele pe care acestea le provoacă sunt scăpate de sub control. Și, tocmai de aceea, controalele devin din ce în ce mai drastice, numai că efectul lor este grav afectat de un *fait accompli* (există astfel de sisteme de arme și, mai ales, există țări care le au în dotare, ceea ce face ca unele să dispună și de mijloace militare pentru a domina lumea, iar altele să nu dispună nici măcar de strictul necesar pentru autoapărare), iar acest fapt împlinit nu este acceptat de toată lumea. Nolens-volens, cursa înarmărilor se continuă. Atât în plan real, cât și în plan virtual.

Un raport secret intitulat "Energy Futures in Asia" a furnizat unele informații, publicate într-un articol în *Washington Times* din 18 ianuarie 2005, cu privire la acțiunile Chinei pentru a-și proteja interesele economice în Asia.

Potrivit acestui raport, unul dintre obiectivele cele mai importante ale noii strategii chineze în reprezintă protecția

²⁵ Sursa: <http://www.globalizarea.com/globalizare-stiri,htm#sg31>, care citează *Gardianul* din 16 iulie 2005.)

aprovizionării cu petrol din Orientul Mijlociu. În acest caz, chinezii au în vedere unele măsuri între care:

- realizarea de baze militare de-a lungul rutelor navale folosite pentru aprovizionarea cu petrol importat din Orientul Mijlociu;

- dotarea flotei chineze cu rachete cu rază mare de acțiune, submarine și mine submarine, achiziționare de avioane strategice, de sateliți și vehicule aeriene teleghidate;

- realizarea unei noi baze navale în portul pakistanez Gwadar, unde există posturi de supraveghere a traficului naval prin strâmtoarea Ormuz din Golful Persic;

- strângerea legăturilor cu Bangladesh și realizarea de construcții portuare în Chittagong;

- acordarea de ajutor regimului militar din Burma pentru securizarea strâmtoării Malacca prin care trec 30% din transporturile chinezești cu petrol din import;

- construcția de baze navale și de supraveghere electronică în Golful Bengal.

În 2003, China a realizat un acord militar cu Cambodgia potrivit căruia partea chineză furnizează acestei țări echipament militar și sisteme de antrenament, iar partea cambodgiană ajută China în construcția unei căi ferate către Marea Chinei de Sud.

În relația cu Thailanda, China va finanța cu 20 de miliarde de dolari construcția unui canal de-a lungul Istmului Kra, pentru a se evita strâmtoarea Malacca. Odată cu această investiție, dacă se va realiza, China își va întări poziția și controlul în zonă.

Raportul subliniază îngrijorarea Pentagonului în legătură cu consolidarea, mult mai rapid decât se aștepta, a puterii militare chineze în zonă și posibila subminare a securității regionale și a intereselor SUA în regiune.

China își ia toate măsurile pentru securitatea transporturilor sale navale cu petrol, temându-se că, în eventualitatea unui conflict cu Taiwanul, aceste rute ar putea fi blocate, ceea

ce ar afecta grav economia chineză, foarte mare consumatoare de resurse energetice.

Cererea chineză de petrol a crescut de la 75 milioane barili pe zi, în 2004, la 120 milioane barili pe zi, în 2005, iar în următorii ani ea va continua să crească într-un ritm și mai mare. ChIna trebuie să-și ia măsuri pentru siguranța rutelor de transport petrolier, întrucât 80 % din petrolul din import trece prin strâmtoarea Malacca.

Într-un raport produs pentru Forțele Navale Americane cu câțiva ani în urmă, China este suspectată că ar dori să controleze unele puncte-cheie ale traficului naval mondial, inclusiv în jurul Canalului Panama.

Începând cu anul 2001, după intervenția americană în regiune, China a accelerat construcția portului Gwadar, deși costurile se ridică la 1,16 miliarde de dolari. China a contribuit, până în 2005, cu 400 de milioane de dolari, care acoperă costurile instalațiilor portuare și a unei șosele între Gwadar și Karachi.

Cea de-a doua etapă a început prin trimiterea a 450 specialiști chinezi. Pakistanul, pe teritoriul căruia se construiește acest port, așteaptă foarte mult de la această construcție, întrucât 40 % din traficul naval petrolier trece pe aici și, probabil, tot aici se va finaliza și proiectul oleoductului care va veni din Asia Centrală, prin Afghanistan.

Controlul acestui port de către China și Pakistan, asigură părții chineze, cum era de așteptat, partea leului în importul de petrol, iar Pakistanului o anumită siguranță strategică față de India, care-i poate bloca ușor portul Karachi de la Marea Arabiei. Desigur, Pakistanul trebuie să rezolve problema naționaliștilor din provincia Baluchistan, unde se află portul ce se construiește.

Armata de Eliberare a Baluchistanului care, în opinia pakistaneză, este susținută de India și chiar de Iran, se dedă la acte de violență, soldate cu moartea unor ingineri chinezi și

rânirea unor pakistanezi. Proiectul este însă prea important pentru a se renunța la el.

Pentru China, el va fi un terminal și un punct de tranzit pentru petrolul importat din Africa și din Iran către provincia Xiangjiang, ea însăși foarte bogată în petrol. Dar și aici, în această regiune, populația figura le dă de furcă chinezilor. Marile proiecte se construiesc însă foarte greu.

Acest proiect are multe implicații strategice. Pe lângă altele, se încearcă reducerea influenței americane în zonă. India, care beneficiază de un parteneriat strategic cu americanii și de unul cu europenii, se vede, într-un fel, încercuită de China și Pakistan, relațiile dintre acestea fiind destul de tensionate. Iranul se teme că va pierde avantajele porturilor sale din Golful Persic.

Între acestea se află și portul Chabar, construit împreună cu India. Dar relațiile sale bune cu țările din Asia Centrală și cu Afghanistanul îl vor situa, totuși, într-o poziție avantajoasă în ceea ce privește portul Gwadar.²⁶

Relațiile dintre Statele Unite și China nu se reduc doar la o bătălie pentru rute petroliere și armament strategic. Unele dintre aceste apar de-a dreptul paradoxale, dar politica și strategia, chiar și atunci când este vorba de mari puteri de tot felul – sau, poate tocmai atunci –, orice este posibil. Spre exemplu, SUA acuză China că livrează componente și tehnologii pentru programul nuclear iranian, dar este pe cale de a finanța cu 5 miliarde de dolari reactoarele nucleare ale Chinei.²⁷

SUA și China nu sunt doi adversari față în față, care se suspectează și se pândesc la tot pasul, așa cum se sugerează uneori, ci două mari puteri responsabile, care își intensifică relațiile și contractele diplomatice periodice la nivel înalt și credem că nu este și nu trebuie să fie departe vremea când

²⁶ Sursa: <http://www.globalizarea.com/globalizare-stiri-geopolitica.htm#sg31>, care citează *Asia Times Online*

²⁷ sursa: *Asia Times*, 11 martie 2005

aceste două mari țări vor realiza, spre binele tuturor, un adevărat parteneriat strategic.

3.2.5. Bătălia pentru Asia Centrală

Cu câțiva ani în urmă, Vladimir Putin, președintele Rusiei, afirmase că prezența americană în Asia Centrală reprezintă un element de siguranță pentru Rusia. Afirmarea părea paradoxală, dat fiind faptul că statele care compun Asia Centrală – Kazahstan, Kirghistan, Turkmenistan, Tadjikistan, Uzbekistan – au făcut parte din Uniunea Sovietică, iar influența rusească în regiune a constituit dintotdeauna un obiectiv strategic de cea mai mare importanță, pe de o parte, pentru că aici se află numeroase resurse energetice și, pe de altă parte, pentru că tot aici se află nucleul foaierului perturbator de odinioară, care mai pune probleme încă și azi.

Rusia are un parteneriat strategic cu Statele Unite, iar prezența americană în regiunea Asiei Centrale este strâns legată de distrugerea nucleelor și rețelelor Al-Qaeda, dar, desigur, și de o viitoare reconfigurare, potrivit unui proiect american, a spațiului Marelui Orient Mijlociu, pe principiile democrației și ale combaterii terorismului.

Se pare încă că un astfel de proiect nu este agreat de China și de Rusia, care au cerut, în numele Organizației de Cooperare de la Shanghai (OCS), compusă din Rusia, China, Kazahstan, Kirghizstan, Uzbekistan și Tadjikistan, retragerea trupelor de pe teritoriile fostelor republici sovietice, întrucât operațiile din Afghanistan se apropie, potrivit unor opinii exprimate de RIA Novosti, de final. În cadrul războiului declanșat împotriva terorismului, după 11 septembrie 2001, Statele Unite au realizat un fel de încercuire a zonei Afghanistanului, stabilindu-și unele centre de comandă și un număr limitat de forțe, în jur de 2.000 de oameni, în Kirghizstan și Uzbekistan.

Se mai află, de asemenea, 200 de militari ai forțelor aeriene franceze în Tadjikistan. Se înțelege, forțele americane din jurul Afghanistanului nu pot fi retrase imediat, dar membrii OCS vor să știe o dată limită până la care acestea vor fi retrase. Rusia este interesată de influența sa în regiune, iar China vizează mai ales resursele energetice uriașe existente aici. Președintele Chinei și cel al Uzbekistanului au condamnat „expansiunea occidentală” în această regiune. Unii oficiali ruși consideră că Occidentul dorește să destabilizeze Asia Centrală, creând o așa-numită „instabilitate manevrieră” și impunerea propriului model de dezvoltare.

Președintele uzbek în funcțiune în vara anului 2005, temându-se probabil de o „revoluție portocalie” s-a grăbit să condamne prezența americană, schimbându-și atitudinea cu 180 de grade, mai ales după ce SUA și Uniunea Europeană au cerut o anchetă serioasă în urma masacrului de la Andijan.

Membrii OCS, deși n-au primit nici un răspuns din partea Casei Albe privind retragerea forțelor din Asia Centrală, au considerat summitul un succes, au semnat șapte acorduri și au aprobat statul de observatori pentru Iran, Pakistan și India.²⁸ Aceste lucruri se înscriu, în general, în sistemul atitudinilor paradoxale.

Ele „bruiază” strategiile de parteneriat, deși aproape toate aceste țări le cultivă și pun mare bază pe ele. Rusia, China și India au realizat parteneriate strategice notabile, de la care speră foarte mult. India se află în parteneriat strategic cu Statele Unite, cu Uniunea Europeană și cu Rusia, Rusia, de asemenea, se află în parteneriat strategic cu Statele Unite, dar și cu China, cu India și cu Uniunea Europeană.

Indiferent care ar fi atitudinea și poziția unor țări, lideri, organizații și organisme regionale, strategia de parteneriat cucerește din ce în ce mai mult teren, fiind, la ora actuală,

²⁸ *Gândul*, 7 iulie 2005.

singura care ar putea genera securitate și stabilitate pe termen mediu și chiar pe termen lung.

3.2.6. Un posibil parteneriat ruso-japonez

Un parteneriat strategic ruso-japonez este nu numai posibil, ci și necesar. În acest sens, pentru început, cele două țări au hotărât să înghețe, pentru o perioadă nedefinită, îndelungatul litigiu teritorial în ceea ce privește Insulele Kurile, datorită căruia nu s-a semnat nici până azi un tratat formal de pace între cele două națiuni după cel de al doilea război mondial.

O astfel de deschidere a fost necesară pentru dezvoltarea masivă a cooperării economice, științifice, militare și strategice²⁹.

O astfel de deschidere este privită, în Rusia, ca având o importanță istorică. Ea face parte dintr-o paletă foarte largă de „mari proiecte” cu privire la dezvoltarea economică și infrastructurală a Eurasiei.

De asemenea, Japonia consideră că singura modalitate de a face față provocărilor viitorului și de a ieși din criza economică și financiară actuală este să se alinieze cu Rusia, cu China și cu Coreea, dar și cu alte țări asiatice pentru lansarea unui proiect de dezvoltare economică fără precedent în Asia. Mai mult, Rusia și Japonia cooperează foarte strâns pentru rezolvarea problemelor nord-coreene. Cu câțva timp în urmă, Rusia a participat masiv la modernizarea căilor ferate din nordul peninsulei coreene, iar Japonia are în vedere, între altele ca, în zona Insulei Tushima, locul în care a avut loc, în 1905, celebra bătălie dintre flota japoneză și cea rusă, să fie transformat într-o magistrală de comunicare cu Coreea de Sud, inclusiv prin construcția unui tunel submarin, de tipul celui care se află pe sub Canalul Mânecii, între Franța și Marea Britanie.

²⁹ ²⁹ Internet, *Vers un partenariat stratégique russo-japonais.htm*

Acest parteneriat vizează și domeniul apărării. Șeful Forței de Apărare Japoneze și ministrul rus al apărării au discutat concret, pe baza unui „plan de acțiune“ pe tema cooperării militare.

Esența acestui parteneriat constă însă în punerea în operă a unui mare proiect pentru exploatarea resurselor energetice din zonă. Japonia a promis că va investi 13 miliarde de dolari în proiecte privind exploatarea și transportul petrolului și gazelor naturale îndeosebi în cadrul programelor Sahalin 1 și 2 și pentru realizarea unei conducte Arhanghelsk-Nakhodka, care deschide piața Asiei de Est și pe cea a Pacificului exportului petrolului rus.

De asemenea, Japonia va investi în jur de 20 de miliarde de dolari în alte proiecte energetice, îndeosebi în energia nucleară și în tehnologiile de vârf.

Cooperarea Japoniei cu Rusia vizează și alte proiecte cuprinse în acest „plan de acțiune“, cum ar fi modernizarea căii ferate trans-siberiene și explorarea spațiului cosmic.

Japonia speră ca prin combinarea puterii economice nipone și resurselor Rusiei să se creeze posibilități fantastice pentru a schimba lumea.

Crearea acestui puternic pol economic, prin participarea Japoniei, Chinei, Rusiei și Coreei de Sud, dar și a altor țări din zonă, constituie una dintre marile strategii ale viitorului. Japonia renaște astfel, în cooperare cu vechii săi rivali, dar pe alte coordonate decât cea care a făcut din această țară, în cel de al doilea război mondial, inamicul numărul unu al Statelor Unite în Pacific, și al Națiunilor Unite în estul continentului Asiatic. De altfel, între Japonia și Statele Unite există un parteneriat deosebit de intens.

Dar și între Japonia și China, deși există numeroase probleme, se construiește o relație de parteneriat economic viabilă și, se pare, pe termen lung. „Războiul manualelor școlare“ a turnat gaz pe foc și a agravat climatul diplomatic dintre Japonia și

vecinii săi, și așa destul de tensionat, cauzat mai ales de unele dispute teritoriale. Diplomația chineză a protestat față de un manual de istorie editat la Tokio care, susține Beijingul, minimizează brutalitățile imperialismului nipon din Asia, manifestate în secolul trecut.

Dar și Japonia a acuzat China că, în sistemul educației din această țară, sunt cultivate sentimente antinipone³⁰. Aceste dispute – care nu sunt de neglijat – nu împiedică însă relațiile comerciale sino-nipone care au atins, în primul trimestru al anului 2005, cote maxime și continuă să crească.

3.2.7. Parteneriatul strategic UE-ALC

Parteneriatul strategic dintre Uniunea Europeană și America Latină și Caraibe a fost definit la summit-ul de la Rio de Janeiro din 1999. În 2002, cu prilejul summit-ului de la Madrid al Uniunii Europene, Americii Latine și Caraibelor (ALC), cele 48 de țări de pe cele două continente au constatat că parteneriatul respectiv funcționează, mai ales în domeniul schimburilor comerciale, contribuind la realizarea unei lumi multipolare³¹.

În ultimii zece ani, aceste schimburi s-au dublat. În anul 2000, spre exemplu, schimburile comerciale între UE și ALC reprezenta 6%, adică 58,2 miliarde de euro, din comerțul exterior al UE și 12 % din investițiile sale directe, în timp ce exporturile Americii Latine în țările UE era doar de 9%. Se preconiza ca, pe termen mediu, să se negocieze acorduri comerciale care să lege UE de Mercosur (piața comună sud-americană formată din Brazilia, Argentina, Paraguay și Uruguay), de Comunitatea Andină a Națiunilor (CAN), care

³⁰ Ziarul *Curentul*, 11 aprilie 2005.

³¹ <http://www.latinreporters.com>, Christian Galloy, *Union européenne-Amérique latine: partenariat stratégique*.

grupează Columbia, Bolivia, Venezuela, Peru și Ecuador, precum și de blocul țărilor Americii Centrale³².

Între timp, rolul țărilor latine, deși se adaptează anevoios la conceptul european de continuă schimbare și creștere permanentă, a crescut în organizarea unor reuniuni care consolidează și diversifică relațiile și strategiile de parteneriat. În 2003, Mexicul a fost gazda reuniunii ministeriale a Organizației Mondiale a Comerțului (OMC), care a definit în termeni încurajatori relația euro-latino-americană, iar în 2004 a adăpostit cel de al treilea summit UE-ALC. De asemenea, în 2003, a intrat în vigoare acordul de asociere între UE și Cili.

O astfel de cooperare economică și comercială nu este simplă. Spre exemplu, Mercosur insistă ca protecționismul agricol impus de UE, ca și alte taxe, să fie redus. Dacă America Latină s-ar bucura de accesul pe diferite piețe, inclusiv pe cele europene, multe dintre problemele sale, inclusiv cele care țin de datoria externă, ar putea fi soluționate.

Țările Americii Centrale din Comunitatea Andină a Națiunilor au deschis negocierile cu UE în 2004. Aceste negocieri depind în mare măsură de poziția OMC. Accesul pe piețele europene ar fi, în opinia unora dintre liderii țărilor Americii Latine, o modalitate foarte eficientă pentru controlul și descurajarea culturii de materii prime pentru industria drogurilor și traficului de droguri, care se asociază terorismului.

Acest lucru este foarte important pentru țările Americii Latine, îndeosebi pentru Columbia, care este cea mai crunt lovită de terorismul politic, susținut îndeosebi de Forțele Armate Revoluționare ale Columbiei (FARC), organizație teroristă, care desfășoară acțiuni de gherilă. Această organizație dispune de 17.000 de luptători înarmați, susținuți de un buget anual de 500 de milioane de dolari, realizat îndeosebi de controlul acestora asupra unei părți importante din producția columbiană de cocaină.

³² <http://www.latinreporters.com>, Christian Galloy, *Ibidem*.

Desigur, esența unui parteneriat strategic, în condițiile de azi, o reprezintă accesul la resurse și la piețe. Dar piețele europene sunt greu accesibile și deosebit de exigente. El se desfășoară totuși, cu rezultate din ce în ce mai bune, în domeniile politic, economic, științific, cultural, educativ, social și umanitar, dar și în cel care privește securitatea, mai ales în combaterea terorismului și a traficantilor de droguri.

3.2.8. Parteneriatul strategic India – SUA

În vederea consolidării poziției lor pe *rimland*, îndigurii și controlului foaiierului perturbator și creării unor condiții favorabile stabilității și securității acestui spațiu imens, SUA doresc un parteneriat strategic cu India. Desigur, și India este profund interesată de un astfel de parteneriat. India este o țară cu o cultură străveche, cu populație numeroasă, cu armament strategic nuclear și dorește să se afle în dialog direct cu cea mai mare putere economică și militară a lumii.

În același timp, India păstrează o relație specială cu Rusia, de la care a primit, de altfel, și asistență în ceea ce privește dezvoltarea sistemului nuclear. Dar un parteneriat strategic cu Statele Unite înseamnă și altceva.

Un parteneriat strategic cu americanii înseamnă, în primul rând, tehnologizarea Indiei, scoaterea ei din conul de umbră al lipsei tehnologiei de vârf și, pe această bază, crearea condițiilor pentru impulsivarea economiei, informației și comerțului. În al doilea rând, înseamnă accesul Indiei nu doar pe piața americană, ci și pe multe alte piețe în care au acces americanii. Înseamnă, cu alte cuvinte, creșterea puterii Indiei în zonă și rezolvarea, amiabilă (dar pe un suport de putere) a multora dintre problemele grave cu care se confruntă această imensă țară în regiune.

Pe 21 septembrie 2004, s-a consemnat încheierea primei faze a dialogului privind parteneriatul strategic dintre India și

Statele Unite, iar în luna octombrie 2004, la New Delhi, au avut loc discuții asupra celei de a doua faze a viitoarelor etape în parteneriatul strategic dintre cele două țări (NSSP). Aceste etape vizează:

- comerțul cu sisteme de înaltă tehnologie;
- programele nucleare civile și militare;
- programele spațiale;
- consolidarea cooperării în domeniul apărării.

Deja Statele Unite au redus restricțiile în ceea ce privește furniturile de echipamente *high tech* și tehnologiile pentru programele civile nucleare și spațiale, ceea ce reprezintă un pas foarte important în dezvoltare acestui parteneriat. De asemenea, Organizația Cercetărilor Spațiale din India a fost scoasă de pe lista interdicțiilor, fiind astfel înlăturat unul dintre obstacolele importante din relațiile strategice indo-americane³³.

Prin acest parteneriat, India vizează:

- accesul la *high tech*;
- accesul la IT și dezvoltarea unui sistem de comunicații performant;
- accesul la resursele energetice, îndeosebi la cele din Asia Centrală;
- creșterea rolului Indiei pe *rimland*.

Printr-un parteneriat strategic cu Statele Unite și, în același timp, dezvoltând parteneriatul deja existent cu Rusia, India ar putea deveni o țară-pivot pe *rimland*, care să participe activ la construcția unui mediu stabil de securitate în Asia de Sud. La urma urmei, India este cea mai importantă țară din Asia de Sud, iar stabilitatea ei este esențială, atât pentru securitatea zonei, cât și pentru echilibrarea situației strategice din Asia, din zona Pacificului și din cea a Oceanului Indian.

Este foarte posibil ca Statele Unite ale Americii să vizeze, în acord cu Rusia, stabilizarea continentului asiatic prin crearea unor relații speciale de parteneriat strategic bilaterale sau în

³³ <http://fr1.chinabroadcast.cn/1/2004/10/10/104@43460.htm>

rețea între cei patru mari pivoți din zonă: Rusia, China, Japonia, India.

Prin implicarea nemijlocită, în cadrul unor relații de parteneriat strategic cu fiecare dintre acești patru poli de putere asiatici, Statele Unite și Uniunea Europeană vizează, pe de o parte, controlul unei zone vaste care a creat totdeauna și dintotdeauna mari probleme Occidentului și, pe de altă parte, prevenirea extensiei problemelor de aici la nivel mondial.

De asemenea, numai sistemul parteneriatelor strategice poate fi în măsură să asigure rezolvarea, pe cale amiabilă, a marilor probleme pe care le pune și la va pune și în continuare accesul la resursele energetice.

3.2.9. Un posibil parteneriat strategic India – Uniunea Europeană

Comisia Europeană a propus, la 16 iunie 2004, iar Consiliul din 11 octombrie a aprobat, realizarea unor relații între India și UE la nivel de parteneriat strategic. India a primit cu căldură o asemenea propunere. Acest parteneriat strategic vizează, deocamdată, consolidarea schimburilor politice, comerciale și culturale. UE acordă acestui parteneriat același nivel de importanță cu cel al parteneriatelor cu Statele Unite, Canada, China și Rusia³⁴. El se înscrie în strategia marilor puteri ale lumii de stabilizare a tuturor zonelor posibil conflictuale, de realizare a unor rețele de parteneriate strategice, în primul rând, între polii de putere economică, culturală și militară ai lumii, și de asigurare a non-conflictualității sau măcar de diminuare a conflictualității competiției pentru resurse.

Tony Blair, cel care asigura, la acea dată, președinția Uniunii Europene și primul ministru indian în funcțiune atunci, Manmohan Singh, au semnat o foaie de parcurs destinată „să

³⁴ http://www.fenetreeurope.com/actu/2004/11/a_3506.htm

creeze un cadru pentru acțiuni și discuții viitoare asupra unei serii de probleme, de la cele de comerț la cele de securitate, trecând și prin domeniul educației, științelor și tehnologiei“, după afirmațiile demnitarului european³⁵. Acest document, foarte important, plasează relațiile între Uniunea Europeană și India „la un nou nivel, mult mai ridicat și mult mai intens“.

De asemenea, documentul pune practic în operă, în mod oficial *parteneriatul strategic* semnat în 2004. El prevede crearea unor comitete însărcinate să studieze mijloacele de sporire a investițiilor bilaterale și schimburile comerciale, precum și întâlnirile regulate între înalți responsabili privind probleme legate de terorism internațional, dezarmare, non-proliferație a armelor de distrugere în masă etc.

India și-a manifestat susținerea față de marea Britanie, care tocmai trecuse prin experiența dramatică a atacurilor teroriste de la Londra, din 7 iulie 2005, iar Marea Britanie a promis susținerea candidaturii Indiei pentru un post permanent în Consiliu de Securitate al ONU, cel puțin de pe poziția specială a statului britanic, întrucât Uniunea Europeană, la acea dată, nu avea o poziție comună privind susținerea candidaturii Indiei pentru CS al ONU.

Cu alte cuvinte, Marea Britanie s-a întors în India, dar nu cu mâna goală. De asemenea, Marea Britanie a prevăzut participarea Indiei la proiectul *Galileo*, un sistem de navigație prin satelit, care ar trebui să fie operațional în 2008 și care costă 3,5 miliarde euro.

India s-a angajat să cumpere 43 de avioane Airbus pentru compania națională Indian Airlines, ceea ce înseamnă o afacere de 2,2 miliarde dolari. Un astfel de proiect fusese blocat mai bine de trei ani în meandrele birocrăției indiene.

Uniunea Europeană este primul partener comercial al Indiei, chiar dacă volumul schimburilor a fost doar de 33 miliarde de dolari în 2003-2004, adică de cinci ori mai mic

³⁵ <http://www.radiofranceinternationale.fr/actu/fr/articles/069>

decât cel al valorii schimburilor comerciale între Europa și China.

Deocamdată, India este doar al 14-lea partener comercial al Uniunii Europene și nu reprezintă decât 1,6 % din exporturi spre Europa, volumul investițiilor europene în India fiind doar de 1%. New Delhi reclamă asigurarea condițiilor pentru un acces sporit indian pe piața europeană, întrucât nu există reciprocitate din acest punct de vedere.

Deschiderea europeană spre India și spre China nu este, desigur întâmplătoare. Ea are o dimensiune pragmatică, cea a jocului piețelor, dar și una geopolitică majoră, prin care se vizează crearea unor premise pentru o politică și o strategie eurasiatică realistă, coerentă și consistentă.

3.2.10. Parteneriat strategic China – Indochina

Un parteneriat strategic între China și Indochina, în general, între China și Asia de Sud-Est este în curs de realizare. El se înscrie ca o condiție necesară a unității estului și sud-estului Asiei, dar mai ales ca o reconfigurare a unor vechi relații, Indochina fiind, deopotrivă, o zonă de falie, dar și un punct de întâlnire și de interinfluență dintre cultura chineză și cea indiană. Curios, dar India și China nu se întâlnesc, în mod direct, nici prin frontiera comună, nici în confruntarea pentru Kașmir, ci prin... Singapore.

Deja, între Singapore și Kuming, s-a realizat o cale ferată de 4.000 de kilometri, finanțată de chinezi, dar relațiile dintre China și țările sud-est asiatice sunt mult mai largi, mai diversificate și mai complexe. În noiembrie 2002, Indonezia și China au hotărât să realizeze un parteneriat strategic între ele, în toate domeniile, inclusiv în cel al apărării și securității.

Obiectivele concrete ale acestui parteneriat urmau să fie discutate ulterior, adică spre sfârșitul lunii noiembrie. Oricum, ele nu pot fi și nu sunt diferite de cele ale parteneriatelor

strategice realizate între diferite țări și centre de putere din zonă³⁶.

3.2.11. Parteneriatul strategic China – Mexic

China și Mexicul sunt membre ale Forumului de Cooperare Economică Asia-Pacific (APEC). Relațiile dintre cele două țări vizează îndeosebi domeniul economic, dar nu numai. Chiar dacă sunt despărțite de un ocean, cele două țări mari, situate pe două continente nu pot să nu-și armonizeze relațiile, nu numai datorită unor interese economice, ci și dintr-o perspectivă geopolitică de mare anvergură.

China simte o strategie americană de îndiguire, care, coroborată cu implozia sovietică, se pare că a dat rezultate excelente, și își ia măsuri temeinice, pe de o parte, pentru a dezamorsa o astfel de strategie și, pe de altă parte, pentru a-și crea, la rândul ei, puternice puncte de susținere în toată lumea, prin care, printr-o strategie politică și economică adecvată, să contracareze expansionismul intrinsec, de tip american și, pateu, chiar să pregătească, pentru viitor, un parteneriat strategic cu americanii.

Chinezii au apreciat foarte mult sprijinul acordat de președintele mexican în chestiunea taiwaneză și în cea a rezolvării problemelor drepturilor omului, de unde rezultă că un astfel de parteneriat nu se rezumă la simplă cooperare în domeniul economic, ci urmărește obiective politice strategice de amploare și pe termen lung.

O mulțime de oameni de afaceri chinezi investesc în Mexic, iar Mexicul nu poate rămâne indiferent la problemele Chinei. Dimpotrivă, mexicanii apreciază dezvoltarea rapidă a economiei chineze și susțin oferta de aderare a Chinei la Banca Americană de Dezvoltare.

³⁶ <http://www.vnagency.com.vn/NewsP>.

Relațiile dintre China și Mexic, deși par conjuncturale, fără orizonturi prea mari, pot avea, totuși, câteva dimensiuni și implicații extrem de importante cum ar fi:

- prezența chineză în America Latină, în imediata vecinătate a marilor comunități chineze din Statele Unite și, în acest mod, susținerea ;
- realizarea unui cap de pod economic și cultural pe acest continent, în zona lui latină;
- creșterea rândurilor celor care sprijină China în rezolvarea problemei Taiwanului;
- o mică „îndiguire“ a Statelor Unite ale Americii, probabil, în vederea stimulării americanilor să facă un pas în proiectarea unui eventual parteneriat strategic sino-american, foarte necesar atât pentru APEC, cât și pentru continentul asiatic.

3.2.12. Parteneriatul strategic sino-egiptean

China este una dintre acele țări care, precum Statele Unite ale Americii, dezvoltă parteneriate strategice spre toate orizonturile. Nu numai pentru că, așa cum spune un vechi proverb, trebuie să te faci frate cu oricine până treci puntea, ci din motive mult mai profunde și mai complexe.

Lumea în care trăim nu este și nu poate fi nici uniformă, nici unitară, ci doar interdependentă, iar puterea constă în dominarea informației și a nodurilor de rețea, în promovarea filosofiei de rețea, adică, matematic vorbind, în pătratul numărului de interdependențe pe care fiecare le folosește, le controlează sau le gestionează.

La 16 februarie 2004, președintele Chinei, Hu Jintao, a efectuat o vizită în Egipt, unde s-a întâlnit cu Hosni Mubarak și, împreună, au făcut o succintă analiză pe problema parteneriatului strategic dintre cele două țări, stabilit în urmă cu cinci ani.

China consideră Egiptul ca un important partener în lumea arabă și pe continentul african, iar Egiptul mizează pe o cooperare economică benefică și pe creșterea rolului său într-o dimensiune arabo-asiatică și afro-asiatică.

Șeful statului chinez a prezentat o propunere în patru puncte pe tema consolidării parteneriatului strategic și a relațiilor dintre cele două țări:

1. menținerea unui schimb frecvent de vizite între conducătorii celor două țări și a altor contacte bilaterale pentru întărirea cunoașterii reciproce și lărgirea consensului;

2. ridicarea nivelului de cooperare economică și comercială și lărgirea cooperării în sectoarele electronicii, telecomunicațiilor, medicinei și agriculturii;

3. promovarea cooperării bilaterale în domeniile culturii, învățământului, turismului și al presei;

4. întărirea cooperării și coordonării bilaterale în afacerile internaționale.³⁷

Parteneriatul strategic dintre Egipt și China este foarte cuprinzător. El se referă îndeosebi la schimburile economice, la cooperarea în domeniul învățământului, culturii și turismului, dar și în alte domenii, cele două țări considerând că pot juca un rol important, fiecare în zona ei și, împreună, într-un spațiu mai larg, afro-asiatic și arabo-asiatic, care să influențeze climatul politic și să contribuie la asigurarea stabilității și dezvoltării regionale și, implicit, a întregii lumi.

Acest parteneriat, aparent obișnuit (în fond mai toate țările lumii se află, într-o formă sau alta, în relații de parteneriat strategic între ele), are fațete multiple, inclusiv în plan geopolitic. China și Egiptul se află la capetele coridorului islamic, extrem de tensionat și extrem de bulversat în acest început de secol.

³⁷ Ambasada Republicii Populare Chineze în România, <http://www.chinaembassy.org.ro>

China are o serioasă componentă musulmană, în zona Xianjiang, ceamă mai întinsă regiune a țării, prin populația uigură, care, după unele afirmații, se consideră mult mai legată de Asia Centrală decât de China, iar Egiptul este ultimul pilon vestic al Orientului Mijlociu sau, în viziune americană, al Marelui Orient Mijlociu, și primul pilon african al unui spațiu de securitate imens, agitat și foarte sensibil, care se întinde din Sahara până în India.

China și Egiptul borduiesc extremitatea estică și cea vestică acestui Mare Orient Mijlociu, ceea ce, în proiectul american, le-ar putea conferi un rol foarte important, întrucât:

- sunt țări puternice, cu o cultură milenară, care au avut funcții extrem de importante în istoria lumii și a civilizației universale;

- sunt țări care aparțin, prin valori, cultură și civilizație, universalității lumii;

- sunt țări care, într-o formă sau alta, cunosc profund și gestionează eficient musulmanismul agitat și extremismul violent;

- sunt țări care delimitează și borduiesc ceea ce americanii numesc Marele Orient Mijlociu, cu o capacitate remarcabilă de a contribui, în anumite condiții, la stabilizarea acestui spațiu imens.

Președintele chinez a remarcat această dimensiune geopolitică și a subliniat că o bună cooperare între China și țările arabe are un potențial uriaș.

Noi considerăm că o astfel de cooperare nu va duce neapărat la creșterea influenței Chinei și Egiptului în regiune, în defavoarea americanilor, deși nici acest aspect nu este neglijabil, ci, dimpotrivă, va constitui un suport pentru liniștirea lumii arabe și a celei musulmane. În acest spirit, secretarul general al Ligii Arabe, Amr Mousa, și ministrul de externe al Chinei, Li Zhaoxing, au anunțat inaugurarea oficială a *Forumului de Cooperare China – Țările Arabe*. Acest nou

Forum are un rol extrem de important, complementar *Forumului Asia de Nord-Est*, un forum energetic, de resurse, în spațiul geopolitic Asia, Orientul Mijlociu, Africa. China joacă un rol mare în regiune, bazat pe o construcție fractală, delicată, cu numeroase dantelării, forme, sub forme și supraforme insesizabile, dar care se bazează pe rădăcini adânci, implementate în acest imens spațiu de mii de ani.

3.2.13. Spre un posibil parteneriat strategic sino-indian

China și India nu prea se au la cataramă. Ba chiar există un fel de rivalitate, mai exact, de necomunicare între aceste două mari țări care, împreună, vor atinge în curând aproape trei miliarde de locuitori. Comunicarea lor a fost totdeauna mediată sau cel puțin indirectă. Nu există și, probabil, nu va exista niciodată o bătălie sino-hindusă, ci, dimpotrivă, cele două mari civilizații se vor apropia din ce în ce mai mult în politicile și strategiile lor de gestionare a spațiului estic și sud-asiatic și de construire a unui mediu de securitate care să permită, dacă nu prosperitatea, cel puțin supraviețuirea în secolul al XXI-lea. După unele opinii, este posibil ca India și China să-și dea mâna, într-un parteneriat strategic, pentru a echilibra puterea globală a Statelor Unite.

Cu câțiva ani în urmă, Rusia încercase punerea în operă a unui proiect de construire a unui triunghi strategic format din aceste trei mari puteri – China, India și Rusia –, care să limiteze influența americană, europeană și japoneză în zonă și să creeze un adevărat pol de putere asiatică. O astfel de perspectivă nu trebuie înțeleasă doar ca un act ostil Americii, așa cum a subliniat presa vremii, ci mai ales ca o arhitectură în care troica asiatică să aibă un cuvânt greu de spus atât în relațiile internaționale, cât mai ales în spațiul eurasiatic, cel mai

important în geopolitica viitorului, întrucât spațiul asiatic, în care se include și Orientul Mijlociu dispune de:

- cele mai mari resurse energetice existente pe planetă;
- cea mai numeroasă populație;
- cea mai mare creștere economică;
- cea mai mare varietate de doctrine, religii și sisteme de valori;
- cel mai mare potențial de inteligență creatoare.

Parteneriatele strategice între Rusia și China și între Rusia și India sunt edificatoare în acest sens. E drept, India, la rândul ei, a încheiat parteneriate strategice și cu Statele Unite și cu Uniunea Europeană, iar Rusia se află deja în parteneriate strategice cu toate marile puteri de pe planetă și în primul rând cu Statele Unite, cu China și cu India. Dar o astfel de extindere partenerială tentaculară nu distruge, nu se pară, ci construiește și consolidează.

A sosit, deci, timpul ca India și China să-și intensifice relațiile directe. În luna mai a anului 2005, au fost semnate nu mai puțin de 11 acorduri sino-indiene, printre care și un tratat de cooperare strategică pe o durată de cinci ani. Urișa Chină va susține ofensiva uriașei Indii spre sfera marilor puteri regionale și globale, inclusiv spre organizațiile și organismele internaționale puternice, cum ar fi, spre exemplu Consiliu de Securitate al ONU.

Există o creștere economică fără precedent înregistrată în cele două țări, astfel încât, până în 2020, produsul național brut al Chinei va depăși PIB-ul Uniunii Europene, iar cel al Indiei îl va egala. Creșterile demografice în cele două țări sunt semnificative, iar politica lor de combatere a terorismului, tendințelor separatiste, terorismului și mișcărilor ilegale este remarcabilă, chiar dacă, uneori, se bazează pe forță.

Toată cultura sino-hindusă este dominată de o filosofie a sinelui care a creat un om deosebit de rezistent, de răbdător, de inteligent și de meticulos. Populațiile acestor țări sunt capabile

de performanțe incredibile, iar înalta tehnologie, tehnologia electronică, cea informațională și nanotehnologiile găsesc aici un mediu uman foarte educat, propice supertehnologiilor. De altfel, majoritatea componentelor electronice ale computerelor se realizează în țările din estul Asiei, îndeosebi în Taiwan, în Japonia, în China, în Thailanda, în India etc. Această caracteristică este foarte importantă pentru fundamentarea unui comportament adecvat filosofiei de rețea, adică înțelegerii și folosirii spațiului virtual.

Dezvoltarea impetuoasă a Chinei și a Indiei și apropierea dintre cele două mari puteri creează, după unele opinii exprimate în diferite rapoarte cu privire la această vastă regiune a lumii, o anumită îngrijorare îndeosebi în Statele Unite și în Uniunea Europeană.

Fără a neglija aspectul în mare poarte imprevizibil pe care îl presupune dezvoltarea prea rapidă a anumitor regiuni, ca și accesul lor la tehnologiile de vârf și dezvoltarea de armamente strategice, îndeosebi nucleare, noi considerăm că motivele de îngrijorare trebuie căutate în altă parte, adică în decalajele uriașe dintre diferite regiuni în ceea ce privește nivelul de trai, accesul la resurse, la piețe și la tehnologii de vârf, mortalitatea, fenomenele naturale grave, distrugerea mediului, și nu în dezvoltarea unor țări care au reprezentat dintotdeauna repere extrem de importante în evoluția civilizației universale.

Aceste țări, departe de a-și fi epuizat energia istorică, revin mereu în plutonul de frunte al spațiului civilizațional. Pentru că suportul pe care ele își construiesc prezentul și viitorul este foarte trainic, iar resursele lor sunt practic inepuizabile.

Este vorba nu doar de resursele energetice și de materii prime, care, oricum, sunt limitate, ci de capacitățile de construcție permanentă și de reconstrucție oportună a unei arhitecturi politice, economice și de securitate proiectată și proiectabilă în viitorul apropiat și în cel foarte îndepărtat. China,

spre exemplu, se află la origine multor descoperiri care au schimbat soarta lumii. De ce nu s-ar afla și acum?

3.3. Confruntare și cooperare în bătălia pentru resurse

3.3.1. Parteneriatul Rusia – SUA

Parteneriatul Rusia – SUA, în măsura în care devine substanțial, este deosebit de important, având efecte globale benefice. Practic, acest parteneriat înseamnă sfârșitul Războiului Rece și metamorfoza strategiilor de confruntare, în sensul înlocuirii lor, în mare măsură (dar nu în totalitate), prin strategii de colaborare. Măsurile concrete s-au accentuat după întâlnirea Bush – Putin de la Liubliana. De fapt, după cum apreciază ministrul de externe al Federației Ruse, se poate spune că, la această întâlnire, s-a reușit ieșirea din Războiul Rece și s-au pus bazele unui parteneriat pentru secolul al XXI-lea.

Pentru dezvoltarea parteneriatului Rusia – SUA, un rol important l-a avut însă întâlnirea de la Washington dintre Bush și Putin, din septembrie 2003. Conform unui document pe care Putin l-ar fi prezentat omologului său american, unul dintre obiectivele parteneriatului strategic Rusia – SUA ar trebui să-l constituie „prevenirea apariției unor state cu acces la arme atomice, chimice sau biologice care ar putea prejudicia interesele naționale ale Rusiei, ale Americii și ale aliaților lor.”³⁸.

Obiectivele parteneriatului strategic ruso-american sunt însă mult mai complexe și mai numeroase. În primul rând, este vorba de colaborarea în domeniul resurselor energetice, dar, după dorința Rusiei, și în cel al tehnologiilor de vârf. Rusia dispune de uriașe cantități de petrol și gaze naturale, iar Statele Unite doresc și alte surse de aprovizionare în afară de cele situate în zona țărilor OPEC. Rusia produce în jur de 8,5 milioane de barili zilnic, iar în 2011, cu ajutor tehnologic și

³⁸ <http://www.racovitan.com/luneta/comment/reply/591/5315>

financiar, ar putea extrage 10 milioane de barili zilnic. Costul transportului petrolului este însă o problemă. Costul transportului petrolului³⁹ din Golful Persic este 2-5 \$ pe tonă, pentru petrolul din Marea Nordului, de 10 \$, pentru petrolul din Marea Caspică, de 17 \$, iar pentru petrolul siberian, ajunge la 35-45 \$. Cel din Siberia este foarte scump, dar, cum omenirea se află aproape de vârful de sarcină în ceea ce privește exploatarea resurselor energetice, iar altele noi – convenționale sau neconvenționale – n-au fost încă descoperite, rezultă că prețul trebuie acceptat. Oricum el va crește. Deja barilul a depășit, în octombrie 2004, cota critică de 50 de dolari, ajungând, la New York, chiar la 55 de dolari barilul, ceea ce reprezintă un record.

Recentul proiect Murmansk aduce în prim-plan expresia cea mai concretă a sensului parteneriatului strategic Rusia – Statele Unite: *domeniul energetic*. El a fost inițiat la 1 iunie 2003, la Sankt Petersburg, în timpul întâlnirii dintre George W. Bush și Vladimir Putin. Proiectul valorează în jur de 4 miliarde dolari și constă în construirea unei conducte care să transporte petrolul din vestul Siberiei spre Murmansk și, de aici, cu ajutorul petrolierelor, în SUA. Conducta va fi gata în 2007. Dependenta SUA de petrolul Orientului Mijlociu se va reduce astfel semnificativ, întrucât se pare că peste 14% din petrolul necesar SUA va fi adus, începând cu 2010, din Rusia⁴⁰.

Ar fi posibil ca, dublându-și capacitatea de transport, Rusia să colecteze din exterior, anual, 35 de miliarde de dolari. Rusia are toate șansele să realizeze acest lucru, întrucât există o mare concurență între China, Japonia și SUA în această privință. Forumul Asia de Nord-Est (Japonia, China, Coreea de Sud și Rusia) vizează crearea unui *forum strategic de rezerve petroliere*. Este un obiectiv realizabil. Probabil, cele patru țări

³⁹ Locotenent-colonel (r) Lester W. Grau, *Hidrocarburile și o nouă regiune strategică: Marea Caspică și Asia Centrală*, în „Military Review“, mai-iunie 2001.

⁴⁰ Cotidianul „Ziua“, 5 noiembrie 2003, p.15.

concurrente – China, Japonia, SUA și Coreea de Sud – vor colabora strâns cu Rusia, în cadrul unui parteneriat strategic extins, pentru realizarea unor infrastructuri care să permită extragerea și transportul petrolului siberian spre Oceanul Pacific și spre China. Este drept, Rusia nu are capacitatea de a asigura cu petrol nevoile tuturor celor patru țări și, cel puțin într-o primă etapă, va trebui să aleagă între SUA, China și Japonia. Rusia se află în parteneriat strategic cu SUA și cu China, iar interesul ei nu este doar acela de a exporta petrol, ci mai ales acela de a folosi exportul de petrol și gaze naturale pentru achiziționarea de tehnologie de vârf și, pe această bază, pentru o dezvoltare economică rapidă, durabilă și complexă.

Rusia nu dorește și nu acceptă să fie doar o furnizoare de materii prime. Ea își va folosi toată capacitatea ei politică, diplomatică și chiar militară (în sensul forței-suport a demersurilor și presiunilor politice și diplomatice pe care le face) pentru a-și dezvolta economia. În acest sens, încă din anul 2003, s-a propus realizarea unei *Bănci pentru Asia de Nord-Est*.

O cooperare în cadrul Forumului pentru Asia de Nord-Est ar putea să însemne pentru Rusia:

- asigurarea condițiilor financiare pentru exploatarea resurselor de petrol și gaze naturale din Extremul Orient rus și din Siberia și crearea, în regiunea Nord-Asiatică, a unei rețele de transporturi și de energie care ar constitui baza integrării Rusiei într-o astfel de comunitate;

- realizarea, pe baza noilor infrastructuri, a condițiilor pentru consolidarea poziției Rusiei de pivot în relația strategică dintre Uniunea Europeană și Asia Orientală și Sud-Estică;

- atragerea forței de muncă în această regiune puțin populată (deja are loc un proces de migrare a populației islamice din zone conflictuale spre Siberia și a celei chineze spre estul Federației Ruse), proces care poate crea însă și unele probleme etnice, religioase sau identitare în viitor;

- folosirea potențialului științific rusesc (chiar dacă este în scădere, acesta are totuși suficientă forță și prestigiu pentru a crea, pe termen scurt, avantaje strategice deosebite), atât pentru valorificarea resurselor energetice, cât și pentru dezvoltarea economică;

- crearea unui *Fond strategic de rezerve petroliere* ar necesita investiții din partea participanților și celor interesați⁴¹, în condiții acceptabile (18 – 20 \$ barilul).

Prin aceste obiective de mare amploare, Rusia a început să-și consolideze, alături de China, rolul de țară-cheie, nu prin impunerea forței militare și a unei strategii disuasive, ci printr-o *strategie indirectă de potențial*, oferind variabile economice extrem de atrăgătoare și de consistente. Este foarte posibil ca Statele Unite ale Americii să sprijine un astfel de proiect și să participe efectiv la finanțarea lui, acesta ducând, atât la izolarea (autoizolarea) Coreii de Nord (sau la scoaterea ei din mirajul vectorilor balistici nucleari și alinierea la un proiect care va determina prosperitatea regiunii, singura variantă pentru a i se acorda ajutor și asistență economică), cât și la o mai bună stabilitate a zonei.

China este dispusă să contribuie la construirea unei conducte de 2.200 km din Siberia Estică până la Daking, în nordul teritoriului său. Costul unei astfel de conducte se ridică la 2,5 milioane dolari. Dar și Japonia este dispusă să participe cu 7 miliarde de dolari pentru construirea unei conducte de 4.500 km din Siberia Estică spre Nahodka. Dacă se au în vedere linia de feribot realizată între coasta chineză și Coreea de Sud, modernizarea, de către Federația Rusă, a rețelei de căi ferate din Coreea de Nord, intenția japoneză de a realiza un tunel submarin spre orașul coreean Pusan, precum și alte măsuri concrete luate și realizate în regiune, la care se adaugă parte-

---

⁴¹ China este foarte interesantă în accesul la resurse de petrol, datorită nevoii acute de energie, generată de dezvoltarea impetuoasă a economiei sale.

neriatul strategic SUA – India și încercarea (care se anunță a fi reușită) de pacificare a Afghanistanului și a foaierei perturbator (Asia Centrală), se conturează destul de clar modul cum vor evolua parteneriatele strategice în această zonă și care va fi, de fapt, substanța lor.

Un rol deosebit în derularea sau dezmembrarea acestor proiecte îl va avea, fără îndoială, America. Rusia a oferit deja un proiect tentant pentru SUA (care importă 60% din necesarul de petrol, 47% provenind din zona țărilor OPEC), conducta Murmansk, aflat deja în execuție. Probabil că SUA se vor implica substanțial și în proiectele zonei Asiei de Nord-Est. Dacă ar deveni principalul furnizor de petrol pentru SUA, Rusia ar consolida parteneriatul strategic cu cea mai puternică țară din lume și și-ar realiza obiectivele ei de *hearland* eurasiatic, devenind, la concurență cu China, cea mai puternică țară din zonă.

Într-o primă etapă, acest lucru ar fi convenabil pentru SUA. Este foarte posibil ca, în sistemul parteneriatelor strategice, SUA să aplice sugestiile lui Zbigniew Brzezinski și pe cele ale lui Samuel P. Huntington de a se alia cu anumite puteri regionale pentru îndiguirea altor puteri regionale. Parteneriatele strategice cu Rusia, cu India, cu Japonia și prezența în Afghanistan și în Asia Centrală par să exprime o anumită atitudine față de China.

Un parteneriat strategic SUA – China nu se anunță deocamdată ca iminent, dar el ar fi benefic pentru întreaga zonă și, considerăm noi, nu poate întârzia prea mult.

La întâlnirea Bush-Putin de la Camp David, din septembrie 2003, s-a constatat că relațiile ruso-americane se află în faza de maturitate. Această maturitate a relațiilor ruso-americane constă, în primul rând, în stabilitatea strategică. Aceasta, în viziunea rusească, dar și în cea americană, se realizează prin:

- colaborarea ruso-americană în combaterea terorismului;

- cooperarea în domeniul militar, inclusiv în ceea ce privește NMD (apărarea națională antirachetă);
- schimburi comerciale;
- cooperarea în domeniul științific, în cel al tehnologiilor de vârf, în domeniul tehnologiei informației;
- cooperarea în domeniul resurselor;
- cooperarea pe arena internațională etc.

În acest sens, după întâlnirea de la Moscova, din ianuarie 2004, Igor Ivanov a făcut o precizare care arată, de fapt, fizionomia reală a acestui parteneriat: „Țările noastre sunt puteri mondiale cu istoria lor și cu propriile lor interese geopolitice și economice, interese care pot să nu coincidă totdeauna și peste tot. Însă esențial este, totuși, că avem mecanismele de reglementare a diferendelor care permit să nu se pună probleme raporturilor ruso-americe în general.“

La întâlnirea de la Moscova din ianuarie 2004, Colin Powell a formulat și unele temeri ale administrației de la Washington în ceea ce privește anumite probleme ale politicii interne și externe a Rusiei, care ar putea afecta parteneriatul dintre cele două mari puteri. Acestea erau: afacerea Yukos; alegerile parlamentare din punct de vedere al respectării normelor democratice; politica Moscovei în Cecenia și cea față de vecinii săi, îndeosebi față de Georgia. Moscova a transmis Washingtonului, cu acest prilej, un semnal potrivit căruia Rusia nu va abandona economia de piață și reformele democratice.

La rândul ei, și Rusia a avut, împreună cu Germania și Franța, serioase obiecții în legătură cu acțiunea americană în Irak, în martie-aprilie 2003. Ulterior însă, Moscova și-a ponderat atitudinea și, în Consiliul de Securitate, a votat rezoluția americană. Acestui vot i s-au alăturat și Franța și Germania. Dar rolul cheie l-a avut Moscova.

Rusia are felul ei de a răspunde parteneriatului cu America. Acest lucru se desprinde din poziția Federației Ruse în cadrul Consiliului de Securitate, dar și din diminuarea

criticilor Moscovei privind intervenția din Irak și doctrina americană a războaielor preventive.

Este posibil ca, în schimbul unei atitudini corespunzătoare a Rusiei în Consiliul de Securitate și chiar al participării acestei țări cu trupe la pacificarea Irakului, SUA să accepte revenirea companiilor petrolifere rusești în Irak.

Cele două mari puteri s-au înțeles, în septembrie 2003, la Moscova și în ceea ce privește semnarea Tratatului de la Kyoto cu privire la protejarea climei globale. Rusia a respins tratatul, dând astfel satisfacție părții americane, care nu avea nici o intenție să-l semneze. De asemenea, Moscova a anunțat că va amâna cu un an completarea construcției unui reactor nuclear în Iran.

Cele două mari puteri s-au înțeles și în ceea ce privește războiul împotriva terorismului. Rusia a beneficiat de pe urma intervenției americane în Afghanistan, a eliminării talibanilor și rețelelor Al-Qaeda din zonă, iar Statele Unite se bucură de o susținere rusească a războiului împotriva terorismului. Ele fac front comun în acest domeniu, fiecare partener străduindu-se să nu-l incomodeze pe celălalt. Dacă cele două mari puteri se înțeleg foarte bine în probleme de securitate, mai ales în spațiul politicii și geopoliticii Asiei Centrale și Sud-Estice, rămân însă multe probleme care se cer rezolvate pentru a duce efectiv la obiectivarea, susținerea și consolidarea acestui parteneriat strategic.

Dimensiunea cea mai puternică și cea mai stabilă a unui parteneriat strategic trebuie să o constituie *parteneriatul economic*. Or, în această privință, lucrurile nu stau foarte bine. Comerțul Rusiei cu SUA reprezintă doar 5 % din totalul comerțului rusesc, iar cel al Americii cu Federația Rusă, doar 1%. De aici, se desprind două explicații și, în același timp, se deschid două perspective esențiale: or acest parteneriat este cordial, dar superficial, or, făcând casă bună în domeniul securității, în cel al interesului și în cel al resurselor, este posibil

ca, în viitor, să asistăm și la dezvoltarea unui parteneriat economic pe măsură.

3.3.2. Parteneriatul strategic Rusia-India

India nu poate fi ignorată. Chiar dacă, deocamdată, dezvoltarea ei industrială și accesul la înalta tehnologie ridică unele probleme, forța acestei țări constă în cultura ei, în diversitatea și originalitatea modului ei de viață și în posibilitățile pe care le are. În Asia de Sud, India este cea mai importantă țară. Împreună cu țările din Asia de Sud-Est, ea zăvorăște Oceanul Indian și toate rutele petroliere, atât pe cele care vin din Golful Persic, cât și pe cele care se vor deschide din Asia Centrală (în principal, din Kazahstan), prin Afghanistan, către porturile pakistaneze din Ocean.

Dar nu numai prin poziția sa este important subcontinentul indian. Această țară are o istorie care începe cu 5000 de ani înaintea erei noastre și reprezintă una dintre cele mai mari, mai puternice și mai stabile civilizații ale planetei. În afară de aceasta, India face parte din clubul țărilor nucleare și ține cu toată forța să-și câștige locul pe care consideră că îl merită pe scena marilor actori asiatici și chiar pe scena mondială.

În India, există două mari tendințe, care vin din două mari etape ale istoriei acestui subcontinent. Una ține de tradiția indiană – o societate împărțită în patru caste, încremenită în fantezmele istoriei, chiar dacă, prin lege, ele nu mai există – și cea de a doua, care ține de modernism, de influența civilizației occidentale, de integrarea în mersul timpului. Există o Indie a strămoșilor, a brahmanilor, și o Indie a computerelor, armelor nucleare și mașinilor ultraperformante.

În 2001, populația Indiei a depășit un miliard de locuitori (1.027.015.247, în martie 2001). Tot în această perioadă, a avut loc o destindere între India și Pakistan, chiar dacă problema Kașmirului a dominat summit-ul indo-pakistanez din luna iulie

2001, de la Agra, și nu s-a ajuns la nici o concluzie, fiecare dintre părți rămânând fermă pe poziția ei. Dar, derularea evenimentelor ulterioare confirmă tendința Indiei de a contribui la realizarea unui mediu de securitate stabil în zonă. Există însă unele probleme interne deloc neglijabile, cum ar fi terorismul și conflictul deschis dintre musulmani și hinduși, plus unele chestiuni de corupție.

India este o putere nucleară care-și urmează imperturbabilă programul său. La 17 ianuarie 2001, ea a efectuat cu succes cea de a doua încercare a rachetei nucleare Agni, cu o bătaie de 2.200 km. Acest eseu a arătat că puterea nucleară a Indiei este operațională. După aceste încercări, India a intrat pe lista sancțiunilor economice aplicate de Statele Unite, dar, prin parteneriatul strategic cu americanii, se pare că indienii au scăpat de aceste sancțiuni.

La 18 aprilie, India a efectuat trageri cu racheta CSLV D1. La 22 octombrie, a fost lansată racheta PSLV C3, care a pus pe orbită al treilea satelit al Organizației de Cercetări Spațiale Indiene (ISRO), în cooperare cu Germania și Belgia. India dispune deci de o politică spațială, atât în ceea ce privește vectorii purtători, cât și realizarea de sateliți și amplasarea lor pe orbite, ceea ce face din această țară nu numai o putere nucleară, ci și una spațială.

În urma cutremurului de mare intensitate, care a lovit statul indian Gujarat de la granița cu Pakistanul, care a ras de pe suprafața pământului localitatea Bhuj și a devastat orașul industrial Ahmedabad, provocând 20.000 de morți și zeci de mii de răniți și sinistrați, președintele Pakistanului, generalul Pervez Musharraf, a trimis ajutoare și a adresat condoleanțe primului ministru al Indiei. Evident, Delhi a salutat acest gest, considerându-l „foarte uman și pozitiv”.⁴²

Cu toate acestea, diviziunea etnică din Kașmir, ruptura categorică între hinduși și musulmani, dintre sikși, aliați

⁴² © Hachette Multimédia / Hachette Livre, 2002.

tradiționali ai hindușilor, și musulmani rămâne în continuare explozivă. Musulmanii efectuează o serie de atacuri teroriste, urmate de represalii sângeroase, declanșate de autorități. Dar aceasta pare o realitate internă care, deși este dramatică, poate fi stăpânită de autorități.

India are numeroase proiecte, între care se situează și construirea unui gazoduct care să lege Iranul de această țară, trecând prin Pakistan. Realizarea unui asemenea proiect este condiționată, de către Pakistan, de rezolvarea problemei Kașmirului. India mai dorește însă și deschiderea piețelor Islamabadului pentru mărfurile indiene și rezolvarea problemelor terorismului transfrontalier.

Ceea ce indienii consideră terorism reprezintă, pentru președintele pakistanez, lupta pentru poporul kașmirian pentru împlinirea dreptului său la autodeterminare. Indienii nu acceptă nici autodeterminarea, nici partajarea Kașmirului, întrucât consideră că face parte din teritoriul său, chiar dacă este locuit în majoritate de musulmani.

Întâlnirea de la Agra a arătat, totuși, că cei doi frați, deveniți inamici, – India și Pakistanul –, se pot așeza la masa tratativelor.

India menține în zona Kașmirului în jur de 500.000 de militari, iar musulmanii pakistanezi nu încetează cu atacurile teroriste.

Imediat după atacurile teroriste din Statele Unite, de la 11 septembrie 2001, India s-a declarat a fi un pilon de stabilitate în zonă și un aliat al Statelor Unite în combaterea terorismului, punând la dispoziția americanilor bazele sale aeriene. Pakistanul, care se prezenta, la acea dată ca unic susținător al talibanilor în zonă, și-a revizuit poziția, trecând la atacarea a ceea ce el însuși a creat. Această atitudine nu putea să ducă decât la destinderea relațiilor cu India.

Parteneriatul Indiei cu Statele Unite nu este nici exclusiv, nici unic. India continuă relațiile cu Rusia, de la care a

achiziționat și armament, și tehnologie nucleară, și cu Iranul, și cu alte țări din zonă. Parteneriatul dintre India și Rusia ar putea fi încurajat de americani, întrucât ar putea constitui un echilibru la dezvoltarea impetuoasă a Chinei. Nici pentru India o astfel de perspectivă nu poate fi indiferentă. Cele două civilizații – cea sinică și cea hindusă – n-au comunicat niciodată în mod direct, ci totdeauna mediat. Or, cum India se dorește o mare putere regională, ea nu poate realiza acest obiectiv decât cu sprijinul Rusiei și, deopotrivă sau separat, cu cel al Statelor Unite.

De la parteneriatul cu Rusia, partea indiană s-ar putea aștepta la unele avantaje, printre care:

- accesul la resursele energetice din spațiul rusesc sau din cel al Asiei Centrale;
- asistență și sprijin tehnologic la armamentul de proveniență rusească sau realizat cu tehnologie rusească;
- cooperarea în domeniul energiei nucleare și armamentului nuclear;
- participare la rezolvarea problemelor de securitate ale Asiei Centrale și ale Asiei de Sud;
- implicare în celelalte parteneriate pe care ele are Rusia;
- relații mai bune cu China;
- dezvoltarea statului său de mare putere regională.

India este, în afară de tabloul civilizațional impresionant prin unicitatea sa, o țară care caută puterea. Pakistanul – partea musulmană a Indiei –, desprins din această țară, are o populație de 125.000.000 de locuitori și își joacă, de asemenea, șansele în a se situa pe o poziție cât mai avantajoasă în vederea provocărilor viitorului.

În India, ca și în Pakistan, sunt multe tendințe centrifuge. Însă problemele cele mai complexe le pun, în afară de disputele teritoriale, acțiunile de tip terorist și fundamentalist care nu sunt în afara bătăliei pentru Cașmir. Această bătălie nu este una foarte simplă, obișnuită între două țări care-și dispută un

teritoriu, ci una care poate degenera într-o confruntare nucleară extrem de periculoasă.

Kașmirul are o suprafață totală de 222.236 km². Se compară cu Marea Britanie și cu România. Ocupă o parte din masivul Himalaya, în amonte de câmpia Punjab și are frontiere comune cu India, Pakistan, China (Tibet). Are o populație de 12 milioane de locuitori. Patru milioane se află în Pakistan (Azad Kașmir, 78.114 km²), aproape jumătate din Kașmir se află în India (102.000 km²), iar 37.500 km² aparțin Chinei. Pakistanul a cedat Chinei 5.180 km², în nord, de-a lungul lanțului muntos Karakoram.

Aceasta pare a fi principala amenințare din spațiul asiatic și, de aceea, creează foarte multe îngrijorări. Prezența americană în regiune (în Pakistan și în Afghanistan), chiar dacă a temperat într-o oarecare măsură spiritele, nu a rezolvat problema.

La jumătatea anului 2002, George Bush a trimis trei oficialități de rang înalt în India și în Pakistan pentru a încerca să reducă tensiunile între acești rivali. Moscova a făcut același lucru, intervenind pe lângă India, partenerul său tradițional din ultima jumătate de secol. Ca urmare a intervenției americane, Pakistanul a anunțat că va pune capăt acțiunilor comandourilor militanților musulmani din Kașmir, iar India a luat unele măsuri pentru reducerea tensiunilor și presiunilor militare, oprind escaladarea conflictului.

Se știe, Statele Unite, ca și Rusia, doresc un parteneriat strategic cu India. Dar, în același timp, Statele Unite au mare nevoie de Pakistan, atât pentru continuarea acțiunilor împotriva rețelelor Al-Qaida din Afghanistan, cât și pentru eventuala construcție a unor conducte petroliere și gazoducte care să transporte, spre porturile pakistaneze, petrolul și gazele naturale din Asia Centrală.

India susține că tensiunile și conflictul din Kașmir, care au provocat deja 60.000 de victime și două mari războaie, se

datorează Pakistanului. Acesta ar fi ridicat populația musulmană din zonă împotriva conducerii de la New Delhi. În același timp, India refuză orice mediere internațională, considerând că problemele Kașmirului este una a indienilor.

Guvernul indian actual condus de Atal Bihari Vajpayee s-a implicat grav în masacrele de la Gujarat din martie 2002 unde au pierit mii de musulmani. Unii analiști consideră că este vorba de un joc politic interior gerat de partidul de la putere, de „un sistem de rebeliuni instituționalizat.”⁴³ Teroriștii sunt adesea prietenii unui guvern sau altuia, fiecare sperând să obțină câștiguri strategice pe scena internațională.

Indiferent de cauze, de condiții și de jocuri politice, problema Kașmirului este una foarte gravă, aparent fără soluții acceptabile, care menține în zonă pericolul unui conflict nuclear. Desigur, înțelepciunea chineză și cea indiană, precum și responsabilitatea Pakistanului vor reuși să depășească sau cel puțin să țină sub control conflictualitate explozivă de la frontierele lor din zona Kașmirului.

Ceea ce se întâmplă în zonă ilustrează însă și o teorie numită *diversiune prin război*. Scriitoarea Arundhati Roy notează că „pentru guvernele pakistaneze și indiane, Kașmirul nu reprezintă o problemă, ci, dimpotrivă, o perpetuă soluție ale cărei rezultate sunt spectaculoase.”

De asemenea, celebra romancieră a fost chemată în fața Curții Supreme pe motivul că a organizat, în decembrie 2000, o manifestație împotriva unei hotărâri luată de această instanță cu privire la barajul de pe Narmada. Se știe, scriitoarea indiană Arundhati Roy, autoarea celebrului roman *Dumnezeul lucrurilor mărunte*, a devenit purtătoarea de cuvânt a sutelor de mii de locuitori strămutați prin construcția marelui baraj. În acest proces, ea nu a fost condamnată, dar a rămas în vizorul justiției indiene.

---

⁴³ *The London Observer*, 2 iunie 2002

De aceea, amestecul ei în probleme Kaşmirului nu a fost pe placul autorităţilor indiene.

Statele Unite, intervenind în această dispută prin emisarii săi, au sperat, pe de o parte, să obţină adeziunea Indiei la războiul antiterorist, ceea ce s-a şi realizat, şi, pe de altă parte, să susţină, în zonă, o contrapondere la puterea chineză (sunt cunoscute rivalităţile dintre China şi India în acest spaţiu). Statele Unite au ridicat sancţiunile impuse în 1998 Indiei ca măsuri la eseurile nucleare ale acesteia, iar în primele luni ale anului 2002 au fost efectuate peste 150 de patrulări comune ale navelor americane şi indiene. Americanii vând deja ordinoare performante armatei indiene.

În acelaşi timp, Statele Unite consolidează relaţiile şi cu China. Nu este în interesul Statelor Unite, nici în cel al Rusiei, nici al Uniunii Europene ca, în noua conjunctură, să se cultive în Asia de Sud, în Asia de Nord-Est, în Asia Centrală sau în Asia de Sud-Est relaţii de adversitate. Politica de care vorbea Huntington în *Superputerea solitară* (Foreign affaires, 1998) este depăşită.

Mediul de securitate în spaţiul imens al Asiei, în zona celor mai mari rezerve de resurse ale planetei a creat, începând cu anul 2002 şi continuând cu anii următori, prin colaborare şi armonizarea intereselor marilor actori.

De aici nu rezultă că problema Kaşmirului, ca şi alte tensiuni din zonă – trafic de droguri şi persoane, criminalitate, migraţii etc. – sunt deja rezolvate. Ele vor crea în continuare situaţii extrem de complicate, dar degenerarea lor în conflicte care să se extindă şi să pună în pericol pacea lumii este mai puţin probabilă.

3.3.3. Parteneriatul strategic Italia-România

Parteneriate cu valoare strategică se încheie azi între aproape toate ţările lumii. Era, deci, firesc ca şi România să

caute să dezvolte astfel de relaţii, atât cu ţările partenere tradiţionale – Franţa, Italia, Germania, Spania, Marea Britanie, Polonia, Cehia, Slovacia, Serbia, Israel, ţările nordice şi cele ale Beneluxului –, cât şi cu alte ţări importante, cum ar fi Statele Unite, Rusia, China şi Japonia.

În opinia noastră, încheierea de parteneriate strategice constituie, în momentul de faţă şi în viitor, esenţa relaţiilor internaţionale şi a raporturilor inter-ţări. De aceea, cu prilejul lucrărilor Conferinţei Forum Invest, care s-a desfăşurat la Roma în septembrie 2004, s-a subliniat că Italia este nu numai un prieten tradiţional al României, în virtutea latinităţii şi unei bogate istorii comune, numeroasele afinităţi culturale, lingvistice şi temperamentale, ci şi un partener strategic politic, militar şi economic.

În anul 2004, şi în primele luni ale anului 2005, relaţiile economice româno-italiene s-au dinamizat, devenind, aşa cum s-a subliniat la conferinţa de la Roma axată pe contribuţia parteneriatului româno-italian la dezvoltarea europeană, semnificative pentru această zonă a continentului.

Deşi economia românească este departe de a se considera a fi redresată şi, probabil, va trebui să treacă mulţi ani până ce se va intra într-o normalitate economică demnă de această ţară, potenţialul economic, politic, cultural şi militar al României nu poate fi neglijat în noua filozofie a arhitecturii şi construcţiei europene. Este şi motivul pentru care Italia este interesată de o relaţie de parteneriat cu România şi, respectiv, România îşi propune să cultive şi să întreţină o astfel de relaţie cu Italia. Se aşteaptă, desigur, ca Italia să investească în economia românească, având în vedere faptul că ţara noastră va face parte din Uniunea Europeană, după toate datele, începând cu 2007.

Situaţia grea din România şi, mai ales, lipsa locurilor de muncă au determinat un exod masiv al forţei de muncă româneşti îndeosebi în Spania, Italia, Germania şi Franţa. Acest lucru oglindeşte o stare de fapt dramatică, referitoare la reali-

tatea economiei românești, dar ar și un mic avantaj, în sensul că milioane de români iau contactul cu civilizația occidentală, ceea ce va facilita procesul real de integrare europeană. În afară de aceasta, românii care lucrează legal sau ilegal peste hotare aduc veniturile acasă, în băncile românești, contribuind la ameliorarea situației localităților în această perioadă extrem de grea pentru România. O astfel de experiență au cunoscut, la rândul lor și alte țări, printre care se situează Italia, Spania și Portugalia.

În Italia lucrează în jur de 700.000 de români, dintre care numai 250.000 aveau, în septembrie 2004, acte legale.

Italia este un susținător consecvent al integrării României în Uniunea Europeană. Ea este, de asemenea, principalul partener comercial al României, valoarea schimburilor economice bilaterale fiind, în 2004, de aproximativ un miliard de euro.

România are încă mână de lucru calificată și ieftină. În același timp, ea dispune de cei mai buni și mai numeroși specialiști în IT. De aceea, o relație economică intensă cu România este avantajoasă și pentru Italia.

Printre prioritățile parteneriatului româno-italian se află sectorul financiar-bancar, industria de autovehicule, industria de componente auto, echipamente industriale complexe, inclusiv pentru centrala nucleare-electrică de la Cernavodă, industria bunurilor de consum, protecția mediului, infrastructurile, agricultura și turismul.

România cooperează foarte bine cu Italia și în domeniul apărării și securității, în misiunile de menținere a păcii și în multe alte domenii, practic, între cele două țări consolidându-se în permanență relații dintre cele mai puternice, mai stabile și mai prolifiche.

Italia a investit în România peste 530 milioane de euro, iar numărul societăților mixte româno-italiene a depășit 15.000. Italienii sunt interesați mai ales de zoba Banatului. Numeroase

firme italiene (Ansaldo, Agip Petrom, Fiat, Butan Gaz, Stefanel, Benetton etc.) sunt prezente în țara noastră, iar altele (Marconi, Olivetti, Pirelli etc.) sunt interesate să-și deschidă afaceri și chiar sucursale în România.

Sistemul de transmisiuni al Armatei României (STAR), în componenta sa strategică, a fost realizat cu participarea unei firme italiene (Marconi), care a câștigat licitația respectivă, iar colaborarea cu Italia a continuat și în multe alte domenii.

Un parteneriat strategic româno-italian ar putea urmări, între altele, unele obiective de mare importanță privind dezvoltarea economică a centrului, sudului și sud-estului Europei, relațiile de bună vecinătate, controlul eficient exercitat de NATO asupra culoarului strategic Marea Neagră – Marea Mediterană, combaterea terorismului și a crimei organizate în această parte a continentului, stabilitatea în Balcani, exploatarea și, mai ales, transportul hidrocarburilor din Marea Neagră și chiar din Marea Caspică, protecția mediului, prevenirea conflictualității transfrontaliere, controlul migrației etc.

3.4. Reconfigurări strategice

Rolul NATO în configurarea mediului de securitate crește din ce în ce mai mult. Alianța nu se poate limita la apărarea arealului său, ci, potrivit declarațiilor lui Jaap de Hoop Scheffer în fața Adunării parlamentare a Organizației de la Viena, din 13 noiembrie 2004, trebuie, în aceeași măsură, să înfrunte amenințările „departe de casă”. În acest sens, Alianța acționează, în momentul de față, în Balcani, Afghanistan și Irak. Prevenirea crizelor și conflictelor care ar putea afecta spațiul Alianței și teritoriile membrilor NATO, gestionarea acestor situații, prin mijloace specifice, dintre care nu lipsesc parteneriatele sau relațiile speciale ale NATO cu diferite țări și centre de putere din zonele potențial conflictuale, devin elemente importante ale strategiei Organizației. O astfel de strategie nu este însă izolată,

nici opusă altor strategii ale altor organizații sau organisme internaționale, ci complementară acestora. Alianța Nord-Atlantică nu dorește și nu poate să rezolve de una singură toate problemele lumii, ale Europei sau ale regiunii atlantice. NATO, deși are o foarte mare capacitate de acțiune și de reacție, bazându-se pe o puternică aliere de state suverane, nu își propune să-și creeze o opoziție, adică un adversar, o forță cu care să se confrunte. Din păcate, o astfel de forță există – terorismul și amenințările asimetrice și cele ale unei lumi subumane, ostile și agresive –, dar ea nu poate fi combătută de NATO pe un câmp de luptă.

O astfel de forță (după unii, malefică, după alții, surprinzătoare) acționează asimetric, disproporționat, asupra populației, economiei, finanței, punctelor vulnerabile ale societății, producând nu doar morți, răniți și distrugerii materiale, ci și o imensă groază. Ea nu poate fi combătută, dezarmată și dezamorsată decât printr-un parteneriat strategic de mare amploare al normalității împotriva anormalității, al binelui împotriva răului, al democrației împotriva dictaturii, al civilizației împotriva barbariei.

Un astfel de parteneriat se va reconfigura într-un *sistem de sisteme*, având o funcție clarificatoare și integratoare, în care țările nu se vor simți umilite și depersonalizate, ci revigorate și protejate.

Vor fi, probabil, trei trepte distincte de restructurare și reconfigurare, care se vor susține și completa reciproc, având un liant colectiv foarte puternic: organismele internaționale.

Aceste trepte ar putea fi:

1. Constituirea unor parteneriate strategice între marile puteri (centre de putere), mai întâi, bilaterale, apoi, în rețea;
2. Constituirea altor parteneriate strategice între diverse țări, organisme etc.;
3. Integrarea celor din urmă în rețelele de parteneriate ale marilor puteri și constituirea unui *sisteme de sisteme*

(megasistem procesual) care să gestioneze și să optimizeze, în era informațională, relațiile comunităților și entităților umane de pe planetă.

Procesul de constituire a acestor parteneriate, deși pare bine consolidat, ar putea genera și unele efecte secundare conflictuale.

Totuși, presiunile și determinările favorabile integrării prin parteneriate strategice sunt mult prea mari și mult prea consistente pentru a fi dominate de efectele negative. Însă, fără îndoială, asemenea efecte nu vor lipsi.

CAPITOLUL 4

CONFRUNTĂRI ȘI PARTENERIATE

ÎN EUROPA CENTRALĂ ȘI ÎN ZONA MĂRII NEGRE

Omogenizarea economică globală și regională, deocamdată, este puțin probabilă, dacă nu chiar imposibilă. Deși, încet, încet, economia se mondializează, devenind pe zi ce trece o economie a interdependențelor, contrastele economice sunt încă mult prea mari, iar șansele de a le diminua nu au câștigat prea mult teren. Economia rămâne fractală, puternic ierarhizată, cu centre dominante și cu imense tentacule care, încet, încet, cuprind întreaga planetă. Această extindere viguroasă și intempestivă nu este neapărat, în esența ei, distructivă, ci, dimpotrivă, în cele din urmă, ar putea fi benefică pentru toată lumea, chiar dacă dezvoltarea economică impetuoasă înseamnă îndepărtarea de natura inițială din care a provenit omul. Dar nimeni nu se mai întoarce, deocamdată, la o astfel de natură.

4.1. Competiție și parteneriate

Parteneriatele strategice înlocuiesc relațiile de înfruntare sau de confruntare, dar nu le exclud, ci, dimpotrivă, substituindu-le, le conțin. „Aceste parteneriate reprezintă însă, într-un fel, și o altă formă de război.”⁴⁴ Oricât de mult s-ar încerca, interesele nu se pot armoniza în întregime. Sunt cunoscute disensiunile din cadrul Uniunii Europene, ca să nu mai vorbim de cele dintre Statele Unite și Uniunea Europeană, cei mai puternici parteneri strategici din lume. Acești parteneri au realizat nu numai un sistem de relații de colaborare și cooperare viabil și coerent, ci și o adevărată entitate civilizațională, situată

⁴⁴ General dr. Mircea Mureșan, general de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, RĂZBOIUL VIITORULUI, VIITORUL RĂZBOIULUI, Editura Universității Naționale de Apărare, 2004, p. 161.

în avanpostul civilizației universale, care va avea un cuvânt important de spus în configurarea viitorului planetei. Sisteme de relații asemănătoare s-au realizat și între SUA și Rusia, între Rusia și Japonia, între Germania și Franța, între China și Rusia etc. De aici nu rezultă că marile puteri formează aceeași entitate, că toate vor fi o apă și un pământ, ci doar necesitate de parteneriate, de conlucrare, de cooperare, de încredere reciprocă.

Fiecare păstrează însă unele rezerve față de celălalt, astfel încât, la nevoie să dispună de potențialul necesar pentru descurajarea celuilalt sau pentru exercitarea presiunilor necesare realizării scopurilor și obiectivelor propuse.

De aceea, trebuie să constatăm că, uneori, „războiul parteneriatelor» nu este mai puțin prezent ca «pacea confruntărilor». În orice forme de cooperare și de parteneriat există un sâmbure de confruntare, de război, în sensul în care fiecare partener dispune de forțe și instrumente de putere pentru a impune și a susține respectul celuilalt.

Dacă nu ai putere sau importanță, nu poți fi partener strategic pentru nimeni.”⁴⁵

Parteneriatele strategice din Europa sunt dinamice și, în același timp, stabile. Dinamismul este dat de evoluția sigură și eficientă a acestora, îndeosebi de locomotiva politică și economică a UE, dată de entitatea germano-franceză, la care se adaugă o construcție delicată dar foarte solidă a unor interdependențe care vor defini arhitectura europeană a secolului al XXI-lea.

Serbia și Muntenegru. Entitate sau parteneriat?

Problema iugoslavă încă nu este rezolvată, chiar dacă zona conflictuală (Kosovo, Bosnia și Herțegovina și Fosta

⁴⁵ General dr. Mircea Mureșan, general de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, *Op. cit.*, pp.163-164.

Republică Iugoslavă a Macedoniei) se află acum sub controlul UE. Aici, problemele sunt foarte complicate, întrucât s-au acumulat, de-a lungul istoriei, numeroase tensiuni, inclusiv între Serbia și Muntenegru.

De aceea, la ora actuală, există impresia că între Serbia și Muntenegru există mai mult un parteneriat strategic decât o unitate specifică statelor sau federațiilor. S-a făcut, în ultimul timp (după destrămarea Iugoslaviei), prea puțin pentru consolidarea statutului comun sârbo-muntenegrean. Potrivit afirmației primului ministru sârb, Kostunița, guvernul de la Belgrad este dispus să negocieze mai degrabă problema partajării provinciei Kosovo decât pe cea a independenței Muntenegrului. Acest spațiu are o importanță cu totul specială pentru entitatea care a mai rămas din fosta Iugoslavie – Serbia și Muntenegru – și este greu de presupus că Serbia va admite de bună voie și nesilită de nimeni o despărțire de catifea.

Pe de o parte, Muntenegru este cordonul maritim ombilical pentru Serbia și, pe de altă parte, această ultimă componentă a unei federații care nu a rezistat este departe de a reuși, fără ajutor substanțial, să se administreze singură. De aceea, guvernul sârb este dispus să accepte chiar și un parteneriat strategic cu Podgorița. Dar guvernul de la Podgorița dorește mai mult. Primul ministru muntenegrean, a susținut public guvernul sârb; în schimb, partenerii săi au cerut, pentru muntenegreni, ministerul apărării. „Menținerea Muntenegrului în Comunitate ar compensa pierderea unei părți din Kosovo – dacă nu chiar întregul Kosovo –, permițând totodată prelungirea visului unificării țărilor sârbe.”⁴⁶

Ranko Krivokapic, președintele Parlamentului muntenegrean, a sublinia că „politica naționalistă a lui Vojslav Kostunița și refuzul său brutal de a coopera total cu TPI ar putea să aibă grave consecințe economice, cum ar fi blocarea asistenței de către Congresul american, Banca Mondială sau

⁴⁶ <http://www.milic.com/scripts/ubb/Forum1/HTML/000140.html>

FMI, aceasta constituind o amenințare pentru dezvoltarea normală în Muntenegru.

De aici, se întrevăd trei soluții posibile:

- separarea, după modelul cehoslovac, susținută în mod oficial de președintele muntenegrean, Filip Vujanovic;
- organizarea unui referendum în Muntenegru, susținută de președintele parlamentului, Ranko Krivokapic;
- supraviețuirea comunității sârbo-muntenegrene, sub presiune internațională.

Un referendum ar avea rezultate incerte, întrucât masa muntenegrenilor nu doresc despărțirea de Serbia, iar guvernul de la Podgorița nu este dispus să accepte așa ceva. El ar putea chiar uza de dreptul său de a bloca funcționarea instituțiilor federale, ceea ce ar duce la o criză, obligând Serbia să renunțe la statul comun. Kostunița nu va juca însă această carte, ci va face tot posibilul ca, în caz de criză, să oblige guvernul muntenegrean să apeleze la referendum. Oricum, referendum-ul este o chestiune delicată, întrucât necesită multe preparative, inclusiv acordul comunității internaționale.

Deși UE nu agreează discursurile naționaliste ale primului ministru Kostunița, nu este dispusă să tolereze o nouă criză în acest spațiu atât de crunt lovit de evenimentele petrecute în ultimii cincisprezece ani.

La această poziție atentă a UE se adaugă și scăderea interesului Statelor Unite pentru Balcani. Din anul 2003 până în prezent, ideea de suveranitate a pierdut 3-4 procente.

În 2005, vor avea loc alegeri, iar conducătorii DPS trebuie să se hotărască dacă se vor prezenta în fața electoratului federal sau dacă vas pregăti un referendum. Un referendum ar necesita însă și acordul liberalilor, ca și pe cel al UE, iar acest lucru este puțin probabil.

Părerile rămân împărțite. Unii susțin referendumul, alții îl resping, alții nu știu foarte precis ce este bine și ce nu este bine pentru cele două state care au mai rămas împreună după

destrămarea Iugoslaviei. Se susține că un eventual referendum privind separarea ar trebui amânat pentru anul viitor.

Proiectul separatist va avea o șansă numai în situația în care, în interiorul Muntenegrului, se vor rezolva problemele grave cu care se confruntă populația, forțele politice se vor înțelege între ele, iar perspectiva avantajelor unei mai bune dezvoltări fără comunitatea serbo-muntenegreană ar deveni foarte clară și indubitabilă.

Deocamdată, o astfel de perspectivă nu este palpabilă, în timp ce diviziunile politice din Serbia și din Muntenegru, urmările războiului și cele ale embargoului produc încă multă amărăciune.

Oricum, dincolo de toate aceste controverse specifice luptei politice, există un parteneriat sârbo-muntenegrean care are sorți să se dezvolte, întrucât de o integrare deplină între cele două entități nu poate fi vorba.

4.2. Sinapsă strategică

Parteneriatele strategice de la Marea Neagră se generează pe aceleași structuri și pe aceleași concepte. O dimensiune economică a acestor parteneriate a fost deja realizată, iar aderarea României și a Bulgariei la NATO a creat o premisă pentru un parteneriat complex, generat și gerat de NATO la Marea Neagră. Este adevărat, în această zonă, există încă puternice falii strategice între ortodoxism și islamism, între civilizația occidentală, cea slavă și cea islamică, între democrațiile occidentale, extinse prin România și Bulgaria și în acest spațiu, și sistemele dictatoriale, debusolate sau în regăsire de ritmuri proprii și de valori autohtone sau europene din Ucraina, Republica Moldova, Sud-Vestul Rusiei, Georgia, Azerbaidjan și Armenia. Se speră ca, și prin acest sistem de parteneriate, Marea Neagră să devină un fel de sinapsă strategică în care să

se remodeleze interesele comune, relațiile de parteneriat și cele de confluență.

Din păcate, urmările lăsate de politica fostei Uniuni Sovietice din vremea războiului rece, politica actuală a Ucrainei privind vecinătatea, Insula Șerpilor⁴⁷, delimitarea platoului continental al Mării Negre și zona economică exclusivă, faliile civilizatorice din spațiul caucazian, bătălia pentru resursele caspice, precum și folosirea acestui spațiu ca un nod important în rețelele crimei organizate, traficantilor de droguri și de carne vie și chiar ale terorismului eurasiatic creează încă dificultăți în dinamizarea parteneriatelor țărilor riverane, în cultivarea încrederii și în transformarea zonei într-un generator de securitate și stabilitate.

Zona, borduită de conflictele caucaziene, de cele transnistrene, de atitudinea kurdă și de vecinătatea islamului rămâne încă tensionată și instabilă. În același timp, extinderea frontierei NATO în Marea Neagră și viitoare extindere a Uniunii Europene creează premisele transformării acestui spațiu într-un nod de confluență și de comunicare, prin care să se faciliteze relațiile EST-Vest și Nord-Sud și să se încerce acoperirea unor falii strategice care separă încă lumea europeană de cea islamică, interesele occidentale de cele est-europene și asiatice.

Marea Neagră⁴⁸ are, din punct de vedere strategic, o situație specială. Aceasta rezultă, pe de o parte, din poziția geografică deosebită a acestei mări semiînchise și, pe de altă parte, din caracteristicile evoluțiilor economice, politice,

⁴⁷ Dr. Dominuț Pădurean, *Insula Șerpilor și implicațiile statutului său juridic asupra intereselor geostrategice ale României în Marea Neagră*, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, SURSE DE INSTABILITATE LA NIVEL GLOBAL ȘI REGIONAL. IMPLICAȚII PENTRU ROMÂNIA, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, pp. 255-277.

⁴⁸ Suprafața: 466 200 km²; adâncimea medie: 1271 m; adâncimea maximă: 2211 m (în partea central-sudică); volumul apelor: 537 000 km³; lungimea maximă: 1200 km; adâncimea maximă a stratului oxigenat: 150 m.

sociale, culturale și militare ale țărilor limitrofe și zonelor adiacente, de-a lungul mileniilor. Ea s-a aflat, deopotrivă, oarecum în imediata vecinătate a foaierului perturbator, care se întindea din nordul Mării Caspice până în îndepărtata Manciurie, și în miezul fierbinte al confruntărilor dintre populațiile sedentare și cele migratoare. Cum populațiile migratoare năvăleau fie prin Nordul Mării Caspice, fie prin sudul acesteia, iar Munții Caucaz, cu înălțimi de peste 5.000 de metri, se constituiau și ei într-un obstacol care, de regulă, era evitat, Marea Neagră prelungea acest pinten, obligându-i pe migratori să urmeze cursul dat de primul obstacol, respectiv, de Marea Caspică.

Din acest punct de vedere, Marea Neagră s-a aflat cumva în umbra Mării Caspice, chiar dacă, spre deosebire de Caspica, această mare are o deschidere, prin Bosfor și Dardanele, spre Mediterana și, de aici, spre oceanul planetar. Cele două mări beneficiază de aportul în apă dulce al primelor două mari fluvii din Europa, respectiv, Volga și Dunărea, ceea ce în viitorul îndepărtat, ar putea avea unele efecte nedorite, mai ales pentru Marea Caspică, întrucât această mare este închisă, iar nivelul apelor ei scade continuu (în ultimii 70 de ani, nivelul Mării Caspice a scăzut cu 3 metri).

Dacă Marea Caspică este considerată ca fiind cel mai mare lac, având o suprafață 400.000 km², dar cu apă sărată, în schimb, Marea Neagră, cu o suprafață ceva mai mare, de 462.535 km², beneficiază de curenți de compensare, care aduc ape sărate din Mediterana și duc apele dulci din Marea Neagră în Mediterana.

Marea Neagră s-a aflat și se mai află încă în urma Mării Caspice și în ceea ce privește resursele energetice. Cel puțin din ceea ce se cunoaște până acum, Marea Caspică este considerată ca fiind unul dintre rezervoarele principale de hidrocarburi ale lumii, în timp ce Marea Neagră, deocamdată, nu are o astfel de importanță. S-ar putea însă ca, în ceea ce privește resursele de

hidrocarburi, explorarea, exploatarea și transportul acestora, Marea Neagră să nu-și fi spus încă ultimul cuvânt...

Reîntoarceri la izvoare

Locul și rolul unei mări, în configurația strategică a unor regiuni întinse, necesită abordări complexe, atât geopolitice și geostrategice, cât și în termeni de interese și relații (economice, politice, culturale, informaționale și militare) directe și foarte concrete. În acest sens, există, cel puțin în unele lucrări, o tendință interesantă de revenire la viziunile geopolitice de odinioară, îndeosebi la cele ale britanicului Harold J. Mackinder și la cele ale americanului Nicolas Spykman. Desigur, pe un alt plan și într-o altă perspectivă. Chiar dacă cei doi geopoliticieni au abordări oarecum diferite, dar complementare, care aparțin unei alte epoci istorice, ei revin puternic în actualitate, nu atât prin repetabilitatea sau oportunitatea dimensiunii geopolitice a viziunilor despre lume, confruntărilor și parteneriatelor, cât mai ales prin necesitatea reconsiderării filosofiei spațiului în relațiile de putere, în cele economice și în cele de securitate.

Este, deci o întoarcere la izvoare. Aceasta presupune o suire pe firul apei în sus, o încercare de a înțelege și ceea ce, altădată, era considerat de neînțeles.

Spațiul eurasiatic este imens, din toate punctele de vedere. De aceea, unele dintre izvoarele care-l definesc și-l identifică, din punct de vedere filosofic și al comportamentului, al civilizațiilor și resurselor, se află, poate, în Orientul Îndepărtat, în marea Chină sau în India culturilor milenare, în înghețata Siberie sau în coridorul islamic, altele, deloc neglijabile, în zona de falie sau de confluență dintre Asia și Europa, încă prea puțin studiate și înțelese.

Fără îndoială, o parte dintre aceste izvoare excepționale, prin care se conturează o complexă filozofie a viețuirii și

supraviețuirii populațiilor din spațiul eurasiatic, se cumulează în regiunea Mării Negre.

Deși se numește așa, spațiul Mării Negre, analizat cu răbdare și responsabilitate (desigur, nu izolat, ci în marele areal eurasiatic), poate aduce multă lumină în ceea ce privește mediul de securitate, chiar în inima cea mai fierbinte a celor două continente (care, de fapt reprezintă aceeași entitate geografică, având aceeași origine și aceeași dezvoltare geofizică), întrucât are rolul unei adevărate zone de confluență strategică.

Britanicul Harold J. Mackinder (1861-1947) în *The Geographical Pivot of Histoire* (1904) subliniază unitatea geografică și geostrategică a continentului european și a celui asiatic, complementaritatea (dar și ruptura, falia strategică) dintre mare și uscat, dintre populațiile maritime și cele continentale. El se referea, desigur, la uriașul continent și la marile entități *off-shore* care aparțin oceanului planetar.

Termenii cu care operează geopoliticianul britanic sunt de largă deschidere. Ei exprimă interesul britanicilor care, în acea epocă, se constituiau într-o redutabilă forță maritimă (și-o păstrează, bineînțeles, și astăzi, alături de americani) și o posibilă evoluție a spațiului-pivot, care nu se putea afla în altă parte decât în uriașul continent eurasiatic⁴⁹, cu suprafața sa imensă și resursele sale inepuizabile. Problema care aduce în discuție rolul confruntării dintre populațiile continentale și cele maritime, ca izvor al marilor realizări sau marilor catastrofe, sau cel al confruntării dintre populațiile migratoare și cele sedentare, a fost și este încă și astăzi în atenție.

Gérard Chaliand este de părere că principala confruntare nu a fost cea dintre populațiile continentale și cele maritime, ci confruntarea dintre populațiile migratoare și cele sedentare⁵⁰,

⁴⁹ Europa, în viziunea geopoliticianului britanic, era considerată o peninsulă a Asiei.

⁵⁰ Gérard Chaliand, ANTHOLOGIE MONDIALE DE LA STRATÉGIE des origines au nucléaire, Editions Robert Laffont, S.A., Paris, 1990.

pe care au câștigat-o, bineînțeles, populațiile sedentare, schimbându-se însă și ele în urma acestui complicat proces.

Este greu de formulat judecăți categorice cu privire la rolul pe care l-au jucat diferitele tipuri de conflictualități și de confruntări în evoluția societății omenești.

Principiul complementarității și cel al *luptei pentru resurse* sunt însă permanente în viața comunităților umane și nu vor dispărea, probabil, decât o dată cu dispariția ultimului om de pe planetă.

Până la descoperirea și deschiderea căilor navale, Europa era strânsă între amenințările nomazilor din foaierea perturbator⁵¹, care îi erau superiori în mobilitate, zona deșertică din Sud și oceanul necunoscut. Din momentul deschiderii acestor căi, s-a dezvoltat mobilitatea navală și, prin aceasta, raporturile dintre Europa și Asia s-au schimbat.

Însă trebuie spus că relația eurasiatică are cel puțin două componente distincte și complementare. Una se referă la relația maritimă, concretizată prin acțiunile europene pe mare pentru activarea *rimland*-ului (regiunile costiere din spațiul chinez, Indochina, coasta nordică a Oceanului Indian, Orientul Mijlociu) și, împreună cu țările *off-shore*, „încercuirea“ pivotului. Cealaltă reprezintă o reacție la migrația foaierei perturbator și s-a concretizat, în primul rând, în oprirea și asimilarea nomazilor războinici, dar și în adaptarea la noile condiții, și, în al doilea rând, prin atitudine ofensivă, concretizată în cruciade și în alte acțiuni mai mult sau mai puțin violente pentru dominarea sau îngrădirea pivotului eurasiatic. Inclusiv acțiunile aliaților din cel de al doilea război mondial și din timpul războiului rece pot fi evaluate și în termeni geopolitici.

Dar Eurasia, cum o numește Mackinder, a fost, este și va fi mereu o regiune-pivot a politicii mondiale. Rusia – spune

⁵¹ Prin „foaiere perturbator“ se înțelege spațiul asiatic din care au migrat spre Europa diferite popoare (n.a.)

Mackinder – a înlocuit, în această viziune a pivotului asiatic, Imperiul mongol. Ea a exercitat aceleași presiuni ca Imperiul lui Gingis Han de odinioară asupra Finlandei, Scandinaviei, Poloniei, Balcanilor, Turciei, Indiei și Chinei și a înlocuit raidurile centrifuge ale popoarelor din stepă printr-o strategie ofensivă directă.

Având în vedere afirmațiile lui Mackinder privind teoria pivotului, putem constata cât de importantă era, încă din acele vremuri, Marea Neagră, la contactul sau confluența dintre continente și civilizații.

Mackinder folosește, în timpul celui de al doilea război mondial, termenul de *heartland*, cu sensul de *regiune-pivot* sau *stat-pivot*, de inimă terestră, pe care-l utilizase și în 1904. *Heartland*-ul este partea de nord și din interior a Eurasiei. El (*heartland*-ul) se întinde de la țărmurile Oceanului Arctic la deșerturile Asiei Centrale și, spre Vest, până la un aliniament care se situează undeva între Marea Baltică și Marea Neagră.

Acest concept se fundamentează pe trei aspecte distincte de geografie fizică (cea mai vastă câmpie a lumii, fluvii navigabile și zona de prerie care a oferit condiții ideale pentru dezvoltarea unei mari mobilități la populațiile nomade). Apoi este vorba de linia de despărțire a apelor (unele curg spre Oceanul Arctic, altele spre sud sau spre est (continentale), orientată Est-Vest, incluzând și cele două mări (Marea Caspică și Marea Neagră), ea însăși reprezentând un *heartland*. La sud de această linie muntoasă, și maritimă, se întinde o zonă de prerie, care compensează lipsa mobilității navale cu un alt tip de mobilitate.

Acest *heartland* a corespuns cu teritoriul URSS pe axa strâmtoarea Bering – România (9.000 kilometri), tangentă la spațiul mongol și, la 5.000 de kilometri de strâmtoarea Bering, perpendiculară pe fluviul Ienisei.

Ceea ce a început Mackinder se regăsește, dar într-o altă perspectivă, și la americanul Nicholas Spykman (1893-1943).

Teoriei lui i se datorează una dintre strategiile indirecte care s-a bucurat de mare succes în perioada războiului rece, *strategia indignării*. Cele două lucrări esențiale care stau la baza acestei strategii sunt: *America's Strategy in World Politics* și *The Geography of the Peace* (1942).

Dezvoltarea navigației maritime și descoperirea rutelor Indiei și Americii au determinat, în concepția lui Spykman, politica mondială din secolul al XX-lea. Devine foarte clar că marea joacă rolul cel mai important în procesul de mondializare care începe o dată cu descoperirea acestor mari rute. *Rimland*-ul (inelul maritim) este un factor de putere. Imperiul roman, cel rus și cel chinezesc au lăsat imaginea unor uriașe forțe terestre care au dominat întinderi nesfârșite și contigue. Astăzi, scria Spykman, oceanul a devenit o mare arteră de comunicații și, de aceea, ne găsim în fața unei structuri noi: o mare putere și o întindere imensă. Imperiile britanic, francez, japonez și forța maritimă a Statelor Unite au contribuit la evoluția unei lumi moderne care reprezintă un domeniu unic pentru interacțiunile forțelor politice. Forța maritimă a făcut posibilă concepția continentului eurasiatic ca entitate. Și tot forța maritimă domină relațiile între Lumea Nouă și Lumea Veche.

Geopoliticianul german Haushofer a reluat interpretarea dată de Mackinder și a readus în discuție cursurile fluviilor, lanțurile muntoase, zonele de „presiune politică“. Aici este vorba, desigur, de acele centre de putere despre care vorbea Mackinder (Germania și Rusia) și de condiționările dintre ele. Haushofer trece însă sub tăcere elementele de topografie, indispensabile într-o analiză geopolitică. Spykman nu le omite. Cu ajutorul lor, el face următorul contur al continentului eurasiatic: câmpia centrală delimitată la nord de ocean și un semicerc muntos la est, la sud și la vest.

Dincolo de această centură muntoasă, se găsesc regiunile costiere formate din câmpii separate de contraforturi care coboară până la mare.

Câmpiei continentale centrale i se poate asocia numele de *heartland*, care corespunde, după Spykman, teritoriului fostei URSS (aproximativ, al Rusiei de azi). Dincolo de obstacolele muntoase, regiunea costieră pe care Mackinder o numise „cornul interior“ este desemnată de Spykman ca fiind *rimland*, deci regiune marginală.

Centura maritimă, marginală și mediteraneană, care separă continentele de oceane constituie un fel de bulevard periferic care permite legarea tuturor regiunilor între ele prin intermediul puterii maritime. Dincolo de această centură, se întind insulele și continentele *off-shore* (de larg), Marea Britanie, Japonia, Africa și Australia, care constituie „cornul exterior“. Centura oceanică și Lumea Nouă transoceanică completează, din punct de vedere geografic, acest tablou, pe care Spykman îl detaliază, analizând semnificația fiecărei regiuni în parte, ca putere potențială și ca politică de securitate generală. De aceea, în concepția lui Spykman, cine stăpânește *rimland*-ul controlează *heartland*-ul și stăpânește lumea.

Nu s-a confirmat încă ipoteza lui Mackinder potrivit căreia *heartland*-ul este sau va deveni centrul mondial de comunicații, de mobilitate și de potențială putere.

Productivitatea agricolă a Rusiei se află în partea europeană și nu în cea asiatică, siberiană.

Zăcămintele exploatabile de carbon, fier și hidrocarburi se află la vest de Ural, iar cele din Siberia, în vremea aceea de miez de secol, ca și în tot secolul al XX-lea, n-au avut o prea mare importanță.

Totuși, marile resurse energetice ale lumii se află tocmai în această zonă, iar în viitor, în lipsa unor resurse energetice non-convenționale, s-ar putea ca partea dură a Eurasiei, Siberia și zona înaltă a Orientului Îndepărtat, să revină în atenție.

Deja s-a proiectat o autostradă de 120.000 km care va lega îndepărtatele orașe Pusan și Vladivostok de centrul Asiei, de China, de Marea Neagră și de Europa.

Există o lege potrivit căreia puterea este invers proporțională cu distanța. De aceea Spykman apreciază că Asia va rămâne, neîndoielnic, o regiune cu un potențial slab. Mackinder definea importanța acestei zone în termeni de *poziție*. O armată care operează în centrul *heartland*-ului va avea mai puține probleme decât cea care operează în exteriorul acesteia. Rușii au experiența bătăliei navale de la Tushima, din 1905, când flota lor a fost nevoită să opereze pe liniile maritime (care erau exterioare *heartland*-ului), ajungând la locul bătăliei, după un marș de șase luni, epuizată.

Nu putem înțelege complexitatea problemelor de la zona de contact, de confluență și, pe alocuri de falie dintre partea europeană a Eurasiei (Continental European) și partea asiatică a Eurasiei (Continental Asiatic), fără analiza serioasă a *rimland*-ului. Această analiză ne conduce, inevitabil la înțelegerea transferului de tensiuni din *rimland* în spațiile interioare de confluență sau de falie. Pentru că marile puteri europene și oceanice au acționat nu numai pe *rimland*, ci și în interiorul *heartland*-ului, îndeosebi în spațiul Mării Negre și în cel al Mării Caspice. Aceste mări de la marginea pivotului alcătuiesc ele însele fie un *rimland*, fie o zonă de confluență sau de falie strategică.

Actualele strategii de parteneriat în spațiul economic și în cel de securitate, impuse atât de procesul de globalizare economică, politică și informațională, cât și de pericolele extrem de grave pe care le reprezintă dezvoltarea fără precedent a sistemelor de arme, îndeosebi a celor de distrugere în masă, apariția unor amenințări de tip asimetric, îndeosebi teroriste, și din sfera unui posibil război geofizic, nu ignoră perspectiva geopolitică și geostrategică, ci doar o reconfigurează într-un spațiu de intersecție, în care confruntarea este înlocuită din ce în ce mai mult cu colaborarea, în vederea gestionării crizelor și conflictelor. Astăzi, nimic nu mai este posibil pe lumea aceasta fără colaborare și parateneriat.

Cu alte cuvinte, aproape pe aceleași linii geopolitice conturate de Mackinder și Spykman, fără a fi excluse sau neglijate confruntările, se dezvoltă *strategii de colaborare și de parteneriat*, provocările de la începutul mileniului fiind și de altă natură decât cele existente dintotdeauna. Această nouă filozofie impune abordări mai nuanțate și mai realiste ale spațiului la care ne referim și îndeosebi ale zonelor de falie și de confluență strategică.

Vecinătăți și rivalități

Dacă bătălia dintre *heartland* și țările *off shore* s-a dus, de regulă, în spațiul *rimland*-ului, trebuie să remarcăm că marile confruntări, ca și deosebitele colaborări din interiorul și de la periferia pivotului strategic s-au derulat, în general, pe intersecția axei foaierei perturbator (Marea Caspică, Manciuria – Balcani) cu axa Marea Baltică – Golful Persic. Această intersecție se produce în zona Mării Negre.

O astfel de abordare nu este lipsită de semnificații. De la nordul Mării Negre, pornesc trei din cele patru mari culoare strategice pe care s-au înfruntat Vestul cu Estul și Estul cu Vestul în spațiul european și eurasiatic (culoarul strategic nord-european care începe din Galiția Orientală, trece pe la Nord de lanțul muntos european și ajunge până în Normandia, culoarul strategic al Dunării și culoarul strategic maritim – Marea Neagră, Mediterana – și prima rocadă strategică de mare importanță care se suprapune pe spațiul dintre Nistru și Prut)⁵². Pe această axă Est-Vest au năvălit asupra Europei popoarele războinice migratoare din foaierea perturbator și tot pe această axă, combinată, în ultima parte, și cu axa Nord-Sud, s-au desfășurat cruciadele și majoritatea războaielor eurasiatice, inclusiv cea mai mare parte a bătăliilor terestre și aero-terestre din cele două războaie mondiale. Numeroși autori, între care și

⁵² Cel de al patrulea culoar strategic european este cel baltic.

Sammuel P. Huntington⁵³, relevă, în lucrările lor, în parte, aceste falii și aceste confluente.

Întrucât Caucazul și Asia Centrală reprezintă coridorul strategic energetic al Eurasiei, Marea Neagră joacă și va juca și în continuare un rol foarte important în strategia reconfigurării spațiului eurasiatic, în viziune europeană și euro-atlantică. Această mare, departe de a fi închisă, este o zonă de falie și de confluență, de unde se conturează realități complexe, contrastante, dar și numeroase perspective. Desigur, Marea Neagră nu are o importanță în sine, nici doar ca spațiu de confluență și de contrast, ci mai ales prin efectul sinergic asupra unei vaste regiuni, concretizat, între altele, și prin înființarea, la 30 aprilie 1999, a Organizației Cooperării Economice a Mării Negre (OCEMN), lansată însă oficial la 25 iunie 1992, precum și prin direcțiile de valoare strategică ce se deschid de aici și care, în același timp, converg aici. Din acest punct de vedere, Marea Neagră este un adevărat liant strategic în spațiul eurasiatic. Pe lângă cele trei mari culoare strategice care, într-un fel, sunt legate și de Marea Neagră, se mai deschid o serie de culoare în zona asiatică, precum: culoarul (spațiul) strategic energetic (Caucaz, Marea Caspică, Asia Centrală); culoarul (spațiul) strategic sud-vest asiatic (Marea Neagră, Turcia, Irak, Iran, Golful Persic, prin Câmpia Mesopotamiei); culoarul (spațiul) strategic Don, Volga, Siberia Vestică; culoarul strategic ucraineano-polonez.

De asemenea, Marea Neagră unește și separă două mari religii, două mari culturi și două mari mentalități: nordul ortodox (Bulgaria, România, Ucraina, Rusia, parțial Georgia); sudul islamic (Turcia și o parte din zona caucaziană).

Cele mai importante dintre determinările geostrategice care vor reconfigura spațiul Mării Negre, ca zonă de sinergie strategică, sunt următoarele:

⁵³ Samuel P. Huntington, CIOCNIREA CIVILIZAȚIILOR, Editura ANTEP, 1997

- spațiul de la estul Mării Negre – Caucaz, Marea Caspică, Asia Centrală – este foarte activ și corespunde cu un tronson marcant din vechiul drum al mătăsii, ceea ce exprimă o continuitate istorică;

- regiunea Mării Negre se situează într-o zonă, deopotrivă, de falie, de confluență și de confruntare, de unde rezultă importanța deosebită a evoluției sistemului de securitate eurasiatic, într-un areal de ambiguități și bifurcații;

- este adiacentă coridorului islamic;

- se află în imediata vecinătate a vechiului foaier perturbator (din Antichitate și Evul Mediu), activat la ora actuală prin traficul de droguri, migrația ilegală și bătălia pentru resursele caspice și pentru transportul lor;

- se află în vecinătatea unor zone conflictuale cronice, cu foarte multe probleme.

Actuala fizionomie a zonei este și un rezultat al bătăliilor anterioare pentru acest spațiu, care au avut cel puțin două obiective fundamentale de securitate: desființarea sau dezamorsarea foaierei perturbator și controlul resurselor energetice. Aceste două obiective rămân și în continuare prioritare pentru spațiul care cuprinde Marea Neagră⁵⁴, Marea Caspică și Asia Centrală.

Confluente, influențe, interferențe

Marea Neagră, deși a avut dintotdeauna o importanță majoră pentru configurația geostrategică a zonei, nu și-a jucat niciodată pe deplin (poate cu excepția Războiului Crimeei) rolul atât de important de spațiu din care se puteau declanșa și materializa politicile și strategiile de confluență. Sau, dacă

---

⁵⁴ Prin zăcămintele de hidrocarburi de care dispune și prin cele care vor fi descoperite, precum și prin rolul pe care-l joacă și îl va juca în transportul hidrocarburilor, considerăm că Marea Neagră face parte din marele coridor energetic eurasiatic (Asia Centrală, Marea Caspică, Marea Neagră).

totuși și-a exercitat, în oarecare măsură, și un astfel de rol, aceasta s-a produs intrinsec, adesea prin jocul întâmplării sau prin impactul unor determinări obiective. De aceea, în proximitatea țărmurilor ei, se grupează unele dintre cele mai grave tensiuni din spațiul eurasiatic.

Zona Caucazului, zona transnistreană, zona Balcanilor, zona kurdă și chiar zona Mării Egee sunt încă fierbinți, constituindu-se în potențiale focare de conflict. Așa a fost mereu și, probabil, așa va mai fi și în continuare, până ce țările riverane, marile centre de putere de pe *heartland* și *off shore*, țările central europene, balcanice, est europene și sud-vest asiatice își vor da mâna și vor coopera, în cadrul NATO, în cel al Uniunii Europene și în cel al organizațiilor și organismelor de securitate, pentru gestionarea unor realități încă generatoare de tensiuni, crize și conflicte⁵⁵.

Există numeroase premise pentru ca geopolitica Mării Negre – ca metodă de analiză din care se pot desprinde soluții pentru decidenții politici cu privire la viitorul regiunii – să se dezvolte și să armonizeze atât de complicatele și de îndelungatele tensiuni și mentalități care se manifestă în spațiile adiacente.

Deja s-au constituit primele organizații de cooperare economică din zonă, cum ar fi Organizația de Cooperare Economică a Mării Negre (OCEMN), precum și unele structuri zonale de securitate și colaborare, între care și structuri militare. Se detașează, în acest sens, BLACKSEAFOR (România, Bulgaria, Georgia, Federația Rusă, Turcia și Ucraina) și SEEBRIG (*Albania, Bulgaria, Fosta Republica Iugoslavă a Macedoniei, Grecia, Italia, Romania și Turcia; Croația,*

---

⁵⁵ De fapt, acest proces de cooperare eficientă în zona Mării Negre a și început, atât prin înființarea și activarea Organizației Cooperării Economice la Marea Neagră, cât și prin înființarea Grupului de Cooperare Navală în Marea Neagră (BLACKSEAFOR), a SEEGRIG și a altor organizații regionale sau bilaterale.

Slovenia și SUA au statut de observator), dar și alte structuri cum ar fi GUUAM (Georgia, Ucraina Uzbekistan, Azerbaidjan și Republica Moldova). Mediul de securitate din această zonă extrem de importantă pentru viitorul Eurasiei este determinat de politicile actuale de parteneriat sau de confruntare în ceea ce privește în primul rând resursele energetice ale Mării Negre, Mării Caspice și Asiei Centrale.

Bătălia și, deopotrivă, parteneriatul pentru resurse se constituie în presiuni exercitate, într-o formă sau alta, de următoarele centre de putere și entități:

- Federația Rusă, care deține principalul sistem de conducte pentru transportul hidrocarburilor și dorește să-și mențină controlul strategic asupra resurselor Mării Negre, Mării Caspice și Asiei Centrale, stabilitatea la frontierele sale și controlul migrației islamice în Siberia, dar prin cu totul alte metode decât cele imperiale de odinioară;

- Statele Unite ale Americii, care doresc nu numai ca firmele americane să aibă un rol important în valorificarea resurselor energetice din zonă, ci și, subsumat strategiei de gestionare a crizelor și de combatere a terorismului, un mediu de securitate caracterizat de stabilitate politică, economică și strategică, religioasă și culturală, care să prevină conflictele majore și să se alinieze luptei împotriva rețelelor teroriste;

- NATO, care dorește controlul strategic al situației din zonă, prevenirea amenințărilor asimetrice și a conflictelor majore și protejarea intereselor europene și euro-atlantice;

- Uniunea Europeană, care dorește extinderea, în continuare, în zona continentală, liniștirea Caucazului, accesul major la resursele energetice caspice și folosirea acestui coridor în relațiile cu China și cu Asia de Sud-Est;

- China, care dorește relații de bună vecinătate cu țările din Asia Centrală, accesul la resursele energetice, continuarea în ritm rapid a dezvoltării sale economice și echilibrarea situației economice din zonă;

- Japonia, care dorește accesul la resursele energetice, construirea unor conducte cu terminale accesibile Japoniei și stabilitatea în zonă;

- Turcia, care dorește creșterea rolului său stabilizator în zonă, accesul la resurse, combaterea terorismului și prevenirea conflictelor și diferendelor etnice și religioase, îndeosebi în zona Caucazului și în zona Kurdă, dar și în spațiul Mării Negre, unde are un rol foarte important, și în cel mediteranean;

- Iranul și alte țări din coridorul islamic, care, oficial, doresc valorificarea în folos propriu a resurselor, sporirea contribuției lor la stabilizarea mediului de securitate, dar și creșterea influenței lor în zonă.

Presiunile care rezultă din parteneriatele strategice sunt, în general, stabilizatoare, iar confruntările dintre marile puteri, centrele de putere și factorii exteriori interesați de zonă, deși sunt destul de vizibile, se centrează mai mult pe spațiul caspic și cedează încet, încet (dar nu pe deplin) locul unor colaborări în care sunt implicate Federația Rusă, Uniunea Europeană, Statele Unite și China, precum și toate țările din zona acestui adevărat areal de sinergie strategică pe care-l reprezintă și îl cumulează Marea Neagră.

Există și o serie de alte *presiuni externe*, deosebit de periculoase, din partea rețelelor teroriste, a traficantilor de droguri, a crimei organizate, a altor cercuri de interese ale mafiei și economiei subterane, care urmăresc menținerea contrastelor, a tensiunilor și situației incerte necesare pentru activități ilegale, producerea și valorificarea materiei prime pentru traficul de droguri, conexarea la resursele de materii prime pentru droguri din Asia de Sud-Est și activarea continuă, pe această bază, a foaierului perturbator.

Pentru acest tip de presiuni, Marea Neagră se constituie, de asemenea, într-un spațiu de infiltrare și tranzit, ce poate contribui la o destabilizare majoră a zonei, dacă nu este pusă sub un control strict al țărilor din zonă, al NATO, al Uniunii

Europene, al OSCE și al numeroaselor parteneriate care s-au încheiat aici sau care privesc și acest spațiu a cărui importanță strategică crește din ce în ce mai mult.

În acest sens, crește imens rolul porturilor maritime ale țărilor riverane, între care se remarcă Istanbul, Burgas, Varna, Mangalia, Constanța, Sulina, Odessa, Simferopol, Novorosiisk, Batumi și porturile turcești de pe litoralul sudic.

Acestea vor juca un rol esențial în reconfigurarea, pe noile criterii ale parteneriatelor și colaborării, a funcției de confluență strategică a spațiului Mării Negre.

Există încă numeroase *presiuni interne*, specifice acestui spațiu, care îngrijorează foarte mult. Ele pun încă sub semnul instabilității întreaga zonă, de unde rezultă că procesul de anihilare a foaierului perturbator, care debușează intempestiv și în zona Mării Negre, încă nu s-a încheiat.

Aceste presiuni sunt numeroase. Unele sunt moștenite de secole, altele poartă amprenta mutațiilor strategice produse la sfârșitul secolului al XX-lea, prin destrămarea Uniunii Sovietice și prin reușita strategiei de îndiguire aplicată de Statele Unite în decursul Războiului Rece. Cele mai multe rezultă însă din intersecția problemelor economice și sociale grave cu care se confruntă țările din zonă, măcinate ele însele de numeroase contraste, și *presiunile externe subterane* exercitate de rețelele teroriste zonale și internaționale, de traficanți, de alte cercuri de interese.

Se așteaptă ca prezența NATO în acest spațiu, prin includerea Bulgariei și României, inclusiv constituirea unor baze americane sau ale Alianței pe teritoriile noilor state membre, ca și cea acțiunile parteneriale ale consiliilor NATO-Rusia și NATO-Ucraina, implicarea directă a Uniunii Europene și a altor organizații și organisme de securitate să dezamorseze sau să amelioreze aceste presiuni și să creeze condiții pentru consolidarea unui mediu de securitate stabil și de lungă durată.

Posibile surse de instabilitate

Regiunea Mării Negre poate fi, din multe puncte de vedere, un exemplu de cooperare între țări cu culturi, economii, religii și mentalități diferite. Desigur, această cooperare se află abia la început. Ea se bazează pe cu totul alte principii decât cele care au guvernat sau influențat, timp de sute de ani, relațiile dintre țările riverane din această parte a lumii. De aici nu rezultă că problemele destul de grave lăsate moștenire de confruntările de odinioară sau de reșezările de odinioară, de la sfârșitul celui de al doilea război mondial și din vremea războiului rece, când Marea Neagră era privită și tratată ca o zonă de falie strategică, ar fi dispărut.

Destrămarea Uniunii Sovietice și reapariția unor state suverane și independente litorale (Ucraina, Rusia, Georgia) impun noi eforturi pentru reconfigurarea raporturilor din zonă. Spre exemplu, faptul că Insula Șerpilor a fost luată de Uniunea Sovietică, în 1948, printr-un acord neratificat nici de Moscova, nici de București, cu toate consecințele care decurg din acest rapt, creează acum probleme deosebite privind delimitarea zonei economice exclusive de către partea română și de către cea ucraineană și chiar pentru delimitarea celorlalte zone (cea a apelor interioare, a mării teritoriale și a zonei contigue)⁵⁶.

Motivele pentru care Insula Șerpilor, pământ românesc, a trecut în posesia Uniunii Sovietice țin, în esență, de valoarea strategică deosebită a acestui punct important din vremea războiului rece. Este singura insulă din zonă și ea putea asigura condiții pentru o bună supraveghere a zonei. Sovieticii au plasat

⁵⁶ Zona apelor interioare se află în interiorul liniilor de bază (normale sau drepte: linia refluxului sau liniile care unesc punctele proeminente ale litoralului); marea teritorială este suprafața care se delimitează de la linia de bază până la 12 mile marine; zona contiguă se delimitează de la limita mării teritoriale 12 mile marine. Marea teritorială și zona contiguă nu trebuie să depășească 24 de mile marine.

aici un radar puternic cu care supravegheau Gurile Dunării și o mare parte din suprafața Mării Negre.

Timpul acela a trecut. Marea Neagră nu mai este *de facto* o zonă de falie strategică, ci, din ce în ce mai mult, una de confluență, de cooperarea economică și de securitate, și nimeni nu pune, la această oră, problema revizuirii frontierelor, ci doar pe cea a respectului reciproc și buneii vecinătăți. Or, problema redeschiderii, de către ucraineni, a canalului Bâstroe, care afectează biotopul Deltei, și cea a încercării de delimitare a zonei economice exclusive în detrimentul României necesită soluții foarte bine chibzuite. Ucraina intenționează să considere Insula Șerpilor ca fiind o suprafață locuită și, deci, cu regim teritorial, ceea ce ar presupune să aibă ape teritoriale, zonă contiguă și o zonă economică exclusivă⁵⁷ care s-ar suprapune peste o mare parte din cea a României. Or, așa ceva nu poate fi acceptat. Acest lucru impietează asupra explorării și exploatării zăcămintelor de hidrocarburi, navigației, comerțului și altor

⁵⁷ Zona economică exclusivă este o zonă situată dincolo de marea teritorială și adiacentă acesteia. Ea este reglementată prin Convenția ONU asupra dreptului Mării de la Montego-Bay, Jamaica, 1982. Această zonă este supusă regimului juridic special stabilit, în virtutea căruia drepturile și jurisdicția statului riveran și drepturile și libertățile celorlalte state sunt guvernate de dispozițiile pertinente ale Convenției. (Art. 55). Această zonă are o lățime de 200 de mile marine de la liniile de bază de la care se măsoară lățimea mării teritoriale. În zona economică exclusivă, statul riveran are:

a) drepturi suverane în scopul explorării și exploatării, conservării și gestiunii resurselor naturale, biologice sau nebiologice, ale fundului mării, ale subsolului acesteia și apelor de deasupra, ca și cu privire la celelalte activități de explorare și exploatare a zonei în scopuri economice, cum ar fi producerea de energie cu ajutorul apei, al curenților și al vântului;

b) amplasarea și folosirea de insule artificiale, instalații și lucrări;

- cercetarea științifică marină;

- protecția și conservarea mediului marin;

c) celelalte drepturi și obligații prevăzute de Convenție. (*Convenția ONU asupra dreptului mării*, Montego-Bay, Jamaica, 1982, fondul Universității Naționale de Apărare, p. 46-47.

activități, dar și asupra relațiilor de bună vecinătate dintre cele două țări.

Probleme au existat și există și în relațiile dintre Rusia și Ucraina privind frontiera pe Marea de Azov și alte situații ce pot crea suspiciuni și litigii, cum ar fi, spre exemplu, cea a Crimeii, alipită la Ucraina în 1954.

În Marea Neagră, există zone care adăpostesc bogate resurse energetice – unele în curs de explorare, altele deja în exploatare – și, probabil, fără aplicarea și respectarea întocmai a prevederilor Convenției de la Montego-Bay și a celorlalte documente care reglementează relațiile dintre statele litorale în ceea ce privește dreptul mării, se vor ivi situații care vor genera tensiuni și chiar conflicte.

Nu este exclusă nici dezvoltarea unor situații greu de controlat și de gestionat, cum sunt cele rezultate din proliferarea crimei organizate transfrontaliere, traficului de droguri și de persoane, migrației clandestine și, mai ales, a neopirateriei.

Dar și situația specială a Mării Negre, în general, și cea țărmului românesc, în particular, pot genera unele probleme care țin de *securitatea ecosistemelor marine* din zona de litoral și din zona de larg. În vestul Mării Negre, are loc un proces de înaintare a apei spre uscat, iar rocile puțin rezistente de pe țărmul românesc (loess, argile, marne, calcar sarmatic) au înlesnit fenomenul de eroziune. Din această cauză, țărmul românesc are puține golfuri, iar capurile și promontoriile sunt slab evidențiate.

De asemenea, în ultimele decenii, zona costieră a suportat modificări destul de mari, datorită, pe de o parte, aluviunilor fluviale și, pe de altă parte, extinderii urbane și industriale, amenajărilor hidrotehnice, dezvoltării porturilor și transportului maritim și, mai ales, dezvoltării explorărilor, exploatărilor și transportului (inclusiv prin conducte) a hidrocarburilor. Linia costieră românească are o lungime de 264 km și poate fi împărțită în două sectoare: *sectorul nordic*, cu o dezvoltare de

165 km (sectorul Deltei, complexului lagunar Razelm-Sinoe), care se caracterizează prin acumulări aluvionare și plaje formate din nisip fin provenind din Dunăre; *sectorul sudic*, cu o dezvoltare de 99 km (Capul Midia, Vama Veche), caracterizat, în general, de faleze înalte, calcaroase, cu plaje înguste și accidentate.

Platforma continentală, până la panta abisală (trecerea bruscă de la adâncimea de 200 m la 1000 m) are o suprafață de 22.998 km² și 1.372 km³ de apă, iar distanța de la țărm la izobata de 200 m variază între 100 și 200 km, în sectorul nordic, și 50 km în sectorul sudic. Panta, în nord, este foarte lină, iar în sud, destul de pronunțată.

Curentul ciclonar vestic imprimă o deplasare de la Nord la Sud a maselor de apă, țărmul românesc fiind primul afectat de această mișcare ce îi nivelează și îi regularizează configurația. De aceea, aproape toate apele reziduale din zonele industrializate, ca și scurgerile din sistemul de transport petrolier afectează țărmul românesc și speciile de animale marine din zonă, constituind o amenințare destul de gravă pentru *securitatea ecologică a Mării Negre* în sectorul românesc.

O dată cu intensificarea explorărilor și exploatărilor zăcămintelor de hidrocarburi din Marea Neagră (unele sectoare sunt închiriate unor firme străine, îndeosebi pentru explorare, altele se află în explorarea și exploatarea țărilor riverane), va crește gradul de insecuritate ecologică a regiunii, în timp ce intensificarea relațiilor în cadrul OCEMN, BLACKSEAFOR, SEEBRIG și altor organisme și organizații economice și de securitate va spori încrederea și cooperarea, transformând regiunea Mării Negre, în cadrul extinderii Uniunii Europene și noii construcții eurasiatice, într-o puternică zonă de confluențe strategice.

De unde rezultă că:

1. Marea Neagră constituie un liant strategic pentru țările limitrofe, cu efect sinergic în menținerea unui mediu de

securitate stabil, favorabil dezvoltării economico-sociale și cooperării regionale. Acest mediu poate avea influențe în sens pozitiv asupra zonelor conflictuale cronice din Caucaz, Transnistria și chiar din Orientul Apropiat.

2. În același timp, culoarele și direcțiile de acțiune ale traficantilor de droguri și de persoane, migrația clandestină și crima transfrontalieră, pe litoralul nordic al Mării Negre și pe cel sudic, sunt active și periculoase. Ele se constituie în amenințări directe sau indirecte pentru securitatea regiunii și pot favoriza proliferarea organizațiilor, grupărilor și rețelelor teroriste.

3. Constituirea unor organizații de cooperare economică și de securitate în regiune (OCEMN, BLACKSEAFOR, SEEBRIG) sau adiacente regiunii (GUUAM) reprezintă o expresie a voinței de pace, cooperare, securitate și stabilitate a națiunilor de pe fosta falie strategică eurasiatică și, în același timp, din zona de confluență a continentului european cu cel asiatic. Acest proces se cere încurajat și dezvoltat prin toate modalitățile și instrumentele de securitate europene, euroatlantice și eurasiatice.

4. Extinderea NATO și cea a Uniunii Europene și amplasarea unor baze militare ale Alianței Nord-Atlantice, mai suple și mai mobile, mai aproape de zonele conflictuale sau potențial conflictuale fac să sporească rolul regiunii Mării Negre de *spațiu de securitate și siguranță strategică* și, pe acest suport, *de confluență, de cooperare și de diminuare a efectelor de falie strategică*, manifestate aici de sute de ani.

5. România, împreună cu Bulgaria și Turcia, țări NATO, care dețin mai mult de jumătate din litoralul Mării Negre, în cooperare cu Rusia, Ucraina, Georgia și țările caucaziene limitrofe, ca deținătoare a gurilor Dunării, deci a intrării în culoarul strategic al Dunării, a cărei importanță economică crește semnificativ (mai ales în ceea ce privește transporturile din rețeaua fluvială europeană) are un rol activ și extrem de

important, devenind un fel de țară-cheie sau de țară-pivot în noua construcție regională sud-estic europeană. Această postură implică responsabilități foarte mari, dar și substanțiale perspective de afirmare și dezvoltare.

4.3. Nucleu și pivot

Marea Neagră nu s-a albit. Și nici nu s-a cumițit pe deplin, deși nu putem spune că n-a fost destul de cuminte. Ea are probleme cu salinitatea, cu lipsa curenților verticali și cu stabilitatea țărmurilor, cu furtunile, cu ecologia și, din ce în ce mai mult, cu traficanții, poate și cu pirații, dar n-au intrat zilele în sac. Probabil că vor mai apărea și altele, deși nu ducem lipsă de ele. Odinioară, corăbierii se temeau de valurile ei, iar imperiile otoman, rus și, în oarecare măsură, și cel habsburgic o considerau un fel de zonă tampon și chiar de falie, deși fiecare mai avea, pe undeva, prin niște camere negre, și alte planuri. Occidentul european se confrunta și încă se confruntă cu destule chestiuni privind Mediterana, nordul Africii, centrul Europei și, mai ales, Balcanii, pentru a-și mai bate capul și cu Marea Neagră. Dar această mare există și, în afară de faptul că, neavând curenți verticali, sub 180 de metri nu există viață, nici oxigen, deci tot ce se află pe fundul ei – corăbii, ruine ale unor castele, fosile, măturii geologice etc. – s-ar putea să fie intact, ea mai poate prezenta și o altă importanță. Foarte mare, credem noi, riveranii, pentru cine dorește să aibă ochi să o vadă.

Realități și mentalități

Nu a existat niciodată o foarte mare bătălie pentru Marea Neagră. Poate, cu excepția Imperiului țarist și, mai târziu, a celui sovietic, care vizau încă o direcție strategică de învăluire și chiar de invazie, prin Mediterana, a Europei Occidentale, (pentru sovietici, se numea teatrul de operații de Sud-Vest),

deci Strâmtoarele, nimeni nu s-a interesat prea mult și prea insistent de Marea Neagră, nici măcar de zona ei extinsă, care înseamnă, totuși, și altceva în afară de spațiul fluid al unei mări aproape închise. Nici imperiile mai vechi, nici cele mai noi, nici cele trecute, nici cele recente și, probabil, nici cele viitoare nu și bat prea mult capul cu o astfel de zonă. Pontul Euxin nu era deloc ospitalier pentru corăbiile romane care, atunci când ajungeau aici, nu se îndepărtau prea mult de coaste, nici pentru cele grecești, încărcate cu mărfuri, iar Drumul Mătăsii nu trecea chiar prin Marea Neagră, ci doar pe țărmul ei sudic. Este adevărat, Imperiul habsburgic viza și el, într-un fel, Marea Neagră, dar nu în mod direct, ci prin... Gurile Dunării. În acest sens, întrucât era aproape complet lipsit de flexibilitate strategică în acest spațiu estic, a realizat, în mod expres, în interiorul Carpaților de Curbură, în zona ținuturilor care azi se numesc Harghita, Covasna și o parte din Mureș, cea mai mare concentrare de neromâni – un adevărat cap de pod strategic exact în centrul geografic al românismului –, prin care viza cel puțin patru mari obiective strategice, între care se situează și posibilitatea cuceririi rapide a Porții Focșanilor și, de aici, a Gurilor Dunării și realizarea unei ieșiri la Marea Neagră. O astfel de manevră strategică ar fi împușcat trei iepuri dintr-o dată, ceea ce mai rar se întâmplă, chiar și atunci când este vorba de imperii mari și agresive: ieșirea la încă o mare (în afară de Adriatică, stăpânirea completă a culoarului strategic al Dunării și separarea celor două principate românești, exact în zona lor de confluență.

Celelalte trei obiective se referă la crearea condițiilor pentru o eventuală manevră strategică pe direcții exterioare în zona Galiției de odinioară, realizarea unei flexibilități strategice la adăpostul Carpaților, în zona cea mai protejată dar și cea mai vulnerabilă, dacă se aveau în vedere faptele petrecute cu secole în urmă, adică migrațiile și mai ales acțiunea Hoardei de Aur din 1641, și crearea unei enclave prin care să se mențină și să se

sustină, prin secole, o zonă inaccesibilă românilor, un antiromânism permanent, care să pună probleme în viitor. De fapt, tot cam așa stau lucrurile și cu capul de pod musulman din Balcani, nimic nou sub soare...

Dar, la drept vorbind, toate cele șase țări riverane Mării Negre au unele probleme de acest gen. În Turcia, există un „cap de pod” kurd, în Georgia, există enclave explozive, în Rusia, explodează mereu Cecenia și nu numai, în Ucraina, populația rusă și rusofonă numeroasă (în Crimeea, procentajul rușilor ajunge la 60%) și alte minorități pot pune probleme, iar Bulgaria, nu este nici ea lipsită de unele provocări de acest gen, oricât de omogenă s-ar crede.

Multe dintre problemele zonei nu au fost luate în considerație, pentru că nu au soluții simple și, ca atare, nimeni (nici Uniunea Europeană, nici NATO, nici alte organizații și organisme internaționale) nu-și asumă răspunderi care nu pot fi îndeplinite cu siguranță și într-un interval de timp rezonabil. De aici nu rezultă însă că astfel de probleme nu există, nici că, dacă totuși se admite că există, nu trebuie rezolvate.

Zona are, într-adevăr, numeroase probleme. Imperiul rus, în dorința sa de a stăpâni intrările în marile culoare strategice de odinioară, îndeosebi Galiția, Moldova dintre Prut și Nistru și Gurile Dunării (cele trei mari culoare strategice vizate de Imperiul rus și nu numai sunt: Galiția, spațiul de la nordul lanțului muntos al Carpaților și Alpilor, până în Normandia; culoarul strategic al Dunării și culoarul strategic maritim – Marea Neagră, Marea Egee, Marea Mediterană), a schimbat sau, în orice caz, a stimulat schimbarea compoziției populației în raioanele de la nordul Gurilor Dunării (Kahul și Ismail), din ținutul Herței și din nordul Bucovinei și a construit drumuri solide, cu orientare Nord-Sud, pe rocada strategică dintre intrările în aceste culoare. Evident, această rocadă se situează între Prut și Nistru și a avut, de-a lungul timpului, mai ales în cel de al doilea război mondial, o importanță foarte mare.

Toate aranjamentele care au urmat, inclusiv delimitarea frontierei între Ucraina și Republica Moldova, imediat după al doilea război mondial, au vizat îndepărtarea românilor de la Gurile Dunării și crearea unui fapt împlinit cu implicații pe termen lung, concretizat, azi, în numeroasele provocări cu care se confruntă Republica Moldova, inclusiv în presiunile ce se exercită pentru federalizarea acesteia. Osetiile și, în general, conflictualitatea din Caucaz dau de furcă Georgiei, Rusia se confruntă, în zonă, cu problema cecenă și nu numai, întrucât situația și poziția populației ruse și rusofone din Ucraina și nerespectarea doleanțelor acesteia și a celorlalte pot genera, în anumite condiții, conflictualitate, problemele dintre Ucraina și România, îndeosebi privind platoul continental al Mării Negre, dar și altele, sunt încă nerezolvate, presiunea kurdă în Turcia rămâne o amenințare și chiar un factor de risc major în zonă, la care se adaugă complicatele probleme ale Balcanilor de Vest și cele din vecinătatea imediată, adică din Orientul Apropiat și din Orientul Mijlociu Extins.

Peste toate acestea, competiția, parteneriatele și strategiile de punere în operă a unor politici de acces la resursele energetice caspice și chiar la cele din Marea Neagră, pentru că și acestea sunt și vor fi din ce în ce mai mult necesare, căutate și foarte importante, exploatarea și transportul lor ar putea genera noi paliere de confruntare sau de confluență, noi provocări și noi probleme ce vor trebui rezolvate.

Timpul a făcut ca, tot aici, în acest spațiu, să se separe, uneori, să se rupă și, în cele din urmă, să se accepte, să se suporte și chiar să conviețuiască mai mult sau mai puțin dramatic trei mari civilizații – cea europeană, cea asiatică și cea islamică – și două din cele trei mari religii monoteiste – creștinismul (ortodoxismul și catolicismul) și islamul.

Păcile de la Westfalia trăsese o linie de demarcație, care ajungea și prin această zonă. Ea a guvernat multă vreme realitățile și mentalitățile europene, ajungând și până dincolo de

ocean. Inclusiv profesorul american Samuel P. Huntington, de la Harvard, în celebra lui carte *Ciocnirea civilizațiilor*, vorbește de o astfel de fractură, pe care o delimitează cu o linie care trece în zona civilizației occidentale țările baltice, Ucraina subcarpatică, Transilvania, Croația, Slovenia și o parte din Bosnia și Herțegovina. Dincolo de această linie, adică la est și sud-est de ea, se află, în concepția profesorului de la Harvard, civilizația ortodoxă și o parte din cea islamică... Nici această linie, după cum se vede, nu bagă în seamă regiunea Mării Negre, nici măcar regiunea extinsă a Mării Negre, deși falia sau zona de separare strategică, de contact și, în același timp, de ruptură, se află aici, în acest spațiu, și nu acolo, prin inima cea mai fierbinte și cea mai chinată a popoarelor din Carpați și din Balcani.

Și încă ceva, foarte important: Marea Neagră se află undeva în zona culoarelor traficantilor de droguri, de carne vie și de arme, iar acest lucru poate genera și întreține pirateria, crima organizată și chiar terorismul.

Dinamica unui proces complex și complicat

Identificăm cel puțin cinci modalități politice și strategice majore de realizare a stabilității și securității în lume sau pe regiuni întinse, foarte importante din punct de vedere geopolitic, geoeconomic, politic și militar:

- o arhitectură internațională, care are la bază un sistem de legi, principii și norme elaborate și impuse de organizațiile și organismele internaționale, îndeosebi de ONU, sau girate de ONU, dar și de organizațiile și organismele internaționale și de marile puteri;

- descurajarea politică și militară a crizelor și conflictelor, izolarea, îndiguirea și rezolvarea celor existente și prevenirea celor posibile, cu o puternică susținere economică;

- extinderea dinamică a zonelor puternice de securitate și stabilitate;

- consolidarea securității și stabilității statelor și parteneriatelor;

- transformarea unor zone tradiționale de confruntare sau a unor zone tampon, zone indiferente, zone de falie strategică în zone de confluență.

Toate aceste modalități sunt foarte actuale și toate interacționează. Într-un anumit sens, putem spune că nu există una fără cealaltă. Armonizarea lor este însă extrem de dificilă, întrucât, deși interdependențele au crescut semnificativ, lumea nu a ajuns încă la acel stadiu în care condiționările și interconstrucțiile să fie armonioase. Lumea este încă foarte conflictuală și, probabil, așa va rămâne încă mulți ani, încă multe secole. Dar amenințările – de la cele nucleare la cele geofizice – sunt atât de mari, încât nici un stat, nici o mare putere, nici o organizație internațională și nici vreo altă entitate nu pot fi în măsură să-și asigure individual, fără aportul unor parteneri puternici și stabili, securitatea și stabilitatea. Securitatea și stabilitatea devin, fără nici o îndoială, din ce în ce mai mult funcții, competențe și acțiuni colective. Ele se prezintă ca o construcție la care participă și trebuie să participe toți, chiar dacă, deocamdată, unii mai pun încă bețe în roate iar alții trag chiulul.

Conceperea și punerea în operă a unei *arhitecturi internaționale*, care să prevină războiul și conflictul armat și să ducă la securitate și stabilitate, nu revin numai ONU, cum s-ar crede la prima vedere, ci tuturor actorilor statali, internaționali și non-statali. Or, deocamdată, acest lucru este foarte greu de realizat, lumea fiind extrem de divizată, de ierarhizată, de fracturată, de defazată și de decalată. O astfel de arhitectură ar presupune o puternică filozofie de rețea, iar aceasta se află abia la început de drum, în faza unor realități haotice și unor procesualități complexe, dinamice, dar încă hazardate și

incoerente. Este ca și cum ai pune un Mercedes, creat să dezvolte o viteză de 400 de kilometri la oră, să meargă cu o astfel de viteză pe un drum de țară, îngust, făcut pentru căruțe, cu curbe la 90 de grade, cu denivelări și cu gropi de o jumătate de metru. Rețeaua Internet și, în general, filozofia și fizionomia de rețea se suprapun peste o lume care se desfășoară între spații ce aparțin încă, în acest secol al XXI-lea, epocii de piatră, și spații virtuale, ce preconizează și definesc secolul al XXII-lea. În acest condiții, ONU este considerat a fi insuficient și chiar desuet, marile puteri sunt neputincioase, organizațiile și organismele internaționale se încurcă în legi, în reglementări înstufate și în birocrății de tot felul, armele amenință, asimetria proliferază, încrederea scade sau, în orice caz, nu cunoaște dezvoltări spectaculoase, nici măcar semnificative, suspiciunile cresc, reacțiile la globalizare se multiplică, decalajele sporesc, sărăcia se dezvoltă, mediul se deteriorează, Cosmosul amenință... și fiecare dintre noi se întreabă ce ar mai fi de făcut...

Descurajarea politică și militară, îndeosebi militară, vine masiv din perioada războiului rece. Ea există însă dintotdeauna și va exista totdeauna, întrucât, cum spune românul „frica păzește via“. Descurajarea politică și militară se bazează încă pe arma nucleară, pe sisteme de arme ultraperfecționate, pe capacitatea de a distruge, de a avertiza și de a impune. Ea este valabilă, în sensul cunoscut, într-o epocă simetrică și disimetrică (non-simetrică), adică într-o epocă în care fiecare îl poate lovi năprasnic pe celălalt cu aceleași arme și într-o epocă în care decalajele tehnologice sunt atât de mari încât cel slab nu are nici o șansă în fața celui puternic.

Descurajarea este însă valabilă și în epoca asimetrică, în care, deși decalajele tehnologice se mențin și chiar cresc, fiecare dintre posibili adversari exploatează la maximum vulnerabilitățile celuilalt și îl lovește acolo unde îl doare cel mai tare.

Cu alte cuvinte, în toate cazurile, descurajarea creează un fel de *terorism al descurajării*, care, scăpat de sub control, poate duce la catastrofe. Avertismentele sunt destul de clare în acest sens, dar lumea nu le prea ia în seamă. De aceea, *stabilitatea și securitatea prin descurajare reciprocă* – simetrică, non-simetrică sau asimetrică – înseamnă teroare, înseamnă terorism. Ea poate duce la prevenirea unor crize sau conflicte, la izolarea sau îndiguirea unor zone, dar costurile sunt foarte mari, rezultatele ne semnificative sau dezastruoase, iar efectele greu de prevăzut și de controlat. Descurajarea, atât ca obiectiv politic, cât și ca strategie, nu poate însă lipsi din relațiile internaționale, din arsenalele mijloacelor care creează, impun, conservă și gestionează zone întinse de securitate și stabilitate.

Una dintre cele mai performante modalități politice și strategice de realizare a securității și stabilității o constituie *extinderea dinamică a entităților economice, politice, militare și de securitate deja existente*. În general, este vorba de extinderea NATO și a Uniunii Europene. Înainte de a se trece la extinderea propriu-zisă a NATO, spre exemplu, s-a creat „Parteneriatul pentru Pace“, care a avut și are încă un succes remarcabil și un rol nesperat în procesul de construcție euro-atlantică a unui mediu de securitate care să ducă nu numai la pregătirea comună a viitorilor membri ai Alianței, ci și la declanșarea, din interior, a unui proces de stabilizare a zonelor tradițional tensionate sau conflictuale.

Desigur, o astfel de stabilizare nu este definitivă, nu are un suport forate solid, întrucât nu se poate trece cu ușurință peste secole de confruntare, de umilință, de suferință sau, în unele cazuri, de indiferență. Aceste sentimente fac parte din memoria națiunilor, dar și dintr-o conștiință colectivă a conviețuirilor.

Memoria colectivă și sensibilitatea colectivă sunt foarte puternice și, în anumite împrejurări, pot provoca reacții nu

numai greu de controlat și de dezamorsat, ci și greu de înțeles și de acceptat.

Reacțiile extrem de virulente și de violente ale emigranților de odinioară, stabiliți la Paris, la Londra, la Berlin, la Bruxelles și în foarte multe alte orașe europene și deveniți cetățeni ai țărilor europene, cetățeni europeni, chiar dacă nu sunt foarte greu de explicat și de înțeles, constituie un avertisment.

Oamenii nu sunt mașini, iar comunitățile omenești au, deseori, alte legi și un alt comportament decât cel dat de însumarea aritmetică a comportamentelor și atitudinilor individuale...

De aceea, extinderea Uniunii Europene și a NATO nu constituie o „acaparare“ de noi teritorii, nici o simplă „convertire“ a fostelor țări comuniste la valorile lumii occidentale. Ea este și trebuie să fie compatibilă și consonantă cu atitudinile, determinările, dorințele și interesele vitale ale statelor care se integrează în aceste entități, cu valorile și orizonturile lor de așteptare.

Niciodată, până în acest moment, nu a fost posibilă realizarea *de jure* și *de facto* a unității continentului european, a unei entități europene integrate și integrale – economice, politice și de securitate –, întrucât adversitatea și sentimentul de ruptură, de falie erau mult mai puternice decât sentimentul de unitate civilizațională. Uniunea Europeană nu se extinde în zonele de instabilitate economică, politică și militară. Aceasta este o certitudine care face parte din filosofia extinderii și realizării unității continentului. Ea nu se implică nemijlocit în rezolvarea problemelor statelor și regiunilor, ci le cere acestora să și le rezolve, sprijinindu-i în acest sens cu toate mijloacele de care dispune.

Așadar, extinderea europeană nu este un tăvălug care-i liniștește pe rebeli, îi face mai toleranți pe naționaliștii extremiști, îi pune la punct pe teroriști, înlătură corupția, asigură

ordinea publică și creează mecanisme de siguranță a statului. Uniunea Europeană acceptă, în arealul ei, doar acele state care îndeplinesc condițiile puse și impuse de ea. Uniunea Europeană nu cucerește, nu exploatează și nu administrează, ci acceptă sau respinge candidaturi la arealul său economic, politic și de securitate și stabilitate, numai în măsura în care candidații sunt siguri și performanți.

Mai mult, printr-o strategie bine elaborată, ea pune în operă un concept politic de mare importanță, cel de *bună vecinătate*.

De asemenea, Uniunea Europeană dezvoltă parteneriate strategice cu alte entități importante cum ar fi: Statele Unite, Rusia, China, India, Orientul Mijlociu și Apropiat, zona mediteraneană etc. Ea vine cu un suport economic și financiar puternic, dar nu are suficiente resurse energetice și de materii prime, de unde rezultă o dependență tot mai pronunțată față de acestea și, în consecință, o apropiere dinamică de Rusia, de Golf, de Asia Centrală, de Marea Caspică și, evident, de Marea Neagră.

Strategia europeană de securitate vizează stabilizarea zonelor, reducerea decalajelor, prevenirea amenințărilor, competitivitatea economică și socială, eliminarea conflictualității, a corupției și criminalității, securizarea frontierelor și respectarea legii. Dar ea nu stabilizează, ci doar menține stabilitatea, nu reduce decalajele, ci doar cere o economie de piață performantă și asigură condiții pentru menținerea și dezvoltarea acesteia, nu previne amenințărilor, ci cere reducerea vulnerabilităților la acestea și capacități corespunzătoare de reacție.

Așadar, Uniunea Europeană acceptă doar acele state care-și *consolidează, prin efort propriu sau/și prin cooperare, securitatea și stabilitatea*, care dezvoltă parteneriate și se dovedesc a fi suficient de puternice, pe de o parte, pentru a se integra în comunitatea europeană, care se prezintă a fi foarte

dură, concurențială și competitivă, și, pe de altă parte, pentru a contribui în mod substanțial la întărirea puterii continentului.

NATO nu pune atâtea condiții, întrucât, prin extinderea Alianței nu se vizează neapărat creșterea performanței economice, deși nici aceasta nu este de neglijat, ci dezvoltarea unei entități euro-atlantice de securitate și apărare, care să construiască, să consolideze și să impună, atât prin descurajare, cât și prin acțiune directă, stabilitate și securitate îndeosebi în zone europene și eurasiatice de falii strategice, în regiuni tradițional conflictuale și în zone cu geometrie variabilă în ceea ce privește stabilitatea și conflictualitatea.

De aceea, actualul concept strategic al Alianței depășește conceptul de război cu beligeranți, deci secularul binom ofensivă-apărare, și abordează un plan mult mai vast privind securitatea prin cooperare, prevenirea războiului, combaterea terorismului și amenințărilor asimetrice, menținerea păcii și, în acest sens, gestionarea corespunzătoare a crizelor și conflictelor. Aceasta înseamnă că fiecare dintre membrii Alianței devine responsabil nu doar pentru apărarea frontierelor sale și a celor ale Alianței, ci și pentru stingerea oricăror conflicte sau premise de conflicte care, nesupravegheate, necontrolate și neoprite la timp, pot duce la un conflict major și chiar la un război pustiitor.

Alianța trebuie să fie flexibilă, cu structuri și strategii adaptabile la orice situație, să contribuie efectiv la gestionarea situației strategice, asumându-și toate riscurile și responsabilitățile adiacente.

Dar cea mai interesantă modalitate de realizare și consolidare a stabilității și, pe această bază, a securității ni se pare a fi *transformarea unor zone tradiționale de confruntare și a unor zone tampon, zone de indiferență strategică, zone de falie, zone în dispută sau considerate ca riscante în zone de confluență strategică.*

De la diversitate la unitate și confluență

Zona extinsă a Mării Negre este o regiune care se poate transforma dintr-un spațiu de confruntare în unul de confluență. Chiar dacă un astfel de areal nu se află, la ora actuală, în dispută și nu se grăbește nimeni să amplaseze aici portavioane, submarine nucleare, baze navale de mare anvergură, zona oferă, totuși, un potențial uriaș pentru o eventuală strategie de sudare și securizare a spațiului eurasiatic, exact pe una dintre faliile sale cele mai adânci și cele mai confuze.

Strategia de securizare a regiunii ar putea avea trei dimensiuni esențiale, consonante și, în același timp, complementare: extinderea NATO și a Uniunii Europene și includerea regiunii în arealul de securitate și stabilitate european și euro-atlantic; definirea și consolidarea unei entități de cooperare economică, socială, politică și militară pe arealul zonei Mării Negre Extinse; participarea fiecărui stat din regiune la această construcție, prin armonizarea intereselor, estomparea conflictualității tradiționale și participarea activă în cadrul organizațiilor și structurilor create aici (Organizația de Cooperare Economică la Marea Neagră – OCEMN, BLACKSEAFOR, SEEBRIG etc.).

Consiliul NATO-Rusia și consiliul NATO-Ucraina, parteneriatul strategic dintre Rusia și Uniunea Europeană, candidatura Turciei și, în viitor a Rusiei, Ucrainei, Georgiei și a altor țări din zona caucaziană la Uniunea Europeană etc. reprezintă modalități de securizare economică, politică și militară a zonei și de creare a premiselor pentru realizarea, în viitor, a unui concept politic, economic și de securitate eurasiatic, de mare importanță pentru securitatea întregii lumi.

Am putea spune că unul dintre pilonii de securitate și stabilitate de valoare mondială trebuie realizat aici, în zona de contact, de confluență și de falie dintre continentul european și cel asiatic, la ieșirea din vechiul foaier perturbator, care se

întindea între nordul Mării Caspice și Manciuria, de unde s-au produs, odinoară marile migrații, iar azi se dezvoltă un trafic intens de droguri, de carene vie și de arme, adică în zona cea mai puțin stabilă și cea mai greu încercată.

Dar, în opinia noastră, cea mai eficientă modalitate de transformare a acestei zone într-un spațiu de confluență, adică de cooperare, de încredere, de stabilitate și de securitate, o reprezintă *acțiunea din interior*. Nimeni nu este și nu poate fi mai interesat de stabilitatea acestei zone ca entitățile care o compun. NATO vizează îndeosebi construirea unor structuri și a unei arhitecturi care să asigure gestionarea crizelor și conflictelor dintr-o zonă mai extinsă – inclusiv din Orientul Mijlociu Extins și din Asia Centrală –, Uniunea Europeană este interesată de stabilitatea acestei zone, îndeosebi ca regiune marginală de transfer energetic și de siguranță a frontierelor sale, alte structuri și mari puteri vizează, probabil, modalități de control al pivotului eurasiatic (*heartland*) de care vorbea geopoliticianul britanic Harold F Mackinder, și altfel decât prin activizarea marginilor (*rimland*), adică prin crearea unor pivoți pe cercul exterior și în zonele *off shore* și generarea unor strategii de îndiguire (Nicolas Spykman), iar celelalte mari puteri (în afară de cele din Uniunea Europeană sau împreună cu ele) care aparțin spațiului eurasiatic (Rusia, China, India și chiar Orientul Mijlociu Extins) este posibil să dorească, în primul rând, accesul la resursele energetice, prevenirea conflictualității și o dezvoltare durabilă, iar acest lucru nu poate fi realizat decât dacă zonele de contact dintre ele și dintre cele două continente sunt stabile și sigure.

Este și motivul pentru care, spre exemplu, Rusia a considerat o prioritate rezolvarea problemelor de-a lungul a 7000 km de frontieră cu China, inclusiv a celor care priveau cele 2500 de insule de pe Amur.

Și le-a rezolvat, cele două mari puteri aflându-se acum într-o relație de parteneriat strategic.

Transformarea zonei extinse a Mării Negre într-un spațiu de confluență ar ridica dintr-odată această regiune la rangul de generatoare de securitate și stabilitate, care ar putea influența atât Orientul Apropiat, cât și alte zone conflictuale de pe cercul numărul doi: Balcanii de Vest, Marea Egee, Orientul Apropiat, Cecenia și Transnistria. Nu va fi deloc ușor, pentru că țările riverane – Turcia, Georgia, Rusia, Ucraina, România și Bulgaria – nu s-au aflat niciodată în relații de amicitie prelungită, ci, dimpotrivă, suportă încă multe traume de pe vremea politicilor imperiale, dar realizarea unei entități de securitate și cooperare la Marea Neagră constituie una dintre puținele modalități viabile de ridicare a acestei zone și de asigurare a dezvoltării durabile a țărilor de aici, precum și de armonizare, pe termen lung, a relațiilor dintre ele.

Desigur, fiecare dintre marii actori de care depinde o astfel de construcție își are orizonturile sale de așteptare, dar și alte variante, care pot sau nu să fie consonante și complementare cu speranțele transformării regiunii Mării Negre într-o zonă de confluență, cum ar fi, spre exemplu, stabilizarea, cu prioritate, a Orientului Mijlociu Extins, a Asiei Centrale și a Afghanistanului, pentru că aici este vorba nu doar de voință politică, ci și de putință economică și financiară și de o anumită disponibilitate internațională în susținerea și finanțarea strategiilor care ar putea pune în operă asemenea politici.

Dacă țările riverane și cele de pe nivelul următor al elipsei strategice a Mării Negre nu își armonizează politicile și strategiile construirii, în primul rând, prin mijloace proprii, a unei asemenea entități, este puțin probabil ca factorii exteriori, inclusiv Uniunea Europeană, să pluseze mai mult decât interesele lor o cer. Spre exemplu, Uniunea Europeană dezvoltă un parteneriat strategic cu Rusia și cu China, iar materializarea lui geopolitică se realizează prin activarea unui coridor strategic prin țările baltice, prin Siberia (zonă extrem de bogată în resurse energetice) prin Coreea de Sud și China. De asemenea,

Uniunea Europeană realizează un parteneriat strategic cu India, cu țările din Peninsula Indochina și cu Orientul Mijlociu, activând coridorul strategic de pe *rimland*. În acest fel, zona Mării Negre, care se prezintă a fi cea mai directă și cea mai eficientă spre aceste spații, ar putea fi evitată. Or activarea ei, printr-un efort conjugat în primul rând al țărilor din zonă, ar putea schimba complet datele problemei, centrând interesul și, deci, și resursele financiare corespunzătoare, spre această zonă, de mare importanță, în opinia noastră, pentru stabilitatea eurasiatică.

O astfel de politică trebuie să genereze însă strategii viabile și programe corespunzătoare, prin care să se demonstreze că, de pilonul de securitate și de stabilitate care se poate realiza în zona extinsă a Mării Negre, depinde stabilitatea întregului spațiu eurasiatic, întrucât, într-o astfel de arhitectură, vechiul spațiu al Pontului Euxin poate reveni la valoarea de adevărată sinapsă strategică pe care a avut-o cândva, în antichitatea timpurie și chiar în Evul Mediu.

Zona extinsă a Mării Negre se prezintă din ce în ce mai mult, cu sau fără voia noastră, ca un adevărat nod geopolitic de rețea. Lumea asiatică, lumea arabă, lumea europeană își dau sau ar putea să-și dea întâlnire aici, chiar dacă, deocamdată se privesc cu oarecare indiferență, chiar cu neîncredere și cu ostilitate peste luciul unei ape care nu și-a epuizat nici pe departe legendele și argumentele.

Monografiile excepționale ale lui Brătianu și Grigore Antipa despre Marea Neagră sunt de o tulburătoare actualitate, întrucât Marea Neagră, chiar dacă aparține întregii lumi, este, în primul rând, marea noastră. Și trebuie s-o cunoaștem, s-o iubim și s-o respectăm. Iar aceasta înseamnă s-o transformăm cât mai repede cu putință într-un spațiu de liniște, de stabilitate, de securitate și prosperitate. Este timpul ca și aici să se treacă la repunerea în valoare a presrtigiului de odinioară, nu prin întoarcere la trecut, ci prin democrație și tehnologie.

4.4. Rolul României în spațiul geopolitic și geostrategic central european și în cel al Mării Negre

Rolul României în reconfigurarea economică, politică, socială, culturală și militară a Europei Centrale și a zonei Mării Negre nu pare chiar foarte important. Ba, mai mult, având în vedere valoarea produsului intern brut și ieșirea cu greu din dificultățile economice, s-ar putea chiar spune că România, practic, nu joacă un anume rol, ci așteaptă doar desfășurarea evenimentelor și scenariilor pentru a i se atribui, într-o anume eventualitate, un rol.

Din păcate, de această mentalitate a omului sărac n-am reușit să scăpăm cu desăvârșire. O țară de 22 de milioane de oameni, plus un milion și jumătate de tineri plecați peste hotare, cu o suprafață cât Ungaria și Bulgaria la un loc, nu poate să aștepte *atribuirea* unui rol. Ea are dreptul și obligația *să-și asume* un rol, devenind un partener strategic important în primul rând al marilor puteri occidentale.

Unul dintre posibii parteneri strategici europeni ai României este Germania. Acest parteneriat poate fi decisiv, alături de cel american, francez, italian și britanic, pentru aducerea economiei românești la nivelul de competitivitate al UE. Acest parteneriat se poate obține atât prin crearea unui mediu de afaceri avantajos pentru investitorii străini, cât și prin oferta economică românească.

Faptul că țara este membră NATO, că generează securitate și stabilitate în zonă, încearcă să rezolve corect, amiabil, în spirit european și euro-atlantic problemele cu care se confruntă, inclusiv pe cele de la frontiera maritimă cu Ucraina, nu poate să nu conteze în dinamica parteneriatelor strategice europene. Mai mult, creșterea PIB cu 5,5% și a industriei cu 6% pe an, ca și perspectiva de continuare a creșterii PIB, în perioada 2005-2008, cu 5-6%, după datele existente, oferă șanse pentru creșterea investițiilor străine

directe, îndeosebi a celor de tip greenfield, cu 10-11% pe an. Există, desigur, și alte dimensiuni ale strategiei parteneriatelor economice, politice, sociale și militare pe care trebuie să o cultive și să o dezvolte România. Indubitabil, o astfel de strategie va duce la creșterea rolului românesc în Europa Centrală și în spațiul Mării Negre.

Crearea de facilități militare pentru Statele Unite ale Americii – baza Kogălniceanu, poligoanele Smârdan, Cincu și Babadag – se înscrie în această nouă geopolitică a Mării Negre. Prezența unei mari puteri mondiale la Marea Neagră și la Gurile Dunării, în parteneriat strategic cu România, dar și cu Rusia, nu poate fi decât benefică pentru țara noastră. De aici nu rezultă că trecem toate grijile și îngrijorările noastre pe spinarea altora, mai puternici ca noi – NATO și SUA –, ci doar faptul că nu mai suntem singuri, că facem parte dintr-o comunitate care generează putere, siguranță și stabilitate. Aceasta corespunde filosofiei și fizionomiei spațiului și spiritului românesc, orizontului nostru de așteptare și, ca atare, trebuie să ne înscriem cu toată convingerea în acest efort important pentru viitor. Problemele geopolitice ale zonei Mării Negre nu vor fi, totuși, rezolvate doar prin extinderea NATO și a perimetrului Uniunii Europene, prin prezența americană și nici măcar prin parteneriatele strategice care se dezvoltă în regiune. Istoria, interesele și marile bătălii pentru spații și coridoare strategice au lăsat urme și traume adânci care nu pot fi nici șterse, nici uitate. Probabil, doar timpul, rațiunea și buna voință le vor rezolva sau le vor ameliora.

CAPITOLUL 5 INFLUENȚA PARTENERIATELOR ASUPRA ARTEI MILITARE

5.1. Impactul strategic al parteneriatelor

Filosofia de rețea a pătruns masiv în viața noastră. Vrem nu vrem, trăim într-o strânsă legătură cu toată lumea, chiar dacă, într-un fel, pe măsură ce rețeaua sporește, singurătatea se întetește. Este vorba, desigur, de un anume fel de singurătate, de o singurătate fizică, în parte, în sensul celei definite de existențialiștii secolului trecut, de la Kirkegaard și Heidegger, la Jaspers, Gabriel Marcel și Camus, când se considera că omul este aruncat în lume și lăsat acolo, prea departe de societate, pentru a fi văzut, și prea mult afundat în el însuși, pentru a vedea și dincolo de ceea ce se vede, în parte, nu. Pentru că filosofia existențialistă nu se referea la o singurătate fizică, ontologică, ci la una mai mult decât existențială, la o singurătate gnoseologică, socială, psihică și fenomenologică. Pentru că o astfel de singurătate este cea care duce la alienare la înstrăinare.

Se pare că timpul acela a trecut. Rețeaua, în speță, rețeaua informațională, îndeosebi Internetul, scoate omul din alienare și îl conectează la viața informațională a lumii. Omul nu mai are nevoie să fie văzut și luat în seamă de cineva, pentru că, din locul în care se află, fără prea marea efort, el este cel poate să vadă și să înțeleagă totul. Cel puțin, din punct de vedere logic, deși nu totdeauna ceea ce este logic este și adevărat. Logica de rețea îl scoate însă din singurătatea gnoseologică, îi facilitează efortul sisifian al cunoașterii și îi deschide porțile orizontului epistemologic, făcându-l deopotrivă partenerul lumii, micul ei

savant și beneficiarul direct al depozitului ei de valori, de cunoștințe și de informații.

Rețeaua este suportul celui mai trainic și mai teribil parteneriat. Fiecare om de pe planetă se află undeva într-un punct al rețelei, fie într-un nod de rețea, fie pe un traiect. Este suficient să-și deschidă calculatorul și să acceseze rețeaua, pentru a deveni, dintr-odată, deopotrivă, partenerul întregii lumi și beneficiarul parteneriatului internațional realizat prin fizionomia și filosofia rețelei. Puterea unei rețele depinde de numărul de noduri și de fiabilitatea conexiunilor. Se apreciază că puterea rețelei (PR) este egală cu pătratul nodurilor de rețea (N^2).

$$PR = N_i^2$$

De unde rezultă că, cu cât sunt mai multe noduri și mai multe puncte care se conectează, cu atât rețeaua este mai puternică. Patru miliarde de oameni pot alcătui patru miliarde de noduri de rețea. Aceasta înseamnă că puterea rețelei, în epoca globalizării informației și comunicațiilor, ar putea ajunge la o cifră impresionantă, adică $16 \cdot 10^{18}$. Și cum, în fiecare secundă, se nasc și mor oameni, dar numărul oamenilor de pe planetă sporește pe zi ce trece, rețeaua se leagă strâns de dinamica vieții intelectuale a planetei, de condiția umană.

Societatea viitorului va fi din ce în ce mai mult o societate a informației, o societate a cunoașterii și, într-o etapă previzibilă, o *societate epistemologică*, în sensul că fiecare om, ca nod de rețea sau ca punct important al rețelei, va fi un cercetător, un explorator, un creator și nu doar un beneficiar.

Omul nu mai este un aruncat în lume, ci un element important al ei, chiar un creator al condiției ei. Fără el, lumea nu mai poate fi lume. Fără el nu se mai poate. Părțile se ridică la nivelul întregului, iar întregul nu mai este o simplă sumă a părților, ci însăși condiția existenței acestora. Într-o astfel de

epocă epistemologică, interdependența atinge cote foarte mari, în sensul că gradul de integralitate se apropie de limite maxime.

În aceste condiții, întreaga filozofie a confruntării se transformă. Lumea se va solidariza din ce în ce mai mult pentru a face față unor pericole și amenințări comune, globale sau fragmentare, unele produse de noua ipostază a societății omenești, îndeosebi în dimensiunea ei cibernetică, altele derivate din metamorfozele cosmice, geografice, geologice și climatice.

Rețeaua nu apare însă pe un loc gol. Ea provine din amplificarea și multiplicarea parteneriatelor, din creșterea interdependențelor și intercondiționărilor. Tipologia acestor interdependențe este foarte importantă și îmbracă un spectru foarte larg, construindu-se pe câțiva piloni de mare profunzime și de mare stabilitate:

- pilonul educațional;
- pilonul informațional;
- pilonul economic;
- pilonul tehnologic;
- pilonul social;
- pilonul de securitate.

Acești piloni sunt, indiscutabil, o sinteză a numeroaselor parteneriate, dar și suporturi stabile ale dinamicii strategiei de parteneriat care generează o arhitectură de rețea a interdependențelor strategice și tactice. Prima dimensiune a acestor interdependențe este cea care privește securitatea acestora.

Securitatea sistemelor sociale, a pilonilor pe care se construiește societatea viitorului, a oamenilor și comunităților umane se definește pe o sinteză a parteneriatelor politice, informaționale, economice, tehnologice, culturale și militare. Dimensiunea militară devine astfel nu doar o prelungire a celei politice, ca până acum, deși o astfel de dimensiune rămâne, este și va fi permanentă, ci mai ales o structură intrinsecă a sistemului, o funcție de sistem. De aici rezultă că fără o astfel

de dimensiune, sistemul nu va funcționa, adică nu va primi foc verde în funcțiune. Unele autoturisme, spre exemplu, nu pornesc de pe loc dacă șoferul și pasagerii nu și-au pus centura de siguranță.

Cu alte cuvinte, securitatea sistemului, într-o epocă a interdependențelor masive, omniprezente, devine obligatorie. Numai că o astfel de structură nu mai reprezintă doar pumnul de fier cu care poți izbi la nevoie, ci o dimensiune a rețelei, îndeosebi a securității rețelei, fără de care metasistemul, sau sistemul de sisteme, nu poate funcționa.

Arta militară devine o componentă a artei gestionării crizelor și conflictelor și a construcției reale – fizice și virtuale – a mediului de securitate și a spațiului de confruntare sau de cooperare, fiind influențată substanțial și masiv de ceea ce numim *efectul de rețea*.

Strategia nu-și pierde funcția ei indiscutabilă, aceea de știință, experiență și artă de punere în operă a unei decizii politice, dar își lărgeste semnificativ aria de cuprindere, în toate componentele sale, pentru că și politicul, ca teorie, experiență și artă de a formula, exprima, sintetiza și pune în aplicare interese de tot felul (generale, particulare, economice, politice, sociale, globale, regionale, naționale, individuale sau colective etc.) își lărgeste indefinit sfera.

Omul viitorului devine din ce în ce mai mult un om politic și un strateg, în sensul că el este cel care își formulează interesul și tot el este cel care și-l pune în operă.

Strategia nu iese din dimensiunile sale tradiționale – strategie a forțelor, strategia a mijloacelor și strategie a acțiunilor –, dar rețeaua le apropie, le pune în același plan, le conexează și le interconectează. Această nouă filozofie – cea a rețelei – este valabilă și pentru întreprindere, și pentru economia mondială, și pentru marea finanță, și pentru războiul clasic, și pentru războiul informațional, ca și pentru războiul geofizic sau pentru războiul împotriva terorismului.

Conceptul de Război bazat pe Rețea este un produs al filosofiei de rețea. Cum bine se știe, el operează cu un spațiu real (fizic și virtual) – practic, conexează aceste spații într-un concept unitar – și pune în aceeași ecuație cele trei domenii indisolubile ale acțiunii umane eficiente – domeniul fizic, domeniul informațional, domeniul cognitiv –, fără să restrângă însă sfera acestora, prin sinteză, cum ar părea la prima vedere, ci, dimpotrivă, prin conexiune, lărgind-o semnificativ.

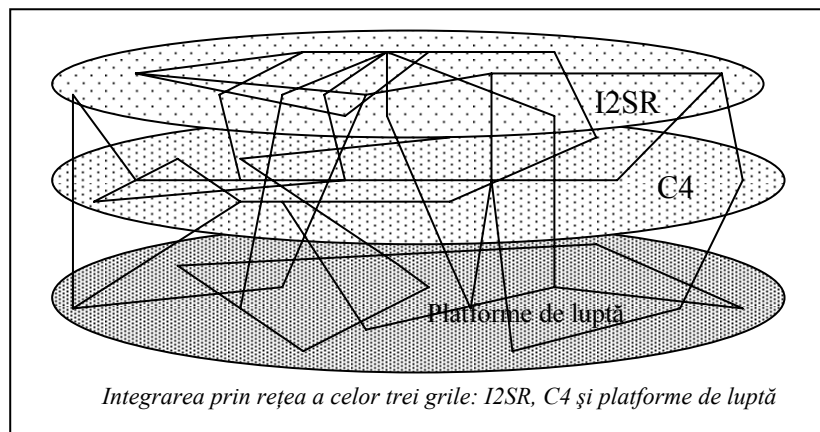
Nici domeniul fizic, nici cel cognitiv, nici cel informațional nu ar avea o sferă mai largă, luate individual sau prin simpla reuniune, decât cea pe care o obțin prin rețea. Rețeaua este integratoare. Fiecare element al ei, păstrându-și individualitatea, devine universal, adică se îmbogățește cu întregul univers al rețelei.

Domeniul fizic, în cazul războiului, este definit pe mulțimea armatelor sau forțelor care se confruntă, a spațiilor sau zonelor în care se desfășoară confruntarea, a mijloacelor fizice folosite și a fenomenelor fizice care rezultă de aici.

Domeniul cognitiv se definește pe mulțimea valorilor culturale și intelectuale, a bazelor de date, a intereselor, politicilor, doctrinelor, strategiilor și tacticilor de confruntare sau de parteneriat, în general pe tot ce a acumulat lumea de-a lungul secolelor și mileniilor și este folosit în război, precum și pe capacitatea parlamentelor, guvernelor, comandamentelor militare, a comandanților și luptătorilor de a combina și crea noi elemente în spațiul cunoașterii și aplicării legilor și principiilor războiului.

Domeniul informațional este o parte a domeniului cognitiv, se definește pe mulțimea nedeterminărilor înlăturate și presupune conexare nu doar la bazele de date existente deja, ci și la sistemele Intelligence, Informații, Recunoaștere și Supraveghere (I2SR) care se dezvoltă din ce în ce mai mult nu numai în folosul structurilor militare care se pot confrunta într-un teatru de operații, ci și în beneficiul întregii planete.

Cele trei rețele – *rețeaua senzorilor și agenților (I2SR)*, *rețeaua de comandă și control sau rețeaua centrală de conducere (C4)* și *rețeaua executanților (platformelor de luptă)* – se contopesc, de fapt, în una singură, care le conectează și le integrează, constituindu-se astfel într-o rețea a sistemului de sisteme. Ea este altceva decât suma părților este un sistem care integrează părțile, fără să le diminueze funcțiunile, ci dimpotrivă, îmbogățindu-le cu caracteristicile și calitățile celorlalte.

În aceste condiții, *strategia forțelor* – înțeleasă ca *strategie a forțelor terestre*, ca *strategie a forțelor aeriene* și ca *strategie a forțelor navale* și, în unele cazuri și ca *strategie a forțelor nucleare*, atunci și acolo unde acestea sunt despărțite de cele trei categorii principale de forțe existente în orice armată care se respectă – devine ea însăși integratoare, întrucât toate categoriile de forțe se conectează atât la cele trei rețele specializate, cât și la rețeaua de rețele, care are o funcție integratoare complexă. De aici nu rezultă neapărat – cum s-a subliniat în unele lucrări – că nu mai avem nevoie de categorii

de forțe, ci de entități întrunite (joint), capabile să se constituie în module, adică în platforme de luptă și să răspundă prompt acestei filosofii de rețea. Ceea ce rezultă, în mod necesar, din această filozofie de rețea este *funcția integratoare* a acesteia. Aceasta înseamnă că toate categoriile de forțe trebuie să fie organizate, structurate și antrenate în așa fel încât să acopere toate domeniile (fizic, cognitiv și informațional) și toate rețelele (I2SR, C4, platforme de luptă), atât structural, cât și funcțional. În opinia noastră, strategia de transformare a armatelor trebuie să țină seama în primul rând de această exigență cu funcție integratoare.

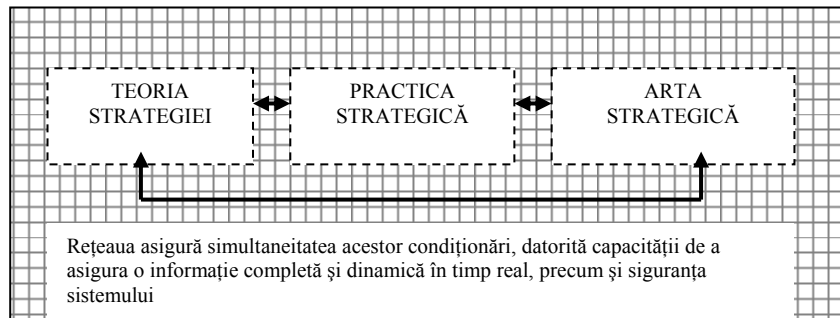
În unele armate foarte mari (spre exemplu, în forțele armate americane, rusești, chineze etc.), fiecare dintre aceste categorii integrează și componente semnificative din celelalte. De exemplu, în fiecare dintre academiile categoriilor de forțe din Statele Unite se află grupe de cadeți din cadrul fiecăreia dintre categoriile de forțe. Aceasta nu este doar o modă sau o modalitate de intercunoaștere, cu toate că și acest aspect este deosebit de important, iar americanii știu să-l realizeze în mod direct și pragmatic, ci reprezintă adevărate module acționale și structurale integrative, adică suporturi care să permită integrarea de rețea în spațiul luptei, al acțiunii militare eficiente.

Strategia mijloacelor – definită în foarte multe lucrări ca *strategie genetică* sau *generativă* – nu rămâne doar la crearea și producerea unor mijloace de luptă (armamente, mijloace de comunicații, sisteme logistice etc.) pentru viitorul război, potrivit unui concept politic pe măsură, ci răspunde unui concept mai amplu, în care se include, în primul rând, rețeaua cu bandă largită, unde se conectează toate mijloacele – senzori, sisteme C4, platforme de lovire –, inclusiv spațiul virtual. Cu alte cuvinte, în filosofia de rețea, valabilă în toate domeniile activității umane, și îndeosebi în cadrul războiului bazat pe rețea, spațiul virtual nu este doar un suport, ci devine el însuși un mijloc de luptă.

Strategia acțiunilor se bazează acum pe funcția integrativă, în timp și spațiu, a rețelei, transformându-se dintr-o *strategie cumulativă*, într-o *strategie integrativă* și, în final, într-o *strategie integrală*.

Rețeaua conectează toate aceste strategii într-o metastrategie, adică într-o *strategie de rețea*. Într-o astfel de strategie, toți actorii sunt, deopotrivă, echipieri și parteneri.

Toate componentele strategiei – *teoria (știința) strategiei*, *practica strategică* și *arta strategică* – se integrează în acest concept al strategiei de rețea, fiecare păstrându-și individualitatea și, în același timp, beneficiind în modul cel mai substanțial posibil, de filosofia și de strategia de rețea.

5.2. Coordonate ale evoluției artei militare la început de mileniu

La început de mileniu, *arta militară* cedează locul de onoare unei *arte civil-militar*, în care componenta armată, adică cea de acțiune sau de reacție violentă, trece tot mai mult prin filtrul deciziei politice democratice. Decizia militară nu mai depinde doar de un șef de stat și cu atât mai puțin de un comandant sau de un comandament militar. Ea devine din ce în ce mai mult o *decizie de sinteză*, în care condiționările sunt multiple și complexe. Nimeni nu-și mai poate permite azi să

folosească forța armată, fără să se gândească la implicațiile zonale și internaționale, la consecințele asupra mediului, la reacția ONU, a altor țări, a Alianței Nord-Atlantice, a organismelor de securitate internaționale, a societății civile.

Așadar, arta militară suportă, ca oricare altă artă strategică, efectele democratizării societăților omenești și pe cele ale procesului de globalizare. În afară de aceasta, ea devine o *artă a prudenței militare*, în sensul că orice acțiune militară se poate transforma într-o catastrofă sau poate genera o reacție în lanț echivalentă cu o catastrofă mondială.

Armele de distrugere în masă, sistemele perfecționate de arme „inteligente“, potențialurile militare acumulate de-a lungul secolelor, rezultatele excepționale (dar extrem de periculoase) ale cercetărilor în domeniul amplificării undelor, între care se situează și programul HAARP (**H**ighfrequency **A**uroral **R**esearch **P**roject), războiului geofizic, războiului informațional și genetic etc., scăpate de sub control, pot crea o situație de escaladare strategică foarte primejdioasă pentru omenire.

De aceea, concomitent cu dezvoltarea strategiilor directe, practicate de Statele Unite ale Americii, de Alianța Nord-Atlantică, în general, de marile puteri militare și tehnologice, asistăm și la o revenire semnificativă la strategiile indirecte de descurajare și prevenire a războiului, pierderilor umane și materiale, în favoarea stratagemelor, tratativilor și parteneriatelor, promovate încă din antichitatea timpurie de Sun Tzî în *Arta războiului* și de indianul Kotilya în *Arthashastra*.

Configurarea artei militare la început de mileniu depinde în foarte mare măsură de dinamica parteneriatelor strategice, în care marii actori, statele-pivot, superputerile economice și militare, informația și media trebuie să colaboreze, să accepte și chiar să caute relația de parteneriat, chiar și atunci când se confruntă în marile bătălii pentru informație, supremație, piețe și resurse.

Supremația nu se poate realiza decât prin colaborare, iar accesul la resurse nu poate fi obținut decât prin parteneriat. Rămâne însă de văzut dacă o astfel de suprație va duce la reconstrucția raporturilor economice, sociale, politice și militare în favoarea tuturor națiunilor sau dacă vom asista la o accentuare și mai mare a decalajelor dintre

Terorismul a demonstrat încă o dată că împotriva răului planetei marile puteri trebuie să acționeze împreună, în puternice parteneriate strategice, fără a neglija însă includerea în aceste strategii de parteneriat și a altor țări, practic, a tuturor țărilor lumii.

CAPITOLUL 6 STRATEGII DE ALIANȚĂ ȘI DE COALIȚIE

Cea mai solidă formă a *parteneriatului strategic* rămâne, totuși, *alianța*. Ea oferă partenerilor un statut de mutualitate, de asistență și siguranță reciprocă, de stare stabilă, de confort, dar și de responsabilitate, întrucât alianța nu este o acțiune în sine și pentru sine, ci una îndreptată împotriva cuiva sau pentru prevenirea și combaterea unor acțiuni ostile sau unor provocări cărora țările nu le pot face față singure, în mod individual, ci doar împreună.

6.1. Alianțe și coaliții

Singura alianță care funcționează la ora actuală și are valoare strategică este NATO. Ea nu a fost creată pentru a înfrunța o altă alianță (tratatul de la Varșovia a fost creat după ce a apărut NATO), ci pentru a coaliza, în același concept și în aceeași entitate strategică, țările care au dorit să-și păstreze regimul politic democratic, siguranța și statutul, adică statele care aparțin valorilor democrației occidentale. Este și motivul pentru care, această alianță nu s-a dizolvat o dată cu dispariția Tratatului de la Varșovia.

Soluționarea marilor probleme ale lumii, reducerea vulnerabilităților societăților moderne, prevenirea amenințărilor și a pericolelor, asumarea controlată a riscurilor de rigoare, combaterea terorismului, a rețelelor crimei organizate și traficantilor presupun neapărat o dinamică sporită și complexă a parteneriatelor, alianțelor și coalițiilor.

Dar alianțele, coalițiile și parteneriatele nu se fac numai pentru a combate ceva, ci și pentru a obține ceva, pentru a crea noi structuri, mai puternice, mai funcționale, care să pregă-

tească statele, federațiile, uniunile, organizațiile și organismele internaționale pentru a face față exigențelor epocii globalizării și altor provocări generate de noile dezvoltări economice, politice, sociale, informaționale și militare.

Alianțele nu mai sunt de multă vreme pur militare. De fapt, pur militare n-au fost niciodată. Toate alianțele sunt, în primul rând, politice. Ele dezvoltă un concept de putere, cu tot ce aparține acestuia, în virtutea unui vechi adagiu, potrivit căruia, *unirea face puterea*. Alianțele nu sunt însă entități integrate, ci doar complexe de entități alăturate. Alăturarea nu exclude, desigur, construcția, în timp, a unei integralități, dar integralitatea alianțelor este îndoielnică. Cel puțin până acum, alianțele n-au rezistat sau nu au durat decât până în momentul când s-a îndeplinit (sau nu s-a îndeplinit) scopul sau scopurile și obiectivele pentru care au fost create.

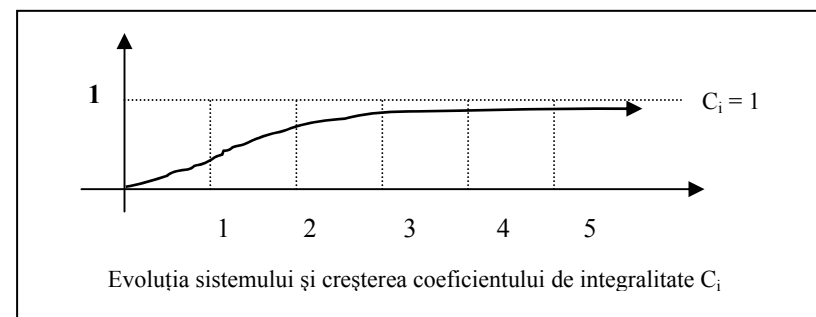
La baza strategiei de alianță stă din ce în ce mai mult o strategie de parteneriat. Alianțele nu sunt însă parteneriate, dar le presupun. Ele sunt, în general, structuri superioare parteneriatelor și au un grad de integralitate mai mare decât al acestora. Strategia de parteneriat devine strategia dominantă a secolului al XXI-lea.

Trecerea de la confruntare la parteneriat, chiar dacă nu exclude competiția și nici confruntarea, generează un nou concept, cel de *interdependență vitală*, pe baza căruia crește gradul de integralitate în cadrul tuturor sistemelor. Evident, în orice sistem – și cu atât mai mult în sistemele dinamice complexe –, elementele componente și structurile sunt interdependente.

Deteriorarea unui singur element poate duce fie la distrugerea sistemului, fie la modificarea lui semnificativă. Dacă în cazul organismului viu, care reprezintă cea mai evoluată formă de sistem integrat, deteriorarea unui element vital poate duce la deces, în cadrul unui sistem social, care nu poate fi decât un sistem dinamic complex, aflat pe diferite trepte de integralitate,

și cu atât mai mult în cadrul sistemului social global, care devine din ce în ce mai mult un sistem de sisteme, mai exact, un proces în care sistemele interacționează, lucrurile nu stau deocamdată așa.

Coeficientul de integralitate⁵⁸ al sistemelor sociale nu atinge și, probabil, nu va atinge niciodată valorile coeficientului de integralitate al sistemelor vii, dar va crește mereu, asimptotic însă la unitate.

În cadrul sistemelor sociale, economice, politice, militare etc., care sunt sisteme dinamice complexe și chiar sisteme de sisteme, integralitatea este invers proporțională cu numărul elementelor și structurilor.

Cu alte cuvinte, cu cât numărul structurilor este mai mare, cu atât integralitatea sistemului respectiv este mai mică.

Această concluzie este foarte importantă atât în ceea ce privește capacitatea de acțiune și de reacție, cât și conducerea acestor sisteme.

Integrarea excesivă, voluntaristă, ca și fragmentarea excesivă diminuează capacitatea sistemelor și eficiența acțiunii acestora.

⁵⁸ Coeficientul de integralitate capătă valori de la 0 la 1, în funcție de starea sistemului, de dinamica lui, de capacitatea de acțiune și de reacție, de mecanismele de autoreglare, adică de modul lui de comportare în diferite împrejurări și la diferite solicitări.

În general, capacitatea de acțiune (reacție) a unui sistem (A_s) este dată de suma potențialurilor (P_x), raportată la numărul acestora (N_p), înmulțită cu coeficientul de integralitate (C_i), astfel:

$$A_s = C_i \left(\frac{\sum_{x=1}^n P_x}{N_p} \right)$$

Putem evalua capacitatea de acțiune a unui sistem (spre exemplu, a unui batalion de infanterie) pe o scală de la 1 la 10.

În acest caz, potențialurile respectivului sistem primesc valori de la 1 la 10, respectiv: potențialul uman = 10 (efective complete), potențialul dat în urma evaluării instrucției (media notelor individuale) = 8, potențialul dat de calitatea armamentului = 9, potențialul de autosusținere (logistic) = 6, potențialul medical = 9, potențialul psihic = 9, iar coeficientul de integralitate = 0,6.

De aici, rezultă:

$$A_s = 0,6 \cdot \frac{10 + 8 + 9 + 6 + 9 + 9}{6} = 5,1$$

Fără acest coeficient de integralitate, care este foarte important și trebuie să se țină neapărat seama de el, capacitatea de acțiune a acestui batalion ar fi evaluată, pe o scală de la 1 la 10, la 8,5. Coeficientul de integralitate, în acest caz, scade capacitatea de acțiune (reacție) a batalionului. Introducerea, în bătălia de la Turtucaia, din primul război mondial, a unor batalioane de recruți, cu un coeficient de integralitate apropiat de zero a reprezentat una dintre cauzele dezastrului. Aceste batalioane, neinstruite și neintegrate, s-au panicat la primele

focuri de armă, iar panica s-a răspândit rapid asupra întregului efectiv.

Exemplele mai recente arată cât de important este acest coeficient de integralitate. El este dat, în principal de calitatea comunicării, de oportunitatea informației și de integrarea sistemelor C4I2SR. Dispozitivul american care a acționat în Irak în martie-aprilie 2003 era unul foarte bine integrat, datorită, pe de o parte, experienței de război și, pe de altă parte, conceptului de Război bazat pe Rețea care, se știe, realizează un coeficient de integralitate a spațiului luptei apropiat de unitate. Acest lucru nu a mai fost pe deplin valabil în etapa post-război, deoarece spațiul luptei s-a dezintegrat și s-a fragmentat, iar integralitatea sistemelor mari, a sistemelor de sisteme, nu a mai fost posibilă. Totuși, deși americanii au pierdut aproape 2000 de oameni în această confruntare, unitățile din teatru își păstrează o capacitate de acțiune și de reacție foarte ridicată, chiar dacă rezultatele nu par a fi spectaculoase. Aici nu este vorba de acțiunea militară propriu-zisă, ci de trecerea la o etapă de refacere și reconstrucție, în care spațiul s-a extins și s-a fragmentat, structurile s-au diversificat, predominante de o strategie de coaliție.

Coeficientul de integralitate nu este arbitrar. El reprezintă un rezultat al evaluării sistemului (ca întreg) și se calculează în funcție de anumiți parametri, de indicatorii de stare sau de dinamică, de flexibilitatea și adaptabilitatea respectivei structuri.

Atât strategiile de parteneriat, cât și strategiile de alianță tind spre integralitate, deși, la acest nivel, nu putem vorbi de o integralitate de sistem, ci de o integralitate de sisteme integrate. Aceasta se realizează prin:

- creșterea gradului de integrare a sistemelor-cheie, respectiv, a structurilor de bază⁵⁹;
- realizarea interoperabilității;

⁵⁹ Batalionul, în zona structurilor luptătoare sau a platformelor de luptă; comandamentul, în cadrul sistemelor C4; rețeaua, în cadrul sistemelor ISR.

- standardizarea;
- realizarea și operaționalizarea rețelelor.

Trecerea la filosofia și fizionomia de rețea sporește gradul de integrare și integrabilitate a sistemelor mari și a sistemelor de sisteme.

Atât alianțele, cât și coalițiile sunt, primele, sisteme de sisteme, iar celelalte structuri de sisteme. Evident, coeficientul de integralitate al alianțelor este net superior celui realizat în cadrul coalițiilor, dar inferior celui al entităților de bază.

Eforturile depuse pentru transformarea NATO și adaptarea la noile condiții impuse de mediul strategic, ca și cele de consolidare, extindere și modernizare a Uniunii Europene, nu sunt altceva decât modalități de creștere a coeficientului de integralitate al Alianței și, respectiv, al UE, care, la rândul lui, depinde de foarte mulți factori dintre care cei mai importanți ar putea fi și următorii:

- realizarea, actualizarea și operaționalizarea continuă a unui concept politic și strategic unitar, flexibil și eficient;
- definirea unor relații europene și euro-atlantice realiste, dinamice, flexibile, compatibile și eficiente;
- standardizarea entităților de bază ale acțiunii (operației) militare (batalion, escadrilă, divizion, navă, comandament, rețea);
- realizarea și integrarea unor structuri de reacție rapidă integrată, cum ar fi Forța de Răspuns a NATO și, în cadrul Uniunii Europene, Forța Europeană de Reacție Rapidă;
- standardizarea instrucției;
- realizarea rețelei și implementarea filosofiei și fizionomiei de rețea;
- realizarea unei logistici integrate de rețea;
- standardizarea sau compatibilizarea înzestrării.

Dacă toate acestea sunt nu numai posibile, ci și necesare în cadrul NATO și în cel al Uniunii Europene, în filosofia de coaliție ele nu mai sunt atât de accesibile.

Alianțele și uniunile sunt entități de entități sau sisteme de sisteme care, pe măsură ce se rodează, își sporesc gradul lor de integralitate. Nu totdeauna, desigur. Uneori, mai ales atunci când ele se întemeiază doar pe interese, nu și pe sisteme de valori, apar disfuncționalități grave care duc la scăderea gradului de integralitate și, în final, la destrămarea lor.

Este cazul majorității alianțelor care s-au constituit de-a lungul secolelor.

Sunt, desigur, și alianțe care s-au destrămat pentru că obiectivul pentru care s-au constituit a fost realizat și ele nu-și mai au rostul. În noua situație internațională, alianțele și coalițiile au însă câteva particularități care le deosebesc de cele tradiționale.

Strategiile de parteneriat, care stau la baza închegării lor, devin, pe măsură ce timpul trece și experiența comună se îmbogățește, strategii de alianță. Cel mai important obiectiv al acestora îl constituie creșterea gradului de integralitate al acestor structuri, pentru a se constitui în centre ce iradiază securitate și stabilitate.

6.2. Parteneriat pentru Marele Orient Mijlociu

Văzut de sus, de la zece mii de metri, altitudine la care zboară avionul nostru, un Bac 1-11 al Companiei Romavia, spațiul Orientului Mijlociu pare un tărâm auster, uitat parcă de Dumnezeu, sau construit în așa fel încât să uimească, să impresioneze și chiar să înspăimânte.

Deșert cât vezi cu ochii, munți înalți, fără vegetație, sfârtecați de văi austere, fără un pâlcc de pădure sau cu câte un mănunchi verde-ruginiț, prăfuit, încremenit sub soarele arzător.

Cu câteva excepții – oazele de petrol și gaze naturale care se află în Golf, în Irak, Iran, Arabia Saudită și Kuweit –, totul pare un tărâm de falie între continent și ocean, cu munți, piatră

și nisipuri. Ici, acolo, câte o localitate, prinsă pe văi, în depresiuni sau de-a lungul vreunui curs de apă.

Valea Eufratului, din Irak, este irigată de acum 4.000 de ani, când Câmpia Mesopotamiei crea una dintre cele mai semnificative civilizații ale antichității, dar Valea Amudariei, din Afghanistan, și cea a unui râu rătăcit printre lațuri muntoase și dune de nisip – Khush se numește – rămân la fel ca pământurile pe care le inundă din când în când: sărace și înfricoșător de austere. Se pare că așa sunt și oamenii. Înfricoșător de săraci și de austeri.

Triburile din Afghanistan se dușmănesc între ele de când se știu – și nimeni nu știe exact de ce –, iar lumea noastră cea foarte civilizată nu a avut nici răbdarea și nici răgazul să înțeleagă pe deplin ce se petrece aici. Dar, atunci când interesele au cerut-o, nu s-a sfiit să lovească necruțător aceste pământuri și acești oameni, de parcă nu i-ar fi lovit Dumnezeu destul...

Toate intervențiile de până acum n-au făcut altceva decât să îndepărteze și mai mult aceste pământuri de lumea civilizată. Cu mici excepții, Orientul Mijlociu a rămas încremenit în mantia sa de odinioară, deși petrolul care mustește în Golful Persic și în zonele adiacente, în Asia Centrală și în Iran ar fi putut să aducă nu numai câțiva dolari la câteva căpetenii, ci și bunăstare, liniște și un alt mod, mai puțin agresiv, de exprimare a valorilor și intereselor acestui miez de lume.

Din păcate, numeroasele războaie au făcut ravagii, iar tensiunile de tot felul încă nu s-au stins.

Acum, în acest început de secol și de mileniu, lucrurile stau, oare, altfel? Oare, când se vor sfârși toate acestea? Când va fi pacificat și adus în rândul lumii Orientul Mijlociu? A întins lumea civilizată o mână Orientului Mijlociu sau, denumindu-l Marele Orient Mijlociu, această lume dorește și altceva de la acest miez fierbinte de lume? Altceva ce?

Cu mici excepții, Orientul Mijlociu a rămas încremenit în mantia sa de odinioară, din Evul Mediu, deși petrolul care mustește în Golful Persic și în zonele adiacente, în Asia Centrală și în Iran ar fi putut să aducă nu numai câțiva dolari la câteva căpetenii, ci și bunăstare, liniște și un alt mod, mai puțin agresiv, de exprimare a valorilor și intereselor acestui miez de lume.

Petrolul, dintr-un dar pentru unii, a devenit un blestem pentru alții, iar spațiile imense dintre *heartland*-ul eurasiatic și ocean s-au transformat și ele în ceea ce a fost posibil: unele, în tărâm de dispute pentru transportul hidrocarburilor, altele în zone de falii strategice, altele în fief-uri ale rețelelor și organizațiilor teroriste sau ale fundamentalismului islamic.

Aceste bătălii se duc atât între mai marile sau mai micile puteri ale lumii – chiar dacă ultima expresie a unei asemenea confruntări îmbracă forma reală sau cameleonică a *parteneriatelor strategice* dintre tot felul de entități, de organisme, organizații, corporații, alianțe, unități și uniuni de state sau de instituții transfrontaliere –, cât și între numeroasele entități și facțiuni din această lume islamică, greu de înțeles și de acceptat.

Ziarista Oriana Fallaci, astăzi în vârstă de 75 de ani, scrie, după 11 septembrie 2001, un teribil roman „Turbarea și Orgoliul“, vândut în peste un milion de exemplare numai în Italia, în care condamnă virulent nu doar islamismul, pe care-l consideră agresiv, primitiv, turbat și răzbunător, ci și civilizația occidentală, care nu a fost și nu este suficient de dură cu această lume pe care ea o etichetează ca fiind criminală. Ea revine cu o altă carte care radiografiază necruțător islamul, în urma atentatelor de la Madrid, din 11 martie 2004, intitulată „Forța rațiunii“.

Într-un articol publicat în „Corriere della Sera“ Oriana Fallaci arată că romanul „Turbarea și Orgoliul“ a creat un sentiment foarte puternic de indignare, întrucât, în opinia ei,

Europa devine din ce în ce mai mult o provincie a islamului, o colonie a islamului, Italia fiind un avanpost al acestei provincii, un fundament al acestei colonii.⁶⁰ „A gândi că există un Islam bun și un Islam rău este împotriva rațiunii“, precizează ea.

De asemenea, Oriana Fallaci acuză Biserica catolică pentru că este prea slabă în raport cu lumea musulmană. Tezele sale au fost bine primit de către *Liga de Nord* din Italia, condusă de Umberto Bossi, un aliat al guvernului lui Silvio Berlusconi. Un grup de militanți din această Ligă au făcut o lectură publică a unor pasaje din cartea „Forța rațiunii“, în fața catedralei din Milano, în timpul unei slujbe.

Desigur, Oriana Fallaci cunoaște bine lumea islamului, întrucât, ca ziaristă specializată, a scris mult despre islam și islamism, realizând, între altele, o serie de interviuri cu personalități de mare anvergură din această lume, însă, cancerul de care suferă, vârsta și acțiunile teroriste din ultimii ani i-au creat un puternic sentiment de aversiune pe care, talentata scriitoare, îl exprimă în modul cel mai dur și, iată, cel mai convingător, de vreme ce lucrările sale cunosc tiraje uriașe.

Nu încape nici o îndoială că există mari probleme în lumea islamică și, îndeosebi, în spațiul Orientului Mijlociu, fie el și Extins. Această „extensie“ vizează, desigur, componenta musulmană a Asiei Centrale, zona uigurilor din China, adică provincia Xianjiang, Pakistanul, Kașmirul și chiar o parte însemnată a Asiei de Sud-Est. De asemenea, spre Vest, ea cuprinde nu numai țărmul sudic al Mediteranei, ci și o parte din Balcanii Vestici și din partea estică a continentului african (Algeria, Egipt, Somalia etc.). Dar toate aceste zone nu sunt nici unitare, nici ușor de analizat și de influențat, întrucât fac parte din țări diferite, din mentalități diferite și chiar din lumi diferite. De aceea, Marele Orient Mijlociu trebuie analizat și transformat (ajutat să se transforme), în primul rând, prin reperele sale cele mai importante, prin punctele-cheie, prin

⁶⁰ <http://www.liberation.fr/page.php?Article=196761>

nucleele care iradiază stabilitate sau instabilitate, concordie sau conflictualitate.

Deocamdată, în viziunea comunității internaționale se află nucleele care generează crize, tensiuni, conflicte și chiar războaie, dintre care cele mai importante sunt Irakul, Afghanistanul și Orientul Apropiat (conflictul israeliano-palestinian).

6.2.1. Noua maieutică a unui ținut cu o veche istorie: Irakul

Irakul este o țară relativ mare, cu o suprafață de 435.032 km², o populație de peste 25 milioane locuitori (25.374.000, în iulie 2004) și o istorie impresionantă. Suprafața Irakului include vechea Asirie, situată cândva în nordul Irakului de azi, și anume în zona piemontană, zona Munților Kurdistanului, munți înalți, de peste 3600 de metri, zona Mesopotamiei, una dintre cele mai fertile câmpii ale antichității, leagăn al civilizației sumeriene și, bineînțeles, o zonă deșertică, situată la vest de Eufrat, lipsită de localități și resurse. Nu departe de tabăra Batalionului 20 Infanterie „Scorpionii Negri“, din România, dislocat, în cadrul misiunii „Antica Babilonia“, la Nasiriya, pe aeroportul Tallil, se află ruinele complexului ziggurat (piramide, templu în trepte) și templele satelit, ale celui mai vechi oraș-stat din lume, Uruk (4500-3250 î.H.). Nu departe de aici, veghează, neclintit în ruinele sale, deșertul din nisipuri și deșertul din sufletele oamenilor, Babilonul. Babilonul de ieri, dintr-un sfârșit de epocă istorică, Babilonul de azi, dintr-un început de mileniu auster și asimetric. Civilizația de odinioară începuse cu acele așezări-ciorchini, condiționate de câmpia Mesopotamiei și de sistemele de irigații. Un ciorchine cuprindea 2500-4000 de oameni, se întindea pe zeci de hectare, de-a lungul canalelor naturale ale Eufratului. Aceste canale se desfășurau pe o distanță de câțiva km de fluviu.

Cetățile akadiene din nord și templele ziggurat sunt acum în mare parte acoperite de nisipuri. Ici-acolo, se mai zărește câte o ruină, care amintește, cui are răbdarea să descifreze ruine și simboluri, de dramele și strălucirile unor vremuri apuse. Doar sistemele de irigații din câmpia mesopotamiană s-au dezvoltat, cuprinzând, azi, canale magistrale betonate, pe zeci de kilometri, baraje și tot felul de hidroameliorații. Aici se află concentrate trei pătrimi din teritoriile cultivabile ale țării.

Dar importanța Irakului nu constă, în zilele noastre, în aceste realități venite parcă dintr-o altă lume, ci în uriașele rezerve de petrol de aici (Irakul ocupă locul 2 în lume, având o producție de 16 miliarde tone de petrol și 3100 miliarde m³ de gaze naturale) și în poziția strategică cheie pe care o are în cadrul Orientului Mijlociu și îndeosebi în arealul a ceea ce lumea civilizată numește din ce în ce mai mult, justificat sau nu, Orientul Mijlociu Extins, sau Marele Orient Mijlociu. Vecinii săi (Iran, Turcia, Siria, Arabia Saudită, Kuweit) sunt, toți, țări foarte importante în fizionomia geopolitică și geostrategică a Orientului Mijlociu.

Iranul și Turcia sunt considerate două țări fanion în procesul de modernizare a islamului, ambele sperând, după cum afirmă Alexandre Adler în cartea sa „Voiaj în inima unui Orient complex“, să se integreze modernismului democratic, în timp ce drumul Irakului spre o astfel de modernitate s-a izbit, în deceniile anterioare, de o dictatură teribilă, de un război de 8 ani cu Irakul și, acum, de un război sângeros în care gherilele lui Abou Moussab al-Zarqawi și teroriștii lui Osama ben Laden fac zilnic zeci de victime din rândul populației irakiene, îndeosebi în triumghiul morții (Bagdad, Faluja, Tikrit) și chiar din rândul militarilor Coaliției (peste 2000 militari uciși din rândul celor 147.000 de militari americani care se află, la ora actuală, în Irak), dar și din rândul contingentelor țărilor coaliției care participă la faza a IV-a de stabilitate și reconstrucție din această țară. De asemenea, au fost uciși peste 66 de jurnaliști și

colaboratori media, majoritatea irakieni, de la începutul războiului, din martie 2003.

Prezentând cartea „Rendez-vous avec Islam“, scrisă de Alexandre Adler, editorul notează: „Avem întâlnire cu Islamul. Acest rendez-vous este zilnic, în orașele noastre din Europa, dar și la Karaci, la New York, la Teheran și la Istanbul. După 11 septembrie 2001, după atentatele de la Madrid, de la Londra și Sharm-el-Sheikh, puțină lume din Occident se mai îndoiește că noi am intrat într-o fază de confruntare activă cu această civilizație. Multă vreme surghiunită într-o țelină folclorizată de imaginarul nostru, Islamul revine pe scena istoriei ca o chestiune și ca o oglindă îndreptată spre noi. Cum să înțelegem această nouă lume, doar la patru ani după apocalipsa de la Manhattan? Trebuie să renunțăm la ideile contrafăcute și le temerile noastre. Trebuie să deschidem poarta care, odată deschisă, nu va mai putea fi închisă.“⁶¹

Atacurile-capcană sunt frecvente, îndeosebi în Bagdad, dar și în alte zone. În sud, la Nasiriya și la Bashra, ele nu au aceeași intensitate, dar nu lipsesc. Din când în când, mai cade, în apropierea taberelor, câte o bombă de aruncător sau se declanșează câte o încărcătură explozivă. Aceste trageri nu sunt dirijate, nu au efecte importante, nici măcar psihologice, întrucât militarii coaliției s-au obișnuit deja cu ele. De altfel, cel puțin la Bashra (Basrah), s-au găsit și soluții pentru protecția forțelor, în eventualitatea în care astfel de bombe ar cădea în incinta taberelor. Corturile și containerele sunt acoperite cu un fel de copertine-cupole dintr-un material ondulat, care oferă suficientă protecție împotriva unor astfel de mijloace.

Participarea Armatei României la forța de stabilitate din Irak este remarcabilă și bine primită de către membrii coaliției și chiar de către populație. În octombrie 2005, România are în Irak 866 de oameni. La Bagdad, se află 28 de oameni, dintre

⁶¹ http://www.amazon.fr/exec/obidos/tg/detail/-/books/2246675510/reviews/ref=ed_er_dp_1_1/171-1006624-9638669

care 11 fac parte dintr-un detașament medical ce asigură asistență deținuților irakieni din închisoarea Abu Ghraib, situată la 20 km nord de Bagdad, spre Falluja, unde se află în jur de 25.000 de deținuți, 9 români fac parte din Spitalul Militar de Campanie american de la Buca, 6 ofițeri lucrează în statul major, iar 2 fac parte din personalul intell. Alți 9 militari (personal de stat major) se află la Comandamentul Diviziei Multinaționale Sud-Est, din Bashra (Basrah), 9 la Comandamentul Brigăzii Întrunite din Nasiriya, 15 la Comandamentul Diviziei Multinaționale Centru-Sud, de la Ad Diwaniah, dintre care 5 fac parte din echipa RO NIC.

Batalionul 20 Infanterie Ușoară „Scorpionii Negri“, cu un efectiv de 405 oameni, o companie din Batalionul 265 Poliție Militară, cu 100 de oameni, un detașament de geniu din Batalionul 96 Geniu, cu 149 oameni, și un detașament special de informații cu 51 de oameni, participă la Operația „Antica Babilonia“ din zona Nasiriya, Hillah, Diwaniah, în timp ce o companie din Batalionul 26 Infanterie „Scorpionii Roșii“ se aflau, la sfârșitul lunii octombrie 2005, la Bashra, în cadrul operației UNAMI (Forța de Protecție a Misiunii ONU în Irak).

Misiunile militarilor din cadrul Batalionului 20 Infanterie (acest batalion se află la prima lui misiune, ca unitate, într-un teatru, dar 19 % dintre militari au mai participat la astfel de misiuni) sunt complexe și foarte diversificate. Militarii batalionului efectuează acțiuni de cercetare, de pază și de interceptare sau de blocare a unor puncte critice, de scotocire a unor raioane, de patrulare, de escortă, de efectuare a controlului în puncte obligatorii de trecere, de pază a taberelor, de asigurare a protecției unor echipe care neutralizează muniția neexplodată, precum și de antrenare a militarilor irakieni din subunitățile OSG (Operational Support Group).

Practic, militarii batalionului îndeplinesc aproape toate misiunile (desigur, la nivel batalion) specifice operațiilor de stabilitate. Sunt, de fapt, operații de stabilizare, întrucât, în Irak,

chiar și după referendum-ul care a aprobat Constituția, e încă o cale lungă până la normalizarea situației. Și le îndeplinesc foarte bine, de vreme ce toată lumea este pe deplin mulțumită de prestația lor viguroasă. Până acum, au avut de-a face cu unele situații dificile, dar s-au comportat foarte bine. Chiar în momentele în care ne afla o delegație a Ministerului Apărării Naționale din România, în tabără, undeva, în apropiere, au căzut două bombe de aruncător. Nimeni nu s-a panicat. Oricum, asemenea acțiuni nu pot avea efect asupra taberei. Sunt, probabil, bombe de aruncător de 82 mm, trase de la o distanță nu mai mare de 3 km, care nu pot afecta tabăra, aceasta fiind foarte bine protejată, atât pe orizontală, cât și pe verticală. E adevărat, tot în acea perioadă, s-a întâmplat ceva cu un transportor, care s-a răsturnat, dar asemenea lucruri se petrec oriunde în tabere cu o asemenea dinamică a acțiunilor. Din fericire, nu au fost victime.

Nici misiunile celor de la poliția militară nu sunt mai ușoare. Ei trebuie să protejeze personalități militare și civile, să escorteze convoaie militare, să asigure securitatea unor obiective militare sau civile, să efectueze recunoașteri pe traseele de extracție, investigații specifice poliției militare, să participe la cercetarea unor accidente de circulație, la controlul traficului rutier, la culegerea de informații din mediul civil etc.

Misiunile geniștilor includ aproape tot ce ține de această armă, începând cu cercetarea de geniu, cu construcția și repararea drumurilor și podurilor, executarea inspecțiilor de nivel la podurile Mabey & Johnson și Bayley și continuând cu construcția de elemente genistice pentru protecția forțelor (gabioane, hescobastioane, elemente Alaska, împrejmuiți cu sârmă ghimpată sau concertină), executarea de misiuni în sprijinul populației civile, efectuarea de lucrări în bazele coaliției sau în cele ale armatei irakiene etc.

O companie de vânători de munte se află la Bashra. Ea acționează în subordinea Diviziei Multinaționale Sud-Est (UK)

și execută escorta personalului ONU, asigurarea pazei și apărării locației personalului ONU din Bashra, pe inelul median, precum și organizarea unor puncte de control al persoanelor și autovehiculelor. Nu știm exact dacă acestea sunt cele mai potrivite misiuni pentru șoimii noștri carpatini, dar ei pot să învețe foarte multe lucruri și dintr-o astfel de experiență, unică în felul ei.

Chiar dacă misiunile acestea sunt departe de ceea ce înseamnă lupta propriu-zisă, experiența acumulată de militarii noștri în aceste misiuni specifice operațiilor de stabilitate este remarcabilă. Ei se comportă foarte bine, iar aprecierile celor în subordinea cărora acționează sunt elogioase.

Irakul nu este încă în măsură să-și asigure, prin forțe proprii, pacea și stabilitatea. Mai mult, așa cum au afirmat unele oficialități, îndeosebi americane, inclusiv președintele George Bush, plecarea militarilor și îndeosebi a militarilor americani din zonă ar putea duce la o recrudescență a fenomenului terorist, la consolidarea rețelelor Al-Qaeda și Zarqawi, cufundând această țară într-un haos care nu va mai putea fi gestionat. Irakienii înșiși par să înțeleagă foarte bine acest lucru.

Oricum, ei au încă numeroase probleme, cele mei multe petrecându-se chiar în inima Bagdadului, unul dintre cele mai vechi și mai interesante orașe din lume, cu o componentă hașemită remarcabilă.

Orașul Bagdad este apreciat ca fiind unic, în felul lui, în sensul că toate comunitățile din lume au, aici, un spațiu al lor. Așa ceva nu există nici în Occident, nici în tot Orientul.

Participarea remarcabilă a irakienilor la referendum-ul pentru validarea Constituției desfășurat în miezul lunii octombrie 2005 a consolidat convingerea unor lideri ai lumii civilizate, potrivit căreia Irakul s-ar afla pe drumul cel bun.

De o importanță cu totul deosebită sunt misiunile militarilor din cadrul Detașamentului Special al Direcției Informații

Militare. Ei culeg date și informații prin sistemele uman, electromagnetic și de imagine și le transmit în timp oportun (unele, chiar în timp real) celor care au atâta nevoie de ele. Deja ei aplică primele elemente ale războiului bazat pe rețea, iar o astfel de experiență este vitală pentru modernizarea structurilor I2SR ale armatei noastre și ale altor armate.

Viitorul Orientului Mijlociu Extins depinde, desigur, și de procesul de stabilitate din Irak, dar și de evoluția situației din Iran și din celelalte țări vecine, inclusiv din fâșia Gaza, din Siria, din Liban, din Arabia Saudită, din Egipt, din Iordania și din întregul Orient Apropiat. Iranul trebuie să se întoarcă la negocierile cu Uniunea Europeană în ceea ce privește programul său nuclear, iar Turcia, după cum se știe, își intensifică eforturile pentru a se integra în comunitatea europeană.

Țările Asiei Centrale și cele din spațiul caucazian și-au intensificat relațiile cu Statele Unite și cu Uniunea Europeană, există o prezență americană remarcabilă în zonă, iar parteneriatele strategice dintre Rusia și Statele Unite, dintre Rusia și China, dintre Statele Unite și India, dintre Uniunea Europeană și Rusia, dintre Uniunea Europeană și Orientul Mijlociu, dintre țări europene și unele țări islamice etc. strâng din ce în ce mai mult în corzi rebelii acestui Orient Mijlociu bulversat și însângerat.

Dar ei, acești rebeli (care se consideră, de fapt, stâlpi de neclintit al civilizației lor) nu pot fi nici convinși, nici oprți, nici nimiciți, ci doar invitați la dialog și, uneori, obligați să accepte acest dialog, deși se știe că ei nu-l vor accepta decât în măsura în care le va conveni să-l accepte.

Deșertul imens ascunde multe mistere și multe provocări. Deși localitățile sunt rare, munții arizi, apele puține și resursele limitate (cu excepția oazelor de petrol și de gaze din Golf, din Irak, din Iran, din Marea Caspică și din Asia Centrală), această fâșie de pământ, care se întinde de pe coastele estice și nordice ale Africii până în zona Kașmirului și a regiunii chineze

Xianjiang, și chiar până în India și în Asia de Sud-Est, adăpostește încă multe surprize.

Unele vin din îndepărtata antichitate și din Evul Mediu (aici au fost puternice centre de civilizație și cultură, acum apuse, dar niciodată distruse), altele se nutresc din dezastrele produse de numeroasele războaie și de bătăliile de odinioară pentru putere, influență și resurse.

6.2.2. Afghanistan – o civilizație de lut și de războaie

Una din victimele bătăliilor dintre marile puteri ale lumii este Afghanistanul. Această țară nu are ieșire la mare, iar suprafața ei de 625.225 km² o situează în rândul țărilor care ar putea fi importante în această zonă. Afghanistanul există și, în pofida ostilității lumii civilizate și a propriilor sale răni adânci și nevindecate, se prezintă ca o entitate bulversată, puternică și ciudată. El închide, spre sud, Asia Centrală, învecinându-se cu Tadjikistanul, Uzbekistanul, Turkmenistanul, China, Iranul și, pe aproape jumătate din frontierele sale, spre sud și sud-est, cu Pakistanul.

Terenul este muntos și deșertic. Lanțul munților Hindu Kush, din nord, depășește 7000 de metri (vf. Nowshak 7485 metri), unele dintre masive fiind acoperite de ghețari. Și la granița cu Pakistanul, terenul este tot muntos, aici existând un singur pas (Khyber, 1067 m) care asigură, în Antichitate și Evul Mediu, legătura între Asia Centrală și India. Podișul Ghazni-Kandahar, care se află în partea centrală, are o altitudine de peste 2000 de metri, iar spre nord, la granița cu statele din Asia Centrală, este traversat de fluviul Amu-daria. Vegetația este foarte săracă, iar pădurile ocupă doar 3% din suprafața țării.

Apele sunt puține și nesemnificative, chiar dacă, primăvara, provoacă inundații. Fluviul Amu-daria străbate 1250 km pe teritoriul Afghanistanului, la granița cu țările Asiei Centrale, și se varsă în Lacul Aral, iar râul Kabul, un afluent al Indusului,

nu aduce nici prea multă vegetație, nici prea multă apă în deșertul ars de soare și lipsit de livezi.

Probabil, Afghanistanul, ca și alte suprafețe din zonă, a fost cândva un adânc de mare, de vreme ce tot pământul este crestat și vălurit, iar resursele sunt reduse. Practic, el nu are nici o importanță geostrategică, în afară, poate, de aceea că pe aici ar putea să treacă o conductă de petrol și una de gaze naturale care să transporte, prin Pakistan, spre Oceanul Indian, resursele energetice existente în Asia Centrală. La aceasta se adaugă, desigur, și blestemul care a căzut asupra acestei țări sfâșiate, acela de a fi fost, în trecut un spațiu de trecere de la *heartland*-ul asiatic la *rimland*-ul sudic al marelui continent, precum și acela de a fi devenit, nolens-volens, *fief*-ul rețelelor Al-Qaeda. Este însă greu de imaginat cum o țară fără resurse, cu un teren deșertic extrem de frământat, cu nesfârșite conflicte armate și războaie între triburi, dar și cu trei războaie duse în secolul al XIX și al XX-lea cu britanicii, precum și cu sovieticii, în deceniul opt al secolului trecut, ar putea reprezenta o atracție pentru cineva.

Și totuși... Afghanistanul își are importanța lui în marele joc al reconfigurării centrelor de putere, în confruntarea încă activă dintre *heartland* și *rimland*, în punerea în operă a unor eventuale noi strategii de îndiguire și, mai ales, în pacificarea Marelui Orient Mijlociu. Dar, pentru aceasta, este nevoie ca, mai întâi, Afghanistanul să fie pacificat. Va fi foarte greu, întrucât filozofia și fizionomia acestui spațiu se construiesc și se reconstruiesc pe un adevărat ocean extrem de fluid de conflicte și războaie. Urmele lor se văd peste tot, atât la Kabul, cât și la Kandahar și în alte orașe și localități de pământ, uitate de lume la începuturile civilizației. Nici britanicii, nici sovieticii n-au construit mai nimic aici. Și nici afganii. Locuitorii acestei țări au avut grijă doar să se bată pentru un anumit osi de putere și să se războiască între ei. Nici astăzi, triburile nu știu foarte exact de ce se dușmănesc, dar se dușmănesc. Știu doar că

așa s-au născut și așa vor muri: dușmane. Nimeni nu le-a spus de ce, și nici ele n-au aflat.

Acum, după înlăturarea talibanilor de la putere și lovirea puternică a rețelelor Al-Qaeda din zonă, misiunea „Enduring Freedom“, condusă de americani, și misiunea ISAF, condusă de NATO, încearcă să stabilizeze zona. Recent, au fost efectuate alegeri, dar, la sfârșitul lunii septembrie, numărătoarea voturilor încă nu se terminase, întrucât oamenii au fost nevoiți, mai întâi, să învețe cum să numere aceste voturi. Cei mai mulți dintre afghani nu știu carte. Astăzi, copiii lor încearcă, totuși, să învețe. Școlile din Kabul sunt în corturi, dar acest lucru contează mai puțin. Se speră ca școala să aducă puțină lumină și în sufletele acestor oameni loviți de soartă. Cei mai mulți însă dintre ei nu știu nici că sunt loviți de soartă, nici că au nevoie de mai multă lumină decât cea pe care le-a dau, în fiecare zi, Alah și Soarele.

Condițiile din Afghanistan sunt dintre cele mai grele. Populația trăiește într-un fel de case făcute din pământ, fără mobile și alte obiecte necesare traiului decent. Desigur, este vorba de un *traie decent*, în comparație cu cel existent în țările democratice, îndeosebi în țările occidentale. Ei nu sunt însă foarte încântați de un astfel de trai pe care europenii și americanii îl consideră *decent*. Ei sunt învățați cu traiul lor și cu greu vor putea fi dezvățați.

O parte din populație este nomadă, deplasându-se cu oile, caprele și cămilele – atâtea câte sunt, pentru că nici turme nu există din belșug – după soare și puțină vegetație de deșert. Cultivă un fel de grâu pe care-l lasă în nisip, întrucât nu-l distruge nimeni (aici nu sunt șoareci și șobolani de câmp, ca prin alte părți), îl coc pe un fel de tăvi la un foc făcut din balebă uscată și din ciulini de deșert. Dar acesta este modul lor de viață și nimeni nu s-a gândit vreodată să îl schimbe. Chiar și în Kabul, capitala țării, care are o populație de 2.034.000 de locuitori, condițiile de viață sunt aproximativ aceleași. Case de

pământ, dine cărămidă nearsă sau din chirpici, suspendate și îngrămădite pe povârnișuri, cu ferestre și uși primitive, chiar fără geamuri, câteva clădiri mai arătoase, străzi baricadate, palatul regal și alte zeci de clădiri ciuruite de gloanțe din timpul atâtor războaie... Și munți golași, cenușii sau cărămizii, de parcă ar fi trecut pe aici prăpădul și n-ar fi rămas decât ruine, pământ ars și un peisaj selenar.

România participa, la sfârșitul lui septembrie 2005, la cele două misiuni din Afghanistan („Enduring Freedom“ și ISAF), la sfârșitul lui septembrie 2005, cu 911 militari. În tabăra KAF din Kandahar, se afla Batalionul 151 Infanterie „Lupii Negri“, o unitate cu multă experiență în teatrele de operații, iar în Camp Julien de la Kabul a fost dislocat, pentru perioada alegerilor, Batalionul 26 Infanterie „Scorpionii Roșii“, prima unitate românească trimisă în acest teatru din Afghanistan, în iunie 2002, într-o misiune de luptă.

Tabăra românească de la Kandahar constituie un model de gospodărire, bun gust și bună organizare. Comandantul Batalionului 151 Infanterie „Lupii Negri“, locotenent-colonelul Vasile Roman, deși se află la prima lui ieșire într-un teatru, are multă experiență militară și știe ce face. Subordonații săi au fost însă în multe teatre: în Angola, în Bosnia, în Albania... Ei își fac cum nu se poate mai bine datoria și aici, în bulversatul și sfâșiatul Afghanistan. Au grijă de securitatea întregului perimetru al Bazei Aeriene de la Kandahar, patrulează zi și noapte în zona de responsabilitate, cercetează terenul, culeg informații, monitorizează traficul pe comunicații, asigură securitatea unor convoaie și a unor echipe speciale etc. De dimineața până seara și toată noaptea. Douăzeci și patru de ore din douăzeci și patru.

Colonelul american Kevin C. Owen, comandantul Brigăzii 173 Aeropurtate, are cuvinte frumoase despre acest batalion, una dintre unitățile de elită ale Armatei Române și ale forței multinaționale de la Camp KAF. Este de-ajuns să treci în

revistă sectorul batalionului, să treci pe la atelier și pe la statul major, să privești chipurile oamenilor și să schimbi câteva cuvinte cu ei, pentru a-ți da seama că ai de-a face cu niște băieți de ispravă pe care nu poți decât să-i feliciți și să le urezi să-și îndeplinească foarte bine misiunile și să se întoarcă sănătoși acasă...

În cadrul misiunii ISAF, Batalionul 26 Infanterie „Scorpionii Roșii“, cu 400 de militari, în compunerea căruia se află și o companie americană (subordonată operativ batalionului), patrulează în zona de nord a ISAF, îndeplinește misiuni ca forță de reacție rapidă (valoarea pluton, companie), cu auto-susținere pentru câteva zile, sub TACON Provincial Reconstruction Team, și alte misiuni de asigurare a securității, adesea, împreună cu armata, poliția și poliția de frontieră afgbane.

Detășamentul „Ana Trening IV“ al Statului Major al Forțelor Terestre Române, compus din 25 ofițeri, 7 maiștri militari și 14 subofițeri, participă efectiv, cu Echipa de Instrucție Mobilă (MTT), la instruirea armatei afgbane și, cu Echipa de Instrucție și Însoțire (ETT), îndeplinește misiuni specifice în cadrul forțelor NATO aflate aici.

Ceilalți militari din cadrul subunității de poliție militară, trimisă în teatru de Corpul 4 Armată Teritorial, Echipa de Observare Mobilă II (MOT II) din cadrul Batalionului HUMINT îndeplinesc misiuni specifice.

În acele momente, se aștepta ca, după ce va fi comunicat rezultatul alegerilor, situația să se complice, să aibă loc incidente și tot felul de acte violente, dar militarii români din tabăra de la Kandahar și cei din tabăra de la Kabul erau și au rămas optimiști. Ei au sesizat că, de data aceasta, în Afghanistan începe să se schimbe câte ceva.

Pentru stabilizarea Asiei Centrale, Asiei de Sud și Orientului Mijlociu Extins, a acestor zone cu foarte multe probleme, este foarte important ca Afghanistanul să-și găsească

un echilibru. Să-și reducă la maximum și, în viitor, chiar să-și suprime conflictualitatea. Or, lucrul acesta nu se poate produce de la sine, ci prin schimbări substanțiale, care să edifice un nou mod de viață și, pornind de aici, o nouă mentalitate. Efortul de schimbare a mentalității aici, în acest spațiu unde de secole oamenii se înfruntă și se confruntă, unde copiii de 13-14 ani devin foarte rapidă bărbați și luptători, cu responsabilități și drept de viață și de moarte asupra celor din jur, este foarte greu să schimbi ceva.

Dar ceva trebuie, totuși, schimbat. Lumea a ieșit demult din Evul Mediu și are nevoie de siguranță, de comunicare, de acces la valorile și realizările planetei.

Orice s-ar spune, și Afghanistanul are nevoie de așa ceva. Pentru aceasta, este, desigur, nevoie de o forță de stabilizare, dar mai ales de investiții foarte serioase în economie și în educație.

Americanii chiar investesc aici, dar nu direct, ci prin guvernatorii și liderii locali, urmărind, pe de o parte, întărirea autorității acestora și legitimarea alegerilor și, pe de altă parte, ridicarea economică a regiunii.

Deja, pe lângă corturile nomazilor, au apărut și primele ziduri ale unor case. S-au săpat fântâni, au început să fie realizate plantații de viță de vie, pomi fructiferi și alte plante ce pot crește într-un astfel de mediu. Se pare că și pentru culturile de mac și de canabis, care reprezintă 95 % din materia primă pentru fabricarea drogurilor ce ajung pe piața occidentală, există comenzi pentru industria farmaceutică.

O astfel de perspectivă ar putea duce la controlul culturilor de mac (din care se extrage opiul), al celor de canabis, și, pornind de aici, al rețelelor de traficanți de droguri.

Cert este că o strategie adecvată de ridicare economică a Afghanistanului ar fi printre puținele, dacă nu chiar singura, care ar asigura controlul conflictualității și, poate, pacificarea zonei.

Nimeni nu a investit până acum în Afghanistan. Dar Afghanistanul, ca oricare altă țară din lume, are nevoie de investiții și de includere în circuitul economic internațional.

6.2.3. Pe un drum cu sens unic

Pe 15 decembrie, în Irak s-au desfășurat alegeri legislative. Peisaj atipic, asociație bizară de lumi, de legi, de principii. Panouri cu sloganuri electorale, alături de mașini-capcană, de focuri de armă și de un întreg cortegiu de amenințări, de violențe, de excese. Grupul Al-Qaeda și alte patru grupuri au calificat aceste alegeri drept un act de impietate și au amenințat că vor continua războiul sfânt până la instaurarea unui stat islamic în Irak.

Extremismul de orice tip, religios sau nu, va amenința întotdeauna. Amenință și acum. Aceasta-i rațiunea lui de a fi, dacă poate exista vreo rațiune în extremism. Într-un Irak umilit, răvășit, bulversat, terorizat, sărăcit și chinuit în toate felurile, alegerile legislative reprezintă, totuși, un eveniment politic și strategic de primă importanță.

Teroarea din Irak n-a încetat, dar nici speranța n-a încetat. Pentru acest spațiu dramatic, poate cel mai zbuciumat din istoria întregii lumi, de la Babilon încoace, alegerile pun în operă nu doar o politică și, corespunzător acesteia, o strategie directă, ci și o speranță.

Speranța de conviețuire liniștită, de pace, de parteneriat cu țările lumii. Sunniții și šiții se prezintă la urne. Cei care nu se tem. Dar și cei care se tem. După atâtea războaie și atâtea violențe, ar trebui ca nimeni să nu se mai teamă de nimic. Nu este însă așa. Oamenii sunt oameni și, de aceea, oricât de curajoși ar fi, totdeauna se vor teme. Pentru viața lor și a celor apropiați lor, pentru credința lor, pentru convingerile lor, pentru țara lor, pentru viitorul lor. Dar tot pentru acest viitor vor vota și vor spera.

6.2.3.1. O floare occidentală pentru Orient

Toate bătlăile din lume au fost și sunt politice. Dar tot politice sunt și toate marile arhitecturi de securitate și de pace. Din păcate, ele se proiectează și se construiesc nu pe încredere și solidaritate, ci pe arme și finanțe, adică pe putere. Se spune, și nu fără temeii, că totdeauna puterea are dreptate. Nu neapărat pentru că neputerea n-ar fi în stare și nici n-ar fi lăsată să aibă vreo dreptate, ci pentru simplul motiv că puterea nu este putere doar pentru a amenința și a distruge, ci și pentru a construi.

Responsabilitatea puterii nu constă doar în asumarea dreptului de a distruge, ci mai ales în asumarea îndatoririi de a construi. Deocamdată, în Irak sunt doar distrugerii. Patru războaie și o lungă dictatură nu pot avea, drept consecință, livezi de măslini și locații de prosperitate, ci ruine, frică și dezamăgire.

Printre aceste ruine, se pare că va apărea, încet, încet, și speranța. Deocamdată, ea este un fel de mugur firav, hărțuit de explozii, de distrugerii și de moarte. Dar și cel mai falnic stejar a ieșit tot dintr-o ghindă, dintr-o rădăcină sau dintr-un mugur. În Irak, se confruntă cel puțin trei mari puteri incompatibile între ele, asimetrice, dar reale și foarte temeinic motivate: democrația, extremismul și speranța.

Nimeni nu crede că alegerile din 15 decembrie 2005 au rezolvat *ipso facto* toate problemele Irakului. Probabil că asemenea probleme nu vor fi rezolvate nici într-un secol! Dar, atunci când oamenii merg la urne, înseamnă că lucrurile tind să se așeze, iar cerul începe să se lumineze.

Alegerile sunt ceva extrem de puternic, dar și de sensibil și de fragil. Ele rodesc acolo unde există un mediu prielnic, unde domnește legea și respectul legii. Alegerile, în plin război, sunt ca un firicel de lumină într-o noapte cu multă ceață, ca un strop de apă într-un deșert imens sau ca o floare în ghețurile din Antarctica.

Dar o floare este o floare, oriunde s-ar afla ea. Înseamnă că, acolo unde a crescut o floare, poate fi creat și menținut un mediu prielnic pentru flori. Chiar dacă cu o floare nu se face primăvară, orice floare care apare de sub zăpadă vestește începutul primăverii.

Va fi fost, deci, în plină iarnă, o primăvară democratică în Irak? Probabil că nu. Sigur că nu. Nici în Irak nu se poate face primăvară doar cu o singură floare. Mai ales în miez de iarnă și în plin război. Dar oamenii vor fi ieșit la vot. Și-i vor fi votat pe cei care vor fi voiti ei să-i voteze. Poate că unii vor fi greșit, iar alții vor fi fost păcăliți. Unii, probabil, își vor fi pierdut viața în urma unor acțiuni violente ale extremiștilor. Alții vor fi considerat că alegerile nu sunt pentru Irak, nici pentru Orientul Mijlociu, ci pentru altcineva sau pentru altceva. Aici domină, de secole, alte principii. Vom vedea cine are dreptate în final. Sau, dacă noi nu vom mai apuca acele vremuri, pentru că normalizarea Orientului Mijlociu va dura mult mai mult decât o viață de om, vor vedea cei care vor veni după noi.

Orientul Mijlociu, sau cum vom dori să-l numim, numele sau denumirea nu schimbă esența acestui spațiu încărcat de istorie și de valori, are încă foarte multe de spus. Aici se află nu numai resurse energetice, ci și un filon foarte bogat și foarte puternic cu resurse de inteligență umană. Și chiar dacă oamenii acestui spațiu sunt acum răvășiți și agitați precum mușuroiul de furnici peste care a trecut șenila unui tanc, este posibil ca mâine totul să renască.

6.2.3.2. Realități și interese

Să fi fost, oare, alegerile din Irak, împreună cu cele din Afghanistan, acea floare care să vestească primăvara aceluia concept american numit Marele Orient Mijlociu? Greu de spus. Dar nu imposibil. În fond, esența acestui proiect, reafirmat de americani cu forță și în 2005, dar primit și privit cu rezerve de

către europeni, constă în democratizarea Orientului Mijlociu, în distrugerea cuiburilor teroriste și în alinierea acestei regiuni, care se întinde din Maroc până în Afghanistan, la valorile lumii occidentale, în speță la cele americane.

Antiamericanismul de peste tot nu scapă ocazia să acuze Statele Unite de inconsistența motivelor invocate pentru care au declanșat războiul din Irak, dar, dincolo de orice motive, se află o realitate incontestabilă: valorile extrem de active ale civilizației informaționale – ale civilizației epistemologice, am spune noi – dau un sens unic evoluției omenirii, iar țările acestui spațiu al civilizației arabe și islamice, pe care unii îl numesc Orientul Mijlociu, alții Asia Inferioară și Asia Mică, alții Marele Orient Mijlociu sau Orientul Mijlociu Extins, nu pot să nu le acceseze.

Filosofia de rețea nu schimbă esența lumii, îi schimbă însă fizionomia, o scoate din hanorace și togi și o îmbracă în electronică, în nanotehnologie și în informație... Acesta-i viitorul. Dar orice fluviu, oricât ar fi de puternic, generează vârtejuri, anafoare și băltoace. Unii vor pieri, alții vor fi duși de val, alții vor naviga, dar nimeni nu va putea schimba cursul evenimentelor, cursul istoriei izvoarelor de mâine.

Nolens-volens, Orientul Mijlociu se va integra în efortul acestui drum cu sens unic spre civilizația democratică, altfel va fi aruncat la coșul de gunoi al istoriei, iar acest lucru nu poate fi acceptat. Este vorba de peste un miliard de oameni care trăiesc în secolul al XXI-lea. Unii folosesc calculatorul, sunt conectați la Internet, accesează bazele de date ale lumii, participă efectiv la proiectarea viitorului. Printre cei mai inteligenți și mai capabili savanți din Statele Unite sunt foarte mulți care vin din aceste țări umilite, neînțelese, necunoscute în măsură suficientă, unele dintre ele condamnate la un fel de conflict etern, pentru că Dumnezeu le-a dăruit diamantele sau petrolul de care are nevoie atâta lume, inclusiv lumea care uneltește împotriva mersului înainte al omenirii.

De fapt, acesta este doar un pretext sau un slogan. Și de o parte, și de cealaltă. Nimeni nu uneltește împotriva mersului înainte. Pentru simplul motiv că toată lumea merge înainte, timpul este ireversibil. Dar fiecare merge înainte în felul lui, pe drumul lui. Drumurile pot fi paralele, încrucișate, intersectate sau suprapuse. Ca și interesele. Drumurile, chiar și atunci când este vorba de politici și strategii, sunt doar infrastructuri. Interesele sunt cele care le asfaltează, le escarpează sau le dinamitează.

Multă lume îi atacă pe americani pentru acest concept al Marelui Orient Mijlociu. Iranul și alte câteva țări din interiorul acestui spațiu nici nu vor să audă așa ceva. Alte țări din zonă, printre care și Tunisia, nu văd ceva rău în a aduce aici democrația, tehnologia de vârf, tehnologia informației, adică civilizația tehnologică și informațională, în a combate terorismului și a crea condiții pentru emanciparea femeii, ieșirea din prejudecăți frustrante și, mai ales, pentru valorificarea corespunzătoare, adică în interesul dezvoltării economice, al tehnologiei și al medicinei, a resurselor de aici, inclusiv a culturilor de mac sau de canabis din Afghanistan și de prin alte locuri.

Președintele Afghanistanului și președintele Irakului au spus, în vara anului 2005, o vară încă foarte fierbinte pe aceste meridiane, și la propriu și la figurat, că islamul nu este împotriva democrației, ci dimpotrivă, pentru introducerea democrației în această lume.

Realitatea Orientului Mijlociu este discutabilă. Depinde din ce unghi și din ce punct de vedere o privești, o analizezi și o înțelegi. În accepția obișnuită, Orientul Mijlociu definește, în principal, un areal cultural și, din acest motiv, nu poate avea frontiere precise. În general, în Orientul Mijlociu sunt incluse Bahreinul, Egiptul, Turcia, Iranul, Irakul, Israelul, Iordania, Kuweitul, Libanul, Omanul, Qatarul, Arabia Saudită, Siria,

Emiratele Arabe Unite, Yemenul și Teritoriile Palestiniene din Fâșia Gaza și Cisiordania.⁶²

Și țările Mahrebului, adică Algeria, Marocul și Tunisia, Libia și Mauritania, ca și Sudanul și Somalia, sunt legate de Orientul Mijlociu prin istorie și cultură. Se apreciază că Afghanistanul și Pakistanul fac parte din lumea indiană, mai exact din Asia de Sud. De asemenea, Turcia și Cipru se consideră ca fiind țări europene. Dar toate aceste țări au multiple legături specifice între ele, aparțin, practic, aceleiași civilizații, deși, din foarte multe puncte de vedere, sunt diferite. Diferența constă nu numai în nuanțe culturale, lingvistice, filosofice etc., ci mai ales în interese. Pentru că, așa cum spune o vorbă musulmană foarte veche, „Interesul poartă fesul e proverbul musulman./ Fesu-i fes, dar interesul e... american“.

Pe lângă interesul american care, credem noi, nu este numai cel ce ține de petrolul care se află aici, îndeosebi în triunghiul fierbinte – Iran, Irak, Arabia Saudită –, aici aflându-se aproape două treimi din rezervele de hidrocarburi ale planetei, ci și de configurația de securitate a regiunii, de stabilizarea ei. Că unul este legat de celălalt, este foarte adevărat, dar toată lumea este de acord că Orientul Mijlociu trebuie să iasă din criză și să se înscrie pe un drum mai puțin primejdios.

Dar și interesul țărilor din zonă este acela de a ieși cât mai repede, dar și cât mai benefic, din această situație conflictuală extrem de gravă și de a beneficia în mod avantajos de bogățiile lăsate din abundență de la Dumnezeu. Exemplul Kuweitului și cel al Emiratelor Arabe Unite este edificator. Aceste țări din triunghiul cel mai fierbinte al zonei ar putea constitui, în condiții normale, nu numai o perlă a Orientului Mijlociu, ci și un colț de rai al planetei. Au tot ce le trebuie: o istorie eroică și valoroasă, resurse energetice și un excelent potențial de inteligență și de cultură.

⁶² <http://fr.wikipedia.org/wiki/Moyen-Orient>.

6.2.3.3. Triunghiul fierbinte

Alexandre Adler⁶³ consideră că o vastă zonă din Orientul Mijlociu, care se întinde din Beirut până în Teheran, reprezintă un fel de *punct omega* al tuturor crizelor și nenorocirilor care există în jur. Aici, după opinia lui Adler, se produc cel puțin patru fenomene independente unele de altele, dar care converg: consolidarea definitivă a independenței libaneze, care se sprijină în momentul de față pe o alianță strânsă între majoritatea creștină, druzi și sunniți; sfârșitul crizei baasiste siriene, care a început în 2000, după moartea lui Hafez Assad; intensificarea confruntării între șiiți și sunniți în Irak, dar și o posibilă conciliere istorică între ele, ceea ce ar constitui o soluție pentru stabilizarea țării și crearea condițiilor pentru începutul retragerii forțelor coaliției; redefinirea puterilor președintelui irakian, care ar putea schimba în mod radical orientarea acestei țări.

Dacă președintele Iranului, Ahmadinejad, ar reuși să-și înlăture toți adversarii pragmatici din Teheran și să antreneze țara într-o confruntare cu Statele Unite, derularea evenimentelor în acest triunghi ar fi catastrofală. Imediat regimul din Liban și cel din Siria, care depinde de petrolul iranian, s-ar putea alinia poziției irakiene, iar în Irak noua orientare iraniană ar provoca tulburări foarte serioase în coaliția șiită aflată la putere (alegerile din 15 decembrie, probabil, nu vor schimba în mod substanțial această realitate), gherilele își vor intensifica atacurile, iar sunniții s-a alinia și ei efortului acesta, care va fi, pe toate fronturile, antiamerican. Așa ceva este însă puțin probabil să se întâmple, chiar dacă Iranul refuză să renunțe la programul său nuclear.

Cea mai verosimilă ipoteză se conturează, în pofida aparențelor, în Irak. Șiiții, care dețin majoritatea electorală, nu

⁶³ <http://www.lefigaro.fr/debats/20051215.FIG0100.html?072146>, Alexandre Adler, *Le Moyen-Orient et son point omega*.

vor renunța încă la prezența americană, iar forța de stabilizare de aici poate contribui la asigurarea condițiilor pentru limpezirea lucrurilor și realizarea unei cât de fragile concilieri naționale între șiiți, sunniți și kurzi.

O astfel de conciliere, deși după o dictatură sângeroasă, după patru războaie și în cursul unui război de atriție care nu se mai termină, nu este și nu poate fi nici simplă, nici completă, reprezintă singura modalitate de stabilizare a țării și, probabil, mințile luminate ale Irakului vor înțelege, mai devreme sau mai târziu, asta.

Este posibil ca alegerile din 15 decembrie 2005 să fi facilitat un nou pas spre stabilizarea Irakului sau măcar să fi accentuat și mai mult diferența dintre cei ce vor binele țării, adică pacea și stabilitatea, și cei care împing către maximum extremismul. Irakul este o țară care are mare nevoie de liniște și de stabilitate. Dar mai ales de parteneriate. De parteneriate strategice. Această țară nu a ieșit încă din umilință, din buimăceala creată de războiul pentru înlăturarea unui dictaturi și stabilizarea zonei, dar care este perceput și ca un război al petrolului, dar ea își are drumul ei care trebuie rejalonat și repavat. Cu alte cuvinte, ar fi posibil ca, în acest vulcan încă nestins, să se contureze, să se fi conturat deja, în urma alegerilor din Irak, unele diferențieri mai pronunțate între lava ce distruge și pământul ce se stabilizează încet-încet și pe care încep să crească primele flori albastre.

Aceasta este, desigur, doar o perspectivă. Irakul și mai ales Afghanistanul, dar și alte țări din regiune, se află încă departe de o asemenea finalitate optimistă, însă ea nu trebuie exclusă. Însuși faptul că au loc alegeri, chiar dacă ele se desfășoară, pe de o parte, sub protecția forței care încearcă să prevină și să stabilizeze și, pe de altă parte, sub aura destul de încețoșată a îndoielii și speranței, tot e un semn bun. E drept, un semn care nu vine dintr-o realitate extrem de stabilă, ci dintr-una extrem de fierbinte.

6.3. Parteneriat și paradox în geopolitica fractală a islamului

Geopolitica lumii nu a avut în vedere neapărat entitatea civilizațională, ca generator de putere politică și geopolitică, ci construcția politică adaptată mediului geografic, mai exact, folosirea mediului geografic în calitate de factor de putere. Geopolitica lumii este un fel de geografie a puterii politice, cu tot ce derivă de aici. Politica nu se naște însă din nimic, nu se situează deasupra lumii, ca o binecuvântare sau ca un blestem, ci provine dintr-o dialectică a voințelor care se confruntă, fiind, deci, un produs al intereselor, inclusiv al intereselor civilizaționale. Determinările politicii sunt însă mult mai complexe (economice, politice, sociale, demografice, militare etc.) și nu pot fi limitate la cele ale intereselor de civilizație. Cu timpul între configurația umană și configurația geografică a spațiului în care trăim s-au statornicit legături extrem de strânse și intercondiționări extrem de interesante, astfel încât, la un moment dat, se poate pune, tranșant, o întrebare tulburătoare: ce anume a creat marile falii geopolitice și geostrategice inter și intra civilizaționale: plăcile tectonice, marile accidente de relief, spațiul, timpul, oamenii, sau toate la un loc?

6.3.1. Eternul paradox

Ceea ce a generat geopolitica ține de bătălia pentru putere, influență și supremație. Ea s-a născut într-o vreme a începutului și accentuării interdependențelor, când unele entități umane au început să aspire la putere absolută, confruntându-se tot mai intens, atât între ele, cât și cu restul lumii, pentru dominarea spațială și universală, în timp ce alte entități, trezite dintr-o dată în acest vârtej, au încercat, mai întâi, să supraviețuiască, să rămână în vetre, apoi, să participe, într-o formă sau alta, la marea și eterna confruntare. Fiecare dintre marile puteri (creștine,

musulmane, sinice etc.) se visa și se vedea stăpână a întregii lumi, fiecare mare împărat se intitula „stăpânitor al lumii“, iar această sintagmă și această aspirație nu proveneau din supremația civilizațională, ci din obsesia de supremație politică, pe suport economic și, uneori, în timpul pregătirii și desfășurării celui de al doilea război mondial, și pe suport civilizațional, mai exact, rasial. Acesta din urmă este însă o determinare secundară. Scopurile și obiectivele celui de al doilea război mondial erau cu totul altele, chiar dacă se invocă, adesea, și aspectul rasial-civilizațional, care a dus la holocaust și la crime împotriva civilizației. Scopurile și obiectivele războiului țineau de ceea ce s-a numit la acea vreme *spațiul vital* înțelegând prin acesta extinderea unui spațiu geografic, dar mai ales economic, energetic, politic, social, cultural, demografic și filosofic, prin care și din care să se asigure dominarea lumii. Acest spațiu trebuia să cuprindă, în viziunea lui Adolf Hitler și a întregului sistem al puterii discreționare de atunci, în primul rând, continentul european, de unde se spera într-o extindere rapidă a influenței în întreaga Asie și în toată lumea. Geopoliticienii vremii, între care britanicul Harold F. Mackinder, dar și americanul Nicholas Spykman și germanul Hauschofer, dezvoltaseră teoria *heartland*-ului și cea a *rimland*-ului, dar geopolitica lor nu se fundamenta pe suporturi civilizaționale, ci pe suporturi politici, geografici și de populații continentale și maritime. Ei declanșau, în acest fel, o strategie mondială de supremație a spațiului, dar nu a spațiului gol, ci a spațiului plin, pornind de la posibilități și resurse.

Nu pune nimeni la îndoială faptul că unitatea continentului european, preconizată încă de la 1815, sau chiar de la 1500, a fost dintotdeauna necesară, dar toate trebuie făcute la timpul lor. Pe vremea aceea, adică între cele două războaie mondiale, nu putea fi vorba de o unitate a continentului european și cu atât mai puțin de o unitate a lumii. Primul război mondial, deși instituiseră epoca națiunilor, a identităților

naționale, nu rezolvase mai nimic în termeni geopolitici și de unitate europeană și mondială. Mai mult, el generase noi discrepanțe, falii, animozități, nemulțumiri și spirit revanșard, iar Liga Națiunilor nu reușise să impună spiritul de unitate și de respect care să asigure dialogul constructiv, atât necesar încrederii, cooperării și dezvoltării. Deci, în 1940, nu sosise încă timpul demarării unei strategii de unificare a continentului. Pacea de la Westfalia din 1648, într-un fel, unificase și, în alt fel, separase continentul, adâncind și mai mult falia dintre creștinism și musulmanism, dintre civilizația europeană și cea islamică.

Acea graniță se simte și în ziua de azi. Eforturile Turciei de a se integra în Uniunea Europeană trebuie să depășească tocmai acest handicap, să acoperă adică o falie săpată și adâncită vreme de secole între civilizația europeană și cea islamică. De această falie nu se face vinovată nici Turcia, nici Europa, iar de morți numai de bine. Această falie există pur și simplu. Ca o realitate a realității istorice, dar și ca o realitate a fantasmelor istoriei. Ea fost durată de vremuri și vremuri, de interese și conjuncturi, de realități și orgolii, dar și de experiențe dramatice care au însângerat atât amar de vreme cel mai frumos și mai chinuit continent al planetei. Turcia, de la Atatürk încoace, a făcut pași remarcabili spre civilizația democratică, de tip european, dar această țară este, în esența civilizației ei, musulmană.

Huntington, în celebra sa lucrare *Ciocnirea civilizațiilor*⁶⁴, arată că Turcia rămâne unul dintre principalele posibile nuclee ale civilizației islamice, având de ales între această ofertă și o reconstrucție generală, asimetrică și anevoioasă, pe coordonatele civilizației occidentale. Și, deși Turcia a optat pentru aderarea la Uniunea Europeană, iar această opțiune este sprijinită de Statele Unite ale Americii și de alte țări,

⁶⁴ Samuel P. Huntington, 1997, *THE CLASH OF CIVILIZATIONS THE REMAKING OF WORLD ORDER*, Simon & Schuster.

majoritatea populației, în special în Anatolia Centrală, dar nu numai, păstrează toate calitățile și aptitudinile civilizației islamice.

Aceasta este realitatea și ea nu poate fi schimbată cât ai bate din palme. Și nici nu trebuie schimbată. Civilizațiile, prin sistemele lor de valori, sunt unitare, nu divergente. De altfel, unitatea lumii nu constă în uniformizarea civilizațională, adică în impunerea aceluiași tip de civilizație, ci în acceptarea realității, așa cum este ea, încercând o mai bună comunicare și evitarea crizelor și conflictelor, mai ales în zonele de falii, unde intoleranța și prejudecățile sunt maxime.

Întrebarea care se pune este una esențială: Va accepta, oare, Europa o înfrățire cu o civilizație pe care, după pacea de la Westfalia, a respins-o categoric? Faptul că, după atâtea secole, unii dintre europeni (și nu puțini) simt încă musulmanismul ca pe un pericol pentru civilizația europeană, mai ales pentru civilizația occidentală, pare de neînțeles. Este, poate, ultimul bastion al eternului paradox, înainte de unificarea deplină a continentului.

Primul paradox se afla în vechea rivalitate dintre Germania și Franța, deși cele două mari puteri europene creaseră împreună (dar fiecare în felul ei) indiscutabile sisteme de valori care înobilează și azi civilizația europeană. Până la urmă, acest paradox a fost rezolvat, iar unitatea continentului se bazează, în primul rând, pe unitatea franco-germană. Țările din Europa Occidentală (Germania, Franța, Italia, Spania, Marea Britanie etc.) sunt inundate de o lume musulmană, care muncește și trăiește, în general, în bună pace cu populațiile din aceste țări. Atunci de ce există încă reticențe privind admiterea Turciei în UE? Desigur, reticențele nu sunt neapărat civilizaționale, așa cum se înțelege din unele lucrări și din unele comentarii pe această temă. Țările care doresc să fie admise în UE trebuie să îndeplinească o mulțime de criterii de performanță (economice, politice, de legislație, privind drepturile omului

etc.), pe care, deocamdată, Turcia nu le îndeplinește în totalitate. Nici alte țări din Europa nu le îndeplinesc. Apoi, Turcia este o țară eurasiatică, iar primirea ei în UE ar presupune extinderea Uniunii și dincolo de granițele europene.

Așa se va întâmpla și cu primirea Rusiei în UE, atunci când va sosi timpul (poate în următorul deceniu). Primirea Turciei în UE poate însă să însemne primul și cel mai important pas în înlăturarea faliei musulmane, ceea ce ar reprezenta încheierea epocii de dominare a spiritului păcii de la Westfalia.

Acest spirit a dăinuit până acum și a dominat, într-un fel, constituirea Uniunii Europene. Să nu uităm că din UE au făcut parte, multă vreme, ca nucleu, doar țările din Vest care, atunci, la 1648, trebuiau să se alieze și să fie împreună împotriva pericolului musulman.

A sosit oare timpul să se treacă peste această falie, sau frontiera europeană nu îndrăznește încă să facă un pas peste margini? Este vorba, oare, doar de niște fantasmе ale istoriei, de niște prejudecăți care, orice s-au spune, există și nu pot fi ușor înlăturate, sau de altceva, mult mai grav?

6.3.2. Orgolii, interese sau jocuri geopolitice?

Așa cum am mai menționat în această lucrare, impresionată de atacurile de la 11 septembrie 2001, Oriana Fallaci, ziaristă specializată în problemele Orientului Mijlociu și ale islamismului, scrie în 2002, un roman⁶⁵ care, în Italia, s-a vândut în peste un milion de exemplare și a fost tradus în mai multe limbi. Ea atacă islamismul cu multă virulență și acuză occidentalii că refuză să vadă adevărul.

Desigur, cartea este scrisă cu foarte multă patimă și trage o graniță categorică între islamism, pe care-l consideră barbar, primitiv, agresiv, lipsit de orice valoare, și civilizația occiden-

⁶⁵ Oriana Fallaci, RAGE ET L'ORGUEIL, contre le djihad, contre la tolerance, Plot, 2002

tală. Ea condamnă jihadul islamist și opune, în mod categoric și irevocabil, realităților islamiste, valorile occidentale, considerând că, spre exemplu, între moschee, legile și obiceiurile islamice, tribalismul, comportamentul lor primitiv, plin de turbare, ură și răzbunare și marile creații italiene, concretizate în monumente și în valori, nu există și nu poate exista nici un fel de legătură.

Nici vorbă de parteneriat cu islamul, cu islamismul, ca ideologie politică și religioasă, cu lumea arabo-musulmană, ca primitivism, agresivitate și forță malefică. Mai mult, în opinia ei, islamismul este agresiv, răzbunător și criminal. În toate țările islamice, dar și în moscheile din capitalele occidentale, susține ea, s-a declanșat o cruciadă împotriva Occidentului. Ea denunță ceea ce numește grandoare a civilizației arabo-musulmane și-i condamnă pe occidentali, inclusiv pe italieni, că nu participă, alături de americani, la războiul împotriva terorismului, pe care ea îl vede un război împotriva civilizației arabo-musulmane.

Toate cronicile și comentariile acestei cărți sunt dezaprobatore. Și totuși cartea s-a bucurat de un mare succes de public. Cărțile editate în aproape două milioane de exemplare sunt puține. Desigur, cartea nu face onoare nimănui, cu atât mai puțin autoarei, cunoscută prin calitatea interviurilor și reportajelor ei, dar ea consemnează o realitate geopolitică înspăimântătoare: *falia geopolitică între civilizația occidentală și ce musulmană există*, chiar dacă, dintr-un motiv sau altul, lumea civilizată nu vrea sau nu dorește s-o afirme. Nu vrea, pentru că nu are nici un interes. Nu dorește, pentru că sensul progresului și dezvoltării omenirii nu-l reprezintă falierea lumii, ci unificarea în diversitatea ei. Între aspirații și realități diferența este însă foarte mare. Mai ales, după atacurile teroriste efectuate de fundamentalistii lui Ossama ben Laden, această falie strategică s-a adâncit, sprijinul american pentru anumite mișcări din lumea arabă, mai ales pentru cele suunite, a încetat

sau s-a diminuat, iar mediul strategic de securitate s-a deteriorat. Atacurile teroriste s-au continuat, cele de la 11 martie 2004, de la Madrid, fiind la fel de sângeroase și de categorice precum cele de la Istanbul, de la Moscova, din Caucaz, din Indonezia, din Filipine, din India și din atâtea alte locuri.

Dacă urmărim cu atenție zonele instabile în care și din care se produc astfel de atacuri, constatăm că ele sunt situate, în general, pe falia islamică, mai exact în zonele de contact, de interfață, de interferență și de confruntare a civilizației islamice cu celelalte civilizații. Atât civilizația slavă (Rusia se află în zona nucleului acestei civilizații), civilizația sinică, civilizația hindusă, civilizația japoneză, civilizația africană, civilizația americană, inclusiv cea din America Latină, cât și cea europeană, sunt puternic lovite, în aceste zone, de extremismul islamic.

Aceste lovituri, extrem de virulente, par, deopotrivă, atât acte de răzbunare haotice, reacții identitare intempestive și fără măsură, acțiuni descurajatoare prin terorizarea populației și conducerii politice, cât și operații complexe, bine coordonate, care fac parte dintr-un mare război de atriție (de uzură). Acest război nu aparține însă întregii lumi islamice, întrucât lumea islamică nu este, în totalitatea ei, nemulțumită, retrogradă și ostilă, dar se prezintă ca și cum ar fi.

6.3.3. Disimetrie, asimetrie, perversitate

Geopolitica spațiului islamic are câteva determinări deosebit de importante. Unele țin de caracteristicile coridorului islamic și arab, ce se întinde între India și Africa și cuprinde o parte din foaierea perturbator de odinioară, Valea Fergana, Nordul Indiei, Pakistanul, Afghanistanul, Iranul, Irakul, Turcia, Orientul Apropiat și Orientul Mijlociu, altele vin din poziția privilegiată ce o au unele dintre țările arabe pe regiuni situate

pe bogate resurse energetice. De aceste resurse dispun îndeosebi Arabia Saudită, Kuweitul, Irakul și Iranul, dar și țările cu puternice comunități islamice din Asia Centrală. Unele dintre ele sunt oarecum detașate de rigorile și frământările islamismului, cum ar fi Kuweitul, altele sunt ținta unor strategii ale marilor puteri sau marilor centre de putere care au în vedere dominarea acestor zone, prin controlul căilor și modalităților de acces. Unele dintre țările bogate în petrol au fost sau sunt bănuite că finanțează terorismul și, ca atare, sunt supuse unor presiuni și unor acțiuni din partea marilor puteri și numeroșilor alți actori internaționali, interesați atât de accesul la resursele energetice, cât și de procesul de stabilizare a zonelor, de prevenire a războiului, de gestionare a crizelor și conflictelor. Atenția marilor actori internaționali – îndeosebi, Statele Unite, Uniunea Europeană, Rusia, China și Japonia –, dar nu numai, este îndreptată îndeosebi asupra Arabiei Saudite, Iranului, Irakului, Kazahstanului, Afghanistanului, țărilor caspice, spațiului caucazian. Bătălia pentru resurse este esențială, acum, la început de mileniu. Principalele parteneriate strategice care s-au constituit sau sunt în curs de constituire vizează, între altele, și accesul la resurse. Accesul la resurse, alături de prevenirea războiului și conflictului armat, este chiar prioritar.

Extinderea NATO și a Uniunii Europene, parteneriatele strategice dintre Statele Unite și Rusia, dintre Rusia și China, dintre Statele Unite și India, dintre Uniunea Europeană și Statele Unite, dintre Rusia și Uniunea Europeană (în curs de finalizare) etc., ca și Forumul Asia-Pacific (APEC), Asia de Sud-Est (ANSEA), forumul Asia de Nord-Est, au ca obiectiv, între altele, accesul la resursele energetice, dezvoltarea economică, piețele, prevenirea crizelor și a conflictelor și, de la 11 septembrie 2001, și combaterea terorismului. Or toată această încercare de parteneriate, de instituții și organisme internaționale, globale sau regionale este percepută, de o parte a lumii arabo-islamice (îndeosebi de cea fundamentalistă), ca

presiune împotriva valorilor islamice, ca încercare de impunere a unei civilizații ce pare potrivnică legilor și cutumelor acestor populații. Și, de aceea, în latura ei categorică, inflexibilă, această lume ridică o barieră în calea ofensivei frontierei civilizației occidentale.

În mod normal, ar trebui ca, împotriva acestei „amenințări“, lumea arabo-islamică să facă un front comun. Dacă ar fi așa, s-ar ajunge rapid la o nouă bipolaritate, de data aceasta, *disproporționată* sau *asimetrică*. Spuneam *disproporționată*, în sensul că discrepanțele dintre cele două lumi – cea islamică și cea non-islamică – sunt imense, atât din punct de vedere economic și tehnologic, cât și în ceea ce privește mentalitatea, atitudinea față de muncă, drepturile omului, principiile sociale și de viață.

Spunem *asimetrică*, în sensul că, într-o asemenea bipolaritate disproporționată, fiecare dintre poli ar folosi la maximum vulnerabilitățile celeilalte. Cu alte cuvinte, o astfel de bipolaritate ar fi activ-ofensivă, neiertătoare, bazată deopotrivă pe riposte teribile, dar și pe stratageme, incursiuni și subversiuni de tot felul. În realitate, o astfel de bipolaritate între lumea arabo-islamică și lumea non-arabă nu există. În primul rând, pentru că lumea non-arabă nu este și nu poate fi împotriva lumii arabe.

Lumea este interdependentă, iar valorile create de civilizația arabă, inclusiv descoperirile din matematică, din medicină, din artă fac parte din patrimoniul universal și beneficiază de ele întreaga planetă. De asemenea, valorile lumii non-arabe, dacă se poate spune așa, fac parte din viața zilnică a lumii arabe. Nu există însă o unitate deplină a lumii. Nici măcar a lumii arabe.

Această lume este măcinată și fragmentată de fel de fel de probleme. În interiorul ei, cu toate organismele și instituțiile inter-arabe existente, între care și Liga Arabă, există mari deosebiri de obiceiuri, de religii, de cultură, de practici, de

realizări și de mentalități. De aceea, geopolitica lumii islamice este o *geopolitică fractală, în mozaic*, pe alocuri, pitorească și plină de elemente extrem de interesante, de la modernism la un tradiționalism luminat, pe alocuri, săracă, îngustă, inflexibilă și neîndurătoare.

Cu câteva decenii în urmă, autorul romanului „Versete satanice“ a fost urmărit și prigonit în toată lumea islamică, fiind obligat să se ascundă în Marea Britanie. Această diviziune a lumii arabe pare favorabilă civilizațiilor non-arabe, care chiar o încurajează, fie prin indiferență, fie printr-un fel de „susținere implicită“ sau printr-o *complicitate înșelătoare*.

Totuși, o bipolaritate există. Una extrem de interesantă, între *lumea civilizată* (în care intră, bineînțeles și cea mai mare parte a lumii arabe, dacă nu chiar în cvasitotalitatea ei) și *fundamentalismul lumii, îndeosebi cel islamic*, pentru că el este cel mai agresiv. Este vorba de o *bipolaritate paradoxală*, flexibilă, fluctuantă, schimbătoare, dar nu superficială, ci adâncă, tensionată, asimetrică și perversă. Este o bipolaritate care nu poate fi modelată de teoria jocurilor strategice cu sumă nulă – câștig eu, pierzi tu, pierd eu câștigi tu –, ci de teoria sistemelor dinamice complexe, adică de teoria haosului.

Experiența ultimilor ani confirmă cu prisosință acest adevăr. După ce a câștigat rapid războiul cu armata lui Saddam Hussein, armata americană a înregistrat aproape o mie de morți, într-o confruntare asimetrică, în care *high tech* și Războiul bazat pe Rețea n-au mai fost atât de eficiente ca într-un spațiu al luptei bine definit.

Geopolitica acestor cercuri fundamentaliste, disipate în toată lumea, crescute peste tot ca vâscul pe copacii dintr-o pădure, este o geopolitică „asimetrică și perversă“. Strategiile folosite sunt indirecte, sângeroase și lipsite de orice logică. Ele nu pot fi nici descifrate și nici înțelese prin operațiile normale ale gândirii logice. Strategia operațională de bază care pune în operă geopolitica fundamentalistă islamică este *ofensiva de tip*

terrorist. Această ofensivă este îndreptată atât împotriva lumii non-arabe, în speță a civilizației occidentale (dar și a celorlalte civilizații), cât și împotriva lumii arabe și islamice non-fundamentaliste.

Victoria americană din Afghanistan, distrugerea dictaturii de la Bagdad, predarea către Uniunea Europeană a misiunii din Bosnia și Herțegovina sunt evenimente care au marcat mediul de securitate la început de secol. În același timp, continuarea atacurilor teroriste la Istanbul, la Madrid și în spațiul rusesc, pe falia strategică islamică, demonstrează că nu s-a ajuns încă la izvoarele conflictualității, iar strategiile de reacție sau de acțiune preventivă nu sunt chiar cele mai potrivite.

De aceea, provocarea principală a acestui început de secol este aceea de a descifra și înțelege meandrele geopoliticii islamice, îndeosebi ale *geopoliticii fundamentaliste asimetrice și perverse* și a găsi cele mai potrivite politici, strategii și atitudini de contracarare și dezamorsare.

CAPITOLUL 7

TENDINȚE ÎN DINAMICA PARTENERIATELOR

7.1. Tendințe în constituirea și evoluția parteneriatelor în reconstrucția centrelor de putere

Primul element important care influențează parteneriatele strategice și, la rândul lui, este influențat de acestea îl constituie procesul frontierelor. Aici au loc două fenomene complementare, extrem de interesante:

- trecerea de la frontierele-incinte la frontierele-suprafețe;
- transformarea frontierelor-linii care separă și opun în frontiere care delimitează și unesc.

Primul fenomen se caracterizează prin consolidarea economică, politică, socială, informațională și culturală a entităților statale, astfel încât orice disfuncționalitate să fie sesizată și rezolvată în sistem, întreaga suprafață a statului (și nu numai linia de frontieră) devenind activă și reactivă la anormalități, pericole, amenințări sau provocări. Prima condiție a integrării europene este ca țările care se integrează să fie entități puternice, stabile, echilibrate, comportându-se ca sisteme dinamice complexe, rezistente la vulnerabilități, amenințări și perturbații.

Cel de al doilea fenomen este o consecință a primului și se exprimă în relații de bună vecinătate și în dezvoltarea unor parteneriate strategice.

Există un parteneriat strategic intra-european care se concretizează nu numai în domeniul economic, deja integrat, ci și în cel al apărării și securității. La 22 noiembrie 2004, la Bruxelles, miniștrii europeni ai apărării au decis ca, până în 2007, să constituie 13 *grupuri tactice* al Forței de Reacție Rapide Europene. Aceste grupuri tactice au drept scop să asigure Uniunii Europene o capacitate de intervenție militară

eficace în cazul unor crize emergente. Ele se vor constitui într-o forță credibilă, coerentă și cu posibilitate de desfășurare rapidă, în măsură să ducă, singură pe toată durata sau doar în faza inițială, operații importante. Fiecare dintre aceste grupuri va avea 1.500 de oameni și va fi operațional în maximum 15 zile. Patru dintre aceste grupuri sunt naționale (britanic, francez, italian și spaniol), iar celelalte, multinaționale. Fiecare țară care face parte din UE va participa la constituirea a cel puțin unui grup tactic.

Conceptul de *grup tactic* este complementar Forței de Reacție Rapidă a NATO. Potrivit precizărilor făcute de miniștrii apărării din țările UE, caracteristicile-cheie ale acestor grupuri trebuie să fie *interoperabilitatea și eficiența*. Grupurile tactice sunt deschise și țărilor candidate, precum și celor care nu sunt membre ale UE, dar fac parte din NATO⁶⁶.

Un alt element, la fel de important în dinamica parteneriatelor, îl reprezintă *interesul partenerilor în creșterea sau păstrarea influenței*. Toate parteneriatele strategice – atât cele impuse de situații, cât și cele create prin voința sau din inițiativa părților – sunt interesate. Tonul îl dau, ca întotdeauna, marile puteri. Japonia, China, Rusia, India, Statele Unite și Uniunea Europeană vizează, în primul rând, consolidarea poziției și influenței lor în zonele de interes ale fiecăreia, accesul la resurse și la *high tech*, precum și cultivarea încrederii reciproce. Nu este însă simplu. Relațiile dintre state, mai ales dintre marile puteri, sunt extrem de complexe și nu pot fi exprimate prin propoziții categoric afirmative sau categoric negative. Totdeauna există nuanțe, iar înapoia acestor nuanțe se ascund subtilități și interese. Important este că, în relația de parteneriat, aceste nuanțe și respectivele subtilități sunt reduse. Cu timpul, comunicarea pe orizontală și sistemele în rețea vor reduce și mai mult suspiciunile și vor crea, atât cât este posibil,

⁶⁶http://www.french.xinhuanet.com/french/2004-11/23/content_49758.htm

acea stare de încredere absolut necesară în configurarea și stabilizarea centrelor de putere. De asemenea, funcțiunile centrelor de putere, prin relațiile de parteneriat și sistemele în rețea, vor trece, încet, încet, de la dominare la colaborare, de la autoritate la orizontalitate.

Totuși, datorită evoluției complicate a relațiilor internaționale, fragmentării și accentuării decalajelor, precum și realităților complexe sau fantasmelor istoriei, lumea este încă departe de a accepta înlocuirea deplină a confruntării cu parteneriatul. Însă primii pași s-au făcut, în Occident, încă din vremea războiului rece, acest proces continuându-se și acum. Occidentul este primul care a realizat și a dezvoltat, în loc de o filozofie a confruntării – chiar dacă interesele, îndeosebi cele economice, n-au exclus și nu vor exclude confruntarea – cu una a parteneriatelor.

La 2 decembrie 2004, NATO predă Uniunii Europene misiunea din Bosnia. Este unul dintre evenimentele cele mai importante, atât în afirmarea și confirmarea componentei de securitate și apărare a activității UE, deci a PESA (Politica Europeană de Securitate și Apărare), cât și în manifestarea concretă a cooperării și complementarității, deci a parteneriatului strategic dintre NATO și Uniunea Europeană. UE s-a angajat să păstreze efectivul de 7.000 de oameni. Această operație, denumită „Althea”, este o succesoare a SFOR (Stabilization Force), declanșată în 1995.

„Althea” va beneficia de infrastructurile NATO, întrucât, se știe, deși și-a înființat un stat major militar (care a și planificat operația „Althea”), nu dispune încă de toate mijloacele de comandament proprii pentru conducerea unei asemenea operații. Deci UE va împrumuta de la NATO aceste mijloace, așa cum prevăd acordurile denumite *Berlin plus*. Va acționa în continuare în zonă un grup special, format din forțe destinate de șapte țări membre ale NATO, între care Statele Unite și Franța, pentru capturarea lui Karadjic și a lui Mladic, incriminați de

Tribunalul Penal Internațional pentru crime de război. În timp ce în zona asiatică și eurasiatică se dezvoltă numeroase parteneriate, Japonia începe să se teamă că își va pierde influența în Asia și îndeosebi în zona Asia-Pacific (APEC), forum la lansarea căruia ea însăși a contribuit în mod substanțial.

Aceste temeri sunt generate de extinderea prezenței și influenței Chinei în zonă. Forumul de Cooperarea Economică în Asia-Pacific (APEC) a fost creat în 1989. În calitatea de superputere economică (nu însă și politică) Japonia a considerat totdeauna acest forum ca un mijloc de creștere a rolului său pe scena internațională. Japonia a insistat pentru crearea unei zone de liber-schimb în Pacific, ea considerându-se un fel de punte de legătură între America și Asia, așa cum a afirmat primul ministrul al Arhipelagului Nipon, Junichiro Koizumi, la summit-ul anual al APEC din Chili.

În acest timp, Japonia trece printr-o recesiune economică prelungită, în timp ce China, care a intrat în APEC în 1991, înregistrează o creștere economică vertiginoasă. Profesorul Takehiko Yamamoto de la Universitatea din Waseda arată că Japonia este făcută „sandwich între Statele Unite și China“, iar prezența sa în regiune este afectată de faptul că a neglijat conceperea unei strategii globale proprii în politica externă, mulțumindu-se să se afle la remorca Statelor Unite. În acest timp, China se cațără nestingherită spre statul de lider în regiune. Profesorul Yamamoto sesizează chiar o falie între două puteri din regiune care crește mereu.

Oficialii de la Tokyo îl contrazic, afirmând că Japonia este locomotiva economică a APEC și puntea indispensabilă a unității cu americanii. În timpul crizei financiare din 1997-1998, Japonia a donat cu generozitate, în ajutorul Asiei, 33 de miliarde de dolari.

De asemenea, Japonia se consideră și o punte de legătură între Statele Unite și Asia de Sud-Est, ceea, în condițiile date

privind gestionarea mediului de securitate din această zonă generatoare de amenințări asimetrice, de crize și conflicte, are valoare strategică.

Relațiile cu China nu sunt dintre cele mai bune. În unele privințe, ele sunt chiar conflictuale. Acest lucru se datorează, în mare măsură, trecutului militarist al Japoniei, care nu poate fi nici uitat, nici iertat cu ușurință de China, iar Arhipelagul Nipon știe foarte bine acest lucru. Este și motivul pentru care Japonia, în planurile sale de apărare, are în vedere și adversitatea Chinei. Profesorul Kazuyoshi Sakamoto, de la Universitatea din Tokyo a subliniat că „dacă Japonia dorește cu adevărat să fie lider în regiune, trebuie, înaintea de toate, să-și restabilească relațiile de încredere cu vecinii săi asiatici“.

China nu privește cu ochi buni faptul că Japonia își reelogiează eroii (unii dintre ei condamnați în 1945 de Aliați drept criminali de război). Se pare că unii dintre vecinii Japoniei nu văd cu ochi buni veleitățile de putere diplomatică și militară ale acestei țări care vrea să obțină un loc permanent în CS al ONU și care are intenția să-și schimbe radical Constituția sa pacifistă.

Japonia investește însă masiv în țările Asiei de Sud-Est (ASEAN). Între 1995 și 2001, Japonia a investit în aceste țări 49,5 miliarde dolari, fiind principalele surse de investiții în această zonă.

Însă, în același timp, ASEAN dezvoltă parteneriate din ce în ce mai active (și nu numai economice) cu China și cu India. Profesorul japonez Sakamoto avertizează că „relațiile care s-au stabilit pe bază de bani pot să dispară cu ușurință când fluxul banilor se oprește.“⁶⁷

De unde rezultă, în mod firesc, întrebarea: asistăm la începutul unei bătălii între Japonia și China pentru cucerirea supremației în zonă și obținerea statului de centru de putere, sau

⁶⁷http://www.courrierinternational.com/AFP/depeche.asp?obj_id=041118084131.g3ufzhjv

toate acestea sunt doar etape într-o construcție care, în timp, ar putea duce la un parteneriat strategic sino-nipon?

În fond, China și Japonia sunt și membri importanți al Forumului Asia de Nord-Est, alături de Rusia și Coreea de Sud, prin care se urmărește realizarea unor rezerve strategice de hidrocarburi, prin exploatarea zăcămintelor energetice din Extremul Orient și din Siberia. Liderii APEC au discutat, la Santiago, cu precădere, teme legate de terorism și de securitate, iar Statele Unite au avertizat din nou Iranul și Coreea de Nord cu privire la programele lor de armamente nucleare.

Câteva săptămâni mai târziu, Iranul anunța că renunță la unele dintre programele sale nucleare. S-a afirmat, de asemenea, că nu este în interesul nimănui – și cu atât mai puțin al țărilor APEC și al țărilor ANSEA – să existe o parte a comunității islamice foarte izolată de Occident.

În acest sens, trebuie rezolvată problema palestiniană. Reprezentantul neo-zeelandez, țară care a refuzat să trimită trupe în Irak, a afirmat că este foarte important să se identifice și să se cauzele care se află la originea terorismului mondial. Primul lucru care ar trebui făcut ar fi un dialog între responsabilii religioși din țările Asia-Pacific. Cu alte cuvinte, summit-ul APEC de la Santiago a reliefat nevoia unui parteneriat între țările care sunt implicate, într-o formă sau alta, în combaterea terorismului, precum și între liderii diferitelor comunități religioase.

Noul președinte al Indoneziei⁶⁸, Susilo Bambang Yudhoyono, a apreciat că este necesară o cooperare accentuată între diferite țări în lupta antiteroristă, tocmai pentru a se evita contra-productivitatea. În era post-11 septembrie 2001, post-Bali, post-Riyadh, post-Madrid, nu se poate garanta securitatea decât acționându-se împreună⁶⁹.

⁶⁸ Între 2002 și 2005, Indonezia a fost victima a trei atacuri teroriste grave, atribuite organizației Al-Qaeda.

⁶⁹ <http://lecourrier.vnagency.com.vn/default.asp?>

Așadar, între principalele tendințe ale evoluției parteneriatelor în constituirea sau reconstituirea centrelor de putere se situează și următoarele:

- prevenirea conflictului nuclear sau a oricărui alt tip de conflict între marile puteri nucleare sau care dețin supremația *high tech* sau în domeniul tehnologiei informaționale;

- controlul proliferării și asigurarea non-proliferației;

- realizarea unor relații de încredere, concomitent cu armonizarea intereselor, îndeosebi în ceea ce privește piețele și resursele;

- realizarea unor relații de parteneriat strategic, facilitate sau chiar mediate de poziție pe care țările interesate o au în diferite organisme internaționale;

- realizarea unui mediu de securitate care să permită colaborarea între marile puteri în gestionarea situațiilor de criză;

- păstrarea, pe cât posibil, a sferelor de influență și crearea unor „spații de siguranță strategică”, prin care să se evite orice înfruntare directă între statele-nucleu în jurul cărora se formează centrele sau sferele de putere;

- păstrarea hegemoniei.

7.2. Tendințe în evoluția parteneriatelor economice, politice și militare

Deși lumea este conflictuală, iar războaiele și conflictele regionale se țin lanț, în pofida amenințărilor asimetrice, îndeosebi teroriste, lumea cunoaște o lungă perioadă de pace. Această pace se datorează, pe de o parte, evoluției fără precedent a armamentelor, fiind, deci, o consecință a descurajării reciproce, și, pe de altă parte, noilor tipuri de provocări economice, sociale, informaționale și de altă natură, care necesită soluții globale, obținute prin cooperare și parteneriat. Lumea nu mai este la fel ca înainte.

Globalizarea informației au vulnerabilizat-o extrem de mult și de primejdios, iar perspectiva utilizării, în conflicte militare, a armelor de distrugere în masă a înspăimântat-o. La acestea, se adaugă problemele grave de mediu, răcirea climei, împușinarea resurselor de apă și a celor energetice, explozia demografică în unele părți ale planetei și îmbătrânirea populației în altele, mai ales în Europa de Vest. De unde rezultă o posibilă accentuare a migrației populației din Extremul Orient, îndeosebi din China, Asia de Sud-Est și Orientul Musulman, spre Europa Occidentală, cu toate consecințele care decurg de aici.

Într-un fel, se repetă perioada antichității și Evului Mediu, când populațiile războinice din *foaiorul perturbator* au invadat estul și centrul Europei.

Procesul de globalizare a informației și economiei dinamizează strategia parteneriatelor economice, politice și de securitate. Practic, aproape toate marile puteri ale lumii, marile corporații, marile companii *high tech* și chiar marile puteri din domeniul IT și software se află în primul rând în relații de parteneriat strategic. Și chiar dacă *parteneriatul strategic actual este, mai ales, o formă de diminuare a efectului concurențial prin crearea unui nou tip de entități mutuale*, el se impune cu prisosință, întrucât, așa cum se precizează și în strategia europeană de securitate, nici o țară din lume nu mai este în măsură să facă față, de una singură, marilor probleme cu care se confruntă.

Recent, spre exemplu, s-a realiza un parteneriat strategic între Vietnam și Maroc.

O primă dimensiune a acestui parteneriat o constituie livrarea către Vietnam a 4,5 milioane tone fosfați pe an, pentru fertilizarea a mai mult de 7 milioane de hectare cultivabile, întrucât producția internă a Vietnamului este doar de 600.000 de tone pe an de Diammonium Psosphates (DAP): LA această capacitate se va mai adăuga, în 2007, una de 300.000 tone DAP

pe an, dar nici așa nu vor putea fi acoperite decât 50 % din cerințele pieței naționale⁷⁰.

Așadar, strategia parteneriatelor se va extinde. Deși, aproape că nu există domeniu în care să nu se încheie sau să nu se fi încheiat parteneriate strategice, apreciem că ele se vor intensifica, dezvăluind din ce în ce mai mult latura cooperantă a lumii.

Fazele prin care vor trece, în continuare strategiile de parteneriat, vor rămâne, după toate probabilitățile, următoarele:

- acorduri bilaterale, în funcție de interesele strategice directe;
- acorduri bilaterale sau multilaterale facilitate de apartenența la aceeași alianță, comunitate, coalitie etc.;
- acorduri, îndeosebi economice dar și de altă natură (culturale, sociale, informaționale, militare), facilitate de forumurile economice mondiale și regionale;
- parteneriate strategice multilaterale, în rețea între marile puteri, sau între centrele de putere;
- parteneriate strategice generalizate.

7.3. Tendințe în evoluția parteneriatelor din mediul de securitate

Esența parteneriatelor strategice o reprezintă realizarea unui mediu de securitate (politică, economică, socială și militară) care să permită o bună vecinătate și o dezvoltare economică și socială armonioasă. Pentru aceasta este nevoie de crearea unui climat de siguranță și de încredere reciprocă. În spațiul european și mai ales în cel balcanic, este foarte greu de realizat acest obiectiv, pe de o parte, datorită complicatelor probleme de frontieră lăsate moștenire de politica imperială de odinioară, dar și de cele două războaie mondiale și, pe de altă parte, datorită dezvoltării unor amenințări, îndeosebi asimetrice,

⁷⁰ http://www.albayane.ma/Detail.asp?article_id=44438

transfrontaliere și teroriste. De aceea, principalii „giranți” ai parteneriatelor strategice în mediul de securitate sunt și vor rămâne și în continuare NATO și Uniunea Europeană. Aceste două organizații, diferite în forma, structura și obiectivele lor, dar complementare în ceea ce privește spațiul și mediul de securitate, generează și trebuie să genereze parteneriate strategice de securitate.

Tot ce se întâmplă la ora actuală pe continentul european, la granițele acestuia, precum și în spațiul euro-atlantic, în vecinătatea acestuia sau care pot afecta aceste structuri, oriunde s-ar produce, nu poate să nu fie avut în vedere, în maniere specifice (dar complementare sau chiar integrate) de cele două mari organizații.

Secretarul general al Adunării Parlamentare a NATO a declarat că regiunea Caucazului de Sud este o zonă de interes prioritar pentru Alianță. NATO acordă o atenție specială celor patru regiuni de care depinde, în mare măsură, stabilitatea zonei eurasiatice: Balcanii, Orientul Apropiat, Asia Centrală și Mediterana de Sud. Caucazul de Sud, căruia NATO îi acordă o atenție specială, se află în vecinătatea Irakului, Iranului, Sudului Rusiei și, relativ, în apropierea Afghanistanului. Desigur, tot aici, se confruntă interesele marilor puteri, ale Estului și ale Vestului în ceea ce privește resursele energetice caspice, traseele conductelor de transport, faliile sau zonele de confluență dintre trei civilizații și tot atâtea religii etc.

De unde rezultă că atât zona Caucazului, cât și alte zone trebuie să facă obiectul unor analize profunde, iar soluțiile stabilizării acestora nu pot să vină decât dintr-o dinamică adecvată a unor parteneriate strategice bine gândite.

Din ce în ce mai mult se constată că principalele tendințe în ceea ce privește parteneriatele strategice din mediul de securitate sunt următoarele:

- toate parteneriatele strategice, indiferent în ce domeniu s-ar desfășura, vizează, în primul rând, crearea și menținerea

(cel puțin pentru parteneri) a unui mediu de securitate și de încredere stabil și non-conflictual;

- parteneriatele strategice își propun ca obiectiv mutualitatea, asistența și o anumită grijă pentru mediul de securitate al celuilalt;

- deși sunt totdeauna interesate, parteneriatele strategice (îndeosebi cele din mediul extern de securitate, inclusiv alianțele militare sau coalițiile) vizează producerea și exportul (extensia) mediului de securitate, astfel încât „zona de siguranță strategică” să fie cât mai departe de nucleul și de arealul respectivelor parteneriate.

7.4. Specializare, complexitate, parteneriat

În dinamica parteneriatelor strategice, armatele moderne cunosc un proces de dezvoltare și perfecționare, deopotrivă, specific și complex. Specificitatea se manifestă în cel puțin două dimensiuni esențiale: *specializarea sistemelor* și *distribuția rolurilor*. Acest lucru este, uneori, înțeles cu îngustime, într-o filozofie și fizionomie de nișă, în care armatele mai mici, în cadrul unor alianțe puternice, trebuie să se specializeze doar în rolurile care li se atribuie sau pe care și le asumă.

Specializarea sistemelor duce la fixarea clară a competențelor și responsabilităților, astfel încât fiecare să știe exact ce are de făcut. Spre exemplu, în cadrul Războiului bazat pe Rețea, grila senzorilor este integrată unui sistem informațional integrat, specializat, Intelligence, Informații, Supraveghere, Recunoaștere (I2SR), rețeaua centrală de conducere C4 reunește comandamentele și asigură conducerea, este deci un sistem specializat în comandă-control, iar rețeaua platformelor de luptă (a executanților) integrează sistemele specializate în lovirea țintelor.

În acest caz, rețeaua integrează toate aceste sisteme într-un sistem complex de sisteme, dar nu poate exista și funcționa decât în măsura în care sistemele componente sunt specializate și eficiente.

Nici unul dintre aceste sisteme (I2SR, C4, Platforme de luptă) nu poate funcționa fără celelalte.

De asemenea, specializarea, în cadrul parteneriatelor și alianțelor, dar și ca funcție de sistem dinamic complex, cu ample deschideri spre perfecționare și eficiență, se dezvoltă pe cel puțin două paliere complementare:

- crearea și perfecționarea unor forțe speciale, unele dintre acestea cu abilități antiteroriste și contrateroriste, altele cu competențe și abilități în acțiunile neconvenționale, mai ales în ciberspațiu;

- dezvoltarea unor structuri care să acționeze în operații multinaționale, în gestionarea crizelor și conflictelor și în operații post-conflict.

În opinia noastră, specializarea și distribuția rolurilor sunt elemente de mare importanță, dar care nu pot fi tratate și aplicate simplist, ci în cadrul unui concept mult mai larg, cel al *complexității*.

În fond, fiecare armată este un sistem dinamic complex, chiar un sistem de sisteme, iar o alianță nu poate fi altceva decât o construcție extrem de puternică ce se bazează pe forța, complexitatea, dinamica, procesualitatea, flexibilitatea și specificitatea acestor sisteme.

Este adevărat, parteneriatele nu cer neapărat o specializare a sistemelor sau de sistem și nici distribuție cvasiobligatorie a rolurilor, precum o cer alianțele, dar o specializare, totuși, există și trebuie să existe. Atât specializarea cât și distribuția rolurilor, în cadrul parteneriatelor, se realizează pe căi amiabile și foarte flexibile. Fiecare dintre parteneri dorește să fie puternic și competent, atât în relația partenerială, cât și în raport cu un terț.

O armată trebuie să dispună, practic, de toate mijloacele necesare pentru a-și îndeplini obligațiile constituționale și pe cele care rezultă din calitatea sa de a aparține unui stat membru al unei alianțe, deci unei alianțe militare, care trebuie să fie totdeauna un sistem de sisteme, sau unei relații de parteneriat, care se constituie într-o reuniune de sisteme.

Cu alte cuvinte, o armată trebuie să aibă în componența sa categorii de forțe, sisteme de arme, doctrine și strategii corespunzătoare, care au, deopotrivă, o dimensiune națională și o dimensiune integrată, de alianță.

În cazul parteneriatelor, nu este obligatorie interoperabilitatea, ci doar compatibilitatea.

Toate armatele dintr-o alianță contribuie semnificativ la realizarea, creșterea și consolidarea capacităților alianței și a capacității sale generale, dar acest lucru nu se face la voia întâmplării, ci potrivit unor roluri bine definite care se stabilesc prin politica de alianță și se definesc prin strategia de alianță. Armatele statelor care realizează un parteneriat strategic au grijă să țină seama, în transformarea și modernizarea lor, de filosofia de parteneriat, adică de nevoia de a realiza, oricând, un parteneriat militar, adică de a se înțelege reciproc și de a putea acționa împreună.

Este posibil ca, spre exemplu, contribuția României la capacitățile Alianței Nord-Atlantice și la cele ale Forței de Reacție Rapidă a Uniunii Europene să se manifeste mai pregnant în domeniul acțiunilor în munți și structurilor de vânători de munte, dată fiind experiența deosebită acumulată în acest domeniu și rezultatele obținute până acum, dar de aici nu rezultă că Armata României nu va avea componente remarcabile de infanterie mecanizată, de blindate, de parașutiști, de aviație sau de marină sau de război electronic. Însă atunci când se va pune problema unor acțiuni în munți, în condiții foarte grele, se va conta și pe o contribuție românească remarcabilă, care va putea acționa independent sau alături de forțe aliate

specifice (americane, franceze, germane, britanice, italiene, poloneze, bulgare etc.). Interoperabilitatea nu se realizează numai între roluri, ci între toate componentele armatelor care alcătuiesc o alianță sau o coaliție. Este adevărat, specializarea ar putea să contribuie la creșterea gradului de interoperabilitate, dar acest obiectiv nu se poate realiza decât în cadrul complexității, chiar dacă sporirea complexității duce inevitabil la îngreunarea interoperabilității.

Dar specializarea și complexitatea cresc continuu și, dacă nu se manifestă suficientă grijă, ar putea evolua divergent, mai ales când este vorba de operații multinaționale.

Deja există tendința ca, în teatrele de operații, unele structuri de infanterie, de blindate, de parașutiști, de forțe speciale etc. ale unor țări să se ocupe cu preponderență de siguranța și de asigurarea acțiunilor (paza aerodromurilor, a bazelor militare, securitatea unor persoane, patrulări etc.), în timp ce altele îndeplinesc efectiv doar misiuni de luptă. În opinia noastră, toate structurile și specialitățile unei armate trebuie să participe, în limitele specialității lor și competențelor fixate, la tot genul de misiuni dintr-un teatru.

Desigur, sunt armate, în cadrul Alianței Nord-Atlantice, dar nu numai, care dispun de arme strategice nucleare, de sisteme de arme extrem de precise și de puternice sisteme I2SR, în timp ce altele nu dispun de asemenea sisteme, ci doar, în anumite condiții, pot beneficia de acces la informații și de efectul tactic sau strategic al unor sisteme sofisticate.

De aici nu rezultă că toate armatele din lume trebuie să se doteze cu toate sistemele de arme din lume, de la cele nucleare la cele bazate pe amplificarea undelor (deși nolens-volens, aceasta-i tendința), ci doar că, într-un teatru de operații, armatele trebuie să acționeze complementar și, pe cât posibil, integrat. Acest lucru va duce din ce în ce mai mult, inclusiv în relația de parteneriat militar, la modularea acțiunilor și, pe această bază, la creșterea gradului de interoperabilitate și de

eficiență. Filosofia și fizionomia de rețea sunt, deopotrivă, un produs al specializării și creșterii complexității sistemelor militare (fizice, virtuale, organizaționale sau acționale) și un nou suport dezvoltării acestora.

În Armata României, se ține seama de aceste determinări, astfel încât, în strategia de transformare, care răspunde unei politici de apărare și securitate națională, bazată pe alianță, specializarea și complexitatea să genereze un concept unitar, de forță integrată, capabilă să îndeplinească toată gama de misiuni în apărarea națională, în apărarea colectivă, în teatrele de operații, în operații multinaționale.

7.5. Parteneriate și identități

Orice s-ar spune, populația planetei nu este și, probabil, nu va fi nicicând o mare și un pământ, chiar dacă pământul și marea au fost, sunt și vor rămâne totdeauna unicul și cel mai trainic areal al tuturor popoarelor.

Populația planetei a apărut și s-a dezvoltat ca oricare altă componentă a biosferei, având o mulțime de trăsături comune, dar și o mulțime de diferențe, în funcție de o mulțime de factori, unii favorabili, alții potrivnici.

Diferențele țin de spațiu, de timp, de condițiile concrete și de particularitățile sociale în care au apărut și s-au dezvoltat comunitățile umane.

Deși s-au făcut și se fac în continuare numeroase studii și s-au întreprins numeroase cercetări pentru a descoperi și înțelege meandrele evoluției societății omenеști, ale parteneriatelor și confruntărilor, ale păcii și războiului, suntem încă foarte departe de o concluzie finală, de un diagnostic care să cuprindă și să explice întregul comportament al omului, el entităților și comunităților umane, precum și filosofia și fizionomia traumelor, diferendelor și catastrofelor care însângerează de milenii omenirea.

Tensiunile și conflictele țin de realități și interese. Ca și parteneriatele, ele sunt, deci, de natură politică. Unele dintre aceste conflicte grave, pe termen lung, cu urmări greu previzibile, au însă loc și între comunitățile etnice. Etnia ar trebui să fie o perlă a societății umane, întrucât se definește și se particularizează pe un sistem de valori, care sunt, în esența și spiritul lor, complementare, convergente, și nu divergente, conflictuale.

Valorile nu se pot afla în conflict, întrucât ele reprezintă tot ce au acumulat mai bun comunitățile umane și omenirea, și nu ce nu au acumulat, adică ce a trecut și s-a pierdut. Dacă există o unitate a lumii, ea se bazează, fără îndoială, pe conexiunea sistemelor ei de valori, adică pe ceea ce a rămas după ce timpul și furtunile au trecut.

Sistemele de valori reprezintă postamentul pe care se înalță omenirea, structura ei de rezistență, nu furtunile și râurile subterane care o macină.

Așadar, etniile ar trebui să fie piese unice, utile și necesare, ale unui mozaic complet, extrem de fin și de valoros, care se numește *omenire*, suporturi stabile și foarte puternice de parteneriat, și nu entități aflate în conflict, adică tabere de luptă și beligeranți în interminabilele războaie ale planetei. Este adevărat, în majoritatea lor, etniile nu sunt beligerante, ci doar actori mai mult sau mai puțin dinamici în marele spectacol al lumii.

Unele sunt însă beligerante și, de aceea, pe primul loc în lume, în ceea ce privește conflictele și diferendele, se situează cele etnice.

7.5.1. Identitate, entitate, unitate, diversitate

Bătăliile etnice sunt, în primul rând, *bătălii de identitate* și *pentru identitate*, adică între identități care sunt sau par a fi incompatibile. Aceste incompatibilități nu sunt o fatalitate și nu

există în natură. Ele s-au creat doar în societatea omenească, de-a lungul secolelor și mileniilor. Țin, deci, de natura umană.

O primă incompatibilitate ar fi aceea dintre *identitatea etnică* și *identitatea* sau *entitatea politică*. Statul politic de până acum nu a fost și nu este totuna cu arealul etnic, deși a existat și există încă tendința ca entitățile sau identitățile respective (etnice și politice) să se suprapună.

O identitate există sau nu. Ea nu trebuie demonstrată, ci doar constatată și respectată. Adică acceptată. Ea se construiește în timp, are rădăcini și se bazează pe un sistem de valori. Identitatea etnică este una de comunitate, de viațuire. Ea reclamă și afirmă, va reclama și va afirma totdeauna legitimitatea și în primul rând *legitimitatea de valori* și *legitimitatea de areal*. Nici o entitate umană nu s-a format în eter sau în Cosmos, ci undeva, pe pământ, pe pământul oamenilor.

Legitimitatea de areal este una de locație și, deopotrivă, de izvor, de cultură, de limbă, de economie și de sistem de valori.

Legitimitatea de areal este, prin excelență, generativă. Cu alte cuvinte, legitimitatea de areal este legitimitate de valori și invers. Această legitimitate vine adesea în contradicție sau în necompletitudine cu *legitimitatea politică*. Niciodată, nici chiar în epoca primitivă, aceste două legitimități nu s-au suprapus. *Legitimitatea politică* este una convențională, ca rezultat al impunerii intereselor și, pe această bază, al agresiunii frontierelor. Ei îi corespunde statul politic, care este multietnic și, mai ales, supraetnic, deși, în multe cazuri, acceptă și chiar susține o etnie dominantă care poate fi etnia majoritară sau o altă etnie.

În foarte puține locuri, etnia dominantă (inclusiv cea majoritară) s-a constituit într-un pilon în jurul căruia să se consolideze o comunitate politică puternică și unitară. De cele mai multe ori, etnia privilegiată (în unele cazuri, etnia minoritară) a fost dominantă, și-a impus adică dominația, pe

principiul dreptului celui puternic, care este un drept al forței. Dar și etnia majoritară a procedat tot așa, în statele naționale, dreptul majorității fiind tot un drept al forței. Și chiar dacă nu a procedat așa, ci a promovat și susținut principiul nediscriminării, ea a fost percepută ca etnic privilegiată, chiar asupritoare.

O altă incompatibilitate, legată strâns de prima, este cea *dintre arealul de formare a unei entități etnice și locul unde viețuiește* aceasta efectiv. De aici a rezultat cea mai mare bătălie a tuturor timpurilor, cea dintre populațiile migratoare și populațiile sedentare. Această bătălie, cu două mari excepții, a fost câștigată de populațiile sedentare, care au reușit să asimileze sau să sedentarizeze populațiile nomade.

Explicația rezidă în diferențele de valori. Se știe, în general, populațiile sedentare sunt creatoare de valori perene și cu o foarte mare stabilitate. Superioritatea sistemului de valori al populațiilor sedentare reprezintă cauza asimilării sau sedentarizării populațiilor nomade.

De aici nu rezultă că populațiile nomade nu dispuneau de sisteme de valori. De altfel, unele dintre aceste valori (care țin de disciplină, de organizare militară, dinamism, mișcare etc.) au fost însușite de populațiile sedentare și chiar autoimpuse acestora.

Cele două mari excepții le reprezintă Statele Unite ale Americii și America Latină. Aici, populațiile sedentare n-au reușit nici pe departe să asimileze europenii care au invadat marele continent de peste mări. Aceste populații sedentare ale continentului american au dispărut în cea mai mare parte sau se află în rezervații. Foarte puține s-au adaptat noilor condiții. Sau, oricum, adaptarea s-a produs la nivelul indivizilor, nu la cel al entităților comunitare.

O dată cu agresiunea populațiilor nomade – care este prima mare agresiune a frontierei –, s-a produs și primul amestec de etnii. Acest amestec s-a manifestat sub cel puțin trei forme:

- prin asimilarea, la nivel individual și chiar comunitar, a unei etnii de către altă etnie mai puternică și mai stabilă;
- prin conviețuire diferențiată, în cadrul aceleiași entități statale, într-un areal politic, în general diferit de arealul etnic;
- prin confluență.

Asimilarea, la nivel individual și chiar comunitar, s-a produs în timp, sub cel puțin două aspecte complementare:

- asimilare forțată (de exemplu, maghiarizarea secuilor și a o parte din românii transilvăneni);
- asimilare lentă, prin superioritatea culturii uneia dintre etnii (asimilarea unora dintre populațiile nomade din foaierul perturbator⁷¹, care au invadat Europa și China).

Conviețuirea diferențiată în cadrul aceleiași entități politice este caracteristica principală a societății omenești din toate timpurile. Această societate omenească se prezintă ca o pădure de foioase în care familiile stejarului, fagului, carpenului, jugastrului, ulmului etc. există într-o puternică interdependență. Doar pădurile de conifere au reușit să se separe, refugiindu-se sus de tot, în spațiul de sub golul alpin. Desigur, cu un preț foarte mare, cel al vulnerabilității la furtuni și uragane, la avalanșe și alte fenomene specifice zonelor alpine. Dar asta este deja o altă problemă.

În societatea omenească nu există etnii pure și cu atât mai puțin state formate dintr-o singură etnie. Teoriile și conceptele ariane, care s-au vehiculat înainte de Gobineau și Chamberlain, în vremea lor și după ei, n-au avut și nu pot avea credibilitate

⁷¹ Foaierul perturbator, care se întinde între nordul Mării Caspice și Manciuria, a funcționat două milenii și încă nu a încetat. El a fost însă lovit cumplit, iar bătălia pentru el se duce și astăzi între marile centre de putere mondială, întrucât o parte din arealul său (Marea Caspică și Asia Centrală) este foarte bogată în resurse energetice.

decât în unele minți limitate sau în mințile cenușii, cu fumuri, de tipul celei care l-a produs pe Hitler. Desigur, acestea erau mai mult teorii rasiale decât etnice, una fiind rasa și altceva etnia.

Unele dintre comunitățile umane sunt un rezultat al unor confluente și interinfluențe din care a rezultat o nouă identitate (exemplu: Statele Unite ale Americii). Acest proces a cunoscut două etape:

- comunicarea și războiul cu triburile indiene care nu acceptau prezența altora pe pământul american;
- fuziunea emigranților și cuceritorilor Americii în comunități economice și sociale cu reguli și valori oarecum diferite de cele din țările lor de origine.

În celelalte spații ale planetei, s-a continuat procesul social, economic și cultural deosebit de complicat, în care s-au afirmat și impus noile interese, pe principiul celui mai tare. Acest proces a fost dramatic, omenirea trecând (inclusiv pe continentul american) prin chinurile apocaliptice ale facerii, desfacerii și prefacerii.

Trebuie însă afirmat cu certitudine că lupta dintre etnii, ca și cea dintre etnii și statul politic nu este o confruntare între valori, ci o bătălie pentru putere, care se bazează, deci, pe interese. Obiectivele care se urmăresc nu sunt nici pe departe etnice, ci politice:

- constituirea unui nou stat politic care să reunească arealul istoric sau locația actuală a etniei respective (acțiunile kurzilor);
- separarea teritorială a etniei de statul din care face parte;
- autonomie teritorială, în cadrul respectivului stat politic, pe criterii etnice;
- obținerea unei puteri economice semnificative;
- alipirea zonei respective la statul vecin (în situația în care, în acest stat vecin, se află la putere etnia mamă).

Aceste lupte nu vor înceta niciodată. Ele își iau ca suport, pentru legitimitate, dreptul la autodeterminare, dar, în realitate, se bazează pe o foarte complicată arhitectură a interesului.

Foarte puține state de pe lume au renunțat la structura pe etnii a populației și au trecut la alt fel de structuri, care să prevină, cel puțin formal, incompatibilitatea dintre statul politic și statutul etnic. Între aceste state se situează Franța și Statele Unite ale Americii. Trebuie însă precizat că o astfel de renunțare nu este un produs obiectiv al depășirii stadiului conflictual al relațiilor interetnice, ci doar o încercare de a formaliza un nou tip de structuri și de relații care să prevină sau să suprimă conflictualitatea etnică. Î

n realitate, grupurile etnice se mențin, dar suportul conflictual al relațiilor dintre acestea este diminuat și chiar dezamorsat, fie printr-un sistem de noi raporturi, predominant economice și informaționale, de respect față de om și de drepturile sale (SUA), fie printr-o conexare a valorilor în spațiul unei spiritualități superioare, bazate pe o cultură a cărei forță este cunoscută, recunoscută și acceptată de toți locuitorii, ca un fel de mândrie a spațiului plin, indiferent de originea și de etnia acestora (Franța).

7.5.2. Parteneriat, diferențiere, opoziție, conflict

Economia și informația sunt potrivnice separării etnice, frontierelor etnice. Economia și informația reclamă parteneriatul economic și informațional, fără de care nu este și nu poate fi posibilă conviețuirea. Pe lângă acest parteneriat, care înseamnă armonizarea intereselor și prevenirea sau reducerea asperităților, se dezvoltă și strategii de opoziție și chiar de conflict.

Există o ofensivă de mare amploare a frontierelor economice și informaționale împotriva frontierelor etnice și politice. Identitatea economică și cea informațională au tendința

de a nega sau de a nu lua în seamă alte identități, nici chiar pe cea politică. De aceea, în procesul de globalizare, economia și informația o iau înaintea politicii, realizează parteneriate și, respectiv, strategii de parteneriat chiar și în... confruntare, ba chiar lovesc statul politic, în măsura în care el devine o barieră incomodă și păgubitoare în calea ofensivei acestora.

Are deci loc o agresiune a frontierei economice și informaționale împotriva frontierei politice. Aceasta este o primă mare confruntare, declanșată la finele secolului al XX-lea și începutul secolului al XXI-lea, între statul politic și statutul economic al lumii, între entitățile politice și entitățile economice și informaționale.

Etniile se opun ofensivei frontierei economice și informaționale numai în măsura în care le afectează identitatea. Însă cele mai multe dintre minoritățile etnice se alătură ofensivei globalizării împotriva frontierelor politice (entităților statale), sperând fie într-o nivelare, într-o egalizare a statutului etnic, fie într-o nouă ierarhizare a identităților în care ele să obțină locuri cât mai bune.

Unele dintre etniile europene, spre exemplu, văd în constituirea identității continentale, a Uniunii Europene, și în procesul de regionalizare, dispariția frontierelor statale, deci a frontierelor politice, și înstituirea fie a unor frontiere etnice, fie a unor noi frontiere politice, dar pe alte criterii decât cele existente de mii de ani.

Comunitatea etnică se prezintă sub trei forme:

- ca fiind majoritară în cadrul statului politic;
- ca minoritate etnică;
- ca diasporă.

Fiecare se comportă felurit, în principiu, după rolul pe care îl are, și-l asumă sau și-l impune, după locul pe care-l ocupă și după relațiile cu alte etnii sau cu alte tipuri de comunități. În ceea ce privește relațiile interetnice, se bat cap în cap trei filosofii:

- există o etnie dominantă, privilegiată politic, economic și social (spre exemplu, etnia maghiară – care nu era majoritară – în Imperiul austro-ungar);
- minoritatea se supune majorității, ceea ce s-ar traduce prin aceea că minoritatea etnică se supune etniei majoritare;
- nu există minoritate și majoritate, când este vorba de drepturile oamenilor și ale comunităților etnice.

Prima introduce principiul ierarhizării etnice, după forța politică și economică, după conjuncturi și ca rezultat al agresiunii frontierei (economice, politice, culturale etc.). Lumea este plină de astfel de exemple, iar experiența românilor din Transilvania în timpul dominației maghiare este, deopotrivă, edificatoare, dramatică și umilitoare.

Psihologia acelor vremuri n-a trecut, oamenii încă mai simt efectele condiției de națiune defavorizată sau tolerată, deși pe la 1700, spre exemplu, în Transilvania existau un milion de români și 300.000 de maghiari, sași și secui la un loc. De aceea, proiectul de autonomizare teritorială a ținutului secuiesc⁷², ajuns deja în dezbaterile Parlamentului României, este privit cu foarte multă îngrijorare.

Cea de a doua filosofie, care pare a fi democratică (în fond, deciziile democratice nu se iau totdeauna în consens, ci și cu majoritate de voturi), introduce un principiu discriminatoriu când este vorba de etnie.

Totdeauna etnia majoritară (mai ales când deține puterea în stat) își va urmări interesul propriu, adeseori, în dauna etniilor minoritare. Pentru a se preveni o astfel de exprimare a dreptului forței (despre un astfel de drept este vorba), s-au adoptat două principii, care sunt, de fapt, două practici de mare actualitate:

- principiul consensului;

⁷² Dr. Gheorghe Văduva, NORI PENTRU MILENIUL TREI, Editura Național, București, 1998, pp. 405-426.

- principiul discriminării pozitive.

Aceste principii nu au rezolvat problema contradicției dintre statul politic și comunitatea etnică, dar au ameliorat condiția umană în statul modern.

Dacă principiul consensualității se aplică doar în relațiile între state (de exemplu, între statele care compun Alianța Nord-Atlantică sau între statele care fac parte din Uniunea Europeană, deci între statele politice), principiul discriminării pozitive pare să fie un principiu preventiv, cu rezultate bune acolo unde el este aplicat (în interiorul statului).

Principiul discriminării pozitive nu este un rezultat al vreunui consens, ci un efect al unei decizii politice. În același timp, există însă reacții din partea etniilor majoritare care se consideră frustrate, întrucât nu discriminarea pozitivă este soluția bunei conviețuirii, ci înlăturarea oricărei discriminări. Când este vorba de drepturile omului nu există minoritate și majoritate, discriminare pozitivă sau negativă. Fiecare om este un unicat și el trebuie înțeles și tratat ca atare.

Conflictele și diferendele etnice sunt situate pe primul loc în ceea ce privește tensiunile, crizele și luptele armate. De ce oare? Să fie etniile vinovate de această stare conflictuală care face ca războiul să fie continuu, iar pacea vremelnică și relativă? Să fie oare vinovate statele și frontierele politice actuale de haosul planetar, de dezastrele sociale și umanitare, întrucât înrobesc etniile și frânează expansiunea economică și informațională? Să fie oare vinovați actorii non-statali, centrele de putere, politica de forță sau cea de democratizare și modernizare a societăților? Greu de dat un răspuns. Probabil că nici nu trebuie găsit neapărat un răspuns la aceste întrebări, adică un vinovat, deși, confruntările etnice sunt, de fapt, reacții, adesea disproportionale, la lipsa unor răspunsuri care să le mulțumească. A condamna pur și simplu etniile sau, în cadrul statelor politice, minoritățile etnice pentru bătălia pe care o duc de sute și sute de ani pentru identitate și pentru putere nu este o

soluție. Dar nici nu poate fi acceptată la infinit, ca pe o fatalitate, o astfel de situație conflictuală, extrem de primejdioasă. De dragul dreptului la identitate al minorităților etnice, nu pot fi desființate peste noapte statele politice, singurele entități care s-au dovedit până acum viabile și chiar eficiente în atât de fragilul echilibru al planetei oamenilor. Pentru că numai ele, statele politice, economice și sociale, sunt capabile să realizeze parteneriate, să diminueze conflictualitatea și să asigure gestionarea crizelor și conflictelor.

Situația este complexă și suportă un dinamism fără precedent. Determinările vin deopotrivă din trecut, dar și din viitor. Trecutul înseamnă valori, experiență, dar și traume, umilință, dorință de revanșă și tot ce ține de memoria colectivă, atât de fidelă și, totodată, atât de părtinitoare. Viitorul înseamnă speranță, încredere, uneori chiar optimism, dar și nesiguranță, teamă, incertitudine. Prezentul adună toate aceste realități și provocări într-un creuzet în care reacțiile sunt, adesea, imprevizibile.

În imperiul sovietic, spre exemplu, trăiau peste o sută de etnii⁷³, fiecare cu istoria sa, cu obiceiurile sale, cu limba și cultura sa, dar toate înregimentate în același concept sovietic, în aceeași cetățenie, în aceeași filozofie internaționalistă și uniformizatoare. Constituția din 1924 definea mai multe tipuri de entități în interiorul spațiului sovietic: republici federative (Rusia), republici autonome (Ucraina, Belorusia, Moldova etc.), regiuni autonome și teritorii autonome. Această măsură n-a rezolvat problemele etnice, mai ales pe cele din zona caucaziană, între care și cea a ținutului Nagorno-Karabah. Acest ținut, locuit în proporție de 90 % de armeni, a fost dat Azerbaidjanului, mai întâi de britanici, interesați de petrolul caspic, apoi și de sovietici, interesați de controlul Caucazului și al întregii regiuni. De fapt, rușii îi colonizaseră pe armeni în

---

⁷³ Irina Hovsepian, *A la recherche d'un règlement du conflit du Haut-Karabagh*, Capitoulul I.

acest spațiu, pentru a realiza un scut de protecție creștin împotriva islamismului.

În concepția sovieticilor, statul socialist trebuia să rezolve problema națională prin dezvoltarea economică și fuziunea etniilor, acest proces ducând la dispariția națiunilor și creând un om nou, meta-național, care să vorbească limba rusă și să trăiască într-un nou tip de comunitate, cea socialistă.

Zona Caucazului, care cuprinde Rusia, Georgia, Armenia și Azerbaidjan, este încă o zonă de falie între religii și civilizații, între imperiile de odinioară și între marile interese de acum.

Amestecul de populații, deși nu este, statistic, mult prea diferit de alte regiuni, conține zone fierbinți, totdeauna tensionate. Aceste tensiuni provin, cum este cazul regiunii Nagorno-Karabah, cel al Osetiei și cel al Ceceniei, din incompatibilitățile dintre frontierele politice ale statelor și distribuția etniilor.

Regiunea Nagorno-Karabah, după moartea lui Stalin, solicită să fie reatașată la Armenia. Este trimis acolo un mareșal, dar problema nu este rezolvată. Constituția din 1977 nici nu mai pomenește de autonomia regiunii, așa cum prevedea Constituția din 1936. În 1987, în timpul politicii gorbacioviene – perestroika și glasnost –, se strâng peste un milion de semnături prin care se solicită trecerea regiunii Nagorno-Karabah la Armenia. În 1988, începe un lung și sângeros război.

Cele două soluții propuse pentru Karabah (una, americană, prin care se prevede independența regiunii Nagorno-Karabah, transferul la Armenia a coridorului Lachin și, la Azerbaidjan, a districtului Mehri – respinsă de armeni –, cealaltă prin care se propune independența regiunii Karabah în cadrul Azerbaidjanului) nu au fost și nu pot fi aplicate.

Deși Vladimir Putin a ripostat atunci când s-a afirmat că rezolvarea situației depinde de Rusia, spunând că o astfel de afirmație ține de ultimele reminiscențe ale gândirii imperialiste,

interesul american (pentru stabilizarea zonei) și cel rus (pentru siguranța conductelor petroliere) vor juca un rol preventiv important. Soluția nu poate veni decât din parteneriatele strategice ale tuturor țărilor din zonă sau cele interesate de zonă, din dezvoltarea economică substanțială a Caucazului, în cadrul unui proces complex de integrarea europeană și eurasiatică.

Situația din Karabah se aseamănă cumva cu cea din Kosovo, dar Departamentul de stat american a precizat că soluția pentru Kosovo nu poate fi aplicată și în Caucaz. Totuși, din punct de vedere etnic, al cauzelor conflictelor, factorilor și împrejurărilor care au dus la acestea, cele două regiuni, ca și altele, se aseamănă.

Soluțiile sunt complexe. Numai timpul și dezvoltarea economică a regiunilor le pot oferi. Toate celelalte rezolvări nu pot fi decât soluții de compromis, prin care să se prevină degradarea în continuare a situației și ajungerea la conflict armat, să se protejeze viața oamenilor, asigurându-se un minim de securitate prin cooperare și parteneriat și, în același timp, prin intervenția fermă a comunității internaționale, caracterizată tot printr-o arhitectură complexă de parteneriate.

În toate zonele în care există diferențe și conflicte etnice, acționează, deopotrivă, fantasmale istoriei, memoria colectivă, presiunile politice interne și externe și, mai ales, interese de tot felul. Cert este că nici unul dintre diferendele etnice majore ale secolului al XX-lea nu a putut fi rezolvat sau ameliorat fără intervenția comunității internaționale sau a marilor puteri care își asumă, alături de organisme și instituțiile internaționale, gestionarea unor astfel de situații.

Totdeauna, în noile condiții, atât marile puteri, cât și organizațiile și organisme internaționale, acționează împreună, în parteneriat. De unde rezultă că ne aflăm în una dintre marile etape de schimbare a cursului istoriei, în care un sistem de valori trece în alt sistem de valori, iar acest transfer selectiv

și drastic nu se poate face decât prin efortul tuturor, prin cooperare, prin parteneriat, prin solidaritate, prin participarea întregii lumi. A venit timpul în care trebuie să ne doară durerea celuilalt.

7.5.3. Între realism și liberalism

Într-un studiu foarte interesant, Christian Geiser⁷⁴ îl citează pe Anthony Smith, potrivit căruia la baza etnicității stau șase categorii sau șase concepte: numele, trecutul comun, istoria, cultura, teritoriul și solidaritatea. Toate acestea sunt foarte importante, întrucât identifică valorile și simbolurile care au diferențiat și diferențiază grupurile etnice. Le diferențiază și le identifică, nu le opun. De ce se află însă unele dintre aceste grupuri etnice în conflict? Ce înseamnă, de fapt, un conflict? Unii autori, cum ar fi Peter Wallensteen și Karin Axell⁷⁵, pe care îi citează și Geiser în studiul său, împart conflictele armate în trei categorii:

- minore (în urma cărora sunt ucise, într-un an, mai puțin de 25 de persoane și este implicat cel puțin un stat) ;
- intermediare sau medii (cu cel puțin 1000 de persoane ucise pe toată durata conflictului și cu cel puțin 25 de morți pe an) ;
- războaie (conflictul care are cel puțin 1000 de persoane ucise timp de un an).

Este de-a dreptul macabru să contabilizezi conflictele după numărul de morți, dar aceasta-i realitatea. SIPRI preia aceeași clasificare, dar nu după numărul de morți, ci după

⁷⁴ www.geiser-parant_bosnie, Christian Geiser, *Approches théoriques sur les conflits ethniques et les réfugiés*

⁷⁵ WALLENSTEEN, Peter et KARIN Axell, « Armed Conflict at the End of the Cold War , 1989-1992 » *Journal of Peace Research*, 30, #3 (August 1993), pp.331-346.

actorii implicați. Într-un conflict armat, SIPRI consideră că se regăsesc cel puțin două guverne sau un guvern și un grup organizat. În definiția tradițională a războiului erau implicate cel puțin două state suverane⁷⁶.

Există numeroase tipuri de conflicte: politice, etnice, religioase, economice, informaționale etc. Cele mai crude și mai greu de gestionat și de rezolvat rămân cele etnice. Totuși, deseori, granițele dintre aceste tipuri de conflicte sunt fragile și greu de sesizat.

Evident, s-au dat numeroase definiții ale conflictelor etnice. Dar definițiile nu rezolvă problema. Michael Brown consideră că diferențele și conflictele etnice sunt dispute între două sau mai multe comunități etnice privitor la litigii economice, politice, sociale și teritoriale⁷⁷.

Definițiile sunt numeroase și nuanțate. De regulă, disputele etnice se duc în interiorul unui stat, între un grup sau o comunitate etnică și guvernul respectiv, între două sau mai multe grupuri/comunități etnice, cu sau fără sprijinul unui alt stat, de regulă, în care se află comunitatea-mamă a grupului etnic implicat în conflict, sau care are alte interese (teritoriale, economice, politice etc.). De fapt, diferențele și conflictele etnice nu sunt etnice, ci tot politice, care opun însă interesele unor grupuri etnice sau ale anumitor grupări din interiorul acestora.

Majoritatea conflictelor etnice se situează în zone gri, sunt confuze, nuanțate, unele extrem de violente (de unde și numărul mare de refugiați⁷⁸: trei milioane în Balcani, în timpul crizei

⁷⁶ HOLSTI, Kalevi, *War, the State, and the State of War*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996, p.14.

⁷⁷ BROWN Michael E., «Causes and implications of Ethnic Conflict» in BROWN Michael E., (ed.) *Ethnic Conflict and International Security*, Princeton, N.J., Princeton University Press, 1993, p5.

⁷⁸ Există și o altă categorie de refugiați, în interiorul statului respectiv: în Angola, spre exemplu, milioane de oameni s-a refugiat din zonele de

iugoslave, mai mult de un milion în criza Marilor Lacuri, un sfert din populația Liberiei etc.), altele subversive, îmbrăcând forme ale gherilei, acțiunilor conspirative, rezistenței armate sau terorismului.

Uneori, prin conflictele etnice se urmărește:

- alungarea unei etnii de pe un anumit teritoriu ;
- vânarea și exterminarea unui grup etnic;
- supunerea și dominarea unor comunități etnice de către alte comunități etnice;
- crearea de diversivni într-un stat pentru a determina intervenția altui stat sau a unor forțe superioare care să pună statul pe teritoriul căruia are loc conflictul etnic sub control;
- distrugerea unui stat prin provocarea unui război civil sau a unui arbitrar intern național;
- dezmembrarea teritorială a unui stat etc.

De cele mai multe ori însă conflictele etnice sunt reacții ale unor grupuri etnice la opresiuni sau la presiunile care se fac de către guverne sau de către alte etnii pentru asimilarea acestora, pentru dominarea lor sau pentru dezrădăcinarea lor. Uneori, aceste reacții nu se justifică, sunt disproportionale sau pur și simplu sunt reacții la percepții sau la sugestii, înapoia lor ascunzându-se alte interese ale altor state sau grupuri de presiune.

Una dintre cauzele recentelor conflicte etnice, mai ales din Africa, o reprezintă și exploatarea unei comunități etnice majoritare de către grupuri etnice minoritare. Reacția comunității exploatare are caracter revoluționar. Este cazul conflictului etnic din Rwanda.

În timpul celui de al doilea război mondial, nașiștii au declanșat o vânătoare feroce, de mare amploare și de tristă

---

conflict în apropierea capitalei (mai bine de două milioane) și a altor mari orașe, creând grave probleme economice, sociale și de sănătate.

amintire asupra evreilor. Același lucru s-a întâmplat și în conflictul din spațiul fostei Iugoslavii, unde s-a declanșat cu ferocitate și cu uimire (pentru că nimeni nu-și dorea acest lucru) o vânătoare reciprocă care a dus la cel mai feroce conflict de după cel de al doilea război mondial, soldat cu sute de mii de morți, cu milioane de refugiați, cu strămutări de populații, cu distrugerii foarte mari și cu un efect psihologic grav pe termen lung.

Problemele etniilor și ale conflictelor etnice sunt tratate din perspectiva a cel puțin două mari filosofii: cea realistă și cea liberală. Realistiții își află rădăcinile în lucrările clasice ale lui Tucicide, Machiaveli sau Hobes⁷⁹, potrivit cărora, răul se află în om, iar cauza tuturor lucrurilor grave este tocmai acest rău, pe când liberalii, pornind de la Kant și de la Rousseau, consideră că omul este liber, are drepturi care se cer respectate și promovate. Realistiții cred că astfel de conflicte etnice țin de natura umană, pe când liberalii consideră că ele sunt o urmare a discrepanței dintre libertate și îngrădire, dintre granițele înguste și frustrante ale statului politic și liberalismul economic, social și informațional care duce omul acolo unde-i este și unde trebuie să-i fie locul. Cele trei idei care stau la baza liberalismului sunt, după Thimoty Dunne⁸⁰, următoarele:

- democrația reprezintă izvorul și suportul păcii;
- economia are un rol primordial;
- instituțiile trebuie să-l slujească pe om, nu invers.

Dacă se pun în operă aceste idei, se consideră că ele pot preveni conflictele, întrucât democrația, economia și instituțiile sunt puse în slujba omului individual și, pe temelia lor, se

---

⁷⁹ www.geiser-parant_bosnie, Christian Geiser, *Approches théoriques sur les conflits ethniques et les réfugiés*

⁸⁰ DUNNE Thimoty «Liberalism» in John Bayllis and Steve Smith, *The Globalization of World Politics : an Introduction to International Relations*, 1997, New York, Oxford University Press, pp. 147-163

constituie un alt tip de comunitate (economică, democratică, partenerială) care nu-l subjugă pe om, ci îl înalță, îl eliberează.

Desigur, acestea sunt idealuri. Ele se aplică însă, într-o formă sau alta, în câteva țări (Statele Unite și Franța), pot fi o speranță pentru viitor (așa se și justifică „ofensiva democrațiilor“), dar lumea reală este departe de a le accepta și susține în unanimitate.

Valorile milenare ale comunităților umane, îndeosebi ale celor etnice, și, deopotrivă, fantezmele istoriei sunt prea puternice pentru a putea fi înlocuite atât de repede cu alte valori (democrația, economia, parteneriatul, comerțul, piața liberă), care să prevină sau să pună sub control starea de conflictualitate și războiul. Dar viitorul aparține, fără îndoială, noilor valori. De aici nu rezultă însă cu necesitate că vor dispărea războaiele și conflictele, ci doar că vor fi înlăturate, într-o măsură mai mare sau mai mică, situațiile și cauzele care generează tipurile de războaie și conflicte armate deja cunoscute, fără a se garanta că nu vor apărea altele noi, specifice noilor tipuri de comunități economice, informaționale și instituționale. Deja se vorbește de războaie economice, de războaie informaționale sau de războaie între bine și rău...

Realității susțin *statu quo*-ul actual și se bazează pe rolul statului și al frontierelor. Potrivit acordului de la Helsinki, frontierele actuale nu pot fi modificate decât prin voința națiunilor, nu prin forță sau prin dictat. Deci acesta este cadrul în care se cer soluționate toate problemele naționale și internaționale, inclusiv cea a conflictelor etnice. Liberalii se apleacă asupra a trei tipuri de securitate, foarte importante în prevenirea conflictelor și asigurarea păcii:

- securitatea umană;
- concepția pozitivă asupra păcii;
- securitatea prin cooperare.

Securitatea prin cooperare vizează mai ales comunitățile eterogene, de unde s-ar deduce că ea ar putea preveni conflic-

tele etnice, întrucât se bazează pe negocieri și pe un dialog continuu. Este deci o securitate prin comunicare, prin parteneriat. Pentru că, la urma urmei, conflictele etnice sunt o reacție la lipsa de comunicare sau la incompatibilitatea nivelurilor de comunicare.

Minoritățile etnice se tem că vor fi asimilate de etnia cea mai puternică sau de etnia majoritară. Ele înțeleg că, în procesualitatea socială organică, se produc metamorfoze semnificative, una dintre ele fiind egalizarea și chiar dispariția componentelor în actul comunicării și viețuirii.

Etniile nu au funcții economice sau informaționale, ci doar de tradiții, de limbă, de valori comune, de teritoriu etc. Or, toate acestea, în societatea de tip informațional, înalt tehnologizată, cu economie și informație mondializate, nu vor avea, probabil, o prea mare importanță. Nu vor avea, la drept vorbind, nici una. Practic, nu vor conta. Va conta doar capacitatea de a comunica și de a te integra rapid și eficient în fluxul producției și în cel al consumului.

Riscurile și amenințările vor fi de o cu totul altă natură decât invaziile migratorilor de odinioară, decât războiul declanșat de un stat împotriva altui stat. Se va crea (s-a creat deja) o cultură a societății de tip informațional, un fel de mondializare a cântecului, a creației literare și artistice, a portului și a imaginii.

Televiziunea și Internetul înseamnă sfârșitul enclavizării culturale, adică un nou tip de cultură și de comunicare. O *cultură de rețea*, în care se vor comunica nu doar interesele și realitățile, ci și valorile. O cultură de rețea este o *cultură de parteneriat*. O cultură de parteneriat, comunicativă și integratoare. Prin aceste mijloace, precum și prin mondializarea economiei (în latura ei bună, benefică), fiecare entitate va deveni un partener planetar, va conta în dialogul universal, în măsura în care are ceva de comunicat, în măsura în care își poate păstra și afirma identitatea.

Noua identitate nu separă, ci unește. Problema care se va pune este cum anume vor fi aceste identități, pentru ca ele să existe și să conteze efectiv în noul tip de societate.

Până atunci, ca o ultimă reacție, conflictele etnice se vor intensifica, apoi vor scădea în intensitate și, probabil, într-un viitor nu prea îndepărtat, o dată cu predominanța societății de tip informațional, a societății cunoașterii adevărate, științifice, a societății epistemologice, vor rămâne o simplă amintire, poate nici atât.

CAPITOLUL 8 PARTENERIAT ȘI INTEGRARE

Integrarea europeană este, deopotrivă, un concept, o condiție a unității continentului și o rezultată a efortului de unificare. Ea este cu atât mai importantă cu cât, în acest proces de unificare a Europei, nu s-a pornit de pe un loc gol, pe care totul să înceapă de la zero, să fie adică doar construit, ci de la o situație foarte grea, în care totul trebuia reconstruit, dar pe alte baze. Europa a fost mereu un spațiu excepțional și un mediu excepțional, care au permis mari străluciri, dar și mari tragedii. Cele mai mari descoperiri științifice au fost făcute pe continentul european.

Principiile democrației și ale drepturilor omului au fost inventate și aplicate, înaintea tuturor, tot pe continentul european. Cele mai mari puteri ale lumii s-au aflat aici și tot de aici au izvorât, s-au exprimat și s-au consolidat marile valori ale civilizației moderne, bazată pe cunoaștere, inteligență, tehnologie și democrație. Și tot pe acest continent, s-au ciocnit, continuu, pe toată scala – de la deosebire, la opoziție, conflict și război –, mai marile sau mai micile interese.

Cele mai mari și devastatoare războaie au avut loc tot pe continentul european. Se spune adesea că războaiele n-au rezolvat mai nimic. Dimpotrivă, ele ar fi adâncit și mai mult divizarea continentului.

După fiecare război, Europa s-a reîmpărțit în noi tabere. Poate nu aceleași de dinainte de război, dar nici prea departe de ele. Nici după cel de al doilea război mondial, aparent, lucrurile nu au stat altfel. În realitate, războiul a dat o lovitură necruțătoare unui tip de totalitarism, dar a generat alt tip de totalitarism.

După cel de al doilea război mondial, de o parte și de cealaltă a unui aliniament care fractura continentul european în

două sisteme politice ireconciliabile – unul bazat pe o democrație liberală, celălalt bazat pe o „democrație“ totalitară –, ostile și cu glonțul pe țevă, s-au acumulat cele mai mari și mai devastatoare cantități de forțe militare și mijloace de distrugere pe care le-a cunoscut vreodată omenirea.

Europa a intrat într-un fel de echilibristică a terorii, în fiecare moment fiind posibilă declanșarea, pe teritoriul ei, a unui război nuclear cu consecințe incalculabile. Totuși, unificarea continentului a început chiar în aceste condiții, punându-se în aplicare, sub protecția celui mai mare produs al expansiunii civilizației europene – Statele Unite ale Americii –, un vechi vis al marilor bărbați europeni: unificarea continentului. Mai întâi, a Vestului. Se credea chiar că Vestul poate deveni unitar, datorită, pe de o parte, valorilor care definesc civilizația occidentală și, pe de altă parte, interesului Europei de Vest de a face un front comun – economic, în primul rând, dar și politic – în fața expansiunii marilor puteri economice ale lumii – Japonia și Statele Unite – și, pe plan politic, împotriva pericolului roșu.

Interesant este că, deși Statele Unite înțelegeau rațiunea uniunii economice a continentului (care devenea un concurent serios pe piața mondială pentru americani și japonezi), au sprijinit comunitatea europeană, mai bine chiar decât europenii înșiși. Să fi înțeles, oare, americanii, încă din primii ani de după război, că o entitate euro-atlantică puternică și responsabilă nu se poate realiza decât cu condiția ca Europa să fie puternică, unitară, performantă și democratică? Cu siguranță că da. Pragmatismul american, simplitatea și buna măsură i-au ajutat foarte mult pe europeni. Iar dacă Germania și Franța, doi pivoți totdeauna rivali în configurarea strategică a spațiului european, și-au dat mâna, au făcut-o, probabil, și sub dubla presiune americană: ca aliat pragmatic, pentru care istoria și resentimentele nu trebuie să se constituie într-o piedică în calea progresului și afacerilor și, în același timp, ca partener de competiție cu care trebuie să te lupți, dacă vrei să câștigi un loc

la masa celor puternici, dar pe care trebuie să-l respecti și să ai încredere în el.

Dincolo de aceste determinări concrete, marii vizionari ai Europei Unite, între care și Jean Monnet, și marii arhitecți ai edificiului comunitar european vedeau mult mai departe... Ei sperau și, mai mult, credeau că, într-o zi, Europa, de la Oceanul Pacific la Ural, de la Oceanul Arctic la Mediterana, Marea Neagră și Marea Caspică, va fi o singură entitate... Știau că nu va fi însă ușor...

8.1. Conceptul de integrare europeană

Prin Europa au fost trasate, de-a lungul timpurilor, multe linii de fractură. În 1500, în 1648, după păcile de la Westfalia, în 1918, după primul război mondial, în 1945, după cel de al doilea, și nimeni n-a îndrăznit, până acum, să șteargă aceste linii, să le dea uitării sau să le arunce la coșul de gunoi al istoriei. Chiar și Samuel P. Huntington, în lucrarea sa atât de mult comentată și controversată, „Ciocnirea civilizațiilor...⁸¹“, nu face altceva decât să tragă noi linii de fractură de data aceasta nu între entități politice, ca odinioară, ci între civilizații.

De fapt, singura linie pe care o conturează cu claritate este cea care refragmentează Europa în două. Această linie pleacă din Estul Mării Baltice, trece în zona vestică statele Baltice – Letonia, Estonia, Lituania, lasă la Est, Belarus, separă apoi Ucraina Subcarpatică, locuită de minoritatea maghiară catolică, de restul Ucrainei, separă Transilvania de restul României, Croația de Serbia și partea din Bosnia și Herțegovina, locuită de croați, de cea locuită de sârbi și musulmanii bosniaci. Pe aici trece, după Huntington, linia care desparte civilizația occidentală de cea ortodoxă, iar această linie

⁸¹ Samuel P. Huntington, CIOCNIREA CIVILIZAȚIILOR SAU NOUA ORDINE MONDIALĂ, Editura ANTET, 1997

există, după opinia profesorului de relații internaționale de la Harvard, de cel puțin cinci secole în Europa.

Dincolo de subțietatea acestui mod simplist și excesiv de tranșant de a separa și opune civilizațiile, un astfel de raționament are în vedere unele particularități ale acestor zone, rezultate din marile confruntări de peste două milenii dintre Nord și Sud, dintre Est și Vest. Raționamentul lui Huntington poate fi dureros, mai ales pentru români, dar el se bazează, într-un fel pe o realitate dramatică, impusă de tragediile vremurilor trecute. Europa dorește să treacă peste aceste tragedii, peste aceste limite, peste aceste prejudecăți și, de ce nu, peste interesele care au generat astfel de realități potrivnice cursului istoriei și legilor evoluției societății omenești. Va reuși, oare?

Europa, care, odinioară, era vârf de lance în ofensiva frontierelor, schimbă radical conceptul de frontieră. Are astfel loc, în viziunea europeană, o triplă transformare a frontierei:

- de la frontiera-linie care desparte și opune la frontiera-linie care unește și integrează;
- de la frontiera-linie care îngrădește și izolează, la frontiera-linie care eliberează și comunică;
- de la frontiera-linie care controlează, filtrează, limitează și protejează, la frontiera-suprafață care unește, reunește și integrează.

Filosofia, fenomenologia și fizionomia frontierelor europene sunt stufoase și labirintice. O analiză care își propune să nu scape nici un detaliu riscă să se împotmolească în esențe, o esențializare fără analiza detaliilor riscă să devină arbitrară și voluntaristă. De aceea, europenii se feresc să vorbească prea mult despre frontierele lor, mulțumindu-se să pună, deocamdată, după celebra Conferință de la Helsinki, un embargo asupra discuțiilor despre acest subiect. Aceasta nu înseamnă că un astfel de subiect nu există. De aceea, la o analiză atentă a principalelor componente ale strategiei europene de integrare, se constată că europenii au luat toate măsurile pentru a rezolva,

în timp, odată pentru totdeauna, marile probleme ale frontierelor.

Integrarea europeană, deși în esența ei este frontalieră, nu se reduce la filosofia și fizionomia frontierei politice. Fără a neglija acest aspect, care, repetăm, este esențial, integrarea se prezintă ca o „construcție pe module“, ce vine deci din interiorul entităților existente.

Pentru că strategia europeană de integrare nu se constituie pe „principiul creuzetului“ în care se pune totul și apoi se amestecă, ci pe „principiul sudării“, prin atracție, a unor entități puternice, omogene, stabile și cu numeroase resurse interioare care interoperează și se asamblează.

8.1.1. Definirea conceptului

Integrarea⁸² se constituie în principala modalitate de realizare a Uniunii Europene. Ea reprezintă un proces foarte complex prin care statele edifică o nouă comunitate ce se dorește a fi de tip unitar, monolitic. Integrarea europeană nu este, deci, o simplă alăturare a părților, ci o nouă construcție ce se realizează prin fuzionarea părților. Problema cea mai acută care se pune – cel puțin în această etapă – este dacă părțile rămân entități sau doar componente ale unei entități. Cu alte

⁸² Potrivit dicționarului de neologisme, *integrare* înseamnă:

1. acțiunea de a (se) integra; integrație.

• reuniune a mai multor părți într-un singur tot.

• fuzionare a unor întreprinderi economice.

Integrarea economică = proces de intensificare a interdependențelor economice dintre diferite state ale lumii.

2. (*mat.*) determinarea integralei unei funcții sau a soluției unei ecuații diferențiale.

3. capacitate a sistemului nervos de a realiza interacțiunea între diferite părți ale organismului, ca și între acesta și mediul ambiant. (<integra)

A SE INTEGR//Ă *mă* ~*éz* *intrans.* A intra într-un ansamblu ca parte integrantă; a se uni cu alte elemente formând un corp integral; a se încorpora. [Sil. -**te-gra**] /<fr. *intégrer*, lat. *integrare*

cuvinte, Europa Unită va fi o entitate de entități sau pur și simplu o entitate. Răspunsurile la această întrebare împart europenii în două. Unii văd o Europă fără frontiere, fără state politice, adică o Europă a regiunilor, o Europă federală, alții consideră că bătrânul nostru continent trebuie să devină o Europă a statelor, adică o entitate de entități.

Deși pare o chestiune foarte simplă, filosofia integrării europene are o mulțime de subtilități peste care nu se poate trece dintr-o trăsătură de condei. Ea nu reprezintă voința unei singure persoane, chiar dacă ideea unei asemenea construcții a aparținut unui om, unui francez.

Europenii nu s-au înțeles niciodată pe deplin în nimic. Totdeauna au existat interese, orgolii și realități care au menținut mereu linii peste care nu se putea trece, zone delicate, zone riscante și zone conflictuale. Europa este mai mult un rezultat al confruntării decât al armoniei. Armonie deplină nu a existat niciodată și nu există nici acum.

Dar, dincolo de toate acestea, lumea are nevoie de o entitate europeană puternică, matură și responsabilă, care să fie, alături de americani, un vârf de lance în edificarea societăților informaționale ale secolului al XXI-lea.

Deci unificarea continentului nu este doar produsul unor voințe, ci o necesitate.

Tratatul de la Bruxelles

După încheierea celui de al doilea război mondial, existau două mari temeri pentru Europa: amenințarea sovietică și frica de renaștere a pericolului german. De aceea, la 4 martie 1947, francezul Georges Bidault și britanicul Ernest Bevin au încheiat, la Dunkerque, un tratat de alianță mutuală în cazul unei agresiuni germane.

Anul următor, situația internațională s-a agravat (lovitura de la Praga din februarie 1948). De aceea, în 1948, s-a încheiat,

la Bruxelles, un nou tratat cu Belgia, Olanda, și Luxemburg, prin care părțile se obligau să-și acorde în mod automat asistență, în următorii 50 ani, în caz de agresiune în Europa. Acest tratat, ca și cel de la Dunkerque, era îndreptat împotriva Germaniei, dar și a oricărui alt agresor, implicit împotriva URSS.

Tratatul prevedea crearea unui Consiliu Consultativ și încuraja membrii să colaboreze și în domeniile economic, social și cultural. Tratatul a dat naștere Uniunii Occidentale. Această organizație avea unele structuri militare, care, în decembrie 1950, au fost încorporate în Organizația Tratatului Atlanticului de Nord.

De asemenea, la acest tratat au aderat Germania și Italia și s-a constituit într-un suport pentru crearea, printr-un acord semnat la Paris în octombrie 1954, a Uniunii Europei Occidentale.

Deci, începuturile moderne ale unității continentului nu au avut la bază rațiuni economice, ci de necesități de securitate.

Tratatul de la Elysiée

La 22 februarie 1963, președintele francez Charles de Gaulle și cancelarul german Konrad Adenauer au semnat, la Palatul Elisée, un tratat care prevedea o importantă cooperare între Franța și Germania în ceea ce privește politica externă, securitatea și apărarea. Potrivit acestui tratat, urma ca șefii de state și de guverne, miniștrii și șefii statelor majore din cele două țări să se întâlnească periodic: Cooperarea nu se limita doar la aceste aspecte, ci cuprindea și unele prevederi în ceea ce privește educația și tineretul. Fiecare dintre cele două țări se angaja să introducă, în sistemul de învățământ, limba partenerului, să organizeze schimburi între tineri și o colaborare fructuoasă în domeniul științific.

Acest tratat nu a fost privit de toată lumea cu entuziasm, pe de o parte, datorită perspectivei de a se instaura o relație privilegiată între Franța și Germania în detrimentul Statelor Unite și, pe de altă parte, din cauza refuzului lui de Gaulle de a accepta aderarea Marii Britanii la Comunitatea Economică Europeană. După unele discuții, s-a adăugat un preambul prin care se reafirma apartenența Germaniei la NATO, se insista pe legătura germană cu Statele Unite, se reafirma dreptul la auto-determinare al poporului german și se evoca intrarea Angliei în CEE. *Tratatul de la Elisée consemna începutul unei noi ere în istoria Europei. Se constituia deja entitatea de bază a Uniunii Europene, se puneau capăt unei rivalități seculare și se creau bazele integrării europene.* La acest tratat s-au adăugat două Protocoale, semnate în 1988 de Francois Mitterand și Helmut Kohl, care instituiau un consiliu franco-german de apărare și de securitate și un consiliu economic și financiar⁸³.

Act unic european

În 1985 a fost semnat un acord între statele membre ale Comunității Economice Europene (Belgia, Danemarca, Franța, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Republica Federală a Germaniei, Regatul Unit) prin care se prevedea realizarea unei piețe unice. Acest acord a fost ratificat în anul următor și stipula libera circulație a mărfurilor, persoanelor, serviciilor și capitalului. *Era, desigur, pasul cel mai important în ceea ce privește realizarea unității economice a continentului european.*

Tratatul de la Maastricht

La 7 februarie 1992, cele 12 state ale Comunității Europene au semnat un tratat prin care se marchează o nouă

⁸³ Encyclopedie Hachette

etapă în realizarea unității continentului european. În același an, Tratatul a fost ratificat de 11 state, dar nu și de Parlamentul Danemarcei. Acest lucru a adus brusc în dezbaterile politice problema europeană și teama de supranaționalitate.

Din acest moment putem vorbi de Uniunea Europeană care se sprijină pe trei piloni. Primul s-a fondat pe tratatele de la Paris și de la Roma, modificate prin Actul unic și este constituit de Comunitățile Economice Europene.

Competențele economice au fost lărgite și consolidate. Este vorba de 17 domenii, între care agricultura, transporturile, mediul cultura, dar și politica economică și monetară pe suportul căreia s-a constituit Uniunea Economică și Monetară. Această dimensiune reprezintă un stadiu avansat de integrare, comparabil cu cel al unui stat federal.

Cel de al doilea pilon îl reprezintă dimensiunea politică, iar cel de al treilea, politica europeană de securitate și apărare. Proiectarea, construirea și constituirea acestor piloni reprezintă, de fapt, esența filosofiei de integrare europeană.

Cetățenia europeană

Principalele elemente care țin de *cetățenia europeană* stabilite prin Tratat se referă la: dreptul de sejur în oricare stat al UE; dreptul de vot și dreptul de protecție, pe teritoriul unui stat care nu este membru al UE din partea ambasadei sau consulatului oricărui stat membru al UE.

Subsidiaritatea

Tratatul afirmă principiul subsidiarității. Aceasta înseamnă că se asigură luarea unei decizii cât mai apropiate de cetățean, verificând ca respectiva acțiune ce urmează să fie întreprinsă la nivel comunitar să se justifice în raport cu posibilitățile pe care le oferă cadrul național, regional sau local.

Spre exemplu, Comisia nu este abilitată să impună o politică pe tema învățământului, dar ea intervine în alte domenii, cum ar fi poluarea transfrontalieră.

Crearea unor noi instituții

Pe măsură ce gradul de integrare a crescut, competențele UE s-au lărgit, ceea ce a impus crearea de noi instituții. Între acestea se situează Institutul Monetar European (IME), cu sediul la Frankfurt, Agenția Europeană pentru Mediu, situată în Danemarca, serviciul european de informații judiciare Europol, cu locații în Olanda, iar pe linie de apărare și securitate, Comitetul Militar și Statul Major Militar European (SMME). S-a creat, de asemenea, un Comitet al Regiunilor, care trebuie să fie consultat de Consiliu și de Comisie, asigurându-se astfel participarea entităților regionale la elaborarea legislației și la construcția europeană.

Tratatul mai prevede sporirea rolului Parlamentului european, care devine un co-legislator, împreună cu Consiliul Miniștrilor, precum și o Conferință Interguvernamentală (CIG).

8.1.2. Integrare, individualizare, coalizare, divizare

Anne-Cécile Robert notează, în *Le monde diplomatique* că „Uniunea Europeană este o organizație adultă, dar imatură: ea este incapabilă să discute în profunzime viitorul său (ce fel de proiect comun pentru o organizație din ce în ce mai compozită?) și preferă să se piardă în meandrele mecanismelor instituționale (câte voci pentru fiecare țară în Consiliul de Miniștri) sau în fuga înainte (extinderea masivă cu zece noi state, în timp ce instituțiile nu au fost reformate în profunzime. Consultarea reprezentanților naționali și a cetățenilor se situează totdeauna sub semnul unei amenințări. Din ce în ce mai mult, europenii se supun unui slogan discutabil: «Acest

tratat nu este bun, dar trebuie adoptat, altfel Europa nu va supraviețui»⁸⁴. Dar nu se poate altfel.

Arhitectura Uniunii Europene se caracterizează tocmai prin pași mărunți, prin compromisuri și concilieri, prin noi proiecte (nu totdeauna agreabile și acceptabile), dar numai astfel se poate progresa. Uniunea Europeană nu-și poate aplica o terapie de șoc, pentru simplul motiv că nimeni nu vrea să treacă cu buretele peste milenii de istorie, peste memoria colectivă, peste valorile continentului. Dimpotrivă, fiecare pas trebuie raportat la tot ce ține de valorile continentului, de judecățile și chiar de prejudecățile oamenilor, de interese, de perspective, de cerințele momentului și ale situației strategice.

Popoarele sunt, uneori, reticente la înnoiri sau la impunerii. Uniunea Europeană nu se poate naște forțând lucrurile. Atunci când se întâmplă acest lucru, reacția este negativă. Referendumul negativ din Danemarca privind Tratatul de la Maastricht (1992) și cel din Irlanda asupra Tratatului de la Nisa (2001) sunt exemple concrete.

Aparent, Europa încearcă să găsească o linie de mijloc. Ea nu dorește să creeze suspiciuni cu privire la entitățile naționale, nici să forțeze nota în ceea ce privește suveranitatea, dar nici nu poate renunța la elementele de bază pe care se poate construi unitatea reală a continentului. Sloganul de la summit-ul de la Laeken din decembrie 2001, potrivit căruia *trebuie apropiată construcția europeană de locuitorii săi*, precum și atitudinea Belgiei, Franței și Germaniei față de războiul declanșat în Irak în Martie 2003 de către Statele Unite l-au determinat pe Pascal Boniface să afirme că *„mai bine cu o Europă divizată decât cu una dominată“*. Între aceste două afirmații se derulează complexul și complicatul proces al construcției europene.

Unii consideră că Uniunii Europene îi lipsește o viziune strategică de ansamblu asupra marilor probleme ale omenirii. De aici, și lipsa de atitudine în relațiile mondiale, în favoarea

⁸⁴ <http://www.monde-diplomatique.fr/cahier/europe/>

unei construcții interioare delicate și complicate. Neîndoielnic, Europa trebuie să aibă un cuvânt de spus în marile probleme cu care se confruntă planeta, cum ar fi globalizarea, problemele sociale și de mediu etc.

Europa nu se poate preface că nu vede aceste lucruri și nici nu poate trăi în afara lor. Ea trebuie să aibă o viziune comună și unitară în aceste mari probleme. Nu numai pentru că o cer împrejurările și chiar aliatul principal al Europei – Statele Unite ale Americii –, ci mai ales pentru că Europa este și va deveni din ce în ce mai mult una dintre marile puteri mondiale. Dar, pentru a deveni așa ceva, ea trebuie să se reconstruiască în interiorul ei, să redevină cu adevărat o entitate care are un cuvânt de spus. Este adevărat, puterea europeană nu se construiește și nu se manifestă prin forță sau prin impunerea cu forța, ci printr-un complicat mecanism democratic și comunitar, dar se consideră că un obiectiv mondial de putere și dominare formulat cu claritate și pe termen lung ar constitui un liant pentru europeni, care ar compensa, într-un fel, cedarea unor elemente ale suveranității naționale în favoarea unei puteri comune incomensurabile.

Strategia de integrare europeană preferă însă pașii mărunți, menajarea orgoliilor naționale și evitarea discuțiilor tranșante pe aceste teme extrem de sensibile pentru europeni. Nu numai pentru că europenii ar fi fragili și nu ar putea face față unor dispute de acest gen, ci mai ales pentru că o astfel de dispută se duce în spațiul extrem de subtil al valorilor, al vulnerabilităților și al mentalităților. Acesta este și motivul pentru care textele Constituției Europene au provocat atât de multe discuții, inclusiv respingerea textului prezentat în decembrie 2003⁸⁵, pentru că existau încă unele puncte cu care nu toți europenii erau de acord. Principiile fundamentale ale construcției europene enunțate în preambul se referă la

⁸⁵ Constituția Europeană a fost aprobată de către Parlamentul European în ianuarie 2005.

concurență, liber schimb și probleme monetare și sunt considerate valori cardinale pentru organizarea și evaluarea tuturor politicilor și tuturor deciziilor.

Marile probleme cu care se confruntă toate societățile occidentale (șomajul, pacea și securitatea socială) nu-și găsesc răspunsuri și soluții adecvate, iar acest lucru nu poate fi trecut cu vederea de către europeni, întrucât mișcările sociale au bulversat grav, de-a lungul secolelor, toate țările Europei. Totuși, nolens, volens, Europa se mulează pe realitatea unei mondializări liberale, dar acceptă cu greu politica și strategia americană de a interveni prin forță, fără a respecta dreptul internațional și regulile clasice ale dreptului războiului.

Europa acceptă și nu acceptă aceste realități. Uneori pare a se comporta ca un taler cu două fețe, alteleori refuză pur și simplu să participe la acțiuni care i-ar aduce, probabil, profit și putere. „Conducătorii europeni par a fi paralizați de o teribilă lipsă de imaginație. Pe fondul politicilor, ei urmăresc o mișcare dominantă economicistă, privatizatoare, pronunțând pe ici pe acolo discursuri lacrimogene despre «modelul social european», mai mult invocat decât apărât.”⁸⁶

Imediat după declanșarea acțiunii militare din Irak, din martie 2003, Europa părea împărțită în două, de o parte, cea aflată înapoia diplomațiilor germană, franceză și belgiană și, de cealaltă parte, Europa cea bolnavă de suivismul care atingea din nou Marea Britanie. Aceasta este o realitate, iar războiul din Irak nu a făcut altceva decât să o confirme.

Nu războiul este cauza acestei divizări, ci complexitatea problemelor cu care se confruntă europenii în noua situație internațională, interesele și, mai ales, mentalitățile.

Perioada care a urmat nu a dus la clarificarea lucrurilor și la nivelarea atitudinilor, pentru simplul motiv că o astfel de nivelare nu există, nu poate exista și nu trebuie să existe în Europa. Mai mult, *se dezvoltă chiar două tendințe divergente*

⁸⁶ <http://www.monde-diplomatique.fr/cahier/europe/>

care îngreunează punerea în operă a filosofiei lui Jean Monnet. Una este cea comunitară, care se dorește a fi din ce în ce mai unitară pe continent, iar cealaltă se compune din forța politică națională care, deocamdată, nu-și poate ceda prerogativele comuninunii. Prima este restrictivă și fără rezultate imediate, ci doar pe termen lung, cea de a doua este divergentă, sectaristă și contraproductivă. Există însă și o altă contradicție majoră, dar complementară atitudinii general-europene, în strategia de integrare: *ortodoxia economică europeană înăbușă lupta împotriva șomajului și sărăciei și creează numeroase probleme țărilor membre.*

În noiembrie 2003, Germania și Franța au refuzat să aplice pactul de stabilitate bugetară și de creștere, pe care ele însele l-au propus cu 15 ani în urmă. Această atitudine reprezentă, de fapt, o tentativă de reluare a prerogativelor politice împotriva unei concepții economiciste europene extrem de restrictive și de greu de suportat chiar și de aceste țări. Dar, fără o astfel de concepție care impune reguli necesare construcției unitare a unei puteri economice europene, întreaga strategie de integrare devine caducă și ineficientă.

Construcția europeană cunoaște un fel de maieutică modernă și austeră care naște (uneori cu forcepsul) din ce a fost ce va fi. Uniunea Europeană nu se dorește însă așa-ceva.

8.2. Uniunea Europeană și integrarea europeană

8.2.1. Determinări. Imperative și perturbații

Strategia europeană de integrare nu este un document care trebuie aplicat, ci un complex de concepții și acțiuni ce pune în operă o decizie politică stabilită prin tratatele asupra Uniunii Europene. O astfel de strategie vizează absolut toate aspectele – de la cele teoretice și metodologice la cele practice, aplicative – și se bazează pe mecanisme procesuale flexibile și

adaptabile la condițiile concrete ale situației, fără a se scăpa nici o clipă din vedere obiectivul esențial al integrării europene: *realizarea unității economice, politice, sociale, culturale, informaționale, de securitate și apărare a continentului, creșterea rolului Europei în lume și asigurarea funcționării eficiente a mecanismelor civilizaționale europene.* Nimeni nu a spus vreodată: „aceasta este strategia europeană de integrare și de la ea nu se abate nimeni“!

Integrarea europeană nu este urmarea vreunei voințe unice, a vreunui dictat, cum s-a încercat de mai multe ori, ci o construcție în care sunt asamblate politici și voințe naționale și comunitare, realități, necesități și tendințe, judecăți și chiar prejudecăți, întrucât Europa reprezintă, deopotrivă, atât o civilizație străveche, cât și un avanpost al civilizației moderne, adică o forță care se construiește și se reconstruiește în fiecare zi. Imensa capacitate europeană de resurrecție face din continentul nostru, în ciuda numeroaselor divergențe și a unor fantasmă ale istoriei, cea mai solidă și cea mai dinamică entitate umană a planetei.

Strategia europeană de integrare se manifestă, deci, pe toate planurile și sub toate aspectele. Ca orice strategie dinamică și complexă, ea are trei mari dimensiuni, fiind, deopotrivă:

- strategie de integrare a forțelor;
- strategie genetică (de generare a mijloacelor);
- strategie operațională europeană.

Strategie de integrare a forțelor constă în conceperea și aplicarea unor principii de constituire a structurilor economice, politice, sociale, informaționale și militare care să asigure integrarea continentului. Ea se desfășoară pe două paliere:

- conceperea și realizarea unor structuri noi, deja integrate și integrante ale continentului (organisme, instituții, ramuri economice, bănci etc.), care corespund *ab initio* filosofiei integrative europene;

- reconfigurarea structurilor (economice, politice, sociale, educaționale, informaționale, culturale, militare etc.) existente potrivit noilor principii și noilor exigențe ale filosofiei integrative europene.

Fiecare dintre aceste paliere are anumite particularități și, adesea, ceea ce este valabil pentru unul nu se poate aplica și în celălalt. Reacția negativă destul de frecventă a europenilor în legătură cu unele programe se datorează tocmai trecerii cu prea multă ușurință de la un palier la altul, încercând folosirea acelorași metodologii și acelorași instrumente.

8.2.2. Integrare și suveranitate

Integrarea și suveranitatea par a fi două concepte ireconciliabile. Bătălia pentru constituirea actualelor state politice durează de mii de ani, iar rezultatele ei nu pot fi neglijate. E drept, o astfel de desfășurare a fost plină, de-a lungul istoriei, de evenimente dramatice și de tragedii, iar rezultatele de imperfecțiuni și prejudecăți. De prea multe ori, în constituirea și, mai ales, în extinderea statelor politice au predominat forța și voința celor puternici. Cel puțin până în acest moment, în esența lor, lucrurile nu s-au schimbat.

Forța și voința celor puternici domină și astăzi lumea. S-au schimbat însă (sau sunt pe cale de a se schimba) unele lucruri în ceea ce privește filosofia și fizionomia forței și puterii. Crește din ce în ce mai mult ponderea determinărilor democratice în defavoarea celor voluntariste, totalitare și dictatoriale. Astfel, puterea rezultă din voința populațiilor, din determinările economice și sociale, din sistemele construcției democratice și se exprimă prin instituții pe măsură. Parlamentul European a aprobat proiectul Constituției Europene, dar nu a fost suficient. De acum încolo, adică după ce acesta va fi ratificat de fiecare parlament național, Uniunea Europeană devine nu doar o reuniune de state suverane, ci mai ales o

entitate integrată, care se prezintă ca fiind și altceva decât suma părților sale. Cu aprobarea Constituției, Europa devine o forță de drept și de fapt, un pilon excepțional al securității economice, politice și militare mondiale, alături de Statele Unite și de o Asie într-o construcție dinamică de parteneriate strategice.

Dar până la aprobarea deplină a Constituției Europene mai este ceva timp. Pentru că Europa nu este o turmă de țări care pot fi mânate de un cioban într-o direcție sau alta. Europa este o mare entitate de state independente și suverane, cu istorii impresionante și cu valori incomensurabile.

Integrarea se prezintă nu numai ca un act de voință sau ca o necesitate impusă de presiunile exterioare (concurența economică, bătălia pentru piețe și resurse, amenințările asimetrice și riscurile asociate acestora), ci și ca o funcție de sistem.

8.2.3. Dimensiuni ale integrării europene

8.2.3.1. Integrarea economică

Obiectivul esențial al UE este să realizeze un progres economic și social echilibrat și durabil. Suportul unui astfel de progres îl constituie Uniunea Economică și Monetară (UEM). Chiar dacă, în momentul de față, nu toate țările UE au aderat la moneda unică, s-a propus ca să se ajungă, prin etape succesive, la o monedă unică și o Bancă Centrală Europeană, independentă față de guverne, condusă de un guvernator numit pentru o perioadă de opt ani. În vederea realizării acestui obiectiv, până la 1 ianuarie 1999, țările care doreau să se integreze în UEM erau obligate să îndeplinească următoarele criterii de convergență: deficit bugetar mai mic de 3% din PIB, limitarea datoriei publice la 60% și reducerea inflației. Acest obiectiv s-a realizat. La ora actuală, UE a realizat moneda unică, iar puterea acesteia, în raport cu dolarul a crescut semnificativ. De altfel, uniunea

monetară reprezintă cel mai dinamic și mai eficient factor al integrării economice și politice.

8.2.3.2. Integrarea politică

Uniunea Europeană rezultă din cerințele indiscutabile ale dinamice evoluției mediului economic, politic, social și militar. Europeanii au înțeles că șansa lor de a aborda eficient secolul al XXI-lea este să fie împreună, nu divizați. Era absolut necesară crearea acelei entități de entități sau a acelei entități europene integrate, prevăzută de multă vreme, într-o anumită formă, chiar la Congresul de la Viena din 1815. Atunci, era doar o idee, o proiecție în viitor, acum a devenit o necesitate. Decizia realizării unității europene este una de esență politică. Ea face parte din marea politică europeană, iar după summit-urile de la Maastricht și Amsterdam ea a devenit concretă și foarte bine organizată. UE și-a creat toate instituțiile politice – parlament, consiliu, comisie etc – specifice și necesare integrării politice.

8.2.3.3. Integrarea informațională

Integrarea informațională face parte integrantă din globalizarea informației. Ea este impusă de noile determinări ale relațiilor interumane și internaționale și rezultă dintr-o evoluție spectaculoasă a trebuințelor de comunicare. Aceste trebuințe au generat și mijloacele necesare. Comunicare reprezintă, în realizarea unei entități și a creșterii gradului ei de integrare, o prioritate.

Integrarea informațională o ia, în mod paradoxal, înaintea integrării economice și politice și se constituie, deopotrivă, într-o resursă și într-un instrument al oricărui tip de integrare. Rețelele Internet, tehnologia informației (IT) și înalta tehnologie au schimbat complet configurația informațională a lumii, inclusiv pe cea a Uniunii Europene. Integrarea informațională

este prima și cea mai importantă condiție a construirii societății de tip informațional.

8.2.3.4. Integrarea de securitate. Spațiul Schengen

Cel de al treilea pilon al integrării europene îl reprezintă justiția și afacerile interne, cum ar fi chestiunile frontaliere precum politica de azil, imigrația, chestiunile care țin de criminalitatea transfrontalieră, terorismul, toxicomania și cooperarea judiciară în materie civilă, penală și din domeniul vămilor. Ultimii doi piloni europeni (securitatea, apărarea și afacerile interne) țin de instituțiile comunitare, dar și de proceduri interguvernamentale.

La 14 iunie 1985, au fost semnate la Schengen (Luxemburg), de către Austria, Belgia, Franța, Germania, Grecia, Italia, Luxemburg, Olanda, Portugalia și Spania, o serie de acorduri prin care se renunța la controlul frontierelor comune între țările participante, asigurându-se libera circulație a persoanelor rezidente sau acceptate să pătrundă în unul dintre statele semnatare.

Aceste acorduri au fost completate cu o convenție, semnată la 14 iunie 1990, prin care se stabileau condițiile de aplicare și garanțiile. Ele au intrat în vigoare începând cu martie 1995, transpunând în relațiile frontaliere filosofia și fizionomia pieței comune, unde, se știe, nu pot exista nici frontiere interioare, nici restricții în ceea ce privește circulație persoanelor și bunurilor.

La 25 martie 2001, au semnat aceste acorduri încă trei țări: Danemarca, Finlanda și Suedia. Norvegia și Islanda, care nu sunt membre ale UE; dispun, de asemenea, de un acord de liberă circulație cu vecinii lor nordici (Uniunea Pașapoartelor Nordice), care datează din 1957.

În martie 2001, ele au aderat la spațiul Schengen, cu statut de țări asociate. În virtutea tratatului de la Amsterdam, au

posibilitatea să aderat la spațiul Schengen și Marea Britanie și Irlanda, precum și noile state membre. Astfel, țările acceptate în UE în primul val (Polonia, Ungaria, Cehia, Slovacia, Slovenia, Letonia, Estonia, Lituania, Creta și Malta) au devenit și membre ale spațiului Schengen.

Desigur, spațiul Schengen nu constă numai în abolirea controlului la frontierele interioare, ci și în introducerea unor reguli comune noi privind intrarea și sejurul celor care nu aparțin Uniunii Europene (vize, cereri de azil etc.), ceea ce presupune consolidarea securității acestui spațiu printr-o mai bună cooperare între serviciile naționale de poliție, jandarmerie și vamă, instituirea unui sistem informatic comun⁸⁷ și printr-o colaborarea judiciară adecvată. Problema acordării vizelor și cea a emigrării țin de competența miniștrilor de resort care se reunesc într-un Consiliu.

Aceste acorduri nu numai că au intrat în vigoare destul de târziu, dar cunosc și o serie de probleme și dificultăți, cum ar fi integrarea secretariatului general al Beneluxului în secretariatul general al Consiliului, gestiunea SIS, revendicată de Comisia de la Bruxelles, cooperarea în domeniul poliției și justiției în probleme penale, ceea ce ține de relevă componenta interguvernamentală. În tratat este introdusă și așa numita „clauză de salvagardare“, ceea ce înseamnă că „atunci când ordinea publică sau securitatea națională o cer, o parte contractantă poate (...) decide ca, pe o perioadă limitată, să treacă la controlul frontierelor naționale, adaptat la situație“.

În 1995, din motive care țineau de lupta împotriva traficului de droguri și a terorismului, Franța a restabilit, în 1955, controlul de-a lungul frontierei cu Belgia. În același fel, în ianuarie 1998, datorită fluxului mare de refugiați kurzi în Italia, Austria și Franța au trecut la controlul riguros al frontierei din zona alpină.

⁸⁷ SIS (Sistem de Informații Schengen, cu baza la Strasburg)

De aceeași clauză s-au folosit și Olanda și Luxemburg, pe timpul unor competiții sportive. Deocamdată, țările membre ale spațiului Schengen nu renunță la prerogativele lor frontaliere și se opun transferării acestei clauze Curții de Justiția a Comunității Europene sau altor instituții comunitare. Este încă o dovadă a dificultăților elaborării, fundamentării și, mai ales, aplicării unei strategii de integrare. Sau, oricum, acest lucru se realizează în timp, printr-un proiect perfectibil, o construcție europeană pe măsură, și un sistem de tactici care să asigure aplicarea corectă a acestei mari strategii .

Europa nu a bătut însă pasul pe loc. Tratatul de la Elisée a fost doar începutul. De atunci, țările vestice au continuat să lucreze intens (nu fără dificultăți și chiar sincope) la o construcție europeană solidă și durabilă.

8.2.3.5. Integrarea militară

În perioada 1950-1952 a fost elaborat un proiect a ceea ce s-a numit, la vremea respectivă, Comunitatea Europeană de Apărare. Potrivit acestui proiect, urma să se constituie și să se instituie o Armată Europeană, cu instituții supranaționale și un buget comun. Scopul acestui proiect era, între altele, să permită reînarmare Germaniei de Vest, datorită faptului că amenințarea sovietică devenea din ce în ce mai puternică, mai ales după 1949, când rușii s-au dotat cu arma atomică.

Contingentele germane urmau să fie integrate în această armată europeană, evitând astfel ca Germania de Vest să-și constituie o armată națională. Era la câțiva ani după încheierea războiului și problema reînarmării Germaniei era greu de acceptat de către europeni.

Totuși, în 1952, Belgia, Franța, Germania de Vest, Italia, Luxemburg și Olanda au semnat un tratat pentru constituirea Armatei Europene. Toate țările au ratificat acest tratat, mai puțin Franța. Acest proiect a produs o vie emoție în Franța, iar

Adunarea Națională a respins, la 30 august 1954, tratatul. În felul acesta, proiectul a fost abandonat.

Pe scurt, istoria acestui proiect este următoarea:

Imediat după încheierea războiului, Franța, Marea Britanie, Belgia, Olanda și Luxemburg au semnat, la Bruxelles, în 1948, un tratat de alianță care prevedea, în esență, o asistență mutuală în cazul unei noi agresiuni în Europa.

Se declanșase însă războiul rece, principalii beligeranți fiind Statele Unite și Uniunea Sovietică. Din acest moment a început bipolarizarea lumii. Chiar dacă o mulțime de țări erau și vor rămâne încă pentru multă vreme nealiniat, bipolaritatea se contura ca o caracteristică esențială a acelor ani. În aceste condiții europenii din Vest considerau că nu pot face față singuri amenințării sovietice. De aceea au solicitat protecția și sprijinul Statelor Unite.

În aceste condiții, în 1949, la Washington, a fost semnat Tratatul Atlanticului de Nord, constituindu-se astfel o alianță defensivă, care pune în operă o organizație permanentă – Organizația Tratatului Atlanticului de Nord. În timpul războiului din Coreea, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord era în curs de constituire, iar situația nu era deloc ușoară. Armata franceză era angajată în Indochina, Germania Federală nu dispunea de o armată, sovieticii dispuneau de 170 de divizii, în timp ce europenii abia de reușeau să încropească o duzină⁸⁸.

Situația a devenit și mai gravă, întrucât, din 1949, sovieticii s-au dotat cu arma atomică. În aceste împrejurări, trebuie să se treacă peste sensibilități și prejudecăți și să se dea voie Republicii Federale a Germaniei să-și constituie o armată.

În septembrie 1950, Truman trimite întăriri americane, solicitându-le însă europenilor eforturi militare, inclusiv reînarmarea Germaniei. Dar europenii și îndeosebi francezii nu puteau admite așa ceva.

---

⁸⁸ Encyclopedie Hachette

Soluția a găsit-o Președintele Consiliului European, René Pleven. În octombrie 1954, el a propus, la sugestiile lui Jean Monnet, un plan care prevedea constituirea unei armate europene sub comandamentul unui ministru european al apărării, care să dispună de un buget comun.

Toate țările, inclusiv Germania, urmau să trimită unități care să fie integrate în această armată. Acest plan nu era altceva decât transpunerea, în domeniul apărării, a proiectului Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului (CECO).

Tratatul care instituie Comunitatea Europeană de Apărare (CEA) a fost semnat la 27 mai 1952 la Paris de către Belgia, Franța, Germania Federală, Italia, Luxemburg și Olanda, după doi ani de negocieri. Semnatarii își garantau, în cadrul Alianței Nord-Atlantice, asistență mutuală în caz de agresiune.

Armata Europeană urma să aibă 40 de divizii, fiecare cu un efectiv de 13.000 de oameni de aceeași naționalitate. Toate țările, cu excepția Germaniei, dispuneau și de o armată națională, destinată să asigure apărarea proprie a teritoriilor lor de peste mări.

După 1950, situația internațională s-a ameliorat, iar amenințările asupra Europei Occidentale s-au diminuat, mai ales după moartea lui Stalin și a sfârșitului războiului din Coreea. În acest caz, reînarmarea Germaniei nu mai părea justificată, cu atât mai mult cu cât trupele franceze, angajate în Indochina, sufereau primele lor eșecuri.

Această armată trebuia susținută cu oameni și material. Franța se temea că, în cazul reînarmării Germaniei, ea s-ar putea afla în inferioritate, ceea ce, pentru francezi, era de neacceptat la doar cinci ani după încheierea celui de al doilea război mondial. Suspiciunile erau foarte mari. Pe atunci circula un slogan: „CEA reînarmează Germania și dezarmează Franța”⁸⁹. De altfel, era foarte riscant să se realizeze o comunitate europeană militară înainte de a se realiza una politică.

---

⁸⁹ Encyclopedie Hachette

Deși, în decembrie 1953 John Foster Dulles, secretar de stat american, a amenințat Franța cu revizuirea politicii americane în Europa, francezii tot n-au ratificat acest tratat. El a fost respins definitiv de Adunarea Națională a Franței, la 30 august 1954, cu 319 voturi conta a 264.

Deși tratatul asupra constituirii CEA a fost respins, probleme reînarmării Germaniei Federale a început să se pună cu mai mult acuitate. Cei șase semnatari ai tratatului asupra CEA, Marea Britanie, Statele Unite și Canada s-au întâlnit, la 28 septembrie- 3 octombrie, la Londra, și, la 23 octombrie, la Paris, unde au decis să restabilească suveranitatea națională a Republicii Federale a Germaniei și să o integreze, împreună cu Italia, în Uniunea Occidentală, devenită Uniunea Europei Occidentale (UEO), să o autorizeze să-și reconstituie armata și s-o admită în NATO:

Problema constituirii unei armate europene nu a fost însă complet abandonată, ci doar reformulată și repusă în alți termeni. Pentru că și situația s-a schimbat radical, mai ales după încheierea războiului rece.

Cel de al doilea pilon al Uniunii Europene este constituit din politica externă de securitate comună, devenită, după summit-ul de la Nisa, politica europeană de securitate și apărare (PESA). Ca urmare, a fost creat un corp de armată (Eurocorpul) la care au participat Belgia, Franța, Germania și Spania. Acest corp de armată urma să fie un fel de model al viitoarei armate europene sau, măcar, un nucleu experimental, o structură pilot. Ulterior, după summit-ul de la Nisa, complementar NATO, a fost creată Forța de Reacție Rapidă Europeană care, va avea, după ultimele dezbateri⁹⁰, un număr de 13 grupuri tactice,

⁹⁰ La 22 noiembrie 2004, la Bruxelles, miniștrii europeni ai apărării au decis ca, până în 2007, să constituie 13 *grupuri tactice* ale Forței de Reacție Rapide Europene. Aceste grupuri tactice au drept scop să asigure Uniunii Europene o capacitate de intervenție militară eficientă în cazul unor crize emergente. Ele se vor constitui într-o forță credibilă, coerentă și cu posi-

fiecare cu 1.500 de oameni și va fi operațional în 15 zile. Patru dintre aceste grupuri vor fi naționale (britanic, francez, italian și spaniol), iar celelalte multinaționale, fiecare țară membră a UE contribuind cel puțin la constituirea unui grup tactic.

Conceptul de grup tactic este complementar Forței de Reacție Rapidă a NATO, adică Forței de Răspuns a NATO (NRF). Potrivit precizărilor făcute de miniștrii apărării din țările UE, caracteristicile-cheie ale acestor grupuri trebuie să fie interoperabilitatea și eficiența.

Grupurile tactice sunt deschise și țărilor candidate, precum și celor care nu sunt membre ale UE, dar fac parte din NATO⁹¹.

Berlin plus

S-a simțit nevoia organizării și realizării concrete a colaborării dintre NATO și UE, în sensul accesului Uniunii la infrastructurile, comandamentele și alte structuri ale Alianței. De aceea, Berlin plus reprezintă un pachet complet de acorduri între NATO și UE, stabilite pe baza concluziilor summit-ului de la Washington, din primăvara anului 1999. Acestea sunt:

- a. – acord de securitate între NATO și UE ;
- b. acord de asigurare a accesului UE la posibilitățile de planificare ale NATO pentru operații de gestionare a crizelor (CMO);
- c. disponibilitatea Alianței pentru sprijinirea CMO duse de EU;
- d. proceduri de angajare, supraveghere, retur și apel la NATO;

bilitate de desfășurare rapidă, în măsură să ducă, singură pe toată durata sau doar în faza inițială, operații importante. (Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, DINAMICA PARTENERIATELOR, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004, p. 66.

⁹¹ http://www.french.xinhuanet.com/french/2004-11/23/content_49758.htm

- e. mandat pentru SACEUR și opțiuni europene de comandă pentru NATO;
- f. aranjamente de consultare NATO în contextul CMO și de folosire a posibilităților Alianței;
- g. sprijin reciproc.

Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA)

În septembrie 2001, Parlamentul european a elaborat o rezoluție asupra stabilirii unei politici europene comune în materie de securitate și de apărare care includea misiunile tip Petersberg, adică misiuni umanitare, de evacuare, menținere a păcii, gestionare a crizelor, inclusiv misiuni de restabilire a păcii. După încheierea războiului rece, se manifestă tendința ca distincția dintre securitate și apărare să se estompeze. O politică eficientă de securitate și apărare trebuie să utilizeze, atât mijloace civile, cât și mijloace militare, pentru a preveni și gestiona situațiile de criză care ar amenința valorile unui stat sau ale unui grup de state de tipul celui constituit de Uniunea Europeană.

S-a reafirmat valoarea tradițională a conceptului de apărare, în sensul de apărare teritorială, fără ca să fie concurată, în felul acesta, Alianța Nord-Atlantică care rămâne, astăzi, în accepția UE, fundamentul apărării colective și nici manifestată vreoa ambiție de a pune pe picioare o armată europeană permanentă. Cu prilejul evenimentelor dramatice din Kosovo, s-a constatat că Uniunea Europeană nu are capacitatea de a rezolva crize de mare amploare și, ca atare, ulterior, s-au căutat unele măsuri în consecință pentru găsirea unor soluții adecvate.

Pornind de aici, s-a subliniat necesitatea unei *politici europene comune de securitate și apărare (PECSA⁹²)*, coerentă și credibilă, care să permită UE să se afirme ca important actor

⁹² În ultimele documente, se folosește denumirea de Politică Europeană de Securitate și Apărare (PESA).

în viața politică internațională. În acest sens, unele state membre au luat deja măsuri de restructurare a forțelor armate și de a se dota cu echipamente adecvate, chiar comune, în perspectiva punerii pe rol a unei Forțe de Reacție Rapide Europene, așa cum s-a hotărât la consiliile europene de la Cologne și Helsinki. Conferința asupra angajării capacităților constituie prima etapă concretă.

Această rezoluție are următorul conținut:

1. afirmă că o politică europeană comună în materie de securitate și apărare (PESA) nu constituie un scop în sine, ci un instrument în serviciul politicii externe a UE și care nu poate fi utilizat decât pentru scopuri precise, stabilite cu claritate de Consiliu, în legătură cu Comisia și cu susținerea Parlamentului European;

2. relevă că PESCA nu va fi cu adevărat eficace decât dacă ea este condusă de o autoritate desemnat în mod clar, capabilă să coordoneze ansamblul de mijloace disponibile, atât civile, cât și militare, și apreciază de altfel că noile structuri, odată puse în funcțiune, vor face obiectul unor evaluări regulate;

3. în consecință, invită apropiate Consilii europene să ia deciziile necesare pentru ca PESCA să fie operațională în 2003, așa cum s-a stabilit la summit-ul de la Cologne;

4. reafirmă că crizele vor trebui soluționate mai întâi prin mijloace civile, fără a se exclude, totuși, recurgerea la forța armată, când diplomație a atins limitele, cu condiția ca utilizarea ei să se facă în acord cu principiile fondatoare ale UE și cu constituțiile statelor membre, ca și cu principiile Chartei ONU sau ale OSCE;

5. subliniază că, în conformitate cu dreptul internațional, utilizarea forței armate necesită un mandat ad hoc al CS al ONU. Cu conștiința riscurilor de blocaj care pot surveni în acest organ, insistă asupra necesității reformei instituțiilor ONU. În așteptarea acestor reforme și în absența unui mandat

din cauza unui blocaj în sânul Consiliului de Securitate, consideră că Uniunea Europeană (comunitatea internațională) nu poate interveni militar, în caz de urgență, decât sub apelul expres al secretarului general al Națiunilor Unite;

6. afirmă necesitatea, pentru UE, de a elabora principiile și bazele juridice care să autorizeze intervenția, fie prin mijloace civile, fie prin mijloace militare sau prin combinarea celor două, asupra teritoriului unui stat aflat în criză;

7. Subliniază că o astfel de diversificare și această consolidare a capacităților de intervenție a UE în zone de criză trebuie să facă pereche cu acțiuni destinate să restabilească și consolideze statul de drept, democrația, o societate civilă, un sistem juridic independent, administrația locală și sistemul economic, cu scopul de a permite revenirea, în cel mai scurt timp, la o viață normală și asigurarea securității democratice în zonele respective; în

8. invită Comisia și Consiliul să se preocupe de prevenirea conflictelor și de dezvoltarea unui concept operațional care să facă apel la mijloacele UE, la cele ale statelor membre NATO ca și la cele ale altor actori cum ar fi: ONU, OSCE și alte organizații regionale, ca și la media și la societatea civilă;

9. subliniază, în acest context, că UE trebuie să coopereze cu forumurile ONG-urilor specializate;

10. estimează că prima etapă de aplicare a unei politici de prevenire a conflictelor constă în dezvoltarea capacităților UE de culegere a învățămintelor și informațiilor, ca și a capacităților de analiză, astfel încât să poată fi detectate semnalele de criză, înaintea declanșării acesteia;

11. subliniază că intervenția preventivă trebuie să fie adaptată la natura crizei și să permită aplicarea unui ansamblu de măsuri, începând cu presiunea diplomatică și cu acțiunile pozitive destinate să întărească societatea civilă, fără a exclude

acțiunile coercitive, de la sancțiunile politice și economice la amenințarea cu întrebuintarea forței;

12. estimează necesitatea distingerii, în gestionarea crizelor, pe de o parte, a mijloacelor non-militare de acțiunile civile (umanitare, de observare, mediere, reconstrucție etc.), care ar putea să releve un corp civil european de pace și, pe de altă parte, acțiunile de poliție care ar putea constitui preludivul unei escaladări în utilizarea mijloacelor coercitive sau a celor care se înscriu într-o perspectivă post-conflict;

13. constată că crearea unei capacități de intervenție rapidă a UE pune problema profesionalizării armatelor statelor membre, cale pe care unele sunt deja angajate, și afirmă că decizia în legătură cu acest subiect aparține fiecărui stat, în funcție de tradițiile sale politice și sociale și de rolul pe care dorește să-l joace în gestionarea crizelor;

14. atrage atenția că punerea în aplicare a unei PESA operațională necesită adeziunea la o viziune politică comună și la determinarea intereselor comune;

15. amintește că toate aceste eforturi care vizează ameliorarea capacităților și mijloacelor militare ale UE vor demara de o manieră insuficientă, dacă nu se vor dota cu o strategie corespunzătoare de utilizare a forței, inclusă în politica externă comună și dacă instituțiile sale nu vor fi adaptate acestui scop;

16. estimează că crearea postului de Înalt Reprezentant pentru PESA, dacă ea permite ameliorarea vizibilității Uniunii, conduce inevitabil la conflicte de competență cu comisarul însărcinat cu relații externe, ceea ce constituie o probă a inadecvării structurii pe piloni a UE;

17. propune, în consecință, ca funcțiunile Înaltului Reprezentant pentru PESA și cele ale comisarului responsabil cu relațiile externe să fuzioneze, într-un anumit timp, pentru a releve un vice-președinte al Comisiei special numit în acest scop;

18. subliniază necesitatea unei cooperări strânse între Consiliu și Comisie, cu respectarea competențelor fiecăreia dintre aceste instituții, în special pentru punerea în operă a acțiunilor de prevenire a conflictelor sau de gestionare a crizelor, pentru că în acest fel se exprimă credibilitatea politicii externe a Uniunii;

19. reamintește în mod special poziția sa în stabilirea, în cadrul PESA, a unui organ interparlamentar european în materie de securitate și apărare, care să corespundă cadrului largit al securității europene;

20. propune ca articolul 21 din Tratatul asupra Uniunii Europene, care prevede, pentru Parlamentul European, obligația de a organiza o dezbateră anuală pe tema punerii în operă a PESC, să fie modificat incluzându-se în mod expres PECSA și, în acest cadru, Consiliul să facă raport asupra progreselor realizate în aplicarea acestei politici, inclusiv în ceea ce privește eforturile statelor membre pentru a contribui la realizarea obiectivelor fixate⁹³;

21. estimează că ar fi oportun, în faza actuală, să se adapteze propriile structuri pentru a se ține seama de existența PESA și de a controla mai bine evoluția acesteia;

22. Propune crearea unei unități administrative specializate care să asiste comisia afacerilor externe, drepturilor omului, securității comune și politicii de apărare în activitățile relative la PESA și faciliteze munca delegației permanente însărcinată cu relațiile cu Adunarea parlamentară a NATO, care va trebui să primească statul unei delegații permanente;

23. consideră că UE trebuie să angajeze o politică de informare vizavi de opiniile publice ale statelor membre și ale altor țări situate la periferie, cu scopul de a explica finalitatea politicii europene comune în materie de securitate și de apărare pe care se străduiește să o pună în aplicare; este de părere că o astfel de sarcină ar trebui să fie incumbată Parlamentului

⁹³ Este vorba de obiectivele stabilite pentru anul 2003.

European, Președinției Consiliului, Înaltului Reprezentant pentru PESC și Comisiei;

24. în însărcinează pe președintele său să transmită prezenta rezoluție Consiliului și Comisiei, ca și parlamentelor statelor membre.

La un moment dat, se părea că Uniunea Europeană va renunța la a se implica prea mult în domeniul securității și apărării. În fond, NATO reprezintă, fără nici o îndoială, cea mai puternică și politico-militară, suficient de puternică pentru a asigura securitatea și apărarea continentului european și a spațiului euro-atlantic. Insistența în a-și crea o armată proprie, europeană și un concept de securitate și de apărare pur european ar părea, în aceste condiții, lipsită de temei.

De la încheierea războiului rece, europenii se confruntă, între altele, cu trei mari provocări:

- nevoia de extindere a UE și de consolidare a spațiului european comun (economic, politic, social, cultural și militar), pe cei trei mari piloni (economic, politic, de securitate și apărare);

- solicitarea făcută europenilor de americani de a se implica mai mult în probleme de securitate și apărare, în sensul sporirii cheltuielilor militare și dotării forțelor armate cu o capacitate sporită de proiecție strategică;

- edificarea unui concept de securitate și apărare specific european.

Toate aceste provocări s-au aflat și se află în atenția forurilor Uniunii, dar soluțiile nu sunt simple. Orice construcție europeană trebuie să treacă prin furcile caudine ale entităților politice statale, să primească girul tuturor și, deseori, să fie supusă unui referendum. Și este normal să fie așa, de vreme ce continentul european are o istorie atât de bogată și o civilizație atât de complexă.

Europenii nu sunt lipsiți de solitudine. Dar deciziile se iau greu și se pun în aplicare cu dificultate.

Progresele, în toate domeniile, sunt însă remarcabile, iar sensul evoluției europene este din ce în ce mai clar pentru toată lumea.

Politica Europeană de Securitate și Apărare s-a născut, pe de o parte, din nevoia acută de a avea un concept european, complementar celui euro-atlantic de securitate și apărare și, pe de altă parte, din trebuința de putere, dictată de noile pericole și de numeroasele amenințări reale sau potențiale.

Și chiar dacă s-a crezut, la un moment dat, că, după destrămarea Uniunii Sovietice și dispariția comunismului de tip sovietic, totalitar și provocător, Europa nu mai este amenințată de nimeni și de nimic, s-a constatat, îndeosebi după intensificarea acțiunilor teroriste, că Europa este la fel de vulnerabilă ca oricare altă entitate civilizată la noile amenințări.

De aceea, s-a revenit, într-un fel, dar pe alte coordonate la un raționament cât se poate de corect: nu există și nu poate exista o unitate deplină a continentului, fără un concept de securitate și apărare pe măsură, adică fără cel de al treilea pilier, alături de cel economic și de cel politic, pe care să se sprijine un astfel de edificiu.

Europa nu putea încredința la infinit americanilor sarcina securității și apărării continentului, în condițiile în care Europa Unită este la fel de puternică din punct de vedere economic și financiar ca Statele Unite.

Köln, 3-4 iunie 1999

Pe 3-4 decembrie 1998 a avut loc, la Saint-Malo, un summit franco-britanic unde s-au pus la punct foarte mult lucruri în legătură cu relația dintre Marea Britanie și Uniunea Europeană și s-a impulsionat elaborarea și fundamentarea unui concept european de securitate și apărare. A fost pentru prima

dată când britanicii au acceptat să se discute o astfel de problemă a securității și apărării europene.

Până la summit-ul de la Saint-Malo, de fiecare dată când se aduce vorba despre un astfel de concept, britanicii replicau că sarcina apărării europene revine Organizației Tratatului Atlanticului de Nord.

Ca urmare a impulsului de la Saint-Malo, a celor discutate la summit-ul NATO de la Washington din primăvara anului 1999 și a intrării în vigoare a Tratatului de la Amsterdam, președinția germană a comunității din primul semestru al anului 1999 a luat inițiativa desfășurării unor lucrări pe această temă.

Astfel, cei cincisprezece, cu ocazia summit-ului de la Köln din 3-4 iunie 1999, au trecut la o primă etapă în ceea ce privește îndeplinirea obiectivelor politicii externe de securitate comună (PESC) și la definirea progresivă a unei politici de apărare comună.

Numai adoptând o astfel de politică, Uniunea Europeană putea să aibă un rol important pe scena internațională.

Statele membre au decis să doteze UE cu mijloacele și capacitățile necesare pentru a-și asuma responsabilitățile pe care le presupune o politică europeană comună în materie de securitate și apărare (PECSA). Se viza în mod deosebit crearea capacității Consiliului de a fi în măsură să ia decizii în ceea ce privește prevenirea conflictelor și misiunile de gestionare a crizelor (misiuni „Petersberg“), misiuni umanitare și de evacuare, misiuni de menținere a păcii, misiuni de restabilire a păcii).

Uniunea Europeană putea astfel să contribuie în mod substanțial la menținerea păcii și securității internaționale, conform principiilor Chartei ONU. De aceea, statele membre s-au angajat să-și amelioreze eficacitatea mijloacelor militare europene, pe baza capacităților actuale, fie ele naționale, binaționale sau multinaționale.

Helsinki, 9-10 decembrie 1999

Președinția finlandeză a UE a prezentat șefilor de state și de guverne două rapoarte referitoare la securitate și apărare. Acestea fuseseră avizate de Consiliul Afacerilor Generale din 7 decembrie 1999. Pe această bază au fost create, în cadrul Consiliului, noi structuri politice și militare: Comitetul Politic și de Securitate (COPS); Comitetul Militar și Statul Major. Aceste structuri permit UE să asigure orientarea politică și strategică necesară planificării și conducerii operațiilor tip „Petersberg“.

Aceste structuri au intrat în funcțiune treptat. Mai întâi au fost create unele organe interimare: Comitet Politic de Securitate Interimar (COPSi); organ militar interimar (OMi); compus din reprezentanții șefilor de state majore din cele 15 țări și un grup de experți care au format nucleul Statului Major al Uniunii Europene. Structurile au lucrat intens pentru a realiza un dispozitiv care a intrat pe rol la 1 martie 2000. S-a format, treptat, o cultură de apărare proprie UE, iar structurile din cei trei pilieri ai UE au început să țină seama și de dimensiunea militară.

Obiectivul global (Headline Goal) pe care și l-au fixat statele membre era acela ca, în 2003, să fie în măsură să desfășoare, în 60 de zile și pe o durată de cel puțin un an, o Forță de Reacție Rapidă Europeană (FRRE) de valoarea unui corp de armată, având, pentru componenta terestră, valoarea de 50.000 – 60.000 de oameni, pe baza mijloacelor puse la dispoziție de fiecare țară.

Această FRRE trebuia să fie autonomă, adică să dispună de mijloace proprii de informații, de comandament, de control și de logistică. Tot în cadrul acestui obiectiv global s-a stabilită că FRRE trebuie să dispună de elemente aeriene și navele și de capacități coerente cu nivelul de forțe prevăzute pentru componenta terestră. Tot la Helsinki s-a stabilit să se dezvolte

capacități de comandament, de control, de informații și de transport strategic, oferind astfel UE autonomie de evaluare, de decizie și de acțiune pentru toată gama de misiuni tip Petersberg. Era cea mai importantă decizie după cea care viza constituirea unei capacități europene de acțiune și de reacție la noile provocări, pericole și amenințări. Situația strategică se schimbă radical, iar UE nu putea rămâne la termenii de securitate și apărare din vremea războiului rece.

Totuși, în pofida declarațiilor de complementaritate dintre FRRE și NRF, dintre politica europeană de securitate și apărare și conceptul strategic NATO, unele paralelisme și chiar suprapuneri sunt inevitabile. Probabil că unele dintre statele membre vor participa, atât în cadrul Alianței, cât și în cadrul FRRE cu aceleași forțe.

Deși se pare că NRF și FRRE sunt modelele de armate ale viitorului (unul, euro-atlantic, celălalt, european get beget), liniile directoare ale strategiilor și structurilor de forțe pentru secolul al XXI-lea nu sunt încă definitivate, ci doar conturate.

Feira, 19-20 iunie 2000

A fost stabilită, pentru 20 noiembrie 2000, o conferință de angajare a capacităților. La această dată, fiecare stat a venit cu oferta sa. Organul militar interimar (OMi), sub controlul Comitetului Politic Interimar de Securitate, a avut foarte mult de lucru în această perioadă. S-a instituit, de asemenea, un comitet însărcinat cu aspectele civile ale gestiunii crizelor. I s-au fixat obiectivele corespunzătoare. În materie de poliție civilă – care a fost considerată ca prioritate –, statele s-au angajat să furnizeze, până în 2003, în jur de 5.000 de polițiști pentru misiuni internaționale, fiind în același timp în măsură să desfășoare până la 1.000 de polițiști, într-un interval de 30 de zile. S-a acordat de asemenea atenție dezvoltării unei capacități europene care să acționeze în domeniul prevenirii conflictelor.

Summit-ul de la Feira a permis definirea principiilor și modalităților de angajare care să permită statelor membre NATO, dar care nu fac parte din UE; și altor țări candidate să contribuie la gestionarea militară, de către Uniune, a crizelor și conflictelor. Tot aici au fost stabilite și principiile de consultare cu NATO în probleme militare în patru domenii: probleme de securitate; obiective în termeni de capacități; modalități care să permită UE să aibă acces la mijloacele NATO; definirea mecanismelor de consultare permanentă. Au fost create, în acest scop, patru grupuri de lucru.

Arhitectura mecanismelor de luare a deciziilor și de conducere a operațiilor

Această arhitectură se prezintă astfel:

- *Comitatul Politic de Securitate (COPS)*, compus din reprezentanți permanenți cu rang de ambasadori care are competența de a trata ansamblul problemelor PESA. În cazul unor operații militare de gestionare a crizelor, sub autoritatea Consiliului, va exercita controlul politic și va stabili direcția strategică a acestora.

- *Comitetul Militar* se compune din șefii de state majore ale armatelor, reprezentanți prin delegații lor permanenți. El va acorda aviz militar și va formula recomandări destinate COPS, va furniza instrucțiuni militare pentru Statul Major al UE. Președintele Comitetului Militar va asista la sesiunile Consiliului când se iau decizii cu implicații în domeniul apărării.

- *Statul Major* are competențe militare în folosul PESA, îndeosebi în ceea ce privește conducerea operațiilor militare de gestionare a crizelor, conduse de UE. Este însărcinat cu alerta rapidă, analiza situațiilor și planificarea strategică pentru misiuni tip „Petersberg”, inclusiv cu identificarea forțelor europene naționale și multinaționale.

Consiliul european de la Feira a stabilit cum vor arăta structurile politice și militare definitive ce vor fi realizate imediat ce va fi posibil, după Consiliul de la Nisa.

Tot aici s-a hotărât ca președinția franceză să fie invitată se adreseze Consiliului European de la Nisa un raport pe următoarele puncte:

a) Formularea obiectivului global și a obiectivelor colective în termenii de capacități stabiliți la Helsinki, inclusiv în ceea ce privește rezultatele Conferinței asupra ofertelor de angajare care urma să fie organizată la Nisa, înaintea Consiliului.

b) Crearea de structuri politice și militare permanente care să intre în funcțiune cât mai rapid posibil după Consiliul European de la Nisa.

c) Punerea în aplicare a deciziilor de la Feira privind:

- aranjamentele de consultare a unor țări terțe în gestionarea crizelor de către UE;

- definirea, pe baza activității grupurilor de lucru ad-hoc UE-NATO, a aranjamentelor de consultare și cooperare cu NATO în gestionarea militară a crizelor.

c) Definirea și punerea în funcțiune a capacităților UE de gestionare civilă a crizelor, inclusiv definirea unor obiective concrete.

8.2.3.6. Integrarea culturală

Comitetul Economic și Social European (CESE) definește cultura ca sistem de valori ce sunt respectate de către membrii unei societăți⁹⁴. În acest sens, cultura structurează sfera de activități a societății, educația și participarea socială fiind, după CESE, funcțiile cheie ale unei culturi, înțeleasă ca proces și formă comune de gândire și de acțiune. Este foarte limpede că, fără o dimensiune culturală consistentă și permanentă, nu poate

⁹⁴ <http://www.esc.eu.int>

exista integrare sau, oricum, aceasta nu se poate afla sub semnul duratei. De aceea, proiectul Constituției Europene se bazează pe un sistem de valori, de obiective, de drepturi fundamentale comune și pe o nouă concepție de acțiune democratică. Aceste elemente, consideră CESE, constituie baza unei concepții europene asupra culturii, ale cărei componente sociale, cum ar fi solidaritatea, toleranța, coeziunea socială, măsurile împotriva excluderii și discriminării ca integrarea socială constituie elemente fundamentale.

Parlamentul european insistă asupra necesității (și obligației) de a se constitui o „bază culturală comună” și un „spațiu civil european”. Acest lucru este foarte important, întrucât, de fiecare dată când apar probleme complexe, se reactivează predominanța dimensiunii naționale a culturii. Cu alte cuvinte, este nevoie de o cultură europeană comună, bazată, atât pe noile valori comune, cât și pe patrimoniul cultural comun. Mai mult, lărgirea continuă a UE face ca în comunitatea europeană să intre țări cu istorii, tradiții și culturi extrem de diferite și de diversificate în contextul european.

Europa este prima piață din lume. Dar atracția europeană constă nu numai în puterea pieței și în performanța economică, ci și în patrimoniul cultural, în modalitatea în care se învață și se reînvață mereu cum să se gereze diversitatea culturală. Trăsăturile esențiale ale umanismului european sunt respectul de sine și față de celălalt, primatul principiului cooperării și solidaritatea.

Practicile economice, sociale și de mediu generează în permanență valori și, deci, cultură. Europa rămâne esențialmente o „societate a cunoașterii”. Acestea este, de fapt elementul cheie al construcției europene, așa cum a fost ea definită la procesul de la Lisabona.

În acest sens, are loc o culturalizare, o intelectualizare a muncii și a consumului, Europa rămânând în continuare un spațiu cu vocația stilisticii și creativității, care o particularizează

și o înnobilează în contextul celorlalte zone geo-culturale ale lumii.

În spațiul cultural european au loc nu numai procese de construcție și de reconstrucție a sistemelor de valori, ci și experiențe interesante privind noile modalități de simbolizare și de deciptare a unor vechi simboluri, în contextul noului edificiu democratic european. În acest cadru, putem vorbi de o nouă cultură a democrației, ale cărei paradigme sunt următoarele:

- paradigma educațională, cu latura ei de formație permanentă;
- paradigma valorizării resurselor, îndeosebi în spațiul creativ al comunicației culturale și sociale;
- paradigma mediației și crearea noilor „standarde culturale” îndeosebi în spațiul umanității și excluderii sociale.

În acest sens, CESE dorește să creeze, după modelul instituțiilor economice și politice europene (Parlament, Consiliu, Comisie, Comitet al Regiunilor), instituții europene specifice domeniului cultural, inclusiv a unui observator european al cooperării culturale. Aceste măsuri se referă la revoluționarea domeniului și nu doar la susținerea financiară a rețelilor și organismelor actuale, crearea unei pagini web și dezvoltarea de statistici culturale.

Se vorbește deja de o rețea culturală instituțională și transfrontalieră, cu noduri regionale și naționale, pentru a se valorifica tot ce există în domeniul cultural. Această cooperare ar favoriza o evoluție activă a conceptului subsidiarității în probleme de politică culturală europeană, punând în operă capacitățile europenilor de a-și construi un spațiu cultural comun și de a se regăsi în acesta. Agenția Europeană de la Bilbao și Fundația de la Dubli identifică și dezvoltă schimbările culturale în ceea ce privește condițiile de muncă, de funcționare, de prevenție și de coeziune socială. Ele reprezintă un fel de cap de pod pentru un observator cultural european.

Acest observator va juca, în primul rând, un rol de evaluare a politicilor și practicilor deja existente cum ar fi programele „Cultura 2000“ și „Media plus“. Se sugerează o mai bună cooperare, în materie de cultură, între Parlamentul European și Comitetul Economic și social european, cum ar fi, spre exemplu, o reuniune anuală pe tema „Europa culturală“ care ar putea contribui la aprecierea evoluțiilor de la Uniunea unei comunități de drepturi la Uniunea unei comunități de valori.

S-ar putea fixa, ca obiectiv anual, promovarea cel puțin a unei valori partajate în mod real. Cele două instituții europene ar putea promova o filozofie a unor schimburi culturale și artistice inclusiv în zonele de conflict, atât ca modalități de prevenire a acestor conflicte, cât și ca element de reconstrucție post-conflict.

Departate de a fi un proces facil, realizarea proiectului unității europene a căpătat vigoare, mai ales după impunerea Uniunii Europene ca organizație politico-economică, cele mai importante progrese înregistrându-se în aceste domenii. Însă, cooperarea politică și economică nu pot asigura singure o comunitate de state vigoasă. Ideea unei Europe unite poate fi viabilă numai prin cooperare între diferitele culturi naționale, contactele dintre valori și tradiții culturale trebuind menținute și revigorate, pentru că pe viitor factorul cultural va juca un rol major în dezvoltarea UE, în măsura în care se va constitui într-un factor-liant capabil să reunească oameni aparținând unor națiuni diferite și să intermedieze contactele sociale și comunicarea.

Astăzi Europa înseamnă denumirea geografică a continentului nostru dar și diverse structuri economice și politice asociate Europei.

Inițiată pe baze economice, construcția Europeană a reușit să capete consistență și să producă un curent integrator, generator de interconectivitate la un nivel eficient în special în

domeniul economic, politic și chiar militar, dar parțial în cel cultural, o mare parte a eforturilor autorităților UE fiind îndreptate astăzi în această ultimă direcție menționată. Problema culturală pare să fie purtătoarea unui grad mai ridicat de complexitate și pentru că, pe de o parte, diversitatea este privită ca unul dintre punctele forte ale Europei contemporane, identitatea europeană fiind din ce în ce mai mult identificată cu capacitatea de a tolera gradul însemnat de diversitate culturală, ceea ce demonstrează existența unor anumite valori pe care cetățenii Europei le prețuiesc și le respectă, ideile despre personalitate, democrație, dreptate și egalitate socială, libertate și drepturile omului, fiind bine definite.

În procesul extinderii europene, diferențele cu aspect cultural nu au constituit un subiect al condițiilor de aderare la UE, acestea referindu-se, de obicei, la aspecte politice, socio-economice și instituționale. Aspectele culturale nu au fost subiectul unor dezbateri îndelungi, din moment ce implementarea reformelor cerute pentru alinierea la standardele și normele comunitare pare a fi suficientă pentru obținerea statutului de membru al Uniunii Europene. Dar, așa s-a întâmplat până acum, perspectiva integrării Turciei în UE fiind una care trebuie să țină cont de frontierele culturale, fiind necesară, în mod inevitabil, o mai aprofundată abordare a aspectelor culturale, pentru că în momentul actual nu putem afirma cu siguranță că extinderea UE se va opri la granițele fostei URSS.

În interesul viitorului european și al dificilului proces de unificare europeană, forțele politice, culturale și administrative ale Europei au inițiat un proces⁹⁵ pentru dezvoltarea culturală care să se constituie într-un element structural al unității europene. De altfel, președintele Comisiei Europene, Barroso,

⁹⁵ *Procesul Berlin* a fost inițiat cu prilejul lucrărilor conferinței „*A soul for Europe*” desfășurate la 26-27 noiembrie 2004 în Berlin, având ca principal subiect politica culturală europeană.

afirma că „în ierarhia valorilor, cele culturale se plasează deasupra celor economice”, de aceea e de așteptat ca paradigma politică să sufere unele modificări, să se transforme astfel încât să reflecte această ierarhie în acțiunile și aspirațiile sale. De asemenea, politica comună externă și de dezvoltare e necesar să fie bazată pe valorile culturale europene, pentru că Europa va trebui să facă față provocării adresate de „ciocnirea civilizațiilor”, înlocuind-o cu dialogul.

Frontierele geografice ale Europei se extind, la fel și cele culturale. Perspectiva intrării Turciei în Uniunea Europeană se află în directă legătură cu capacitatea structurilor europene de a adapta politicile sale în care aspectul cultural să capete o mai mare greutate. Afirmăm aceasta, pentru că suntem de părere că, din punct de vedere cultural, Europa se confruntă, într-un moment foarte important al dezvoltării sale, cu două mari provocări: existența, încă, a diferențelor est-vest (confirmată și de recente evenimente din Ucraina) și, „problema islamului”, ce pare a se manifesta pe două planuri, *pe plan extern*, facilitată de procesul de extindere a UE, și *pe plan intern*, datorită creșterii numărului de comunități musulmane, în principal, în cadrul țărilor membre ale Uniunii Europene. Acestea însă ar putea constitui subiectul unor studii separate, cu o mai mare întindere, dată de importanța majoră pe care o constituie fiecare.

8.2.3.7. Integrarea europeană și integrarea euro-atlantică. Contraste și complementarități

După ce a fost reales, președintele Bush și-a exprimat intenția de a întări relațiile dintre UE și SUA îndeosebi în ceea ce privește marile probleme internaționale ale momentului, cum ar fi Orientul Apropiat, Irak și Iran⁹⁶. Există un parteneriat strategic între SUA și UE, dar și între NATO și UE. Integrarea

⁹⁶ <http://www.courrierinternational.com/AFP/>

europeană și cea euroatlantică se prezintă, în mai toate documentele, ca fiind complementare.

Integrarea europeană este una foarte complexă, care realizează, de fapt, o evoluție de la fragmentarea europeană la unitatea europeană, de la statele politice europene, aflate mai tot timpul în conflicte și războaie, la o entitate europeană integrată complex – economic, politic, social, educațional, informațional, militar etc. – care va fi cu totul altceva decât a fost Europa secolelor anterioare.

Dar integrarea europeană trebuie să fie și o integrare de securitate, în toate planurile. Integrarea euro-atlantică este, într-adevăr, în esența ei, cel puțin până în acest moment, și o integrare de securitate. Ea continuă Tratatul de la Washington din 1949, dar vremurile s-au schimbat. Realitățile s-au schimbat. Coordonatele s-au schimbat. Pentru că s-au schimbat provocările și conșonanțele geopolitice și geostrategice. Se deschid orizonturi noi, apar determinări noi.

În perspectivă, renașterea puternică a continentului asiatic, necesită, dezvoltarea fără precedent a Uniunii Europene profilează o construcție de securitate pe trei mari piloni – SUA, UE și Asia – de unde rezultă că între acești trei piloni trebuie să existe relații puternice de parteneriat, care să echilibreze situația internațională și să asigure controlul conflictualității.

Aceste noi raporturi au început prin parteneriatele strategice dintre marii actori (SUA, UE, Rusia, China, India, Japonia) și va continua, probabil, prin crearea de mari entități care se vor integra în procesul de globalizare.

Contrastele rezultă din unele disfuncționalități, din paralelisme ce nu pot fi evitate (în această etapă), din prejudecăți și din conflictualitatea unora dintre interese privind accesul la resurse, puterea și credibilitatea.

Lumea nu este totuși unitară. Ea nu a reușit încă să iasă din starea de haos și, probabil, procesul de reșezare completă a relațiilor internaționale pe principii democratice va mai dura.

8.3. Strategia extinderii europene

8.3.1. Conceptul extinderii

Extinderea europeană nu este un rezultat al ofensivei frontierei europene. Ea este un proces care rezultă din voința și trebuința de unitate a continentului. Între caracteristicile importante ale acestui proces se situează și următoarele:

- Uniunea Europeană este o construcție dinamică, perfectibilă și consensuală;

- Uniunea Europeană are un caracter necesar, cu determinări complexe, pe toate palierele, de la nivelul statelor politice la nivelul procesului de globalizare;

- Integrarea europeană se realizează prin creșterea performanțelor și a standardelor, astfel încât să se prevină crearea premiselor unei noi diviziune europene;

- Extinderea Uniunii Europene nu înseamnă doar primirea de noi state, ci reconstrucția continuă a spațiului european, creșterea gradului de securitate economică, politică, socială și militară, crearea de noi dimensiuni ale entității civilizationale europene;

- Construcția europeană a început printr-un anumit tip de fuzionare a celor mai dure nuclee ale continentului – reconcilierea franco-germană –, a continuat prin definirea clară a pilonilor de rezistență ai acestei noi construcții – economia, politica și politica de securitate și apărare – și s-a modelat și remodelat prin elaborarea unei strategii europene de securitate și prin elaborarea și aprobarea Constituției Europene;

- Construcția europeană este greoaie, anevoioasă și contradictorie, dar, fără îndoială, ea va fi durabilă și foarte solidă;

- Construcția europeană se realizează concomitent cu reconstrucția unei vecinătăți bazate pe parteneriate și încredere;

- Securizarea frontierelor europene se realizează pe de o parte prin creșterea puterii interioare a Uniunii, adică prin integrarea superioară a entității, prin construcția unui întreg și, pe de altă parte, prin buna vecinătate și controlul migrației

- Uniunea Europeană trebuie să realizeze o serie de parteneriate strategice și să participe activ la reconstrucția spațiului eurasiatic, întrucât are mare nevoie de resurse energetice și de materii prime.

8.3.2. Strategia integrării României în UE

Pentru România, integrarea europeană reprezintă o prioritate. Strategia integrării în NATO nu este o strategie separată de cea a integrării în Uniunea Europeană, ci una care face parte din marea strategie a reconstrucției spațiului economic, politic, social și de securitate al țării, în cadrul noilor concepte de integrare europeană și euro-atlantică. Integrarea în NATO reprezintă, totodată, un suport al integrării europene, dată fiind importanța celor două entități pentru construcția securității politice, economice și militare a continentului și a lumii.

Chiar dacă, dintr-un motiv sau altul, intrarea efectivă a României în Uniunea Europeană se face în al doilea val (ca și cea în NATO), procesul este absolut necesar și el urmează un parcurs din care nu trebuie exclusă nici o etapă.

Calendarul UE privind integrarea țărilor europene care doresc acest lucru – inclusiv a Turciei – este deja în funcțiune.

Integrarea nu este numai o problemă a fiecărei țări care dorește acest lucru, ci și una dintre cele mai grele și mai complexe probleme ale Uniunii Europene. Important este că ne vom integra în UE, pentru că dorim acest lucru, pentru că este necesar și pentru că Uniunea Europeană are nevoie și de România, așa cum va avea nevoie, când va fi timpul, și de Rusia, și de Ucraina, de fapt, de toate țările continentului.

Primul document care a jalonat direcțiile pe care trebuia să le urmeze România pentru integrarea euro-atlantică și în Uniunea Europeană îl reprezintă strategia de integrare euro-atlantică a României, elaborată la începutul anului 1993 prin contribuția tuturor forțelor politice din Parlamentul României și principalelor instituții ale statului, între care și Ministerul Apărării Naționale. Acest document reprezintă voința constantă a națiunii române de a se integra în NATO și în Uniunea Europeană. Pe această bază, la 1 februarie 1993, a fost semnat Acordul European de Asociere și promulgat de președintele României la 5 aprilie 1993 publicat în „Monitorul Oficial” din 12 aprilie 1993. Acest Acord a intrat în vigoare la 5 aprilie 1995. El se baza pe următoarele principii și obiective:

- Crearea cadrului instituțional pentru realizarea unui intens dialog politic;
- Sprijinirea eforturilor României pe calea realizării economiei de piață și consolidării democrației.
- Liberalizarea circulației mărfurilor, serviciilor, capitalului și persoanelor;
- Crearea cadrului pentru dezvoltarea cooperării economice, financiare, culturale, sociale.

Până la un moment dat, lucrurile au evoluat destul de bine. Cu toate problemele extrem de dificile, țara se înscria constant în efortul de a îndeplini capitolele din *acquis*-ul comunitar și din Cartea Albă. În 1998, „Armonograma” arăta că legislația românească, în proporție de aproximativ 70% se înscrie, total sau parțial, în acest efort de armonizare cu legislația comunitară.

Desigur, efortul de armonizare a legislației, de îndeplinire a standardelor economice, politice și sociale s-a continuat. Au apărut însă noi probleme, s-au acutizat altele mai vechi și România nu a putut „prinde” primul val al țărilor care s-au integrat în UE. Raportul recent asupra României a subliniat progresele făcute și hotărârea UE de a respecta calendarul de

încheiere a negocierilor în 2004 și de integrare a României și Bulgariei în 2007.

Deși, dintr-un motiv sau altul, s-au pierdut câțiva ani importanți, România a intrat deja pe ultima linie dreaptă în ceea ce privește îndeplinirea criteriilor pentru aderare. Problemele încă nerezolvate, în afară de cele economice (a căror soluționare se va finaliza în timp, desigur, cu ajutorul UE), se referă la combaterea corupției, lichidarea birocratismului, eficientizarea administrației, la reforma justiției și rezolvarea unor chestiuni ce țin de securitatea frontierelor, anomia socială și calitatea vieții. Aceste exigențe nu sunt ușor de realizat, întrucât au trecut prea mulți ani în care s-a dezvoltat economia subterană și lumea interlopă, prioritățile s-au dirijat fie spre macroeconomie, fie spre alte zone, desigur, importante, dar nu și suficiente pentru fluidizarea și grăbirea procesului de integrare.

Drumul și căile integrării europene nu sunt ușoare. Europa a fost și mai este încă divizată, contradictorie și chiar conflictuală. Războiul din Iugoslavia, tensiunile din Cipru și cele dintre Grecia și Turcia, efectele încă haotice ale bipolarismului, decalajele economice, probleme de frontieră, mentalitățile, ca și fantasmale istoriei sunt realități care nu pot fi ignorate. Peste ele nu se poate trece prea ușor. De aceea, integrarea europeană nu este o cursă contra-cronometru, ci un proces dificil, o construcție care, dacă nu se realizează cu foarte multă atenție, s-ar putea clătina la primul seism.

Sensibilitățile europenilor sunt numeroase și diversificate. Există entități etnice care doresc să se separe de statele politice din care fac parte, există efecte dureroase ale unor falii religioase sau civilizaționale, neîncredere și suspiciuni. Pactul de stabilitate a adus unele speranțe în Balcani, dar numai timpul, voința și efortul european conjugat vor putea să cicatrizeze rănilor și să creeze unele certitudini în această zonă de conflict

creată de marile imperii europene de odinioară. Uniunea Europeană nu este și nu poate fi un nou imperiu european. Ea este și trebuie să fie o entitate nouă, cu totul deosebită de tot ceea ce a fost până acum. Or, este greu de presupus că, dacă nu se îndeplinesc toate criteriile și exigențele economice, politice, culturale și militare, se va realiza o astfel de entitate, în care să nu fie periferii sărace și comunității de categoria a doua, ci doar europeni puternici și respectabili. De aceea, construcția ei va fi, și în continuare, extrem de dificilă.

Din toate acestea rezultă următoarele:

1. Strategia europeană de integrare este o strategie complexă, pe termen lung. Ea se bazează pe o filozofie unitară de parteneriat și pune în operă o politică europeană de unificare a continentului, de realizare a unei entități de valoare mondială, sprijinită pe trei piloni: economic, politic, de securitate și apărare.

2. Construcția europeană este dificilă și îndelungată, dar realizările sunt foarte mari și se așteaptă ca, în final, adică în epoca societății de tip informațional, de tip epistemologic, Uniunea Europeană să devină cea mai puternică și cea mai influentă putere mondială, în parteneriat cu Statele Unite ale Americii, constituindu-se în cel mai puternic stâlp de susținere a civilizației mondiale.

3. În următoarea etapă a construcției europene, se vizează, deopotrivă, extinderea teritorială prin primirea de noi membri, desăvârșirea integrării economice, politice și culturale, precum și în domeniul securității și apărării.

4. Procesul integrării este non-linear, dinamic și complex. Cerințele și exigențele integrării nu sunt acceptate cu ușurință de statele politice naționale și nici de populații. Totuși, la ora actuală, UE este deja cea mai puternică entitate economică și de piață din lume, dispune de o Constituție, de o Politică Europeană de Securitate și Apărare (PESA) și, corespunzător acesteia, de o strategie de securitate europeană.

5. Uniunea Europeană aplică o strategie a parteneriatelor și buneii vecinătăți, urmărind extinderea spiritului european și crearea unei centuri de securitate, bazată pe relații economice, politice, sociale, culturale și militare stabile și non-conflictuale.

6. Integrarea României în UE reprezintă un obiectiv strategic deopotrivă național și european. Odată cu acceptarea țării noastre în comunitatea europeană, se încheie o etapă îndelungată din istoria României, caracterizată prin nesiguranță, teamă, adesea izolare, rapturi teritoriale pe seama noastră și obositoare cicluri de tranziție, și începe una de construcție și de solidaritate europeană.

7. Deși problemele care țin de frontiere au fost și sunt unele dintre cele mai complexe pentru continentul european, în momentul de față, are loc o reproiectare și o reconstrucție a acestui concept, pornind de la extinderea frontierelor economice, informaționale și de securitate (spațiul Schengen). În viitor, problemele frontierei europene nu vor dispărea, dar dezvoltarea economică fără precedent a continentului, ridicarea zonelor sărace și a celor periferice vor face caducă și fără sens milenara bătălie pentru frontierele politice.

CAPITOLUL 9

PARTENERIAT, REȚEA, ZONE DE INTERES, TERORISM

Noile amenințări sunt dinamice. În epoca mondializării, amenințările cele mai îndepărtate din punct de vedere teritorial produc tot atâta îngrijorare ca și cele apropiate. De aceea, zonele de interes pentru NATO și pentru Uniunea Europeană, ca și pentru oricare altă țară din cadrul acestor organizații, inclusiv pentru România, se extind, practic, la suprafața întregii planete. Teoria haosului atrage atenția că variația condițiilor inițiale, care se regăsește totdeauna în evoluția sistemelor și proceselor, nu cunoaște nici reguli, nici limite teritoriale, spațiale sau acționale. În această epocă a globalizării, de la parteneriat la confruntare, totul capătă dimensiuni și implicații planetare. Totuși, în ceea ce privește dinamica parteneriatelor pentru stabilitatea și gestionarea situațiilor de criză, prioritare sunt cele din zonele de pe primul cerc, adică cele de la contactul frontalier nemijlocit sau care au efecte directă asupra acestora. Este unul dintre motivele pentru care UE dorește să se înconjoare de un cerc de securitate, fapt pentru care a realizat sau este în curs de a realiza, cu toți vecinii, acorduri de bună vecinătate sau parteneriate strategice. Unul dintre obiectivele acestor acorduri și parteneriate îl reprezintă protecția împotriva atacurilor teroriste și, respectiv, combaterea terorismului. În ceea ce privește însă lupta împotriva terorismului, nu există priorități și nu există granițe.

Țările UE participă, alături de Statele Unite, de țările NATO și de alte țări, în parteneriat cu acestea, la coaliția antiteroristă. Deși nu s-au elaborat încă pe deplin strategiile cele mai eficiente de combatere a terorismului, acțiunile coaliției împotriva acestui flagel nu rămân fără rezultate. Una dintre prevederile strategiei europene de securitate este cea că prima linie de apărare se va situa, adesea, în străinătate, departe

de frontierele proprii. Cât de mult seamănă acest precept cu doctrina apărării înaintate din vremea războiului rece!

Pentru România, în afară de zona de interes care se contopește cu întreaga planetă, de zona din imediata vecinătate a UE și NATO (România fiind țară frontalieră pentru NATO și, în viitorul apropiat, pentru UE), este profund interesată de vecinătatea apropiată și mai ales de zona conflictuală din Transnistria, de problemele de frontieră de la granița cu Ucraina, de zona extinsă a Mării Negre și de impactul posibil asupra mediului de securitate al parteneriatelor din această zonă, de terorismul caucazian și de cel care se manifestă și se dezvoltă în Turcia și în Orientul Apropiat.

9.1. General și specific în dinamica terorismului contemporan

Fără a avea structuri și infrastructuri de mare anvergură și baze de susținere complexe și ultramoderne, teroriștii au dovedit, totuși, că sunt în măsură să opereze în lumea întreagă. Ei acționează în Asia Centrală, în Asia de Sud-Est, în Japonia, în China, în Rusia, în Caucaz, în Balcani, în Turcia, în Irak, în Orientul Apropiat, în Africa, în Europa Occidentală, dar, de la atacurile din 11 septembrie 2001, mai puțin pe teritoriul Statelor Unite. Datorită măsurilor extrem de riguroase luate de autoritățile americane, deși rămâne încă vulnerabil la terorism, *teritoriul american nu a mai fost supus, din 2001 încolo, la atacuri teroriste de anvergură.*

Teroriștii n-au încetat însă să-i atace pe americani, pe partenerii strategici și pe prietenii și aliații lor, oriunde au reușit să o facă. Chiar dacă Al-Qaeda și multe alte organizații declară că țintele lor predilecte sunt americanii și tot ce ține de americani, realitatea este cu totul alta. Ofensiva americană împotriva terorismului a dat roade. *Teroriștii nu mai reușesc să pătrundă atât de ușor pe teritoriul american. Seria de atacuri*

de amploare de după 2001 s-a derulat pe alte meridiane, dar „performanța“ din 2001 nu a mai fost atinsă. Superputerea americană a fost stârnită, aproape în același mod în care a fost stârnită după atacul japonez de la Pearl Harbor, și, probabil, nu se va opri din acțiune decât atunci când terorismul (un anumit tip de terorism) va fi distrus sau pus sub control. Acest obiectiv se constituie din ce în ce mai mult într-un adevărat suport al actualelor și viitoarelor parteneriate strategice ale americanilor cu aproape toate țările importante de pe glob, inclusiv cu România.

Terorismul contemporan este, totuși, preponderent, antiamerican și antioccidental și are câteva caracteristici specifice, printre care cele mai importante considerăm că ar putea fi și următoarele:

- spațiile de generare și de regenerare a rețelelor, organizațiilor și grupurilor teroriste sunt tentaculare, cu filiale flexibile și dinamice peste tot, dar cu preponderență în țările occidentale și în zonele de falii strategice;

- baza de recrutare a teroriștilor se află îndeosebi în populația tânără, instruită și chiar domiciliată în Occident, inclusiv în România, care se simte frustrată, înstrăinată, discriminată și nemulțumită și împărtășește preceptele fundamentaliste și extremiste, nu prețuiește viața și acceptă martiriatul și spiritul de sacrificiu în numele unor dogme care, pentru o parte din lumea lor, sunt indiscutabile;

- țintele predilecte ale teroriștilor contemporani le reprezintă locurile publice, infrastructurile, diferitele instituții (occidentale sau care-i sprijină pe occidentali), de regulă, cele vulnerabile la astfel de atacuri sau făcute să devină vulnerabile;

- sporește caracterul punitiv și răzbuțător, în numele unor cauze care vin din frustrări și percepții deformate, dar și din realități dramatice.

Terorismul nu poate fi pus sub autoritatea unor principii, teorii și metode unitare. El rămâne, în continuare, un război

specific, în mozaic, caracterizat de acțiuni hoțșești, precise, adică punctuale și extrem de violente, care vizează îndeosebi zonele cele mai vulnerabile și urmărește umilirea, înspăimântarea și agresarea continuă și surprinzătoare a oamenilor și anumitor comunități, precum și distrugerea unora dintre instituțiile care sunt percepute ca satanice sau care impun reguli și realități considerate ca inacceptabile pentru spațiul ce generează terorism.

Există un terorism de sistem și un terorism de rețea. Distincția dintre aceste două forme de terorism este necesară pentru procesul de elaborare a strategiilor de gestionare a acestui fenomen.

Terorismul de sistem este, în esența lui, politic, etnic, economic, informațional sau religios. El provine din incompatibilitățile și disfuncționalitățile existente între sisteme și nu se va ameliora decât în măsura în care se vor ameliora relațiile între aceste sisteme.

Terorismul basc, spre exemplu nu are nici o perspectivă de atenuare sau de încetare, atâta vreme cât pretențiile extremiștilor basci vizează interesele Spaniei. Soluțiile în acest caz sunt greu de găsit, întrucât este dificil de presupus că Spania va accepta vreodată separarea de teritoriul său a Țării Bascilor. Un asemenea terorism a existat și există și în România. El s-a manifestat și se manifestă, sub diferite forme, îndeosebi în zonele Covasna și Harghita, împotriva populației de etnie română. În anumite etape a cunoscut forme violente. Este posibil ca terorismul de sistem, îndeosebi în Europa, să se diminueze simțitor o dată cu integrarea deplină a continentului, deși s-ar putea ca, dimpotrivă, să asistăm la o recrudescență a acestui fenomen.

Parteneriatele strategice pot duce la diminuarea acestei forme de terorism sau, în orice caz, la o mai bună gestionare a riscurilor pe care le presupune și le impune un astfel de

terorism, intrinsec sistemelor, întrucât aceste parteneriate sunt produse ale interdependențelor internaționale.

Terorismul de rețea este transnațional. El este, în esență, un terorism politic, punitiv și răzbunător, chiar dacă păstrează rezonanțe religioase, etnice sau frontaliere. La ora actuală, suportul lui îl constituie falia strategică islamică, dar nu neapărat sub aspectul ei pur religios.

Filosoful iranian Darius Sayegan subliniază, în *France culture*, influența revoluției iraniene asupra terorismului contemporan⁹⁷. El subliniază că religia nu mai este atât de importantă pentru tineri. S-a creat chiar o expresie care ilustrează sugestiv această realitate: cei care au alungat religia. Ei nu-și pot exprima însă public convingerile, întrucât riscă pedeapsa capitală.

Iranul, afirmă filosoful Sayegan, este o societate complet schizofrenică. Pe de o parte, 75 % din populația de până la 25 de ani, fascinată de America, de simbolurile Occidentului și de modernitate, exprimă nevoia de schimbare, de reforme. Pe de altă parte, se află un regim ce nu poate fi în nici un fel reformat. Singura schimbare, susține filosoful iranian, poate veni din exterior. Europeanii și americanii au uitat de prea multă vreme Iranul. „Ei n-au realizat că revoluția islamică a servit de model mișcărilor teroriste actuale”⁹⁸.

Această afirmație acuză foarte grav Iranul. Revoluția iraniană a fost unul dintre evenimentele fundamentale de la sfârșitul secolului al XX-lea. Ea a schimbat configurația lumii, mai ales prin faptul că a inventat formele și instrumentele terorismului contemporan, făcând din religie o ideologie de luptă. Iranul este o țară mare, care are aproape aceeași influență în lumea musulmană ca și aceea pe care a avut-o Rusia în țările

⁹⁷ <http://www.iranfocus.com/french/modules/news/article.php?storyid=393>, Luc Chatel, *L'Iran, Al-Qaïda et... Dostoïevski*

⁹⁸ Ibidem

din Estul Europei, în timpul socialismului. Înainte de această revoluție, în Iran nu au fost niciodată guverne islamice.

Ideologizarea religiei este cel mai grav eveniment petrecut în lumea musulmană. Islamiștii iranieni au preluat metodologia și sloganurile marxiste, identificându-se drept combatanți anti-occidentali și anti-imperialiști.

S-au înființat tribunale revoluționare și s-a pus în operă o filosofie leninistă potrivit căreia monarhia va fi aruncată în pubela istoriei. Unul dintre sloganurile acestei revoluții suna astfel: „Nici ca Estul, nici ca Vestul: o republică islamică”. S-a crezut că este vorba de o nouă spiritualitate politică, de o a treia cale, ce nu putea fi decât atractivă pentru unii dintre iranieni. N-a fost însă așa.

Al-Qaeda nu este un fenomen islamic. Indivizii din această rețea, afirmă Darius Sayegan, par mai degrabă personaje din *Demonii* lui Dostoievski decât teroriștii ismaelieni ai secolului al XII-lea, ale căror acțiuni ucigașe aveau obiective foarte precise. Terorismul ismaelian nu era orb. Teroriștii din Al-Qaeda neagă totul, distrug totul, inclusiv valorile moderne, occidentale.

Este îngrijorător și ceea ce se petrece în India. În întreaga ei istorie, această țară nu a cunoscut niciodată un fundamentalism hindus. Hinduismul a fost dintotdeauna un imens evantai care integra tot felul de credințe. Astăzi, fundamentalismul hindus este un răspuns la fundamentalismul musulman, iar acest lucru este foarte periculos. Trebuie însă precizat că India nu este și nu a fost niciodată o țară care generează fundamentalism sau terorism. Este însă unul dintre locurile ideale pentru manifestarea fundamentalismului religios, tocmai pentru motivul că ea se prezintă ca o civilizație bazată încă pe caste și pe reguli neschimbate de mii de ani.

Al-Qaeda nu pare să aibă un calendar fondat pe o strategie politică precisă, ci, dimpotrivă, pare a se baza pe un activism de tip oportunist, lovind în orice moment în care poate să o facă,

pentru a crea teroare și a demonstra că toate intervențiile militare din Irak și Afghanistan nu au nici un efect⁹⁹.

Rețele și structurilor Al-Qaeda, după 11 septembrie 2001, li se atribuie sau își atribuie ele însele o serie de atentate și atacuri teroriste între care cele de la Madrid din martie 2004, cele de la Londra, acțiunile din Irak, desfășurate de Abu Musab Al-Zarkawi, a cărui locație se află la Falluja, atentatele din Bali (octombrie 2002), cele de la Casablanca, din mai 2003, de la Istanbul, din noiembrie 2003, cele din Arabia Saudită, din mai 2004 etc.

Unii afirmă că, în ceea ce privește, Al-Qaeda, nu se cunoaște decât ceea ce se vede. În realitate, avem de-a face cu o organizație tentaculară, realizată cu mult înainte de 11 septembrie 2001, care dispune de un sistem de mesaje pe Internet, de personal numeros și de suficiente mijloace. Se pare chiar că folosește și un soi de parteneriate strategice cu lumea interlopă, cu traficantii și criminalii. Dacă ar fi așa, de ce nu acționează la scară mai mare?

Este foarte posibil ca respectiva organizație să fi slăbit foarte mult, în urma numeroaselor lovituri primite.

Oricum, în jurul ei, s-a țesut o legendă care depășește cu mult realitatea.

Olivier Roy împarte atentatele care se atribuie organizației Al-Qaeda în două categorii: *internaționale* și *locale*. Cele internaționale sunt efectuate de echipe internaționale care acționează oriunde în lume (New York, Washington, Madrid etc., dar și cele dejucate la Los Angeles, Paris, Strasburg), iar cele locale aparțin unor echipe care acționează pe teritoriul propriu, de regulă, împotriva unor ținte occidentale (Casablanca, Bali, Istanbul). „Internaționaliștii“ sunt, după afirmațiile lui Olivier Roy, vechi combatanți din Afghanistan.

⁹⁹ www.monde-diplomatique.fr, Olivier Roy, *Al-Qaida, label ou organisation ?*

Chiar și o parte dintre cei care acționează acum în Irak provin din acești vechi combatanți afghani. De altfel, însăși Al-Qaeda este fondată pe o asociație a vechilor combatanți din războaiele desfășurate în Afghanistan.

După bombardarea Afghanistanului și plasarea forțelor americane și ale NATO, nucleul dur ale organizației nu s-a mai putut reînnoi. Foarte mulți din acești vechi luptători au fost uciși sau arestați.

Acest nucleu se compune din militanții din Orientul Apropiat, chemați să lupte, începând cu 1980, împotriva sovieticilor. Ei au fost sprijiniți, în acea perioadă, de americani. Partea cea mai importantă a organizației Al-Qaeda se compune din două categorii de luptători: garda lui Ben Laden (unii dintre componenți urmându-l, de mulți ani) și tinerii sosiți de pretutindeni, îndeosebi între 1997 și 2001.

Mulți dintre cei care l-au urmat pe Ben Laden în Yemen sau în Sudan au fost uciși sau arestați. Printre aceștia se află: șeicul Mohamed, Wadih El-Hage, Modamed Odeh, Abu Hafis Al-Masri (Mohamed Atef), Soleyman Abu Gayth, Abu Zubeyda etc. Ei au împărțit toți aceeași viață. Fiica lui Laden s-a căsătorit cu Mohamed Atef. Dintre toți, au mai rămas Ben Laden și Ayman Al-Zawahiri. Toți aceștia au fost parteneri, ba chiar mai mult decât parteneri. Relațiile în cadrul Al-Qaeda se bazează pe devotament și fidelitate.

Tânăra gardă a apărut după 1992 și s-a dezvoltat, îndeosebi după 1996, când talibanii au preluat puterea în Afghanistan. Ei continuă aceste relații extrem de puternice de parteneriat și fidelitate.

În cea mai mare parte, cei care au alcătuit tânăra gardă s-au instruit în Occident, unii s-au căsătorit și chiar au primit cetățenia țărilor respective. A avut și are încă loc o întoarcere a acestora la izvoare, adică la sentimentul religios, dar pe poziții fundamentaliste, și o violență radicalizare politică. Între aceștia, se situează și cei patru piloți.

Olivier Roy subliniază că foarte puțini dintre cei care au comis atentate în Occident vin direct din țări musulmane (cu excepția celor care au participat la atentatele de la Istanbul din noiembrie 2003 și care provin din Turcia). Cei mai mulți fac parte din țările occidentale. Ei nu se vor mai întoarce niciodată în țările musulmane din care provin, unde se află familiile lor de origine. De exemplu, nici un terorist din Grupul Islamic Armat (GIA) nu s-a mai întors în Algeria. Ei sunt luptători pentru jihad, îndeosebi pentru jihadul periferic (Afghanistan, Bosnia, Cecenia), nu pentru Orientul Apropiat.

După isprăvile săvârșite prin aceste locuri, s-au întors în Europa. Este o constatare foarte interesantă. De aici rezultă că nu țările musulmane generează terorism, ci o anumită categorie de musulmani deveniți militanți în Occident, care au beneficiat și beneficiază de avantajele democrațiilor occidentale și de sistemul de instruire de aici. Este un mod foarte curios prin care cei plecați de acasă și instruiți în Occident încearcă să-și „ajute” locurile sau ideile de origine.

Lui Ben Laden i s-a încredințat, probabil, prin 1997, controlul taberelor de instrucție ale arabilor din Afghanistan, mai puțin asupra celor ale uzbekilor și pakistanezilor. Cu alte cuvinte, orice terorist arab, care nu era uzbek sau pakistanez, se afla sub controlul lui Ben Laden.

O parte dintre tinerii care se instruiău în Afghanistan se duceau sau reveneau în Occident pentru a comite atentate, ceilalți rămâneau în Afghanistan pentru a lupta, împreună cu talibanii, împotriva lui Masaud. O parte dintre aceștia din urmă au fost arestați în Afghanistan și duși în lagărul de la Guantanamo, dar justiția occidentală întâmpină mari dificultăți în a le găsi altă vină, în afară de aceea de a fi făcut parte din tabăra talibanilor.

Rețeaua Al-Qaeda dispune de o anumită suplețe, care se fundamentează, pe de o parte, pe relațiile strânse, amicale, dintre camarazii de arme și, pe de altă parte, pe spiritul de corp

care-i animă pe toți cei care fac parte din această organizație. Efectul de grup contează foarte mult aici. Întrucât sunt radicali, ei radicalizează și acest efect.

Aproape tot ce ține de Al-Qaeda – stat major, nucleu dur, celule de bază, rețele transnaționale, lanț de comandă – se fundamentează pe relații personale, construite și probate atât în Afghanistan, cât și în alte locuri unde acționează împreună. Acest spirit este transmis în rețea, face parte din modul de viață al teroriștilor Al-Qaeda. Numai că, fieful lor din Afghanistan a fost distrus și, deocamdată, nu există un alt loc unde veteranii să se grupeze și să acționeze în siguranță. Mai mult, având în vedere cele de mai sus, poliția și numeroasele forțe care luptă împotriva terorismului au posibilitatea să-i depisteze pe toți acești „internaționaliști” și să-i aresteze. Un alt fief nu este ușor de construit. Oriunde s-ar încerca a se constitui, el va fi lovit cu precizie. Așadar, rețeaua Al-Qaeda este din zi în zi măcinată, lovită și distrusă printr-un *război de atriție* (de uzură) care nu le dă teroriștilor nici o posibilitate de a se regrupa, reconstitui, revitaliza.

Este, poate, unul dintre puținele domenii unde americanii folosesc sau acceptă să fie folosită o strategie indirectă.

Pentru a ieși din acest impas, este posibil ca Al-Qaeda să recurgă la:

- lărgirea bazei de recrutare;
- folosirea unor alianțe cu alte grupări și rețele teroriste;
- sprijinirea pe grupările, organizațiile și rețelele locale;
- elaborarea unei politici și, corespunzător, a unei strategii pe termen mediu și lung, prin care să se folosească toate oportunitățile și toate predispozițiile celor care aderă la astfel de acțiuni;
- crearea unor mijloace de luptă performante sau, în orice caz, surprinzătoare;
- încercarea de a realiza sau obține arme de distrugere în masă sau unele componente ale acestora;

- căutarea unor locații în zone în care nu se permite lovirea lor, îndeosebi în țări care au un puternic terorism interior sau în zone de falii strategice, dar și în zone care nu pot fi bănuite, cum ar fi, spre exemplu, și România;

- crearea unui sistem de „locații itinerante“, folosindu-se mijloacele de comunicații moderne;

- trecerea la atacuri în cibernațiu.

Dacă își definește cu claritate și precizie obiectivele politice (dacă elaborează o politică), Al Qaeda poate folosi, în viitorul apropiat, probabil, următoarele tipuri de strategii asociate acestora:

- strategii de diseminare și disimulare (strategii de stratageme);

- strategii de alianțe;

- strategii de parteneriat;

- strategii de banditism.

Toate acestea sunt strategii asimetrice, care se află, deci în strânsă legătură cu vulnerabilitățile societății și civilizației pe care teroriștii o urăsc și vor să o atace pentru a o distruge sau pentru a o controla. Este însă posibil ca Al-Qaeda să dispară (ca realitate), rămânând doar un simbol. În acest caz, terorismul va cunoaște fie o recrudescență prin super-activarea rețelelor și organizațiilor locale, fie o cădere semnificativă, pe timp îndelungat.

Este, de asemenea, posibil să apară noi forme, noi rețele și noi organizații teroriste, de cu totul alt tip, cum ar fi, spre exemplu, terorismul genetic, cel biologic și cyberterorismul. În același timp, neofundamentalistii (care nu sunt adepți ai jihadului), cum ar fi tabligii sau Jamaat al Tabligh (societate de propagare a islamismului, prezentă în Arabia Saudită, în Maroc și în țăările Oceanului Indian) și chiar Hib-ut-Tahrir vor trece, probabil, la acțiuni individuale.

Dinamica organizațiilor, rețelelor și grupurilor teroriste este foarte mare și foarte ciudată. Atentatele de la Tașkent, din

iulie 2004 ar putea aparține Mișcării Islamice a Uzbekistanului, care a luptat împreună cu Al-Qaeda, în Afghanistan, împotriva americanilor, dar și dizidenților din Hizb-ut-Tahrir.

Veteranii Al-Qaeda (cei care au mai rămas în viață) pot constitui, la rândul lor, rețele și organizații care să renască spiritul Al-Qaeda și să-și fixeze modalități de acțiune proprii, care să necesite noi investigații din partea societății occidentale și noi situații conflictuale. Ceea ce se întâmplă acum în Irak reprezintă, pe de o parte, o lovitură foarte puternică primită de teroriști și, pe de altă parte, un exercițiu al acestora pentru campaniile viitoare. Oricum, teatrul de operații din Irak nu este și nu poate fi pe placul teroriștilor. Terorismul nu este atât de puternic încât să poată declanșa și întreține un război de gherilă pe termen lung.

Comunitatea internațională controlează din ce în ce mai mult spațiile în care ar putea revigora organizațiile și rețelele teroriste și, de aceea, va fi foarte greu, pentru teroriști, să continue și să întrețină acest război.

Este momentul în care lumea se coalizează împotriva terorismului și, probabil, acestuia nu-i vor mai rămâne prea multe șanse, în forma actuală de manifestare, dar nici nu va dispărea ușor.

Încă mulți ani de acum înainte, el va constitui o amenințare dintre cele mai primejdioase la adresa securității cetățeanului și instituțiilor democratice.

9.2. Terorismul de falie

Fenomenul terorist de falie se definește pe o imensă marjă de efecte secundare care, în dinamica socială și internațională, au din ce în ce mai mult valoarea unei adevărate circumvoluții morale și sociale. În acest spațiu marginal, se construiesc, ingenios și perfid, centre vitale și strategii de distrugere a unor sisteme de valori, fie pentru a demonstra că există forțe

distructive ce nu pot fi nici contracarate, nici egalate, fie pentru a înlocui aceste sisteme de valori cu opusul lor. Opusul nu este însă nici foarte clar, nici unitar, nici flexibil. El se prezintă ca un mozaic de ideologii, politici, religii, pasiuni, ranchiune și patologii și se exprimă prin acțiuni duse la limită. În general, aceste acțiuni vin nu doar din tabăra nemulțumiților, a opozanților la democrație și capitalism, la libertate și civilizație tehnologică și informațională, a psihopaților și degradaților social, ci și din cea a unor ideologii exclusiviste și intolerante, a inflexibilității, fixismului ideologic, idolatriei, absurdului și cultului violenței. Fenomenul terorist are un sistem de cauze și determinări care vin, toate, din realitățile dramatice ale acestei lumi. Și aparține, deci, acestei lumi.

Terorismul se prezintă ca un fenomen complicat și complex, constând din manifestarea spectaculoasă a violenței, cu scopul de a atrage atenția, a înspăimânta, a chinui și a impune un anumit tip de comportament, uneori, pur și simplu pentru a teroriza, printr-o gamă foarte diversificată de acțiuni-limită, în care omul este deopotrivă armă și victimă, călău și condamnat. El este opus parteneriatului, colaborării, soluțiilor amiabile, dar există, totuși, parteneriat și strategii de parteneriat chiar și în interiorul acestui fenomen cutremurător.

Amenințările și riscurile de natură teroristă nu au limite. „Arma“ principală a terorismului este omul, în speță, omul disperat sau omul manipulat, adică adus în stare de disperare sau de răzbunare, dar și omul „demiurg“, omul pedepsitor, omul-călău, care se consideră destinat și predestinat a îndeplini o misiune supremă, a se sacrifica sau a sacrifica pe oricine pentru a duce la bun sfârșit o sarcină ce vine dintr-un spațiu considerat a fi sacru, dintr-o lume care-l domină și care are menirea de a o distruge cât mai repede și cât mai violent pe cea reală și, evident, de a o înlocui¹⁰⁰. Iar acest lucru este posibil

¹⁰⁰ Centrul de Studii Strategice de Securitate, TERORISMUL. DIMENSIUNE GEOPOLITICĂ ȘI GEOSTRATEGICĂ. RĂZBOIUL

mai ales în acele zone unde există, de secole, limite greu de trecut, limitări acceptate sau impuse și falii.

Caracteristicile principale ale terorismului de falie¹⁰¹ nu diferă esențialmente de cele ale terorismului tradițional, din toate timpurile, dar sunt mult mai acute și mai presante. Ele rezultă din efectul de falie și se manifestă prin strategii și tactici din sfera asimetriei ingenioase, violente, crude, răzbunătoare, surprinzătoare și reci. Este posibil ca terorismul de falie, prin extensie, să afecteze, prin zona nistreană și prin cea a Mării Negre, și România.

9.3. Atacuri, contraatacuri lor și reacții de tip terorist în zone de interes

În zonele de interes ale NATO și, implicit, ale României, terorismul se prezintă ca o amenințare asimetrică neclară și continuă. Zonele generatoare de terorism sunt considerate, în general, cele influențate de fundamentalismul islamic, separatiști și traficanți. Acestea se află nu numai pe coridorul islamic, ci și pe teritoriile care fac parte din arealul NATO sau în imediata vecinătate a acestora.

Între principalele caracteristici ale acestor acțiuni (atacuri, contraatacuri și reacții) se situează și următoarele:

- acțiunile teroriste din zona de interes a NATO și a României nu vizează, în mod nemijlocit, Alianța sau România, ci acele nuclee sau locuri în care se manifestă atitudini

---

TERORIST, RĂZBOIUL ÎMPOTRIVA TERORISMULUI, Editura AISM, București, 2004, p. 18.

¹⁰¹ Terorismul de falie se prezintă, pe de o parte, ca fiind generat de zonele de falii, de rupturi categorice între interese și culturi (existente în mod real, produse sau induse), efectele lui manifestându-se însă pe toate continentele și în toate zonele, și, pe de altă parte, ca terorism specific acestor zone, provenind din ele și având efecte și dincolo de aceste zone, în lumea civilizată.

defavorabile fundamentalismului islamic și anumitor interese ale grupărilor agresive;

- reprezintă atacuri în sprijinul terorismului palestinian, kurd sau antiamerican;

- vizează, direct sau indirect, țările coaliției antiteroriste și pe cele care au forțe militare în Irak, în Afghanistan sau în Bosnia;

- sunt orientate împotriva acelor țări sau zone de interes ale țărilor care au, pe teritoriul lor, baze militare americane sau alte structuri de luptă împotriva terorismului;

- rețelele, organizațiile și grupurile teroriste nu doresc să provoace acțiuni NATO împotriva lor;

- sunt acțiuni punctiforme, cu obiective precise, desfășurate în spațiile și zonele vulnerabile.

Este posibil ca implicarea României în materializarea strategiei europene de construire a unui coridor de securitate european și de securizare a frontierelor est-europene să fie vizată de unele atacuri teroriste din zona nistreană, din cea a traficantilor sau chiar din falia strategică islamică.

9.3.1. Acțiuni teroriste în sistem și în rețea

Atât acțiunile teroriste de sistem, cât și cele de rețea sunt posibile și în zonele de interes pentru NATO, pentru Uniunea Europeană și, în consecință, și pentru România. Acțiunile (reacțiile) teroriste de sistem își au ca suporturi reconfigurarea și reidentificarea sistemelor politice, ideologice, economice, sociale, informaționale și militare, în spațiul eurasiatic, după spargerea bipolarității.

Din competiția pentru putere, pentru influență, pentru resurse și, evident, pentru o cât mai bună siguranță, declanșată atunci, s-a instalat o stare de haos din care încă nu s-a ieșit. În aceste condiții, s-au dezvoltat, îndeosebi în Asia Centrală, în Caucaz, în zona transnistreană, în cea balcanică și în cea a

coridorului islamic, relațiile mafioate, economia subterană, crima și traficul de droguri, de ființe umane, migrația și bătălia pentru noi frontiere, care sunt generatoare de terorism criminal și identitar. În aceste condiții, specificul principalelor acțiuni și reacții teroriste în sistem sau în rețea care pot afecta Alianța Nord-Atlantică și România s-ar putea referi la:

- intensificarea acțiunilor teroriste cu profil identitar împotriva autorității ruse în Caucazul de Nord și în Asia Centrală;

- recrudescența terorismului etnic și identitar și chiar a ostilităților tip gherilă în Nagorno-Karabah, în Cecenia, în Osetia de Nord, în Ingușetia și în alte spații caucaziene;

- acțiuni ale mafiei internaționale (îndeosebi rusești) în zona Caucazului, pentru crearea unei stări de haos în exploatarea și transportul petrolului caspian;

- acțiuni teroriste ale separatiștilor de la Tiraspol pentru menținerea unei stări de tensiune în zonă, care să asigure un minim de condiții de exercitare și menținere a influenței rusești în acest spațiu;

- acțiuni de destabilizare (și prin terorism) încurajate sau întreținute de diferite cercuri de interese politice și economice care urmăresc realizarea unor obiective punctuale care țin de câștiguri imense;

- acțiuni teroriste ale rețelelor de traficantși sau în sprijinul acestor rețele;

- acțiuni teroriste care pot avea ca obiectiv descurajarea procesului de extindere a NATO și UE;

- acțiuni ale unor cercuri care au interesul să provoace situații ce pot să influențeze parteneriatele NATO-Rusia și NATO-Ucraina și să diminueze rolul României, ca factor de stabilitate;

- acțiuni teroriste subversive sau în ciber spațiu prin care să mențină și să se întrețină, în acest spațiu, o zonă de ruptură, de falie strategică între Est și Vest, între Nord și Sud.

Asemenea acțiuni există și pe teritoriul României, îndeosebi sub forma unor operațiuni comerciale ilegale, a unor contrabande cu diverse produse și unor evaziuni fiscale.

Poliția Română a identificat membrii ai unor organizații teroriste palestiniene, ai unor organizații fundamentaliste islamice și ai unor organizații etnice separatiste.

Sunt, de asemenea, prezente pe teritoriul României sisteme și rețele ale traficului de droguri, de armament și muniție, de explozivi, de monede false, de persoane etc. Acțiuni de acest fel au derulat organizațiile kurde, Hezbollahul, dar și alte organizații și rețele.

Unele din fondurile obținute sunt scoase din țară, altele sunt folosite pentru întreținerea și crearea unor structuri care să faciliteze și să susțină terorismul din această zonă, îndeosebi în spațiul CSI, dar și în falia balcanică și în cea a Mării Negre. Unii dintre reprezentanții mafiei sau ai unor rețele teroriste și-au creat în România acoperiri comerciale legale, sub paravanul cărora se acționează, deocamdată, pentru obținerea de fonduri, atât prin mijloace legale, cât și ilegale, economia subterană fiind evaluată, în țara noastră, ca reprezentând în jur de 40 % din PIB.

9.3.2. Acțiuni teroriste în mozaic

Există o mulțime de tipuri de acțiuni și reacții teroriste. Unele se desfășoară la lumina zilei, cum ar fi răpirea de persoane, deturnarea de avioane, atacul cu bombă, atacurile sinucigașe, distrugerea unor infrastructuri etc. Altele – și acestea par a fi cele mai subtile și cele mai periculoase – nu sunt percepute imediat, întrucât nu vizează neapărat distrugerea fizică a unui obiectiv, ci au alte scopuri, mult mai mari și mai perverse. Aceste tipuri de acțiuni – care se desfășoară totdeauna în mozaic și în sistem aleatoriu – vizează crearea, menținerea, întreținerea și amplificarea, pe întreaga planetă, a unui

sentiment de frică, spaimă, neliniște și nesiguranță. Pentru aceasta, este nevoie, pe de o parte, de atacuri teroriste extrem de sângeroase, cum au fost cele din Statele Unite, de la 11 septembrie 2001 și cele de la Madrid de la 11 martie 2004 și, pe de altă parte, de unele „acțiuni teroriste de întreținere“, care se desfășoară de regulă în țările pe care terorismul le consideră ostile. Acțiunile teroriste locale nu fac parte din acest sistem dar pot fi folosite pentru realizarea scopurilor și obiectivelor de înfricoșare și panicare a comunităților umane, instituțiilor și sistemelor de protecție și pază. Acțiunile în mozaic creează premise pentru realizarea surprinderii strategice.

9.4. Evaluarea terorismului

Evaluarea terorismului este o activitate complexă și destul de dificilă, dar nu imposibilă. Deja există modalități de monitorizare și analiză a organizațiilor, rețelelor acțiunilor teroriste și de evaluare a capacității, modului de operare și efectelor. Cum este și firesc, în evaluarea terorismului se folosesc indicatori de sistem, de stare și de dinamică, prin care poate fi monitorizat și evaluat acest fenomen.

9.4.1. Indicatori de sistem și de stare

Printre principalii indicatorii de sistem și de stare a sistemului ar putea fi considerați și următorii:

- numărul rețelelor, organizațiilor și grupărilor teroriste;
- eventualele structuri și distribuții ale acestor rețele, nodurile de rețea și alte elemente constitutive;
- locațiile organizațiilor și grupurilor teroriste;
- numărul membrilor permanenți și al membrilor temporari;
- distribuția geografică a acestora;
- profilul acestora;

- relațiile între ele, intercondiționările în ceea ce privește structurile și locațiile;
- infrastructuri ale rețelelor, organizațiilor și grupurilor teroriste;
- state, organizații și alte structuri care generează sau susțin rețelele și organizațiile teroriste;
- sisteme de pregătire a teroriștilor și locațiile acestora.

9.4.2. Indicatori de dinamică

Indicatorii de dinamică se referă la consistența, frecvența, intensitatea și efectele acțiunilor teroriste. Ele sunt numeroase, imprevizibile, de aceea, greu de inventariat și de evaluat. Cei mai importanți indicatori de dinamică ar putea fi:

- tipurile de acțiuni teroriste;
- amploarea acțiunilor teroriste;
- efectele acțiunilor teroriste;
- frecvența acțiunilor teroriste, repartizate pe organizații, rețele și zone geografice.

În funcție de acestea, se pot desprinde anumite concluzii și anumite tendințe, care evaluate în mod corespunzător, pot ajuta la stabilirea unor strategii și tactici antiteroriste și contrateroriste.

9.4.3. Metode posibile de prognozare a fenomenului terorist

Fenomenul terorist este extrem de dificil de prognozat. Ceea ce se știe cu precizie este că el există și se manifestă sub diferite forme. Dinamica structurală și acțională a acestui fenomen este asemănătoare cu cea a fenomenelor meteorologice. Știm că se vor produce, dar nu când, unde și cum.

Metodele posibile de prognozare a fenomenului terorist trebuie să se bazeze pe un sistem de indicatori și de analiză a

acestora, în primul rând, pentru stabilirea unor etaloane și, apoi, pentru încercarea de a prevedea unele elemente cu privire la acțiunile teroriste (locațiile aproximative, tipurile de atacuri, rețelele, organizațiile sau grupurile care le-ar putea efectua, motivația etc.). Cele mai utile metode ar putea fi: metoda comparației, metoda contrastelor, metoda evaluărilor succesive, metoda inductivă și metoda analizei prin contiguitate.

9.5. Politici și strategii directe și indirecte

Strategiile de combatere a fenomenului terorist pun și trebuie să pună în operă numeroasele decizii politice luate în acest sens. Practic, după atacurile de la 11 septembrie 2001, nu există stat important, organizație internațională, alianță sau coaliție care să nu fi abordat, într-o formă sau alta, problema combaterii terorismului. Uniunea Europeană promovează un sistem multilateral eficace, bazat pe Charta Națiunilor Unite. O ordine internațională fundamentată pe state democratice, bine guvernate constituie garanția cea mai bună de securitate. Cu alte cuvinte, acest concept cere un sistem de strategii directe și indirecte prin care, realizându-se dezideratele politice ale unor guvernări democratice și ale unei politici internaționale bazată pe Charta ONU, se înfăptuiește, în mod indirect și o reducere la maximum a falșilor și zonelor care generează terorism.

Consiliul de Securitate al ONU a adoptat, la 8 octombrie 2004, o rezoluție – 1566 – de luptă împotriva terorismului¹⁰². Nu este singura. Ea urmează rezoluției 1267, din 15 octombrie 1999, rezoluției 1373 din 28 septembrie 2001, rezoluției 1540 din 28 aprilie 2004 și altora. Consiliul de Securitate reafirmă că terorismul, sub toate formele și manifestările, *constituie una dintre cele mai grave amenințări contra păcii și securității internaționale*. El afectează dezvoltarea economică și socială a tuturor statelor, precum și stabilitatea și prosperitatea mondială.

¹⁰² <http://www.diplomatie.gouv.fr/actu/bulletin.asp?liste=20041012>.

Cele 12 puncte ale Rezoluției 1566 din 8 octombrie 2004 condamnă cu cea mai mare energie orice acte de terorism, cheamă toate statele să coopereze în lupta împotriva terorismului, să adopte, prin consens, proiectul *Convenției generale asupra terorismului internațional* și proiectul *Convenției internaționale pentru combaterea actelor terorismului nuclear*, în virtutea obligațiilor ce le revin prin dreptul internațional, amintind că nu există nici o circumstanță care să justifice adăpostirea sau finanțarea actelor de terorism. Se cere, de asemenea, organizațiilor internaționale, regionale și sub-regionale să conlucreze pentru combaterea acestui flagel, consolidând cooperarea cu ONU și îndeosebi cu *Comitetul împotriva terorismului*. Rezoluția fixează o mulțime de sarcini pentru acest comitet, îndeosebi în ceea ce privește concertarea eforturilor tuturor statelor, organizațiilor și organismelor internaționale în aplicarea rezoluției 1373 din 2001 referitoare la tăierea căilor de finanțare a terorismului.

În acest sens, s-a hotărât crearea unor grupuri de lucru, compuse din membrii Consiliului, care să examineze modul în care se îndeplinesc măsurile luate împotriva rețelei Al-Qaeda și altor organizații și rețele teroriste.

De problematica terorismului se preocupă și țările care fac parte din Comunitatea Statelor Independente. Pe 24 ianuarie 2005, la Moscova, a fost adoptat un plan de acțiune și de luptă împotriva terorismului pentru anul 2005. El este o continuare a unei cooperări de câțiva ani în acest domeniu între țările care alcătuiesc CSI. În cadrul operației preventive „Typon“, spre exemplu, a fost arestat unul dintre liderii organizației extremiste internaționale Hizb-ut-Tahrir, împotriva căruia fusese emis un mandat de arestare de către organele judiciare din Uzbekistan. În 2004, Ministerul de Interne al Rusiei căuta peste o sută de teroriști care acționau în Caucazul de Nord. Au fost declanșate, în cadrul CSI, operațiile „Nomazii“, „Căutarea“ și „Lanțul“, operații care se desfășoară cu regularitate la frontierele Rusiei,

Ucrainei și Republicii Belarus. Rusia dispune de un *Fond Federal Integrat de Informații*, care conține date privind terorismul și criminalitatea, la care au acces și alte țări din CSI. Numai banca de date a unui singur birou dispune de peste 2.500 de dosare asupra persoanelor, grupurilor și organizațiilor care desfășoară activități teroriste.

Acest plan, în virtutea experienței anterioare, are ca prioritate cooperarea dintre statele CSI în distrugerea filierelor de finanțare a teroriștilor. Operațiile speciale desfășurate de Rusia împreună cu Kazahstanul au dus la distrugerea unui grup criminal din Daghestan care alimenta cu fonduri rețelele teroriste din Caucazul de Nord pentru a-și procura armamentul și munițiile necesare.

După aprecierile experților organelor judiciare ruse, o mare parte din resursele financiare destinate finanțării organizațiilor teroriste sunt asigurate de activitatea grupurilor criminale etnice, iar cea mai mare parte a veniturilor criminale provin din traficul de stupefiante.

Rusia este foarte interesată de o bună cooperare cu țările CSI în acest domeniu, întrucât unele dintre grupurile teroriste care acționează în această țară se infiltrează printre refugiați și muncitori sezonieri. Măsurile luate de Serviciul federal rus al migrațiilor au permis arestarea a 314 criminali împotriva cărora fuseseră emise mandate de arestare.

China a declarat, la rândul ei, că susține, ca și în trecut, lupta împotriva terorismului de orice fel¹⁰³, întrucât ea însăși se consideră a fi victimă a terorismului. Ea acționează, după declarațiile oficialităților de la Beijing, împreună cu comunitatea internațională, împotriva rețelelor și organizațiilor teroriste.

La 1 ianuarie 2005, în Germania, a intrat în vigoare o nouă lege asupra imigrării, care are în vedere realitățile concrete privind existența pe teritoriul german a unor posibile puncte sau filiere ale unor rețele teroriste. Pe baza acestei legi,

¹⁰³ <http://by3fd.bay3.hotmail.msn.com/cgi-bin/getmsg?>

landurile pregătesc deja, așa cum afirmă săptămânalul „Der Spiegel“, expulzarea a sute de islamiști, considerați periculoși. În Germania, numărul islamiștilor predispuși la acte violente este în jur de 300. De acest lucru se ocupă Curtea Federală Administrativă. Este, de asemenea, facilitată, prin noua lege, expulzarea conducătorilor organizațiilor interzise, a simpatizanților terorismului și a „predicatorilor de ură“¹⁰⁴.

Deciziile și acțiunile acestea sunt foarte importante, dar ele se cer aplicate și, deci, concretizate în acțiuni coerente și eficiente împotriva rețelelor și organizațiilor teroriste. De acest lucru se ocupă strategia. De aceea, strategiile de combatere a terorismului (care pun în aplicare decizii politice corespunzătoare) trebuie să definească clar forțele, mijloacele, sistemele de pregătire și de acțiune pentru combaterea terorismului de orice fel. Ele pot fi strategii directe, prin care se fixează forțele, mijloacele și modalitățile de lovire directă a bazelor și rețelelor teroriste, așa cum s-au petrecut lucrurile în Afghanistan, sau indirecte, prin care se vizează lichidarea surselor și resurselor materiale și financiare ale terorismului, eradicarea cauzelor și situațiilor care generează terorism.

9.6. Operații împotriva terorismului

Armatele împreună cu alte forțe participante la războiul împotriva terorismului desfășoară operații împotriva terorismului. Aceste operații sunt de un tip special și nu se aseamănă decât în mică măsură cu operațiile ofensive sau de apărare din războiul obișnuit și nici măcar cu operațiile speciale. Operațiile speciale împotriva terorismului se cer concepute în așa fel încât să răspundă prompt exigențelor noului tip de confruntare. Ele pot avea nivel strategic sau operativ și pot fi desfășurate de structuri militare aliate, de coaliții sau de grupări de forțe

¹⁰⁴ http://www.lalibre.be/article.phtml?id=10&subid=91&art_id=202806,
Vers l'expulsion d'islamistes

naționale. De asemenea, ele pot fi operații militare, operații militaro-civile, internaționale, regionale sau naționale. Ele pot preceda un război de tip clasic, se pot desfășura concomitent cu unele operații militare din teatre sau în situații post conflictuale. Fiind vorba de acțiuni împotriva terorismului, astfel de operații se pot desfășura oricând. Totuși, ele sunt momente distincte în cadrul războiului împotriva terorismului și se caracterizează prin:

- amploare variabilă;
- mare intensitate sau intensitate adecvată;
- caracter interarme și intercategoriai de forțe armate;
- caracter antiterorist, contraterorist, antiinfracțional, împotriva crimei organizate, rețelelor mafioate și traficante;
- caracter militar sau militar-civil;
- arie teritorială foarte mare;
- diversitate de acțiuni.

Forțele care participă la operațiile împotriva terorismului sunt sau ar putea fi următoarele:

- structuri de informații;
- armata;
- jandarmeria;
- poliția;
- structuri militare speciale de protecție și pază;
- alte structuri de forță (brigăzi și detașamente antiteroriste, structuri de protecție, de pază și ordine etc.);
- instituții private și ONG-uri etc.

Aceste structuri pot primi misiuni diferite, potrivit unor planuri dinainte stabilite și situațiilor concrete. Oricum, strategiile de combatere a terorismului trebuie să fie flexibile și ușor adaptabile situațiilor concrete.

Cele mai dificile misiuni revin structurilor de informații. Ele au obligația să țină mereu sub supraveghere fenomenul terorist și să ofere suficiente date decidenților politici și celor militari pentru a fi în măsură să ia cele mai corecte hotărâri.

Armatele nu sunt forțe destinate războiului împotriva terorismului. Menirea lor este cu totul alta. Dar ele nu pot să nu fie întrebuințate în acest tip de război. Totuși, în afara forțelor speciale și a senzorilor de informație, ele nu au structuri capabile să acționeze simetric cu rețelele și grupările teroriste.

Rămâne de văzut dacă, în viitor, își vor crea astfel de structuri speciale, implicându-se total în combaterea terorismului, sau vor acționa potrivit specificului lor. Armatele pot participa la operațiile speciale împotriva terorismului în calitate de forțe principale (care organizează și conduc astfel de operații) sau în calitate de forțe de izbire, de distrugere a centrelor de greutate ale structurilor și rețelelor teroriste.

Această dublă ipostază presupune:

a) În calitate de forțe principale care organizează, conduc și desfășoară operații de acest tip, armatele pot îndeplini, potrivit obiectivelor și scopurilor fixate de decidentul politic, următoarele misiuni:

- detectarea, prin grila senzorilor de informație și prin forțele speciale, a centrelor și bazelor de antrenament ale organizațiilor și rețelelor teroriste;

- lovirea, prin mijloace militare, îndeosebi cu aviația și forțele speciale, a centrelor vitale, a bazelor de antrenament, a depozitelor și infrastructurilor teroriste din zonele de falie și de oriunde s-ar afla ele, pe măsură ce acestea sunt descoperite și identificate și se obține acceptul țării sau țărilor în care se află acestea¹⁰⁵, de cele mai multe ori în cooperare cu forțele armate ale țărilor respective;

- declanșarea războiului (luptei armate) împotriva țărilor și regimurilor politice care practică, adăpostesc, finanțează și susțin acțiunile teroriste;

---

¹⁰⁵ Dacă nu se obține acest accept, rezultă că țările respective adăpostesc și susțin rețele teroriste și pot fi considerate ca inamice și atacate prin mijloace militare (Afghanistan, Irak), întrucât, la ora actuală, există un război terorist și un război împotriva terorismului.

- participarea la operații de căutare și distrugere a rețelelor și bazelor teroriste din zonele de falie;

- desfășurarea unor operații speciale împotriva terorismului.

În calitate de forțe de izbire, de distrugere a centrelor de greutate ale structurilor și rețelelor teroriste:

- lovirea centrelor de greutate ale rețelelor și organizațiilor teroriste;

- participarea cu forțe speciale la căutarea și distrugerea grupărilor și rețelelor teroriste.

Această a doua misiune poate fi particularizată astfel:

- căutarea și distrugerea, de către vânătorii de munte, cercetași, infanterie marină, mijloace de cercetare și lovire aeriană, aeronavală sau aeroterestră etc. a bazelor și locurilor de ascundere a grupărilor și rețelelor teroriste în munți, în lagune, în insule, pe mare, pe fluvii și râuri interioare etc.;

- sprijinirea logistică și tehnic-informațională a altor structuri specializate în combaterea terorismului.

În consecință:

1. Amenințările teroriste sunt de mare actualitate. În următorul deceniu, ele nu vor dispărea, ci, dimpotrivă, este posibil să se diversifice și să se amplifice. Atacurile teroriste sunt și vor fi și în continuare atipice, lipsite de orice moralitate și în afara oricăror reguli ale păcii și războiului. Ele vor viza tot ceea ce este vulnerabil – state, guverne, instituții publice, organizații internaționale, aglomerări urbane și locuri publice, infrastructuri, rețele de comunicații, rețele Internet și, mai ales, oameni, inclusiv bătrâni și copii, întrucât unul dintre obiectivele cele mai importante ale terorismului este să creeze oroare, indignare, dezgust, panică, nesiguranță și frică.

2. Cu cât civilizația progresează, cu atât terorismul devine mai abject și mai înfricoșător. Terorismul nu este pur și simplu

o trecere la limită, nici un exces al notei de nemulțumire și al spiritului protestatar. El se prezintă ca o patologie gravă, ca o boală cronică a omenirii, care se accentuează și se complică din ce în ce mai mult. De aceea, lupta împotriva lui nu este și nu poate fi ușoară. Și aceasta nu neapărat pentru că teroriștii ar fi foarte puternici, ci pentru că ei sunt lipsiți de orice logică și de orice filozofie. Combaterea terorismului nu poate ieși însă din legile și obiceiurile războiului și ale luptei armate și, de aceea, dificultățile unei astfel de confruntări vor fi totdeauna foarte mari.

3. Terorismul constituie o amenințare din ce în ce mai pronunțată la adresa păcii și securității, a ființei umane, a valorilor și a civilizației. Această amenințare este direct proporțională cu vulnerabilitățile societății moderne și evoluează pe măsură ce faliile se adâncesc, conflictele se amplifică și crizele se înmulțesc.

4. România este supusă amenințărilor de tip terorist din cel puțin trei perspective: ca membră a Alianței Nord-Atlantice și viitoare componentă a Uniunii Europene, deci ca parte a civilizației de tip occidental împotriva căreia sunt orientate o parte dintre atacurile teroriste și îndeosebi cele ale fundamentalismului islamic; ca țară situată în vecinătatea faliei strategice musulmane, în zona Mării Negre și în cea a Balcanilor, nu departe de zona caucaziană și de cea a Orientului Apropiat; ca participantă directă la războiul declanșat împotriva terorismului, în cadrul coaliției antiteroriste, conduse de Statele Unite.

5. Este posibil ca România să prezinte un interes deosebit pentru anumite rețele, organizații și grupări teroriste, în sensul că, pe teritoriul acesteia, dată fiind o anumită structură a firmelor arabe și o prezență discretă și elevată, dar suficient de dispersată, a comunității musulmane, s-ar putea încerca să se constituie anumite elemente de rețea, de infrastructură, de logistică și chiar unele baze discrete de plecare la atac sau de

instruire și de recuperare a teroriștilor, echipelor și unor mici grupuri.

7. Se cer identificate, analizate și evaluate toate realitățile și posibilitățile apariției, întreținerii și dezvoltării unor rețele, noduri de rețea, elemente de infrastructură, premise ale unor acțiuni sau oricare alte surse de generare, susținere, finanțare sau protecție a terorismului, sub toate formele sale, inclusiv a celor CBRN.

7. Perspectiva evoluției fenomenului terorist în spațiul de interes pentru România trebuie să facă obiectul unor evaluări strategice pe măsură, cu implicații în constituirea și modernizarea forței și în colaborarea dintre toate structurile militare interne, în consonanță și în parteneriat cu cele ale Alianței Nord-Atlantice și cu cele ale Uniunii Europene, astfel încât să fie găsite și aplicate la timp cele mai potrivite formule pentru descoperirea și combaterea rețelelor teroriste și prevenirea unor atacuri din partea acestora

CAPITOLUL 10

CONSTANTE ȘI CONTRASTE

Limpezimile tactice și strategice s-au împușinat. Pe alocuri, au dispărut. Procesul pare ireversibil. De la ordinea limpezimilor la dezordinea orizonturilor tulburi, estompate sau neclare. Sau la noua ordine a non-limpezimilor. Deși pare paradoxal, este totuși vorba de o trecere de la mecanicism la determinism, mai exact, de la determinismul de tip mecanicist la determinismul de tip dinamic complex. Cândva, în vremea lui Euclid și, mai târziu, în cea a lui Galilei sau în cea a lui Copernic, se considera că, dacă premisele sunt clare și concluzia e clară, iar logica aristotelică, unică și fermă, îmbogățește universul gândirii cu minunăția modurilor și figurilor silogistice. Se credea pe atunci (se mai crede încă și acum) că, dacă știm traiectoriile planetelor, putem calcula la infinit, la milisecundă, pozițiile lor, eclipsele și tot ce mai dorim. Ce frumoasă ar fi o astfel de lume în care se poate ști (pentru că se poate calcula) totul!

Și în tactică sau în strategie, dacă știi compunerea forțelor care se vor confrunta într-un teatru, mijloacele de care dispun, sursele și resursele, poți afla, prin teoria jocurilor strategice cu sumă nulă sau prin alte calcule mai simple sau mai complicate, cine va învinge și cine va fi învins.

Iar dacă se consideră că lucrurile ar putea fi ceva mai complicate, atunci apelezi la... probabilitățile condiționate sau la ... entropie.

Cât de entuziasmați eram noi, în tinerețe (mai suntem încă și acum) când, aplicând formula $H = -x_i \sum_{i=1}^n px_i \log px_i$, obțineam totdeauna o cifră sau un procent, care însemna

cantitatea informației, sau, cum ne place adesea să spunem, o nedeterminare înlăturată.

Aplicăm această formulă pentru tot și în toate, inclusiv în alcătuirea și analiza parteneriatelor strategice. În calcularea informației conținută într-un text, în alegerea celei mai acceptabile variante de acțiune la aplicații (după folosirea unor algoritmi raționali de recunoaștere) și chiar în analiza mulțimilor de idei care, într-o vreme, ne făceau nopțile albe. Ce minunată ar fi o astfel de lume în care totul se poate calcula, în care totul se poate ști.

Dar, din păcate, o astfel de lume nu există! Desigur, toate formulele din matematică sunt valabile și acum. Le folosim și ne folosim de ele, așa cum ne folosim de autoturismul pe care unii dintre noi îl avem de foarte mulți ani, chiar dacă nu este Mercedes sau Toyota, în această lume care ar trebui să fie foarte exactă (totdeauna, într-un triunghi dreptunghic, suma pătratelor catetelor este egală cu pătratul ipotenuzei), nimic nu este perfect, nici măcar triunghiul dreptunghic.

Peste câteva milioane de ani, vor interveni, probabil, datorită legii variației condițiilor inițiale, unele schimbări în configurația, fizionomia și comportamentul planetelor și, probabil, nu vom mai putea calcula, prin aceleași formule, traiectoriile, eclipsele și ceea ce am mai vrea sau ar mai trebui să mai știm despre tot felul de mișcări din spațiul nostru cosmic de referință, despre relația noastră cu celălalt, despre contraste și parteneriate, despre alianțe și coaliții, despre colectivitate și izolare. Sistemul solar va fi ajuns în una dintre acele bifurcații, și noi nu vom fi avut cum să știm, înainte cu un milion de ani, cum se va comporta el acolo și, mai ales, cum va ieși de acolo, în ce parte o va lua și ce va redeveni.

Aceasta este, de fapt, esența teoriei haosului, care fascinează lumea științifică la început de mileniu. Nu știm și, deocamdată, nu putem ști cu certitudine ce se va întâmpla mâine. Știm însă că va exista un mâine sau, măcar, presu-

punem. Un mâine al contrastelor, dar și al relațiilor strânse dintre oameni, al alianțelor, coalițiilor și parteneriatelor.

10.1. Alte măști, aceeași scenă

În 1991, în Golful Persic, începuse ofensiva grupării forțelor terestre ale coaliției antiirakiene conduse de SUA pentru alungarea armatei lui Saddam Hussein din Kuwait. Era o operație ofensivă puternic susținută din aer, din Cosmos, din spațiul informațional și de pe mare. Partenerii de coaliție acționau unitar și eficient. Comandamentul irakian a hotărât să opună Corpului american cea mai bună divizie a sa. Astfel, divizia mecanizată Tawalkana a primit misiunea să treacă în apărare, într-o fâșie largă, pe direcția de ofensivă a Corpului de armată american. Sub acoperirea a două brigăzi, această divizie trebuia să intre în lucrări și, în mai puțin de 48 de ore, să pregătească fâșia pentru apărare.

Comandanții americani vorbesc frumos și cu regret, așa cum le stă bine unor militari adevărați, despre comportamentul eroic al ostașilor acestei divizii. Orice efort era însă zadarnic. Între Divizia Tawalkana și diviziile care alcătuiau Corpul american era o deosebire ca de la cer la pământ. Dotată cu tancuri T55 și T65 fără termovizoare, cu o eficacitate a loviturii directe doar de 1.000 m, această divizie nu avea cum să înfrunte diviziile americane, dotate cu tancul M1 Abrams, tot un tanc al anilor '70, dar care dispunea de termovizoare și proiectile săgeată a căror eficacitate a loviturii directe ajunge chiar la 4.000 de metri. Era deci o diferență tehnologică imensă, iar pe câmpul de luptă contează enorm. Era o bătălie non-simetrică, deși față în față se aflau divizii, nu divizii și cohorte. Non-simetria, sau disimetria, era dată de tehnologie, de logistică și de strategie. Divizia Tawalkana acționa într-o apărare clasică, de tipul celei din primul război mondial, fără acoperire din aer și cu un sistem de transmisiuni analogic, în timp ce forțele

coaliției duceau acțiuni tip joint, cu acoperire puternică din aer, din Cosmos și de pe mare, cu o logistică flexibilă, integrată și cu un sistem de conducere digitalizat care avansa deja un nou concept strategic, în superioritate tehnologică, logistică și informațională, care, mai târziu, se va numi Războiul bazat pe Rețea.

Contrastele sunt evidente. Tehnologiile și îndeosebi tehnologia informației, logistica de tip integrat și sistemele în rețea adâncesc acea falie strategică imensă care introduce în teatru războiul *disimetric* sau *războiul disproporționat*.

Oricât ne-am strădui să reintroducem principiul simetriei tehnice, logistice și strategice, realitățile ne vor contrazice. Nu există nici o forță de pe această lume care să fie simetrică, tehnologic, logistic și strategic, cu cea a Alianței Nord-Atlantice. Nici măcar cea a Rusiei. Dar Rusia nu se mai consideră de cealaltă parte a baricadei, și nu numai pentru că se află într-un parteneriat strategic cu Statele Unite, cu Uniunea Europeană și cu China, ci mai ales pentru că provocările și amenințările care privesc Rusia sunt aceleași cu cele care afectează întreaga lume civilizată.

Încă din 1995, Rusia nu mai tratează armatele străine ca posibile armate inamice¹⁰⁶, ci se aliniază acestora în investigarea amenințărilor viitorului, amenințări care, după 11 septembrie 2001, s-au dovedit a fi de natură asimetrică, în sensul că fiecare folosește vulnerabilitățile celuilalt, și îndeosebi teroristă (dar sub presiunea încă activă a spectrului nuclear).

În cartea sa „Dacă mâine va fi război”, generalul de armată M. Gareev scoate războiul viitorului din spectrul nuclear (fără a elimina acest spectru, care rămâne totuși un factor de

¹⁰⁶ A se vedea lucrarea generalului de armată M. Gareev, *Dacă mâine va fi război*, Editura Vladimir, 1995 și articolul „Războaiele viitorului” semnat de V. Gulicov în Voennaia Mâsli, nr. 6, noiembrie-decembrie 1995, pp. 74-77.

ponderare strategică), în favoarea războiului clasic, dar mult mai flexibil, înalt tehnologizat și dus de armate profesioniste.

Cea de-a doua mare acțiune a coaliției conduse de SUA împotriva armatei lui Saddam Hussein a fost și mai categorică în ceea ce privește disproporționalitatea. Dacă, în războiul din 1991, raportul dintre sistemele de arme de înaltă precizie și celelalte sisteme era doar de 10%, în războiul din martie-aprilie 2003, acesta a ajuns la 90%.

Practic, armata lui Saddam Hussein nu avea nici o șansă. Aplicarea conceptului de Război bazat pe Rețea a asigurat americanilor dominarea totală a spațiului luptei în acest tip de război. Cele trei grile – cea a senzorilor, cea a conducerii centrată pe rețea și cea a platformelor de luptă, adică a executanților – au asigurat nu numai o informație în timp aproape real (decalajul era doar de câteva secunde), ci și coordonarea minuțioasă a acțiunilor și protecția maximă a personalului.

Fiecare luptător din cadrul coaliției (îndeosebi din diviziile americane) avea în față un *scut informațional*, asigurat de rețeaua senzorilor și a sistemelor de informații, supravegherea și recunoaștere și de sistemul de selectare și direcționare oportună a acesteia, un *scut de foc*, asigurat de armamentul strategic (aviația de bombardament strategic – B-2, B-52, F-111 etc. –, de rachetele de croazieră, de aviația de pe portavioane și de focul precis, cu proiectile casetate, executat de mijloacele diviziilor, și un *scut logistic*, asigurat de o logistică integrată, care a creat capacități de autosustenabilitate efectivă în teatre.

Se aștepta ca armata lui Saddam Hussein să acționeze pe aliniamente intermediare, să creeze ambuscade și contraatacuri prin surprindere, cu obiectiv limitat și să organizeze marile orașe și zonele greu accesibile pentru apărare de lungă durată. Nu s-a întâmplat nimic din toate acestea și nu numai pentru că nu ar fi existat voința necesară (chiar dacă armata nu mai era la fel de motivată ca în 1991), ci mai ales pentru că disproporția

tehnologică și strategică era atât de mare încât, practic, este foarte posibil ca armata să nu mai fi dorit să lupte. Saddam era complet izolat, lipsit de orice sprijin și de orice parteneriat strategic.

Dacă așa au stat lucrurile (și, după toate datele, cam așa au stat), avem de a face cu o întoarcere la strategia dominantă a antichității timpurii, atât de bine ilustrată de Sun Tzî în *Arta războiului* și de indianul Kotilya în *Arthashastra*, potrivit căreia scopul războiului nu este distrugerea forțelor inamicului, ci obligarea acestora să capituleze, dacă este posibi, fără luptă.

Reacția armatei lui Saddam Hussein ar fi însemnat sinucidere curată. Supus embargoului timp de 12 ani, lovit în permanență din aer de aviația americană și de cea britanică din zonele de interdicție aeriană, supravegheat zi și noapte de sateliți, de servicii secrete, de inspectori și de numeroase alte forțe și foruri ale comunității internaționale, fără nici un parteneriat, nici cu vecinii, nici cu vreo mare putere, nici măcar cu lumea arabă, Irakul nu avea cum să-și modernizeze armata și să și-o pregătească pentru război. Așadar, aceasta era mult mai slabă decât în 1991 și, într-un război clasic, nu se putea opune unei coaliții. Mai mult, într-o formă sau alta, întreaga comunitate internațională, chiar și o parte din lumea arabă era împotriva dictatorului de la Bagdad.

Lucrurile s-au schimbat însă mult după ce războiul clasic dintre două entități armate în uniformă s-a încheiat. Formațiunile și organizațiile extremiste din zonă au activat imediat rezistența și au declanșat războiul de gherilă.

Au intrat în acțiune, instantaneu, parteneriate contrastante, în spațiul asimetric, al gherilei și terorismului, adică al acțiunii și reacției în disperarea de cauză.

Deși există foarte puține șanse ca extremiștii irakieni să aibă, în final, câștig de cauză, datele problemei în ceea ce privește situația din Irak s-au schimbat. Imediat după încheierea ostilităților, americanii au adus în Irak cea mai bună divizie a

lor – Divizia 4 Infanterie –, care este în întregime digitalizată. Alături de celelalte forțe americane și de cele ale coaliției, această divizie trebuia să acționeze pentru lichidarea urmărilor imediate ale războiului, descurajarea ostilităților din zonă, inclusiv a unor intervenții primejdioase și asigurarea condițiilor pentru instaurarea definitivă a păcii și normalității. Apoi s-a revenit la normalitate, în sensul că americanii au folosit aici forțe expediționare, îndeosebi din infanteria marină, din cele speciale și din cele aeromobile.

Deși, în linii generale, această strategie a fost pusă în operă, situația din Irak este departe de a se normaliza, pentru că, așa cum spune un vechi dicton, „Unde trăiește un Brutus trebuie să moară un Cezar”.

Războiul de gherilă se continuă și este posibil ca situația chiar să se înrăutățească.

De aceea, strategia coaliției, apropiată foarte mult de strategia de parteneriat, pare să se îndrepte spre abordări mai nuanțate și mai subtile. Această strategie are trei etape importante.

Prima dintre ele se referă la controlul și gestionarea internațională (de către coaliție, dar și prin parteneriat) a situației din Irak, concomitent cu pregătirea (cu sprijinul statelor membre ale coaliției și partenerilor) a forțelor armate irakiene și a celorlalte structuri de securitate internă.

Cea de-a doua vizează, în esență, preluarea de către forțele și structurile irakiene a acțiunilor împotriva extremiștilor și fundamentalistilor, în timp ce unitățile americane și ale participanților la coaliție se vor constitui în afara localităților și vor sprijini de acolo acest proces de transfer extrem de complicat și, probabil, de durată.

Cea de-a treia etapă presupune normalizarea situației, refacerea infrastructurilor și instituirea unui sistem de securitate care să se bazeze în principal pe forțele și structurile interne, dar cu sprijinul și sub controlul membrilor coaliției.

Situația din Irak, ca și cea din Afghanistan, necesită timp, multă răbdare și, mai ales, flexibilitate politică și strategică. Metoda care se pretează aici, ca și în alte părți, pare a fi, totuși, cea a *atenuării contrastelor*, nu a eliminării acestora, cum s-a prevăzut inițial. Tăierea nodului gordian nu a dus, din păcate, la extirparea cancerului, ci doar la zgândărirea acestuia. Nu totdeauna și peste tot socoteala din târg se potrivește cu cea de acasă.

Contrastele fac parte din viața oamenilor, a comunităților, a țărilor și a zonelor geografice. Timpul nu le-a diminuat, ci, dimpotrivă, le-a accentuat.

10.2. Extreme care se ating

Sunt atâtea locuri pe lume în care situația este la fel de bulversată ca în Irak, și nu totdeauna marile probleme se rezolvă prin tăierea nodului gordian. Asia Centrală, Kașmirul, Caucazul, Timorul, Angola, Somalia, Eritreea, Orientul Apropiat, dar și Țara Bascilor, Corsica și chiar Balcanii Occidentali și Transnistria sunt zone încă fierbinți, care nu se pot liniști prin simple strategii de aliniere, de globalizare sau de descurajare. În timp ce marile puteri ale planetei își dau benefic mâna, în parteneriate strategice, să prevină conflictualitatea la acest nivel, să armonizeze interesele și accesul la resurse, să asigure gestionarea crizelor și prevenirea catastrofelor produse de eventuale mari războaie, o mulțime de state care se consideră frustrate, de organizații și rețele non-statale, totalitariste și revanșarde adâncesc și mai mult falia strategică dintre cele două lumi care se conturează și se separă din ce în ce mai mult: lumea civilizată, democratică și opusul acesteia, lumea barbară, subcivilizată, teroristă, distrugătoare și retrogradă. Cea de a doua lume nu se constituie din state, ci din rețele și organizații ostile statelor, parteneriatelor, politicilor de democratizare, progres și prosperitate.

Aceasta poate fi marea provocare a începutului de mileniu. Cioburile rezultate în urma spargerii unei bipolarități se vor retopi și se vor aduna, în timp ce altă bipolaritate se va contura într-o perspectivă nu prea îndepărtată. De cealaltă parte a baricadei nu se vor afla însă nici Rusia, nici China, nici India și, poate, niciuna dintre marile civilizații ale planetei, ci structurile teroriste și retrograde, fundamentalismul și forțele-căpușe care, trăind parazitar, construiesc o sublume. Nu știm dacă va fi chiar așa, dacă o astfel de falie sau de separație va fi din ce în ce mai clară, mai limpede, dar și prolixă, confuză, generatoare de tensiuni și crize. Nu știm dacă binele și răul se vor separa după liniile de forță ale unui determinism mecanicist sau dacă va fi, în continuare, tot mai greu să-l deosebim pe unul de celălalt. Știm însă că lumea va tinde către o astfel de dihotomie, că va încerca să se reconstituie și să se reconstruiască poate pe aceleași linii de forță de totdeauna, poate pe altele noi, imposibil de calculat, de intuit, de prevăzut.

Dinamica acestei metamorfoze va fi din ce în ce mai dificil de pus în ecuații lineare și în sloganuri. Dacă extremele se vor accentua și se vor îndepărta, probabil, mereu, mezii se vor apropia, se vor contopi, se vor schimba între ei, se vor construi și reconstrui în fiecare clipă, astfel încât unitatea ecuației lumii să fie dată și pe mai departe de diversitatea constantelor și variabilelor ei. În acest fel, adică prin intermediul mezilor, extremele, poate, se vor atinge, redefinind ceea ce s-ar putea numi o nouă unitate a lumii. A unei lumi fără extreme. Cecenia, Abhazia, Osetia, Valea Fergana, Kașmirul, zona kurdă, Transnistria, Kosovo, Bosnia, Panama, Angola, Asia de Sud-Est și atâtea și atâtea alte locuri de pe planetă nu se vor supune niciodată voinței mai-marelui lumii, dar nici progresul lumii nu se va împiedica de aceste constante focare de crize. Poate vor fi aplicate, în depistarea și soluționarea cauzelor care le generează, politici și strategii indirecte (economice, sociale, informaționale, culturale și chiar militare)

de localizare, izolare, îndiguire, estompare, ameliorare sau eradicare. Poate vor mai fi tăiate și alte noduri gordiene. Poate vor fi preferate politici și strategii de parteneriat, combinate, flexibile, adaptabile la condițiile concrete. Oricum, lumea nu va rămâne indiferentă față de rănilor ei care supurează, dar nici de cicatricele care urătesc sau recidivează. S-ar putea ca o astfel de perspectivă să fie aplicabilă în mod eficient abia în perioada de maturizare a societății informaționale, a societății cunoașterii, mai exact, a societății epistemologice, când, probabil, contrastele nu vor mai evolua spre conflicte, ci doar spre noi contraste din care vor evolua alte contraste, care vor fi, ca totdeauna, esențiale pentru diversitatea și frumusețea societății omenești.

10.3. Extindere, dinamism, parteneriate

Există, fără îndoială, un complex de probleme privind nu doar construcția europeană propriu-zisă, ci însăși arhitectura Uniunii Europene, într-o dimensiune mai largă, eurasiatică. Dificultatea arhitecturii și, respectiv, a construcției europene rezidă și subzistă deopotrivă în tarele realităților și orgoliilor europene, vechi de când lumea și greu de armonizat și de gestionat, în fantasmalele istoriei și în încâlceala frontierelor, produsă de atâtea războaie, de atâtea interese, de atâtea tratate și tot de atâtea aranjamente, și, mai ales, într-o dialectică fractală și incoerentă a perspectivelor strategice. Abordările, uneori simpliste, sau simplificate excesiv, alteori, într-o filozofie mecanicistă de confruntare de genul jucătorilor aflați în fața tablei de șah, sau într-o manieră gândiristă, stratagemică sau strategistă, nu oferă nici soluții viabile, nici platforme solide pentru soluții viabile, ci doar probleme. Alte probleme. Ca și cum n-ar fi destule.

Multă lume privește construcția europeană ca pe edificarea unui imperiu, opus entității rusești și celei americane, sau ca pe o renaștere a orgoliului european, din care să se

revigoreze spiritul ofensiv de odinioară, când Europa invadea lumea întreagă. Europa trebuie să se trezească din acel somn al rațiunii care a născut monștrii celor două războaie mondiale, să-și măture curtea, să-și întărească mușchii și să-și aducă aminte că, de la Roma încoace, n-a mai avut aproape nici un fel de strălucire, exceptând lustrul Bizanțului. Totuși, ea a exportat în lume civilizația de care ne bucurăm sau nu ne bucurăm azi, ea este la originea conceptului de *misionarism* și tot ea este la originea și celui de colonialism, ca să nu mai vorbim de *piraterism*, *terrorism* sau... *fariseism*. Cu alte cuvinte, cam tot ce este mareț, în sensul civilizației tehnologice, pe planeta aceasta, ca și aproape tot ce este abject își află izvoarele în Europa.

Așadar, Europa trebuie să se trezească. Imnul actual al României, care începe cu o propoziție imperativă „Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte“ se potrivește și Europei, chiar dacă măsura versului, ca și cea a sensului istoric, nu este aceeași.

Deocamdată, Europa se trezește la viață. După experiența a două războaie mondiale, a unui război rece și a unui informațional, economic și geofizic, în curs de desfășurare, europenii au nevoie doar de siguranță și stabilitate, de o politică înțeleaptă și coerentă de construcție și reconstrucție a unui mediu strategic stabil și a unei vecinătăți non-conflictuale, care să-i permită să se gândească mai bine la ziua de mâine, să-și panseze rănilor Balcanilor de Vest, să-și uite cicatricile și apoi vom mai vedea.

Cer este că Europa nu dorește nici războaie, nici gestionare activ-agresivă a crizelor și conflictelor, ci doar liniște și securitate, pace și prosperitate. Când aud de războaie, europenii se retrag în carapacele lor, ca melcii, tremurând nu de frică, întrucât n-a dispărut curajul și eroismul european, ci de silă și de indignare. Europa nu are nevoie de războaie, și-a epuizat demult energia belicoasă, a îmbătrânit și dorește să fie

lăsată în pace. Aceste este și sensul conceptului de vecinătate apropiată stabilă și sigur. Este ca și cum Europa s-ar înconjura de un gard peste care să nu sară haitele lupilor arțăgoși sau migratorii din orizonturi. Într-un fel, europenii repetă experiența Chinei din timpul dinastiei Men, construindu-și un uriaș zid european care s-o protejeze și s-o apere de noile valuri migratoare.

Zidul nu este însă suficient. Nici un zid de pe lumea aceasta, nici măcar cel chinezesc, n-a rezistat vreodată pe deplin migratorilor. Așadar, zidul nu este suficient, iar europenii știu foarte bine aceasta. Limesul roman, fortificat și apărat de cele mai puternice legiuni ale timpului n-a rezistat hărțuirii barbarilor. Imperiul s-a prăbușit. Europa s-a prăbușit. I-a trebuit mult timp pentru a se redresa. Adică un Ev Mediu de o mie de ani, o Inchiziție, o succesiune de războaie, o Renaștere, o Epocă Modernă, apoi iarăși războaie, iarăși cădere și iarăși Renaștere. La a câte Renaștere s-o afla, oare, bătrânul nostru continent?

Europa nu se închide însă în Zidul Occidentului, chiar dacă o parte dintre occidentali doresc, din comoditate sau din prudență, acest lucru. Cea mai bună apărare încă rămâne ofensiva, iar Europa este maestră în ofensive și stratageme. Este adevărat, patria stratagemelor este considerată China lui Sun Tzi, dar nici Europa nu rămâne mai prejos. Numai că ofensiva europeană de la început de mileniu nu mai este o invazie, ci o... extindere. O extindere în spațiul european. Cu alte cuvinte, Europa se cucerește pe sine, se scanează pe sine, își ia la purecat oștile și le trece în veghe la noile ei frontiere.

Europa nu mai dorește război. Ea se extinde prin construcție, transformându-și tot mai mult frontierele-linii în frontiere suprafețe, adică în frontiere-entități. După refuzul Tratatului Constituțional, s-a înțeles foarte bine că Europa nu se vrea o apă și un pământ, o tăvălugire a națiunilor, a entităților politice, ci o construcție bazată nu doar pe cei trei mari piloni –

economia, politica și securitatea –, ci acești trei piloni trebuie să fie foarte bine anorați în realitățile frontaliere-suprafață, adică în realitățile entităților statale.

Europa înaintază ca melcul. Atunci când sesizează cel mai mic pericol, își retrage coarnele, adică antenele, și se închide în propria ei carapace. Continentul nu rezolvă decât problemele care au soluții. Pe cele fără soluții sau cu soluții complicate, deocamdată, le evită. De ce? Pentru că extinderea europeană, în calitatea ei de construcție europeană, trebuie să se realizeze încet și sigur. Nu foarte încet, pentru a pierde piețele și resursele, dar nici foarte repede, pentru a face valuri.

Mulți critică mecanismele europene pentru încetineală, pentru birocratism, pentru neimplicare. Europa nu este însă o coaliție sau o alianță, care se realizează pentru îndeplinirea unor scopuri și obiective comune. Europa este și dorește să fie și să rămână o entitate. Unii o vor o entitate monolitică, de la Atlantic la Ural, alții o vor o entitate de entități, alții o vor o construcție dinamică, dacă este posibil, chiar cu geometrie variabilă, capabilă să facă față marilor provocări ale mileniului al III-lea.

Dar o entitate europeană, fără Rusia, fără Ucraina, fără Caucaz, n-ar fi o entitate deplină. Continentul ar rămâne în continuare divizat. Cu cât ne apropiem mai mult de zona de falie și de confluență dintre Europa și Asia, cu atât se ivesc probleme, controversate și puncte de vedere extrem de felurite. În general, Uniunea Europeană nu le ia în seamă, pentru că nu le poate rezolva. Dar sensul istoriei este unic. De aici nu rezultă că nu trebuie să privim în trecut sau că nu avem voie să ne întoarcem la izvoare, ci doar dificultățile și complicațiile unei abordări, deopotrivă, pragmatice și realiste a unei vechi geopolitici care, în secolul trecut, a inflammat de cel puțin două ori planeta.

Janusz Bugajski, director al Proiectului pentru Europa de Est al Centrului de Studii Strategice și Internaționale de la

Washington, D.C., autor al lucrării „Pacea Rece: Noul imperialism al Rusiei” (New York/London: Greenwood/CSIS, 2004)¹⁰⁷, vorbește despre o „dimensiune răsăriteană” Europei, care se complică pe măsură ce Uniunea Europeană se extinde. Dezbaterea aceste probleme implică, după cercetătorul american, trei aspecte fundamentale:

- diviziunea dintre „pragmaticii” și „realiștii” europeni;
- „con competiția strategică” dintre noile state membre ale UE și Rusia asupra noii Europe Răsăritene;
- impactul politicii Uniunii Europene asupra regiunii europene largite.

Pragmaticii europeni, conduși de Franța și Germania, în opinia lui Bugajski, trec cu vederea tendințele negative din politica internă a Rusiei și încercările acesteia de a-și reconstitui sfera de influență în rândul statelor care alcătuiesc Comunitatea Statelor Independente. Pragmaticii europeni văd Rusia ca un partener strategic, ca un mare furnizor de energie și ca o punte de legătură cu Extremul Orient, îndeosebi cu China și cu Asia Centrală.

Germania, Franța, Italia și Rusia mențin legături strânse cu Rusia, iar acest lucru nu este văzut bine de toată lumea, deși o Europă adevărată și completă nu poate exista fără Rusia. Mai mult, pragmaticii din țările occidentale au încercat să aplaneze zgrunțurii rusofobismului unora dintre țările estice nou-intrate în Uniunea Europeană. Nu este în interesul nimănui ca Rusia să fie pusă la colț, tratată cu ostilitate sau cu neîncredere, eliminată din planurile de extindere și de reconstrucție europeană. Rusia nu este o insuliță oarecare într-un ocean lipsit de insule, ci țara cu cea mai mare suprafață din lume, ce se întinde pe două continente, cu cele mai mari resurse naturale, cu unul dintre cele mai mari și mai complexe nucleare strategice din lume și cu o dimensiune cosmică remarcabilă. Și, la urma urmei, Rusia, ca și Turcia, face parte și din Europa.

¹⁰⁷ <http://www.neweuropereview.com/Romanian/Bugajski-Romanian.cfm>

Politica externă a Uniunii Europene nu poate și nu trebuie să fie orientată împotriva Rusiei, nu poate fi o politică de confruntare, ci, până la integrarea Rusiei în Uniunea Europeană, pentru că, în următorul deceniu, este posibil să se producă și acest fenomen, una de colaborare și de parteneriat. Pragmaticii consideră Europa Centrală ca fiind prea ostilă Rusiei, iar această atitudine de ostilitate nu este benefică nici pentru continentul european, nici pentru statele vestice, nici pentru noile state intrate în Uniune. Persistența unora dintre țările Europei Centrale în a crea ostilitate față de Rusia ar putea genera o nouă diviziune a continentului european, chiar un nou tip de amenințări, deosebit de periculoase.

Janusz Bugajski susține că Marea Britanie, statele nordice și unele dintre noile state membre ale Uniunii Europene nu au o politică externă comună față de Ucraina, Belarus, Moldova sau Rusia, ceea ce ar duce la crearea unei situații de ambiguitate pe care Moscova ar putea-o folosi în avantajul ei. Germania, Franța și Italia au relații bune cu Rusia și nu vor să le periclitaze din cauza Ucrainei sau Republicii Belarus sau a oricărei alte chestiuni subsidiare regionale¹⁰⁸, nici chiar de dragul țărilor baltice. Pe nimeni nu interesează, spre exemplu, că orașul Kaliningrad este, de fapt, Königsberg, unde s-a născut marele filosof Immanuel Kant.

Politica Uniunii Europene față de Rusia nu este foarte clară și foarte distinctă. Uneori, este prudentă, alteori, neclară, prolixă. De aceea, și Rusia, uneori, privește cu suspiciune extinderea Uniunii spre est, alteori încearcă unele presiuni și chiar unele puneri la punct.

Cea mai mare parte a gazelor naturale și resurselor energetice consumate de țările europene provin din Asia și îndeosebi din Rusia. Uneori, Occidentul nu ține seama de faptul că Rusia nu mai este nici Imperiu țarist, nici Imperiul roșu, dar

¹⁰⁸ <http://www.neweuropereview.com/Romanian/Bugajski-Romanian.cfm>, Janusz Bugajski, *Dimensiunea răsăriteană a Uniunii Europene*

nici nu găsește o identitate potrivită pentru acest nou tip de Rusie. Dacă nu mai este imperiu, atunci ce este?! Uniunea Europeană este conștientă că Rusia își reface forțele, în primul rând, forțele economice, construindu-și, în același timp, un areal strategic bazat pe resurse și parteneriate. În același timp, Rusia încearcă să-și păstreze sau să-și remodeleze sfera sa de influență, îndeosebi în zona baltică, în zona Mării Negre, adică în întregul spațiu de confluență eurasiatică. Acest obiectiv strategic se poate realiza în cel puțin patru modalități:

- stoparea sau măcar încetinirea extinderii spre est a Uniunii Europene;
- creșterea influenței sale în rândul statelor care fac parte din CSI;
- crearea și menținerea unor capete de pod (Kaliningrad) sau a unor zone tensionate (Transnistria) pe limesul european;
- realizarea unui parteneriat strategic cu Uniunea Europeană.

Toate aceste modalități țin, pe de o parte, de un fel de „competiție strategică” pentru o poziționare cât mai avantajoasă a forțelor și mijloacelor în marea bătălie pentru viitor, și, pe de altă parte, într-un orizont mult mai optimist, de crearea unor premise pentru o viitoare construcție eurasiatică, în termenii modernizați ai *heartland*-ului de odinioară.

Oricum ar fi, Uniunea Europeană nu este dispusă să se angajeze în nici un fel de competiție strategică, ci, marcată profund și chiar speriată de tot ce s-a întâmplat în secolul trecut cu cel mai minunat continent al planetei, dorește doar o construcție migăloasă, pas cu pas, fără mari probleme și fără eșecuri răsunătoare. Respingerea Tratatului Constituțional de Franța, de Franța lui Jean Monet, părintele ideii unității europene!, și de Olanda, țara respectului și perfecțiunii europene, a creat nu doar un șoc, ci și o mare îngrijorare în ceea ce privește posibilitatea reală a edificării unui monolit european, a unei mari entități europene. Nu s-a renunțat și nu se

va renunța la acest proiect mareț, pentru că, dacă se va renunța, Europa, divizată, nu va rezista procesului de globalizare și își va pierde complet forța și importanța mondială. El va fi însă reconsiderat, astfel încât să nu ofenseze vechile entități europene și, în același timp, să cuprindă cel puțin două dintre statele cu vocație eurasiatică, Turcia și Rusia.

Dar nu numai atât. „Fiecare țară din Europa Central-răsăriteană – scrie Bugajski – are legături istorice, etnice, lingvistice, culturale sau politice cu anumiți vecini est-europeni. Polonia a făcut o viguroasă campanie pentru Ucraina și Belarus și a promovat democratizarea în ambele state. Letonia și Lituania mențin strânse legături cu Belarus și au dat ajutor direct mișcării pentru democrație din Belarus. România urmărește o relație strânsă cu Moldova și a încercat să rezolve disputa transnistreană. Estonia încearcă să ajute republicile mai mici din sudul Caucazului, în timp ce atât România, cât și Bulgaria sunt în curs de elaborare a unei politici mai largi în zona Mării Negre. În ce privește atât Varșovia, cât și Moscova, istorica lor luptă pentru influență asupra pământurilor cuprinse între frontierele poloneze și cele rusești s-a accelerat. Polonia încearcă să-și sporească pârghiile în cadrul Uniunii Europene și NATO-ului și să-și folosească strânsele sale relații cu Statele Unite ale Americii pentru a atrage Ucraina, Belarus și Moldova în orbita occidentală. Se consideră că Rusia intenționează să-și mențină influența primară asupra acestor țări, în special asupra politicii lor externe și orientărilor lor în domeniul securității și să prevină fuziunea lor cu organizațiile occidentale. Țările din Europa Central-răsăriteană se străduiesc să prevină apariția unor noi linii de demarcație în Europa Răsăriteană, întrucât aceasta ar dăuna evident relațiilor inter-statale, ar submina cooperarea economică, ar încuraja revanșismul rusesc, ar obstrucționa reformele structurale și, potențial, ar destabiliza regiunea. Guvernele țărilor din Europa Central-răsăriteană nu sunt favorabile aderării Rusiei nici la Uniunea Europeană, nici

la NATO, temându-se că aceasta ar putea submina ambele organizații și le-ar priva de orice capacitate semnificativă de apărare. Ele calculează, de asemenea, că influența negativă a Rusiei ar putea fi redusă prin urmărirea obiectivului integrării Ucrainei, Belarusului, Moldovei și Georgiei în Uniunea Europeană și NATO.¹⁰⁹

Aceasta ar putea fi una dintre fațetele unei realități bazată pe competiție și confruntare. Bătălia pentru țări, pentru influență, pentru putere... Aceasta este Rusia, aceasta este Europa din toate timpurile, nu s-a schimbat și nu se va schimba, deci, nimic, niciodată.

Noi considerăm că, mai degrabă, acestea sunt fantasmale istoriei, efectul remanent al strategiilor de odinioară, care nu mai poate fi continuat și cultivat, fără asumarea unor riscuri imense. Orice bătălie, în viitor, indiferent pe ce plan s-ar declanșa și s-ar duce, poate avea efecte catastrofale, întrucât lumea a devenit periculos de interdependentă.

Așadar, nu confruntarea reprezintă șansa modelării și remodelării mediului strategic, ci colaborarea, parteneriatul. Este și motivul partu care Rusia nu a fost de acord, în ceea ce o privește, cu politica de vecinătate apropiată a Uniunii Europene, ci i-a cerut acesteia un parteneriat strategic. Iar Europa nu poate refuza această cerință și nici această ofertă. Geopolitica înseamnă, azi, pragmatism și, deopotrivă, realism pragmatic, adică resurse energetice, gestionare a crizelor și conflictelor, combatere a terorismului, schimburi comerciale și, încet, încet, înlocuire a suspiciunii și adversității cu încrederea și colaborarea. Adică cu parteneriatul. În fond, și în competiția pentru piețe și resurse, se poate colabora, poate exista un parteneriat.

Între indiferență, ostilitate, confruntare și parteneriat, lumea va alege, din ce în ce mai mult, parteneriatul. Altfel, totul

¹⁰⁹ <http://www.neweuropereview.com/Romanian/Bugajski-Romanian.cfm>, Janusz Bugajski, *Dimensiunea răsăriteană a Uniunii Europene*

se va complica, se va degrada, haosul se va accentua, iar sistemele se vor prăbuși, unul câte unul, datorită, în primul rând, lanțului interdependențelor care ne leagă, ne unește și, în același timp, ne încătușează. Suntem prea strânși legați unii de alții pentru a mai putea fi vreodată separați.

Comisia Uniunii Europene a făcut cunoscut, în martie 2003, Comunicatul asupra unei Europe mai largi, care a pus bazele Politicii de Vecinătate Europene (ENP) a Uniunii. Statelor din vestul Balcanilor li s-a oferit, prin acest proiect, perspectiva de aderare la Uniunea Europeană prin Acorduri de Asociere și Stabilizare (SAA), cu condiția să îndeplinească criteriile stipulate pentru adeziune. Însă, prin același document, țările din Comunitatea Statelor Independente (CSI) au fost tratate ca țări vecine pe termen lung. În felul acesta, Uniunea Europeană a creat două orizonturi de așteptare: unul apropiat, promițător, și unul îndepărtat, oarecum liniștitor.

De ce a făcut-o? Pentru a nu ofensa Rusia? Pentru a arăta că Uniunea Europeană nu este interesată de țările care au făcut parte din Uniunea Sovietică? Dar aceste țări nu sunt europene? Atunci ce fel de unitate va realiza continentul european? Una cu două viteze? Una apropiată și alta pe termen lung? Se va opri oare după ce va include în arealul ei România și Bulgaria? Sau va înainta, spre inima resurselor planetei, primind în rândul comunității europene Turcia și Rusia?

Desigur, aceasta este perspectiva. Lucrurile nu se spun foarte clar, pentru că instituțiile europene nu abordează probleme care nu au soluții clare, ci le evită pur și simplu.

Spre exemplu, oficialii europeni nu au acordat o prea mare atenție problemelor pe care le-a ridicat proiectul de construire a Canalului Bâstroe de către Ucraina. Ar fi însă posibil ca o astfel de problemă să fi fost soluționată în parte, stopată sau trecută în *stand by* printr-o politică adecvată și printr-o strategie indirectă.

Politica de Vecinătate Europeană nu se prea bucură de un impact extrem de pozitiv. Ea este mai degrabă o politică de realizare a unui „coridor sanitar“ de securitate și siguranță în jurul Uniunii Europene, dar și una discriminatorie, decât un proiect viabil de unificare a continentului. Evident, el se înscrie în politica pașilor mărunți, prin care se încearcă, pe de o parte, consolidarea Uniunii și extinderea ei pas cu pas și, pe de altă parte, menținerea unei relații bune cu Rusia și cu vecinătatea apropiată.

Politica de Vecinătate Europeană nu este parteneriat, dar nu exclude parteneriatul. Ea a fost adoptată îndeosebi pentru a defini cât mai exact, în oarecare consonanță cu Rusia, relațiile cu țările europene din CSI, îndeosebi cu Ucraina și Belarus. Cu Rusia, Uniunea Europeană realizează, deocamdată, un parteneriat strategic.

Dar o construcție viabilă în spațiul european nu poate sta sub semnul duratei dacă nu are în vedere o dimensiune eurasiatică și, în același timp, una euro-atlantică, întrucât trăim într-o epocă a dinamicii interdependențelor.

UNELE CONCLUZII

1. Începutul secolului al XXI-lea aparține parteneriatelor strategice. Aceste parteneriate sunt direct proporționale cu gradul de dezvoltare economică, socială, culturală și militară, cu vulnerabilitățile noii societăți, cu pericolele ce se accentuează, cu amenințările care se conturează la adresa acesteia și cu riscurile asociate. Scopul parteneriatelor este, în principal, reducerea acestor riscuri și asigurarea condițiilor pentru gestionarea crizelor și conflictelor și asigurarea stabilității.

2. Există, la început de secol, o tendință clară și benefică de înlocuire a strategiilor de confruntare cu cele de parteneriat. Această tendință este cauzată de complexitatea societății moderne, de creșterea vulnerabilităților ei îndeosebi la amenințările asimetrice și de pericolele escaladării și scăpării de sub control a confruntărilor armate. Parteneriatele sunt un efect al strategiilor de descurajare, inclusiv a celor descurajare nucleară, specifice celei de a doua jumătăți a secolului al XX-lea.

3. Obiectivele generale ale acestor parteneriate se referă îndeosebi la:

- dezvoltarea schimburilor economice, a comerțului și cooperării, a unei politici investiționale prolifică, în vederea prevenirii conflictelor pentru piețe și asigurarea accesului la resurse (parteneriatele strategice de la începutul secolului al XXI-lea sunt, înainte de toate, parteneriate economice);

- schimburile tehnologice, accesul la înalta tehnologie și la tehnologia informației;

- dezvoltarea unui sistem de comunicații performante, pentru facilitarea, pe de o parte, a procesului de regionalizare și a celui de globalizare și, pe de altă parte, conturarea mai accentuată și non-conflictuală a entităților naționale și a celor internaționale;

- non-proliferarea armelor de distrugere în masă;
- prevenirea războiului, gestionarea crizelor și conflictelor;

- reducerea vulnerabilităților și pregătirea corespunzătoare pentru a face față pericolelor și amenințărilor asociate acestora, îndeosebi celor asimetrice.

4. Parteneriatele strategice sunt, la ora actuală, bilaterale. Ele continuă să se înmulțească și să se dezvolte, practic, fiecare țară căutând să realizeze parteneriate strategice, îndeosebi, cu țările puternice, cu cele care dețin tehnologii înalte, resurse energetice sau au influență în zonă, precum și a unui sistem de relații de bună vecinătate.

5. Cele mai puternice entități organizaționale din lume – NATO, UE, APEC, ANSEA etc. – dezvoltă parteneriate strategice preferențiale cu marile puteri, având ca obiectiv prioritar crearea și gestionarea unui mediu regional sau internațional de securitate stabil și, pe cât posibil, non-conflictual.

6. Parteneriatele strategice ale UE (cele realizate și cele în curs de realizare) vizează toate aspectele și toate domeniile de parteneriat, de la cele economice, politice și culturale la cele care țin de securitatea eurasiatică, mediteraneană și euro-atlantică, întrucât Uniunea se comportă ca o entitate politică, economică, socială, multiculturală și militară și nu doar ca o organizație de securitate.

7. Marile puteri ale lumii – UE, NATO, SUA, Rusia, China, India, Japonia – se află deja în relații de parteneriat, ceea ce poate conduce, în viitor, la constituirea unor rețele de parteneriate strategice complexe, de tipul celei a țărilor OMC, urmărindu-se, prin aceasta, realizarea unui sistem complex, coerent și eficient de rezolvare, prin cooperare, a problemelor cu care se confruntă omenirea, de gestionare a resurselor, de prevenire a crizelor și conflictelor, de reducere a vulnerabilităților la pericolele și amenințările asimetrice și de combatere a terorismului.

8. La rândul lor, aproape toate țările UE au realizat sau sunt pe cale de a realiza parteneriate strategice îndeosebi cu China, India, Rusia, cu țările din Orientul Mijlociu, din America Latină și chiar cu cele de pe continentul african.

9. România a realizat un parteneriat strategic cu Statele Unite ale Americii, care începe să funcționeze, și relații de parteneriat și de bună vecinătate cu toate țările din zonă. Relația cu Ucraina este viciată de probleme grave de frontieră și de o situație complexă, creată din 1812 încoace în zonă. România a suferit numeroase rapturi teritoriale, populația a fost umilită, iar politica de dictat a imperiilor și puterilor totalitare a lăsat urme adânci și probleme care, în timp, pot deveni tensionate. Aderarea României la NATO nu rezolvă aceste probleme, iar Uniunea Europeană nu s-a implicat încă în soluționarea diferendelor din regiune.

10. Efectele parteneriatelor strategice sunt numeroase. Cele mai multe dintre acestea sunt pozitive, întrucât rezultă din coordonarea acțiunilor marilor puteri și a țărilor partenere în rezolvarea tuturor problemelor care apar. Se pot însă ivi și altfel de efecte, care depind de interesele partenerilor, de moralitatea acestora și de obiectivele pe care le urmărește fiecare. Este posibil ca parteneriatele strategice să ducă la o nouă reîmpărțire a lumii în sfere de influență, la accentuarea decalajelor economice și tehnologice, la multiplicare surselor de conflict, la proliferarea pericolelor și, asociate acestora, a amenințărilor asimetrice. De aceea, este necesară o cercetare aprofundată a sistemului parteneriatelor, pentru a desprinde toate aspectele și a decela toate implicațiile și complicațiile care rezultă de aici.

11. Întrucât rezultă că parteneriatele strategice se vor înmulți și dezvolta în continuare, este necesar ca efectele lor să fie monitorizate și analizate cu foarte mult atenție, pe baza unor criterii care ar trebui să cuprindă:

- evoluția efectelor economice bilaterale și regionale;

- evoluția efectelor privind mediul de securitate;
- probleme rezolvate;
- probleme generate.

12. Dinamica parteneriatelor strategice reprezintă cel mai important indicator al stabilității regionale și internaționale și, de aceea, ea trebuie considerată ca un pivot al strategiilor viitorului.

13. Nu există, propriu-zis, o strategie națională, așa cum nu există matematică națională sau fizică națională; există însă o modalitate națională de folosire a teoriei strategiei, a praxisului strategic și artei strategice, în cadrul strategiei naționale de securitate, strategiei economice, culturale, informaționale și, respectiv, strategiei militare. Strategia este, în cele din urmă, o metodă, iar metoda strategică se aplică totdeauna în funcție de cadrul național, în parametrii de alianță, de coaliție sau de parteneriat.

14. Strategia de alianță se definește pe intersecția strategiilor naționale (a modalităților naționale de folosire a științei, artei și practicii strategice). Ea devine, un întreg care, la rândul lui, condiționează comportamentul strategic național. Între cele două tipuri de strategie există numeroase intercondiționări și interdeterminări, dar și un liant indiscutabil, care pare a deveni un specific al secolului al XXI-lea: *parteneriatul strategic*.

15. Națiunile reprezintă cele mai stabile și mai puternice entități umane generatoare de politici și strategii. Strategiile de alianță se definesc pe intersecția strategiilor naționale, dar, în același timp, devin ele însele un întreg care influențează foarte puternic strategiile naționale. În societatea epistemologică, crește semnificativ interdependența dintre națiuni, astfel încât, la orizontul primelor decenii ale acestui secol, am putea vorbi și de o integrare internațională a strategiilor naționale, în care strategia de parteneriat și, respectiv, parteneriatul strategic au din ce în ce mai mult un rol diriguitor, ameliorator și integrator.

ÎN LOC DE ÎNCHEIERE

Parteneriatele au existat dintotdeauna. Cu cât lumea este mai complexă și problemele mai dificile, cu atât parteneriatele strategice sunt mai numeroase și mai dinamice. Niciodată însă ele nu au cunoscut amploarea celor de la începutul acestui mileniu. Societatea de tip informațional, înainte de a deveni una de tip integrat și integral, va fi o societate a parteneriatelor. Parteneriatele sunt varianta neagresivă în realizarea marilor entități pe bază de interese, însă ele nu exclud confruntare, ci doar organizează în sisteme mari părțile care se confruntă.

Un parteneriat strategic nu este un dat. El se prezintă ca o construcție flexibilă, care se modelează după problematici și realități. Există parteneriate strategice în cadrul alianțelor, în domeniul informațiilor, sub forma comunităților de informații¹¹⁰, în cel al strategiilor economice, politice, sociale și militare, în producția de armament, în logistică etc., dar și între marile puteri ale lumii, în cadrul lumii a treia și chiar între nucleele generatoare de strategii și amenințări asimetrice. Există parteneriate în domeniul terorismului, traficantilor și crimei organizate transfrontaliere, în lumea interlopă și chiar la granițele sau pe faliile dintre lumi și sisteme.

Filosofia parteneriatelor strategice este, pe cât de simplă, pe atât de subversivă, de ascunsă și de înșelătoare. Lumea nu a scăpat de paradoxul *stratagemă prin parteneriat*, întrucât pe planetă nu există și nu poate exista încă încredere deplină între toate forțele și toate entitățile care gestionează mediul de securitate. Progresele sunt, totuși, imense. Alianța Nord-Atlantică și Uniunea Europeană, dar și alte organizații și

organisme internaționale, au demonstrat, totuși, că singura cale de a ne înțelege și de a rezolva împreună problemele cu care ne confruntăm este cea a parteneriatelor bazate pe încredere și sinceritate.

¹¹⁰ Ionel Marin, COMUNITATEA DE INFORMAȚII, SOLUȚIA PROBLEMELOR DE SECURITATE, Editura A.N.I., 2004, pp.189-190

BIBLIOGRAFIE

Volume și publicații

1. *Parteneriat strategique OTAN-UE.pdf.*
2. Une Europe sure dans un monde meilleur. *Stratégie européenne de sécurité.pdf.*, L'Institut d'Etudes de Sécurité de l'Union Européene, decembre 2003.
3. *Traité établissant un constitution pour l'Europe.pdf.*
4. General dr. Mircea Mureșan, general de brigadă (r) dr. Gheorghe Văduva, *Războiul viitorului, viitorul războiului*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
5. Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, *Surse de instabilitate de nivel global și regional. Implicații pentru România*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
6. Mircea Mureșan, Gheorghe Toma, *Provocările începutului de mileniu*, Editura Universității Naționale de Apărare, 2003.
7. General Vasile Paul, *Războiul secolului al XXI-lea*, Editura Militară, 1998.
8. Ioan Sichițiu, *Elemente de strategie*, Editura Cartea Românească, 1936.
9. Traian Gorozea, *Tendențe, orientări, controverse în strategiile militare contemporane*, Editura Militară, București, 1991.
10. Teodor Frunzeti, *Tipuri de războaie în epoca contemporană*, Editura A.I.S.M., București, 1996
11. I. Geantă, *Apărarea totală – concept doctrinar al Elveției*, Editura A.I.S.M., București 1995.

12. Ionel Marin, *Comunitatea de informații, soluția problemelor de securitate*, Editura A.N.I., 2004.
13. *Geopolitica*, anul II, nr. 7-8, Editura TOP Form, Asociața de Geopolitică „Ion Conea“, București, 2004
14. Huntington Samuel P., *The clash of civilizations the remaking of world order*, Simon & Schuster, 1996.
15. *Cotidianul*, 13 aprilie 2005
16. Dimitri de Kociko, *Europe-Russie: Voisinage ou intégration apres l'élargissement de l'UE?*, www.Russomania.
17. Nina Koulikova , *Le partenariat Russie-UE, existe-t-il?*, Moscova, 12 novembre - RIA Novosti.
18. RCI, 07 septembrie 2005.
19. *Avea*, 23 august 2005.
20. *Curentul*, 11 aprilie 2005.
21. Locotenent-colonel (r) Lester W. Grau, *Hydrocarburile și o nouă regiune strategică: Marea Caspică și Asia Centrală*, în „Military Review“, mai-iunie 2001.
22. *Ziua*, 5 noiembrie 2003.
23. © Hachette Multimédia / Hachette Livre, 2002.
24. *The London Observer*, 2 iunie 2002
25. Dr. Dominuț Pădurean, *Insula Șerpilor și implicațiile statutului său juridic asupra intereselor geostrategice ale României în Marea Neagră*, Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate, *Surse de instabilitate la nivel global și regional. Implicații pentru România*, Editura Universității Naționale de Apărare, București, 2004.
26. Gérard Chaliand, *Anthologie mondiale de la stratégie des origines au nucléaire*, Editions Robert Laffont, S.A., Paris, 1990.
27. Oriana Fallaci, *Rage et l'orgueil, contre le djihad, contre la tolerance*, Plot, 2002
28. Dr. Gheorghe Văduva, *Nori pentru mileniul trei*, Editura Național, București, 1998.

29. Irina Hovsepien, *A la recherche d'un règlement du conflit du Haut-Karabagh*, Capitolul I.
30. Wallensteen, Peter et KARIN Axell, « Armed Conflict at the End of the Cold War , 1989-1992 » *Journal of Peace Research*, 30, #3 (August 1993).
31. Holsti, Kalevi, *War, the State, and the State of War*, Cambridge, Cambridge University Press, 1996.
32. Brown Michael E., «Causes and implications of Ethnic Conflict» in Brown Michael E., (ed.) *Ethnic Conflict and International Security*, Princeton, N.J., Princeton University Press, 1993, p5.
33. Dunne Thimoty «Liberalism» in John Bayllis and Steve Smith, *The Globalization of World Politics : an Introduction to International Relations* , 1997, New York, Oxford University Press.
34. Centrul de Studii Strategice de Securitate, *Terorismul. Dimensiune geopolitică și geostrategică. Războiul terorist, războiul împotriva terorismului*, Editura AISM, București, 2004.
35. General de armată M. Gareev, *Dacă mâine va fi război*, Editura Vladimir, 1995.
36. V. Gulicov , *Războaiele viitorului*, în Voennaia Mâsli, nr. 6, noiembrie-decembrie 1995.
37. Prof. univ. dr. Nicolae Păun, ciprian Păun, *Istoria construcției europene*. Capitolul II. *Construcția europeană. Cronologie*

Internet

1. <http://www.otan.nato.intpress@hq.nato.int>
2. http://www.auswaertiges-amt.de/www/fr/aussenpolitik/regionalkonzepte/nahost/eu_partnerschaft_html
3. <http://www.auswaertiges-amt.de/www/fr/aussenpolitik/>

4. <http://www.guv.ro/presa/afis-doc.php?idpresa=42023&idrubricapresa=1&idrubricapri mm=&idtema=&tip=&pag=&dr>
5. http://www.french.xinhuanet.com/french/2004-11/23/content_49758.htm
6. <http://www.milic.com/scripts/ubb/Forum1/HTML/000140.html>
7. http://www.courrierinternational.com/AFP/depeche.asp?obj_id=041118084131.g3ufzjhv
8. <http://lecourrier.vnagency.com.vn/default.asp?>
9. http://www.albayane.ma/Detail.asp?article_id=44438
10. <http://www.latinreporters.com>, Christian Galloy, *Union européenne-Amérique latine: partenariat stratégique*.
11. <http://fr1.chinabroadcast.cn/1/2004/10/10/104@43460>.
12. http://www.fenetreeurope.com/actu/2004/11/a_3506.htm
13. <http://www.radiofranceinternationale.fr/actufr/articles/069>
14. <http://www.vnagency.com.vn/NewsP>.
15. Ambasada Republicii Populare Chineze în România, <http://www.chinaembassy.org.ro>
16. <http://www.racovitan.com/luneta/comment/reply/591/531>
17. <http://www.liberation.fr/page.php?Article=196761>
18. http://www.amazon.fr/exec/obidos/tg/detail/-/books/2246675510/reviews/ref=ed_er_dp_1_1/171-1006624-9638669
19. <http://fr.wikipedia.org/wiki/Moyen-Orient>.
20. <http://www.lefigaro.fr/debats/20051215.FIG0100.html?072146>, Alexandre Adler, *Le Moyen-Orient et son point omega*.
21. <http://www.monde-diplomatique.fr/cahier/europe/>
22. <http://www.courrierinternational.com/AFP/>
23. <http://www.iranfocus.com/french/modules/news/article.php?storyid=393>, Luc Chatel, *L'Iran, Al-Qaïda et... Dostoïevski*

24. www.monde-diplomatique.fr, Olivier Roy, *Al-Qaida, label ou organisation ?*
25. www.geiser-parant_bosnie, Christian Geiser, *Approches théoriques sur les conflits ethniques et les réfugiés*
26. <http://www.diplomatie.gouv.fr/actu/bulletin.asp?liste=20041012>.
27. <http://by3fd.bay3.hotmail.msn.com/cgi-bin/getmsg?>
28. http://www.lalibre.be/article.phtml?id=10&subid=91&art_id=202806, *Vers l'expulsion d'islamistes*
29. <http://www.neweuropereview.com/Romanian/Bugajski-Romanian.cfm>, Janusz Bugajski, *Dimensiunea răsăriteană a Uniunii Europene*
30. www.mae.ro, *Cronologia relațiilor România - NATO*
31. <http://www.mae.ro>, *Relațiile României cu Republica Ungară*

ANEXE

Anexa nr. 1 Cronologia relațiilor României cu NATO¹¹¹

- **Iulie 1990** - Primul Ministru al României, domnul Petre Roman, adresează, în scris, Secretarului General al NATO, domnul Manfred Wörner, invitația de a vizita România. În scrisoare, propune și acreditarea unui ambasador român la NATO.
- **Octombrie 1990** - Ambasadorul român în Belgia este autorizat să inițieze relații diplomatice cu NATO
- **Octombrie 1990** - Primul ministru român se întâlnește, la Bruxelles, cu Secretarul General al NATO
- **Decembrie 1990** - Șeful Statului Major general român vizitează Cartierul General al NATO de la Bruxelles și se întâlnește cu Secretarul general al NATO și cu reprezentanții permanenți militari ai statelor membre NATO
- **Iulie 1991** - Secretarul general al NATO, Manfred Wörner, vizitează România
- **Octombrie 1991** - Președintele român, Ion Iliescu, trimite secretarului general NATO un mesaj în care afirmă disponibilitatea României de a se angaja într-o cooperare strânsă cu NATO, aceasta fiind singura organizație capabilă, din punct de vedere politic și militar, să asigure stabilitatea și securitatea noilor democrații europene, aflate într-o stare incipientă.
- **Decembrie 1991** - Ministrul român al afacerilor externe participă la prima întâlnire a Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic (NACC). Propune intensificarea cooperării cu NATO.
- **Februarie 1992** - Secretarul general al NATO, Manfred Wörner, efectuează o vizită în România. Este inaugurat Centrul euro-atlantic.

---

¹¹¹ Sursa: Internet, www.mae.ro, *Cronologia relațiilor România - NATO*

- **Februarie 1993** - Președintele Ion Iliescu vizitează Cartierul General al NATO. Este reafirmată dorința României de a se integra în structurile euro-atlantice.
- **Octombrie 1993** - Adjunctul secretarului apărării al SUA efectuează o vizită la București și prezintă propunerea americană de stabilire a unui Parteneriat pentru Pace.
- **Ianuarie 1994** - România este prima țară post-comunistă care se alătură programului Parteneriatului pentru Pace (26 ianuarie 1994); programul individual este semnat în mai 1995.
- **Octombrie 1995** - România semnează Acordul privind Statutul Forțelor între membrii NATO și participanții la PfP.
- **Mai 1996** - Secretarul general al NATO, Javier Solana, efectuează o vizită în România
- **Iunie 1996** - Parlamentul român adresează un apel parlamentelor statelor membre NATO în care solicită sprijin pentru aspirațiile României de a deveni membru NATO. Apelul subliniază consensul politic intern asupra acestui obiectiv major al politicii externe românești.
- **Februarie 1997** - Președintele român, Emil Constantinescu, se întâlnește, la Bruxelles, cu membrii Consiliului Nord-Atlantic și cu secretarul general al NATO, Javier Solana. Cu acest prilej, subliniază voința fermă a României de a se alătura Alianței Nord-Atlantice.
- **Aprilie 1997** - Parlamentul român adoptă, în unanimitate, un mesaj adresat celor 16 membri NATO, solicitând sprijin pentru o decizie favorabilă României, cu prilejul summit-ului de la Madrid.
- **Iulie 1997** - În cadrul summit-ului NATO de la Madrid, Republica Cehă, Ungaria și Polonia primesc invitația de a se alătura Alianței. Comunicatul final confirmă continuarea procesului de lărgire; textul nominalizează România printre statele candidate care au realizat progrese semnificative în îndeplinirea criteriilor de aderare la NATO.
- **Aprilie 1998** - Secretarul general al NATO, Javier Solana, efectuează o vizită oficială în România.
- **Octombrie 1998** - Parlamentul român aprobă cererea NATO ca avioanele Alianței să poată utiliza spațiul aerian al țării

- noastre pentru posibile operațiuni militare împotriva Iugoslaviei, numai în situații excepționale și de urgență
- **Februarie 1999** - Militari din România și Statele Unite stabilesc un centru de monitorizare a traficului aerian care să acopere, în afara teritoriului românesc, și ariile învecinate.
- **Martie 1999** - Ca urmare a unei solicitări NATO, România închide trei aeroporturi în vestul țării - Timișoara, Arad, Caransebeș - până la sfârșitul operațiunilor Alianței împotriva Iugoslaviei.
- **18 aprilie 1999** - NATO solicită României deschiderea spațiului aerian pentru avioanele aliate.
- **20 aprilie 1999** - Consiliul Suprem de Apărare al Țării (CSAT) și Guvernul României dau curs acestei solicitări.
- **22 aprilie 1999** - Parlamentul autorizează avioanele NATO să utilizeze spațiul aerian românesc în timpul operațiunilor din Iugoslavia.
- **23 - 25 aprilie 1999** - Summit-ul NATO de la Washington; NATO prezintă MAP (Membership Action Plan) care pune bazele unui mecanism de pregătire și evaluare individuală a țărilor candidate.
- **Mai 1999** - Ministerul Apărării Naționale confirmă faptul că forțele aeriene NATO au dreptul să utilizeze aeroporturile românești pe durata operațiunilor din Iugoslavia.
- **Mai 1999** - Reprezentanții guvernului român și cei ai NATO semnează un acord referitor la condițiile în care avioanele aliate vor putea utiliza spațiul aerian românesc.
- **17 iunie 1999** - Parlamentul român aprobă, cu majoritate de voturi, cererea președintelui Emil Constantinescu de a permite tranzitul spre Iugoslavia via România al contingentelor cehe și poloneze din cadrul trupelor internaționale de menținere a păcii pentru Kosovo (KFOR).
- **Iulie 1999** - Secretarul general al NATO, Javier Solana, vizitează România
- **Februarie 2000** - Secretarul general al NATO, George Robertson, efectuează o vizită la București
- **Iunie 2000** - Noul Comandant Suprem al Forțelor Aliate din Europa, generalul Joseph Ralston, efectuează o vizită în România.

- **Mai 2001** - Reuniunea NAC - România. Este analizat progresul realizat în îndeplinirea obiectivelor Planului Național de Aderare la NATO, ciclul II
- **Mai 2001** - Reuniunea ministerială EAPC, Budapesta
- **Septembrie 2001** - Parlamentul decide, cu o majoritate copleșitoare, participarea României, ca aliat de facto al NATO, la lupta împotriva terorismului internațional cu toate mijloacele, inclusiv cele militare. România va asigura acces la spațiul său aerian, aeroporturi, facilități terestre și maritime, în cazul în care va exista o cerere NATO în acest sens.
- **Decembrie 2001** - Reuniunea ministerială EAPC, Bruxelles
- **Decembrie 2001** - Secretarul general al NATO, Lordul George Robertson, efectuează o vizită la București
- **Ianuarie 2002** - Comandantul Suprem al Forțelor Aliate din Europa, generalul Joseph Ralston, face o vizită în România și apreciază progresul realizat în reforma sectorului militar.
- **Martie 2002** - Are loc la București summit-ul "Primăvara noilor aliați" al țărilor candidate la NATO
- **Aprilie 2002** - Reuniunea NAC - România. Au fost analizate ultimele progrese ale României în îndeplinirea obiectivelor Planului Național Anual de Aderare la NATO, ciclul III. Delegația română a fost condusă de Primul Ministru, domnul Adrian Năstase.
- **Aprilie 2002** - Întâlnirea dintre președintele Ion Iliescu și secretarul general NATO, Lordul George Robertson, la Bruxelles
- **Mai 2002** - Reuniunea ministerială EAPC, Reykjavik.
- **21 noiembrie 2002** - Summit-ul NATO de la Praga - România este invitată să înceapă convorbirile de aderare
- **22 noiembrie 2002** - Reuniunea ministerială EAPC, Praga
- **13 decembrie 2002** - S-a desfășurat, la Bruxelles, prima rundă a convorbirilor de aderare a României la NATO. Delegația română a fost condusă de domnul Mihnea Motoc, secretar de stat în Ministerul Afacerilor Externe.
- **9 ianuarie 2003** - S-a desfășurat, la Bruxelles, a doua rundă a convorbirilor de aderare a României la NATO.

- **27 - 29 ianuarie 2003** - Echipetele de experți NATO în probleme de apărare, securitate și economice s-au aflat în vizită în România
- **18 februarie 2003** - Are loc, la Bruxelles, reuniunea SPC(R) + România. Este luat în discuție calendarul României pentru finalizarea reformelor.
- **3 martie 2003** - Secretarul general al NATO, Lordul George Robertson, efectuează o vizită în România.
- **21 martie 2003** - Ministrul român al afacerilor externe a trimis secretarului general NATO o scrisoare care confirmă voința și capacitatea României de a îndeplini obligațiile și angajamentele țării noastre de a deveni membru cu drepturi depline al NATO. La această scrisoare, a fost anexat calendarul României de finalizare a reformelor.
- **26 martie 2003** - Ministrul român al afacerilor externe participă, la Bruxelles, la Ceremonia de semnare a protocoalelor de aderare
- **4 - 5 aprilie 2003** - Are loc, la Snagov, reuniunea informală a primilor miniștri din cele șapte state invitate să adere la NATO.
- **7 mai 2003** - Reuniunea NAC + 7 de la Bruxelles
- **7-8 mai 2003** - Vizita în SUA a celor șapte miniștri ai afacerilor externe din țările invitate să adere la NATO, cu ocazia votului din Senat asupra rezoluției de ratificare a Protocolului de aderare
- **8 mai 2003** - Ratificarea protocoalelor de aderare de către Congresul SUA
- **19 mai 2003** - Vizita adjunctului secretarului apărării al SUA, Paul Wolfowitz, în România
- **20 mai 2003** - Reuniunea la nivelul președinților parlamentelor din statele membre ale Grupului Vilnius și din țările membre NATO
- **3 iunie 2003** - Reuniunea ministerială NAC și EAPC la nivel de miniștri de externe de la Madrid
- **12 iunie 2003** - Reuniunea ministerială la nivel de miniștri ai apărării, Bruxelles

- **1 iulie 2003** - Conferința finală de planificare a Exercițiului NATO / PFP DACIA - 2003, axat pe domeniul protecției civile.
- **7 iulie 2003** - Vizita ministrului norvegian al apărării la București
- **25 iulie 2003** - Ceremonia de predare-primirea președinției Comitetului de Coordonare a Procesului Reuniunilor Miniștrilor Apărării din Sud-Estul Europei (SEDM-CC) și a Comitetului Director Politico-Militar (PMSC) al Forței Multinaționale de Pace din Sud-Estul Europei (MPFSEE) și comenzii brigăzii multinaționale SEEBRIG și de mutare la Constanța a Cartierului General al SEEBRIG. La acest eveniment, a participat amiralul Gregory Johnson, comandantul flancului sudic al NATO, AFSOUTH.
- **4-5 august 2003** - Vizita oficială în România a Comandantului Suprem al Forțelor Aliate din Europa, generalul James L. Jones.
- **6-10 octombrie 2003** - Exercițiul NATO/PfP DACIA - 2003, Pitești. 5 noiembrie 2003 - depunerea PNA V
- **18 noiembrie 2003** - Reuniunea SPC(R) + România, Bruxelles, pentru discutarea PNA V
- **2 decembrie 2003** - Reuniunea ministerială EAPC la nivel de miniștri ai apărării, Bruxelles
- **4 decembrie 2003** - Reuniunea ministerială NAC+7 la nivel de miniștri de externe, Bruxelles
- **26 februarie 2004** - adoptarea de către Parlamentul României, cu unanimitate de voturi, a legii de aderare la Tratatul Atlanticului de Nord
- **1 martie 2004** - promulgarea legii de aderare la Tratatul Atlanticului de Nord de către Președintele Ion Iliescu
- **4 martie 2004** - semnarea de către domnul Ion Iliescu a instrumentului de aderare a României la Tratatul Atlanticului de Nord
- **29 martie 2004** - depunerea de către domnul Adrian Năstase, prim-ministrul României, a instrumentului de aderare a României la Tratatul Atlanticului de Nord, Washington, SUA

- **2 aprilie 2004** - ceremonia înălțării drapelului de stat la Cartierul General al NATO, Bruxelles, și reuniunea informală a miniștrilor de externe ai statelor membre NATO.
- **20 aprilie** – întâlnirea ministrului român al afacerilor externe, Mircea Geoană cu ambasadorii statelor membre NATO acreditați în România
- **10-12 mai** - Vizita în România a domnului Jean Fournet, adjunct al secretarului general al NATO pentru diplomația publică, și participarea acestuia la seminarul "Changing Perceptions in South Eastern Europe"
- **13-14 mai** - Vizita la București a Secretarului General al NATO, Jaap de Hoop Scheffer
- **28 mai -1 iunie** – desfășurarea la Bratislava a Sesiunii de primăvară a Adunării Parlamentare NATO
- **14-15 iunie** – desfășurarea la București a Reuniunii anuale a Consorțiului PfP al Academiei de Apărare și Institutelor de Studii de Securitate
- **28-29 iunie** – **Summit-ul NATO de la Istanbul**
- **13 octombrie** – organizarea la Ploaia Brașov a Reuniunii informale a Miniștrilor apărării din statele membre NATO
- **23-31 octombrie** - Vizită de documentare în România (și Bulgaria) a Comitetului NATO pentru bugetul militar
- **12-16 noiembrie** - Sesiunea anuală a Adunării Parlamentare NATO, Veneția
- **8-9 decembrie** – Reuniunea la Bruxelles a miniștrilor de externe ai statelor membre NATO
- **9-11 februarie** – organizarea la Nisa (Franța) a Reuniunii informale a Miniștrilor apărării din statele membre NATO

Sursa: Internet, www.mae.ro, *Cronologia relațiilor România - NATO*

Anexa nr. 2 Cronologia construcției europene¹¹²**1947, Martie**

Belgia, Olanda și Luxemburg stabilesc o *uniune vamală*, în octombrie 1947 o *uniune economică*, iar în ianuarie 1948 se introduce *tariful vamal comun*.

Marea Britanie și Franța semnează *Tratatul de la Dunquerque* împotriva unei posibile agresiuni germane în viitor.

Lansarea *Doctrinei Truman*: Statele Unite ale Americii sunt gata să ofere asistență și suport tuturor celor amenințați de agresiunile comuniste.

1947, Iunie

Discursul Secretarului de Stat american, George Marshall, prin care se oferă ajutor economic Europei în cazul în care statele europene vor coopera între ele.

1948, Martie

Marea Britanie, Franța și statele Benelux încheie *Tratatul de la Bruxelles* în vederea apărării comune împotriva U.R.S.S. (și Germaniei inițial).

1948, Aprilie

16 state europene formează *Organizația Europeană de Cooperare Economică* (OECE).

1948, Mai

La Haga are loc *Congresul European*.

1949, Aprilie

12 state europene și nord-americane semnează *Tratatul Atlanticului de Nord*.

1949, Mai

10 state europene semnează la Strasbourg *Statutul Consiliului Europei*.

1950, 9 Mai

¹¹² Prof. univ. dr. NICOLAE PAUN, Ciprian PAUN, *Istoria construcției europene. Capitolul II. Construcția europeană. Cronologie*

Într-un discurs inspirat de Jean Monnet, Robert Schuman, Ministrul de Externe al Franței, propune ca Franța, R.F.G. și orice alt stat european doritor, să-și unească resursele de cărbune și oțel.

1950, Iunie

Atacul nord-coreean asupra Coreei de Sud.

1951, 18 Aprilie

Cei șase semnează la Paris *Tratatul pentru înființarea Comunității Europene pentru Apărare* (CEA).

1952, Iulie

CECO își începe activitatea.

1954, August

Parlamentul francez respinge *Tratatul Comunității Europene pentru Apărare*.

1954, Octombrie

În urma *Conferinței de la Londra* se semnează la Paris un *acord de modificare a Tratatului de la Bruxelles* și se semnează actul de naștere a UEO.

1955, Iunie

Miniștrii de externe ai *Celor șase* hotărăsc la *Conferința de la Messina* să extindă procesul de integrare europeană la toate ramurile economiei.

1957, 25 Martie

La Roma se semnează *Tratatul pentru înființarea CEE* și a *EURATOM*.

1958, Ianuarie

Tratatul de la Roma intră în vigoare și sunt create *Comisiile pentru CEE* și *EURATOM*.

1959, Ianuarie

Are loc prima reducere de tarife în CEE.

1960, Ianuarie

La inițiativa Marii Britanii se semnează de către 7 state europene *Convenția de la Stockholm* privind înființarea *Asociației Europene de Liber Schimb* (AELS). AELS intră în vigoare în mai.

1960, Decembrie

OECE devine OECD, incluzând SUA și Canada.

1961, Iulie-August

Irlanda, Danemarca, și Regatul Unit înaintează cereri pentru aderare la CEE.

Semnarea *Acordului de Asociere între Grecia și CEE*.
Acordul intră în vigoare în noiembrie 1962.

1962, Ianuarie

Se pun bazele PAC a CEE.

1962, Iulie

Norvegia cere începerea negocierilor pentru aderare.

1963, Ianuarie

Președintele Franței, Generalul de Gaulle, anunță la o conferință de presă veto-ul Franței în ceea ce privește aderarea Marii Britanii la CEE.

1963, Iulie

Se semnează *Convenția de la Yaounde. Acord de asociere* între CEE și 18 state africane.

1964, Mai

Statele comunitare sunt reprezentate pentru prima dată de o delegație comună la *Runda Kennedy* a GATT.

1965, Aprilie

Se semnează la Bruxelles *tratatul* care stabilește o singură *Comisie* și un singur *Consiliu* pentru cele trei CE. *Tratatul* intră în vigoare la 1 iulie 1967.

1965, Iulie

Franța boicotează instituțiile comunitare spre a-și arăta dezacordul privind introducerea de elemente supranaționale în cadrul CE.

1966, Ianuarie

Miniștrii de Externe comunitari stabilesc *Compromisul Luxemburg*, în urma căruia Franța încetează acțiunile de boicot - *politica scaunului gol* - cu mențiunea că deciziile de importanță majoră pentru CE să fie luate cu unanimitate de voturi.

1967, Mai

Danemarca, Irlanda și Marea Britanie cer din nou aderarea la CE.

1967, Iulie

Norvegia cere din nou aderarea la CE.

1967, Decembrie

Din cauza opoziției continue a Franței la cererea de aderare a Marii Britanii, *Consiliul de Miniștri* nu reușește demararea negocierilor pentru aderare.

1968, Iulie

Uniunea vamală este încheiată. Se introduce *Tariful Extern Comun*.

1969, Iulie

Președintele francez, Georges Pompidou, anunță că nu se va mai opune, în principiu, aderării Marii Britanii.

1969, Decembrie

La *Summit*-ul de la Haga se iau decizii importante privind viitorul *Comunității*: încheierea perioadei de tranziție, lărgirea CE, adoptarea PAC, stabilirea resurselor comunitare, stabilirea uniunii economice și monetare până în 1980.

1970, Aprilie

Sunt introduse procedurile bugetare comunitare, *Parlamentul European* primește puteri bugetare.

1970, Iunie

La Luxemburg încep negocierile pentru aderarea Marii Britanii, Irlandei, Norvegiei și Danemarcei.

1970, Octombrie

Cei șase acceptă *Raportul Davignon* asupra cooperării politice (politică externă).

1972, Ianuarie

La Bruxelles se semnează *tratatul de aderare pentru Marea Britanie, Irlanda, Danemarca și Norvegia*.

1972, Aprilie

Se instaurează 'șarpele monetar'.

1972, Mai

Irlandezii aprobă aderarea la CE.

1972, Octombrie

Danezii votează pentru aderarea la CE.

1973, Ianuarie

Aderarea Marii Britanii, Irlandei și Danemarcei la CE.

1974, Decembrie

La *Summit*-ul de la Paris, șefii de stat decid să se întâlnească de trei ori pe an în cadrul *Consiliului European*. Se aprobă mecanismul alegerilor directe în *Parlamentul European*. Se instituie *Fondul European pentru Dezvoltare Regională*.

1975, Februarie

STRATEGIA DE PARTENERIAT, PARTENERIATUL STRATEGIC

Semnarea *primei Convenții de la Lomé* între CE și 46 state din Africa, Caraibe și Pacific.

1975, Martie

Are loc prima ședință a *Consiliului European* la Dublin.

1975, Iunie

Britanicii votează într-un *referendum* rămânerea Marii Britanii în CE.

Grecia depune cererea de aderare la CE.

1975, Iulie

Tratatul de înființare a Curții de Auditori și de lărgire a puterilor bugetare a *Parlamentului European*. Intră în vigoare la 1 iunie 1997.

1977, Martie

Portugalia cere aderarea la CE.

1977, Iulie

Spania cere aderarea la CE.

1978, Iulie

La ședința *Consiliului European* de la Bremen, Franța și RFG prezintă proiectul *Sistemului Monetar European* (SME), pentru a înlocui 'șarpele'.

1979, Martie

SME intra în funcțiune. ECU.

1979, Mai

Semnarea *tratatului de aderare a Greciei la CE*.

1979, Iunie

Primele alegeri directe pentru *Parlamentul European*.

1979, Octombrie

A doua Convenție Lomé (cu 58 de state).

1979, Decembrie

Pentru prima dată *Parlamentul European* nu aprobă bugetul comunitar.

1981, Ianuarie

Aderarea Greciei la CE.

1981, Octombrie

Raportul asupra cooperării politice europene.

1983, Iunie

Declarația Solemnă de la Stuttgart asupra Uniunii Europene.

1984, Ianuarie

STRATEGIA DE PARTENERIAT, PARTENERIATUL STRATEGIC

Introducerea comerțului liber între CE și AELS.

1984, Februarie

Parlamentul European schițează *Tratatul asupra UE*.

1984, Iunie

A doua alegere directă pentru PE.

1984, Iulie

La ședința *Consiliului European* de la Fontainebleau se hotărăște acordarea unei compensații Marii Britanii reducerea contribuției acesteia la bugetul comunitar.

1984, Decembrie

A treia Convenție Lomé (cu 66 de state).

1985, Iunie

Comisia Europeană publică Cartea Albă 'Completarea Pieței Interne'.

1985, Decembrie

La *Consiliul de la Luxemburg* se hotărăște amendarea *Tratatului de la Roma* prin *Actul Unic European* (AUE).

1986, Ianuarie

Aderarea Spaniei și Portugaliei.

1986, Februarie

AUE este semnat în Luxemburg.

1987, Iunie

Turcia cere aderarea la CE.

1987, Iulie

AUE intră în vigoare.

1988, Iunie

CE și CAER semnează un acord prin care cele două organizații se recunosc reciproc. *Comisia Delors* își asumă sarcina de a studia modalitatea prin care CE poate progresa la o *uniune economică și monetară*.

1989, Aprilie

Comitetul Delors își prezintă *Raportul*; conține o schemă pentru stadiul al treilea al trecerii la UME.

1989, Iunie

A treia alegere directă a *Parlamentul European*.

1989, Iulie

Austria cere aderarea la CE. Se inițiază *programul PHARE* pentru ajutorarea țărilor din Europa de Est (inițial doar Polonia și Ungaria).

1989, Decembrie

A patra Convenție Lomé. Consiliul de la Strasbourg acceptă *Carta Socială*.

1990, Iunie

Semnarea *Acordului de la Schengen* privind eliminarea controlului de frontieră între Franța, Benelux și Germania.

1990, Iulie

Cipru și Malta cer aderarea la CE.

Prima etapă a *uniunii economice și monetare*: liberalizarea completă a circulației capitalului.

1990, Octombrie

Unificarea Germaniei. Teritoriul fostei RDG devine parte componentă a CE.

Consiliul de la Roma hotărăște ca al doilea stadiu al *uniunii economice și monetare* să înceapă în 1994.

1991, Iulie

Suedia cere aderarea la CE.

1991, Decembrie

Consiliul de la Maastricht hotărăște adoptarea *Tratatului asupra UE*.

Semnarea acordului de *Asociere cu Cehoslovacia, Ungaria și Polonia*.

1992, Ianuarie

CEE recunoaște independența Sloveniei și Croației.

1992, Februarie

Se semnează *Tratatul asupra Uniunii Europene* în *Consiliul de la Maastricht*.

Croația. *Consiliul de Securitate al ONU* votează *Rezoluția 743*, care autorizează desfășurarea a 14.000 de "căști albastre" (FORPRONU) în patru "zone protejate" deținute de sârbi.

1992, Martie

Referendum-ul organizat în Bosnia - Herțegovina, boicotat de sârbi, aprobă independența. Începutul unui război care pune față în față musulmanii sârbilor dar și croaților.

Finlanda cere aderarea la CE.

1992, Aprilie

Pierre Bérégovoy o înlocuiește pe Édith Cresson în funcția de Prim Ministru al Franței.

CE recunoaște independența republicii Bosnia-Herțegovina.

Marea Britanie. Partidul conservator al Primului Ministru John Major câștigă alegerile legislative cu 41,8% din voturi. Neil Kinnock demisionează din funcția de lider al laburiștilor.

1992, Mai

Semnarea între UE și AELS la Porto a *Acordului asupra creării unei zone de liber schimb, Spațiul Economic European (SEE)* devine o realitate *de jure* (*de facto* era deja), cu începere de la 1 ianuarie 1993.

Intrarea Elveției în *Fondul Monetar Internațional* este aprobată prin *referendum*. Elveția cere aderarea la CE.

Acordul comunitar asupra reformei *Politicii Agricole Comune (PAC)* prevede scăderea subvențiilor pentru produsele agricole, urmându-se *planul MacSharry*.

Germania și Franța decid să creeze un corp de armată comun.

Serbia-Munteșu. *Consiliul de Securitate al ONU* impune embargoul comercial, petrolier și aerian. NATO și UEO se angajează să controleze respectarea *embargoului* în Adriatica începând cu 10 iulie.

1992, Iunie

Danezii resping *tratatul de la Maastricht* prin *referendum*, cu o mică majoritate (50,7%).

Consiliul NATO, reunit la Oslo, confirmă că UEO poate să devină "pilon european al Alianței atlantice", și decide posibilitatea de a trimite trupe în afara "teritoriului" *Alianței*.

1992, Iulie

OSCE. *A 4-a reuniune de supraveghere a acordurilor de la Helsinki din 1975* se încheie printr-o *Conferință* la care participă 52 de membri; 29 de țări, membre NATO și ex-semnatare ale Pactului de la Varșovia, semnează *Actul final asupra limitării forțelor convenționale în Europa*, în vigoare de la 9 noiembrie.

1992, August

ONU-conflictul iugoslav. *Rezoluțiile 770 și 771 ale Consiliului de Securitate* autorizează protecția militară a acțiunilor de ajutor umanitar și condamnă ferm "purificarea etnică". La 19

februarie 1993 *Consiliul* autorizează FORPRONU să recurgă la forță pentru a-și asigura securitatea.

1992, Septembrie

SME. Furtună monetară. Lira britanică și lira italiană își suspendă participarea la mecanismul de schimb al SME. Francul francez și coroana daneză sunt atacate. Peseta spaniolă, scudul portughez și lira irlandeză se devalorizează. Această furtună este o repetiție generală: regulile SME nu rezistă unui nou atac speculaționist, la sfârșitul lui iulie 1993.

Franța ratifică *Tratatul de la Maastricht*.

1992, Noiembrie

Norvegia cere aderarea la CE.

1992, Decembrie

Cererea Elveției de aderare la CEE este suspendată în urma unui *referendum*.

Consiliul de la Edinburg acceptă începerea negocierilor cu Austria, Finlanda, Suedia și Norvegia.

1993, Februarie

Semnarea *Acordurilor de Asociere cu Bulgaria și România*.

1993, Aprilie

BERD. În timpul celei de-a doua adunări generale, la Londra, Marea Britanie acuză administrația președintelui francez al băncii, Jacques Attali. Acesta demisionează la 25 iunie.

1993, Mai

Consiliul Europei. Celor 26 de membri li se adaugă Slovenia, Estonia și Lituania.

În urma unui nou *referendum*, cu 56,8% din voturi, danezii revin asupra votului lor negativ din 2 iunie 1992 și aprobă *Tratatul de la Maastricht*.

Intră în vigoare *Acordul interimar privind Comerțul dintre România și Comunitățile Europene*.

1993, Iunie

Acuzat pentru modalitatea de administrare a BERD, președintele Jacques Attali demisionează. Este înlocuit, la 18 august, de un alt francez, Jacques Larosičre, guvernatorul Băncii Franței.

1993, August

SME. Pentru a pune capăt crizei *Sistemului Monetar European* miniștrii de finanțe din *Uniunea Europeană* încheie

"compromisul de la Bruxelles", care fixează marja de fluctuații pentru deize autorizate în intervalul de la 2,25% la 15%. Aceste măsuri intervin după mai multe luni de instabilitate. O primă criză avusese loc la 17 septembrie 1992. Lira italiană și lira britanică ieșeau din mecanismul de schimb al SME, în vreme ce francul francez și coroana daneză erau speculate. În săptămânile următoare, peseta spaniola, scudul portughez și lira irlandeză se vor devaloriza.

1993, Octombrie

Consiliul Europei. Prima întâlnire a șefilor de stat și de guvern, la Viena.

După aderarea Republicii Cehe și a Slovaciei la 30 iunie, apoi a României la 4 octombrie, *Consiliul* numără 32 de membri.

Comisia mixtă România Comunitățile Europene. Prima reuniune, la București.

1993, Noiembrie

Tratatul de la Maastricht intră în vigoare. *Comunitatea Europeană* (CE) devine *Uniunea Europeană* (UE).

NATO. Miniștrii Afacerilor Externe din țările membre propun statelor din Europa Centrală și de Est și republicilor din fosta Uniune Sovietică un "parteneriat pentru pace", care implică participarea la un număr de exerciții militare ale Alianței și la operațiuni de menținere a păcii, fără garanții de apărare mutuală.

GATT. La câteva ore de la discuțiile comerciale multilaterale ale *Rundei Uruguay*, începute la Punta del Este în 1986, negociatorii americani și europeni și-a rezolvat ultimele diferende, în special asupra dosarului agricol. Sub presiunea Franței în particular, UE obține ca audio-vizualul să fie exclus de la negocieri și examinat mai târziu. *Actul final* va fi semnat la 15 aprilie următor la Marrakech, de 112 state. O nouă instituție, *Organizația Mondială a Comerțului* (OMC), va succeda GATT la 1 ianuarie 1995.

1994, Ianuarie

SEE, prevăzut în *Tratatul de la Porto* din mai 1992 intră în vigoare cu un an întârziere și îi asociază pe *Cei 12* din UE și cinci din AELS.

Crearea *Institutului Monetar European* (IME), cu sediul la Frankfurt, responsabil cu pregătirea trecerii la moneda unică (etapa a treia).

La întâlnirea la vârf a NATO de la Bruxelles este lansat proiectul american de *Parteneriat pentru Pace*, deschis tuturor membrilor CSCE și destinat dezvoltării cooperării militare cu Estul.

1994, Martie

UE. Austria, Finlanda, Suedia și Norvegia încheie un acord asupra modalităților de aderare la 1 ianuarie 1995. La 12 iunie 1994, în urma *referendumului* austriac asupra aderării, două treimi din votanți optează pentru. Ungaria își depune candidatura la 1 aprilie.

1994, Mai

Tunelul pe sub Canalul Mânecii (Eurotunelul), este inaugurat de șefii de stat ai celor două țări.

Nouă țări din Europa de Est devin "parteneri asociați" ai *Uniunii Europene Occidentale*.

Conferința de la Paris asupra stabilității în Europa reunește patruzeci de state și prevede două mese rotunde - asupra țărilor baltice și asupra Europei Centrale și de Est.

1994, Iunie

Alegeri în *Parlamentul European*. Pe ansamblu, dreapta "anti-Maastricht" înregistrează rezultate bune. Pentru celelalte curente, rezultatele sunt diverse, funcție de țară: în Italia, victoria coaliției la putere (30,6%); în Germania, UCD-UCS a lui Helmut Kohl (38,8%); în Regatul Unit, laburii (43%); în Spania, partidul popular (30,6%); în Franța, derută în rândul socialiștilor (14,5%), cu urcarea spectaculoasă a lui De Villiers (extrema dreaptă) și a omului de afaceri Bernard Tapie.

Cu o majoritate de două treimi, austriecii spun "DA" la *referendumul* de adeziune la UE. Acest vot va contrasta cu rezultatul legislativelor din 9 octombrie, când se înregistrează victoria spectaculoasă a partidului lui Jörg Haider, partid cu tendințe xenofobe și autoritare.

În timpul întâlnirii la vârf UE din insula Corfu, Marea Britanie se opune candidaturii belgianului Jean-Luc Dehaene la funcția de președinte al *Comisiei*, pentru a-i urma francezului Jacques Delors. S-a găsit un compromis, Primul Ministru luxemburghez, Jacques Santer.

Rusia aderă la "parteneriatul pentru pace" propus de NATO țărilor din fostul *Pact de la Varșovia*, în scopul dezvoltării cooperării militare Est-Vest.

1994, Iulie

G-7. Întâlnire la vârf la Napoli. *Cei 7* acordă un ajutor de 200 de milioane de dolari Ucrainei, pentru închiderea centralei nucleare de la Chernobâl, care se adaugă celor 120 de milioane de dolari promiși de UE.

1994, August

Sfârșit de epocă. Plecarea ultimilor soldați ruși din Estonia, Letonia și Berlin.

1994, Septembrie

Pentru prima oară din 1966 Franța participă la reuniunea miniștrilor apărării ai NATO, la Sevilla. Belgianul Willy Claes este numit secretar general al NATO.

1994, Octombrie

În Finlanda 56,9% din votanți se pronunță în favoarea aderării țării la UE.

Comisia mixtă România Comunitățile Europene. A doua reuniune, Bruxelles.

1994, Noiembrie

UEO. Portughezul José Cutileiro este desemnat secretar general succedându-i olandezului Wim Van Eekelen.

Referendumul organizat în Suedia asupra aderării la UE se încheie cu un vot favorabil.

La *referendumul* din Norvegia asupra aderării la UE, o mică majoritate (52,2%) se opune.

Încheierea procesului de ratificare a *Acordului de Asociere România Comunitățile Europene. Decizia Consiliului și a Comisiei*.

1995, Ianuarie

Uniunea Europeană a crescut la 15 membri, cu intrarea Austriei, Suediei și Finlandei. Luxemburghezul Jacques Santer urmează francezului Jacques Delors la președinția *Comisiei Europene*.

Intră în vigoare *Acordul de Asociere România Comunitățile Europene*.

1995, Februarie

Consiliul European. Letonia, după aderarea Andorei la 10 noiembrie 1994, devine cea de-a 34-a țară membră. Moldova aderă la 26 iunie. Rusiei i se respinge cererea de aderare din cauza războiului din Cecenia.

UE-ACP. Dezacordul între *Cei 15* asupra valorii ajutorului acordat țărilor din ACP (Asia, Caraibe, Pacific) pentru perioada 1995-2000 conduce la abandonarea revizuirii *Convenției de la Lomé IV*.

1995, Martie

UE-Turcia. *Cei 15* semnează un *acord de uniune vamală cu Turcia*, amânat din cauza intervenției armatei turce împotriva PKK (Partidul Muncitorilor din Kurdistan, marxist-leninist și separatist) în nordul Irakului.

Pactul de stabilitate în Europa. Adoptat de 52 de state în timpul *Conferinței asupra stabilității în Europa*, desfășurată la Paris, cu scopul de a favoriza "buna vecinătate" în Europa de Est, privitor la minorități și la problemele frontaliere. Supravegherea aplicării este încredințată OSCE.

Consiliul de Asociere România Uniunea Europeană. Prima reuniune, Luxemburg.

Comitetul Parlamentar Mixt România UE. Reuniunea de constituire, București.

1995, Aprilie

UE-Rusia. *Cei 15* confirmă închețarea *acordului comercial interimar* încheiat cu Moscova, pentru a-și manifesta dezacordul față de intervenția rusă în Cecenia. Această criză gravă, în timpul căreia populația civilă a fost masacrată și crimele de război au continuat, din punct de vedere juridic nu a fost considerată de occidentali ca o problemă internă a Rusiei.

1995, Mai

Bruxelles. *Comisia Europeană* publică *Cartea Albă "Pregătirea Țărilor Asociate din Europa Centrală și de Est pentru Integrarea în Piața Internă a Uniunii"*.

1995, Iunie

Adoptarea *Strategiei Naționale de Pregătire a Aderării României la Uniunea Europeană și a Declarației politice de la Snagov*.

Depunerea *cererii oficiale de aderare a României la Uniunea Europeană*, Paris.

1995, August

Comitetul Inter-ministerial pentru Integrare Europeană. Prima reuniune București. (Au loc patru reuniuni pe an).

1995, Octombrie

Willy Claes își dă demisia din funcția de secretar general al NATO, ca urmare a cererii de punere sub acuzare prezentate de procurorul general al Belgiei de pe lângă *Curtea de Casație și acceptată de Parlament*.

Comitetul de Asociere România Uniunea Europeană. Prima reuniune, București.

Al doilea Comitet Parlamentar Mixt România Uniunea Europeană

1995, Noiembrie

Convenția de la Lomé. După mai multe luni de negocieri, semnarea în I. Maurice a revizuirii *Convenției Lomé IV*.

Republica Cehă, prima țară din Est care se integrează în OCDE și devine al 26-lea membru, este urmată de Ungaria, la 7 mai 1996 și Polonia, la 11 iulie 1995.

La Barcelona, o *Conferință euro-mediteraneană* reunește cele 15 state membre ale UE, 11 țări mediteraneene, Mauritania și Autoritatea Palestiniană. Proiectul unei zone de liber schimb în 2010, în cadrul unui parteneriat global.

1995, Decembrie

În timpul *Consiliului European de la Madrid*, *Cei 15* cad de acord asupra datei de 1 ianuarie 1999 pentru trecerea la moneda unică, botezată "euro".

Adoptarea de către *Guvernul României* a *Programului Național de compatibilizare a legislației românești cu cea comunitară*.

1996, Ianuarie

Consiliul Europei. Rusia devine cel de-al 39-lea membru al organizației, după aderarea Albaniei, Moldovei, Ucrainei și Macedoniei. Croația este admisă "cu condiții" la 2 iulie 1996.

1996, Februarie

Consiliul de Asociere România Uniunea Europeană. A doua reuniune Bruxelles.

1996, Martie

UE-Asia. Prima întâlnire la vârf Europa-Asia, reunește la Bangkok reprezentanți ai celor 15 țări din UE, cele 7 din ANSEA (*Asociația Națiunilor din Sud-Estul Asiatic*), precum și China,

Japonia și Coreea de Sud, pentru a pune bazele unui parteneriat economic și politic.

UE. Deschiderea la Torino a *Conferinței Interguvernamentale*(CIG), însărcinată să revizuiască *Tratatul asupra Uniunii Europene*.

1996, Aprilie

Primirea la Ministerul Afacerilor Externe a *Chestionarului Comisiei* în vederea pregătirii *avizului asupra cererii României de aderare la UE*.

1996, Mai

Adoptarea de către *Guvernul României* a *Strategiei de imagine a procesului de pregătire a aderării României la UE*.

Al treilea *Comitet Parlamentar Mixt România UE*, București.

1996, Iunie

NATO. Proiectul pentru structurarea identității europene de apărare: trupe NATO sunt plasate sub comandă europeană pentru intervenții care nu implică direct Statele Unite.

1996, Iulie

Javier Solana (Spania) îi succede lui Willy Claes în funcția de secretar general NATO.

Depunerea la *Comisie* a răspunsurilor României la *Chestionarul în vederea pregătirii avizului asupra cererii României de aderare la UE*.

1996, Septembrie

Reuniunea de la Bruxelles a miniștrilor agriculturii ai Celor 15, care refuză o flexibilizare a planului de eradicare impus Marii Britanii în cadrul dosarului 'vacii nebune'.

1996, Octombrie

Europa *Celor 15* numără 18 milioane de șomeri, adică 10,8% din populația activă.

Comitetul de Asociere România UE. A doua reuniune, Bruxelles.

1996, Noiembrie

Miniștrii de finanțe ai *Celor 15* nu au căzut de acord asupra modalităților de realizare a *Pactului de stabilitate*, care trebuie să garanteze politica de austeritate bugetară durabilă după trecerea la *euro*, la 1 ianuarie 1999.

Reuniunea la Ostende a UEO (președinție belgiană din 1 iulie în 31 decembrie), face bilanțul pregătirilor viitor de braț armat european în relație strânsă cu NATO și, dacă este cazul, de a utiliza mijloace militare ale organizației atlantice.

SME. Lira italiană se reintegrează în SME: rata de schimb este fixată la 990 lire pentru 1 marcă germană.

1996, Decembrie

OSCE. Întâlnirea la vârf a OSCE, a 54 de țări din Europa și America de Nord la Lisabona este marcată de o nouă ofensivă a Primului Ministru rus Victor Cernomârdin împotriva lărgirii NATO spre Est. Pe de altă parte, OSCE s-a întărit, pentru că întâlnirea a sprijinit un proiect de "model de securitate european pentru secolul XXI" și a adoptat o *declarație politică* care promovează democrația și respectarea drepturilor omului.

UE. Președinția irlandeză a *Consiliului Uniunii* prezintă la Bruxelles schema provizorie a noului tratat în curs de negociere.

1997, Ianuarie

UE. Întâlnire la vârf la Dublin. *Consiliul European* fixează regulile de stabilitate bugetară; *euro* prinde contur.

1997, Februarie

UE. Dispută franco-germană. Karl Otto Pöhl, fostul director al Bundesbank, acuză Franța de intenția de ruinare a independenței viitoarei *Bănci Centrale Europene* (BCE).

1997, Martie

Al patrulea *Comitet Parlamentar Mixt România UE*, Bruxelles.

Consiliul de Asociere România UE. A treia reuniune, Bruxelles.

1997, Mai

Rusia își exprimă acordul cu privire la lărgirea NATO într-un document încheiat la Moscova între Evgheni Primakov, șeful diplomației ruse, și Javier Solana, secretar general al *Alianței atlantice*.

La Paris, membrii *Alianței atlantice* semnează împreună cu Boris Eltin *Actul fondator care stabilește noi relații de cooperare între NATO și Rusia* și lasă câmp liber lărgirii organizației înspre țări din fostul bloc sovietic.

1997, Iunie

UE. Întâlnire la vârf la Amsterdam privind Revizuirea *Tratatului de la Maastricht* și reforma instituțiilor. Noua înfățișare a monedei *euro* este dezvăluită de comisarul Yves Thibault de Siguy.

1997, Iulie

Olandezul Wim Duisenberg preia conducerea IME, urmându-i belgianului A. Lamfalussy. Marele Ducat de Luxemburg preia președinția *Consiliului Uniunii*.

Reuniunea NATO de la Madrid. *Alianța* invită Polonia, Republica Cehă și Ungaria să facă parte din NATO cu începere din aprilie 1999.

Publicarea *Avizului Comisiei*, parte a *Agendei 2000* referitor la *cererea României de aderare la UE*.

1997, Septembrie

Miniștrii agriculturii *Celor 15* lansează dezbaterile asupra noii reforme a *Politicii Agricole Comune* (PAC), destinată evitării excedentului și pregătirii lărgirii spre țările din Europa Centrală.

Miniștrii finanțelor *Celor 15* decid ca paritățile între monedele europene să fie fixate din mai 1998, în același timp cu lista definitivă a țărilor participante la *euro*.

Întâlnire la vârf franco-germană. "*Euro va intra în vigoare la data prevăzută, cu respectarea criteriilor*": La Weimar, Helmut Kohl și Jacques Chirac afișează fermitate destinată liniștirii piețelor.

1997, Octombrie

Punctul de vedere al *Guvernului României* cu privire la *Agenda 2000*.

Comitetul de Asociere România UE. A treia reuniune, București.

Al cincilea *Comitet Parlamentar Mixt România UE*, București.

Franța și Germania propun crearea unui *Consiliu al euro*, club informal al țărilor participante la ultima fază a UME. Această instanță nu va încălca independența BCE.

1997, Decembrie

Țările care nu participă efectiv la moneda unică vor fi excluse din *Consiliul euro*. O lovitură serioasă pentru Marea Britanie și pentru toți cei care au cerut statut de observator.

Consiliu European Decizia de extindere a UE prin includerea în proces a celor 10 țări care au depus cereri de aderare.

1998, Februarie

Al șaselea *Comitet Parlamentar Mixt România UE* Bruxelles. Adoptarea și lansarea *Parteneriatelor de Aderare* pentru fiecare din țările asociate

1998, Martie

Cele 15 state membre ale UE și cele 11 țări candidate la aderare se reunesc la Londra pentru a amorsa procesul de lărgire. Turcia nu participă, pentru a protesta împotriva refuzului *Celor 15* de a-i accepta candidatura.

Publicarea la București a primei versiuni a *Programului Național de Aderare a României la Uniunea Europeană*.

Lansarea oficială la Bruxelles a procesului de extindere conform deciziei *Consiliului European* de la Luxemburg.

1998, Aprilie

Desfășurarea procesului de examinare analitică (screening) a "acquis"-ului (etapa multilaterală)

Consiliul de Asociere România UE Luxemburg.

1998, Mai

La întâlnirea la vârf extraordinară de la Bruxelles, *Cei 15* adoptă lista definitivă a celor 11 țări care vor participa la lansarea monedei unice la 1 ianuarie 1999. Wim Duisenberg este numit președintele BCE (va demisiona în cursul mandatului în favoarea lui J.C. Trichet).

1998, Iunie

BCE, sub președinția olandezului Wim Duisenberg, își începe activitatea la Frankfurt cu o lună înainte de data prevăzută.

Miniștrii de finanțe ai celor 11 țări din zona *euro* au prima reuniune la Luxemburg. Botezat "Euro 11", acest forum are misiunea de a coordona politicile economice ale țărilor care vor avea moneda unică.

1998, Iulie

BCE își începe oficial activitatea, cu șase luni înaintea lansării *euro*-ului.

1998, Iulie

Austria preia *Președinția UE* și pune dezvoltarea politicii externe europene în centrul preocupărilor sale.

1998, Septembrie

STRATEGIA DE PARTENERIAT, PARTENERIATUL STRATEGIC

Transmiterea la *Comisie* a *Raportului României asupra progreselor înregistrare în pregătirea pentru aderare la UE*.

1998, Octombrie

Publicarea celei de-a doua versiuni a *Programului Național de Aderare a României la UE*.

Al patrulea *Comitet de Asociere România UE*, Bruxelles.

1998, Noiembrie

Publicarea *Raportului Comisiei privind progresele înregistrate de România în procesul de pregătire pentru aderare la UE*.

Al șaptelea *Comitet Parlamentar Mixt România UE*, București.

1998, Decembrie

Poziția Guvernului României referitoare la Raportul Comisiei Europene privind progresele înregistrate de România în procesul de pregătire pentru aderarea la UE.

Reuniunea miniștrilor integrării europene din țările candidate, București.

1999, Ianuarie

Intră în vigoare moneda unică europeană - *euro*. Germania preia pentru șase luni președinția UE.

1999, Martie

Forțele NATO declanșează operațiuni aeriene împotriva Iugoslaviei ca reacție la politica de "purificare etnică" întreprinsă de regimul Milosevič în Kosovo. Operațiunile militare încetează la sfârșitul lunii iunie.

La *Summit-ul UE* de la Berlin, Romano Prodi, fost prim ministru italian, este ales președinte al *Comisiei Europene*.

La *Summit-ul UE* de la Bonn se votează bugetul UE pentru perioada 2000-2007. Germania nu a reușit reducerea participării sale la bugetul comunitar.

1999, Martie/ Noiembrie

Desfășurarea procesului de examinare analitică (screening) a "acquis"-ului comunitar, etapa bilaterală.

1999, Aprilie

Al optulea *Comitet Parlamentar Mixt România UE* Bruxelles.

Al cincilea *Consiliu de Asociere România UE*. Luxemburg.

STRATEGIA DE PARTENERIAT, PARTENERIATUL STRATEGIC

1999, Iunie

Alegeri pentru *Parlamentul European*.

Publicarea la București a celei de a treia versiuni a *Programului Național de Aderare a României la UE*.

1999, Septembrie

Comisia Prodi își începe activitatea.

1999, Septembrie

Publicarea *Addendei la Raportul României asupra progreselor înregistrate în pregătirea pentru aderare la UE*.

Comitetul de Asociere România UE. A cincea reuniune, București.

1999, Octombrie

Publicarea *Raportului Comisiei asupra progreselor înregistrate de România în pregătirea pentru aderare la UE*.

1999, Decembrie

Summit-ul de la Helsinki. Procesul de extindere a UE spre Est începe, deodată cu toate Cele 10 + 1 țări candidate la *Uniunea Europeană*

2000, Martie

Conferința inter-guvernamentală 2000, Bruxelles. S-a stabilit *Agenda reformelor interne în Uniunea Europeană*.

2000, Mai

România a depus *Strategia de dezvoltare pe termen mediu*, din perspectiva aderării la UE la orizontul anilor 2007.

Anexa nr. 3 Parteneriatul României cu Ungaria¹¹³**Scurt istoric al relațiilor diplomatice bilaterale**

Relațiile diplomatice au fost stabilite la nivel de legăție în 1920. În 1944, relațiile diplomatice au fost suspendate, fiind reluate în 1946. Relațiile diplomatice au fost ridicate la nivel de ambasadă în anul 1954.

Reprezentare: Ambasadorul României în Ungaria este domnul Călin Fabian, care și-a prezentat scrisorile de acreditare la 16 aprilie 2002.

Ambasadorul Ungariei în României este domnul János Terényi, care și-a prezentat scrisorile de acreditare la 13 septembrie 2004.

Consulate Generale ale României: Szeged

Consulate Generale ale Republicii Ungare: Cluj-Napoca

Consulatul onorific al Ungariei la Constanța

Relațiile politice

- de **parteneriat strategic**, instituit prin semnarea, la Budapesta, la 29 noiembrie 2002, de către premierii Adrian Năstase și Péter Medgyessy, a "Declarației de cooperare și parteneriat strategic dintre România și Republica Ungară pentru Europa în Secolul XXI".

- funcționează **Comisia Mixtă de Colaborare și Parteneriat Strategic între Guvernul României și Guvernul Republicii Ungare**, constituită în martie 1997 (*ultima sesiune plenară: București, 18 iulie 2003*).

- funcționează inițiativele regionale **Euroregiunea Carpatică, Euroregiunea Dunăre-Criș-Mureș-Tisa, Euroregiunea Bihor-Hajdu Bihar**.

- **Trilaterală România-Ungaria-Serbia și Muntenegru** (reuniune constitutivă la 30 mai 2003, la Belgrad, la nivelul miniștrilor afacerilor externe)

Vizite la nivelul președinților:

27-28 mai 2004: participarea președintelui ungar Ferenc Mádl la cea de-a 11-a Reuniune a șefilor de state din Europa Centrală (Mamaia, România)

Vizite la nivelul primilor miniștri:

5 iulie 2004: convorbiri bilaterale cu prilejul inaugurării punctului de trecere a frontierei Săcuieni-Letavertes.

14 octombrie 2004: convorbiri bilaterale cu prilejul "Progressive Governance Summit" de la Budapesta

Vizite la nivelul miniștrilor afacerilor externe

30 martie 2004: vizita oficială la Budapesta a ministrului român de externe

Relațiile economice

Funcționează **Comisia mixtă româno-ungară de colaborare economică**

Dinamica schimburilor comerciale bilaterale

Anul	1999	2000	2001	2002	2003	31.10.2004
Total	Mil. \$ 682,7	Mil. \$ 868,5	Mil. \$ 970,8	Mil. \$ 1069,9	Mil. € 1311,5	Mil. € 1254,7
Export	270,7	355,1	371,5	431,1	545,4	593,4
Import	412,0	513,4	599,3	638,8	766,1	661,3
Sold	-41,3	-158,3	-27,8	-207,7	-220,7	-67,9

Sursa: www.mae.ro, *Relațiile României cu Republica Ungară*

Observații:

- În 2003 schimburile comerciale bilaterale au atins nivelul maxim din istoria acestora - 1.311,5 mil Euro. Ponderea Ungariei în volumul total al schimburilor comerciale românești în 2003 a fost de 3,57 %, **Ungaria ocupând locul 8 în comerțul exterior al României** (locul 7 la export și 10 la import);

- Soldul balanței comerciale a evoluat permanent în favoarea Ungariei, ajungând în 2003 la 220,32 mil Euro.

- Se înregistrează o tendință pozitivă în evoluția schimburilor comerciale bilaterale în septembrie 2004. **Comparativ cu aceeași perioadă a anului 2003, la 30 septembrie 2004, comerțul exterior bilateral s-a majorat cu 20,2%**, ritmul de creștere a exportului (36,4%) a depășind pe cel al importului (6,8%). De asemenea, la nivelul lunii septembrie 2004, s-a înregistrat un sold negativ mult diminuat, comparativ cu aceeași perioadă a anului 2003.

Evoluții recente:

- Conectarea în sincronism, la **10 octombrie 2004**, a **liniei electrice de 400 KV Sandorfalva (Ungaria) - Arad**. Astfel, din

¹¹³ Sursa: <http://www.mae.ro>, *Relațiile României cu Republica Ungară*

punct de vedere energetic, Europa devine un tot unitar, odată cu integrarea României în sistemul UCTE.

- În conformitate cu discuțiile la nivel de prim-miniștri de la Budapesta, la 14 octombrie 2004, este în curs de constituire un task-force româno-ungar care reunește specialiști și experți în domeniu, în vederea identificării, în comun, a unor posibilități de **dezvoltare durabilă a regiunii Roșia Montana**.

Investiții directe în România

Investiții - la 30 iunie 2004 erau înregistrate, în România, 4.678 de societăți cu participare ungară, cu un capital total subscris de 273,3 mil. USD, *Ungaria ocupând locul 13 în rândul investitorilor străini în România*.

Cooperare sectorială

Cooperarea pe linia Ministerelor Administrației și Internelor

Începând cu 17 mai 2004, în cadrul Ambasadei României la Budapesta își desfășoară activitatea un ofițer de legătură al MAI.

Cadrul juridic bilateral

- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Ungare privind readmisia cetățenilor proprii și a altor persoane - București, 10 decembrie 2001 (intrat în vigoare la data de 30 noiembrie 2002).

- Protocol între Ministerul de Interne din România și Ministerul de Interne din Republica Ungară pentru aplicarea Acordului dintre Guvernul României și Guvernul Republicii Ungare privind readmisia cetățenilor proprii și a altor persoane - București, 10 decembrie 2001 (intrat în vigoare la data de 30 noiembrie 2002).

- Înțelegere de colaborare între Ministerul de Interne al României și Ministerul de Interne al Republicii Ungare - București, 01.09.1992.

- Acord de cooperare în domeniul combaterii crimei organizate, terorismului și a traficului ilicit de droguri între Guvernul României și Guvernul Republicii Ungare - Budapesta, 19.02.1997.

- Protocol de colaborare între Ministerul de Interne din România și Ministerul de Interne din Republica Ungară în domeniul activităților de prevenire și stingere a incendiilor și de limitare și înlăturare a urmărilor unor dezastre - București, 05.11.1999.

- Protocol de colaborare între polițiile din cele două țări, în domeniul cooperării pentru combaterea crimei organizate - Debrecen, 18.08.1998 (prelungit valabilitatea pe perioada 2001 - 2003).

- Acordul între Guvernul Republicii Socialiste România și Guvernul Republicii Populare Ungare privind regimul frontierei de stat româno-ungare, colaborarea și asistența mutuală în problemele de frontieră - Budapesta, 23 octombrie 1983.

- Protocol între autoritățile de frontieră privind combaterea fenomenelor de corupție - București, 28.02.1999.

- Acord de cooperare pentru prevenirea și combaterea infracționalității transfrontaliere (SECI) - București, 26.05.1999.

- Protocol între Ministerul de Interne din România și Ministerul de Interne din Republica Ungară privind colaborarea în domeniul învățământului de specialitate - București, 10 decembrie 2001; (Documentul a fost aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 416/25.04.2002, publicată în M.Of. nr. 319/14.05.2002; Ca urmare a îndeplinirii de către ambele părți contractante a procedurilor interne legale pentru intrarea în vigoare a documentului, acesta a intrat în vigoare la data semnării documentului).

- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Ungare privind cooperarea și ajutorul reciproc în cazul producerii dezastrelor" - Budapesta, 09.04.2003 (*documentul se află în procesul de îndeplinire a procedurilor interne de intrare în vigoare*).

- Protocol între Ministerul de Interne din România și Ministerul de Interne din Republica Ungară privind aplicarea Acordului între Guvernul României și Guvernul Republicii Ungare privind cooperarea și ajutorul reciproc în cazul producerii dezastrelor - Budapesta, 09.04.2003 (*documentul se află în procesul de îndeplinire a procedurilor interne de intrare în vigoare*).

- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Ungare privind desființarea reciprocă a obligativității vizelor - Budapesta, 09.04.2003 (*documentul aprobat prin HG nr. 1071/11.09.2003, publicată în M.Of. nr. 664/19.09.2003. La data de 23 octombrie 2003, documentul a intrat în vigoare*).

- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Ungare privind înființarea de noi puncte de trecere a frontierei de stat la frontiera de stat comună - Budapesta, 05.06.2003 (*Documentul a*

fost aprobat prin HG nr. 1289/04.11.2003, publicată în M.Of. nr. 810/17.11.2003).

Puncte de trecere a frontierei dintre România și Republica Ungară inaugurate recent:

- Urziceni-Vallaj (inaugurat la 6 iunie 2003).
- Săcuieni - Létavértés (control la frontieră în punct comun, pe partea ungară / inaugurat la 5 iulie 2004, în prezența prim-miniștrilor român și ungar).

Cooperarea pe linia ministerelor apărării

Cadrul juridic bilateral

- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Ungare privind stabilirea unui regim de CER DESCHIS, semnat la București la 11 mai 1991 și intrat în vigoare la 27 februarie 1992.

- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Ungare privind înființarea Batalionului mixt de menținere a păcii, semnat la Budapesta la 20 martie 1998 și intrat în vigoare la 13 iulie 1999 (forța este rezultatul unui proiect comun româno-ungar, supervizat de Franța și Germania, și a fost operaționalizată la 1 ianuarie 2000, desfășurând un program bianual de exerciții comune).

- Acord între Ministerul Apărării Naționale din România și Ministerul Apărării din Republica Ungară privind cooperarea între forțele aeriene (semnat la Arad, la 17 octombrie 2002).

- Participarea ambelor armate la inițiative de cooperare militară multilaterală precum Batalionul Multinațional de Geniu TISA (cu Ucraina și Slovacia) /România deține președinția Grupului Director pentru anul 2004/ și Cooperarea Națiunilor Central-Europene în Sprijinul Păcii CENCOOP (alături de Austria, Slovenia, Elveția și Croația).

Cooperarea în domeniul culturii, științei și tehnicii

Principalele acorduri în domeniu:

- Acord între Guvernul Republicii Populare Române și Guvernul Republicii Populare Ungare privind colaborarea culturală și științifică (semnat la Budapesta, la 7 septembrie 1961).

- Program de colaborare între Ministerul Culturii al României și Ministerul Patrimoniului Cultural Național al Republicii Ungare pe anii 1999-2001.

- Convenție între Guvernul României și Guvernul Republicii Ungare privind recunoașterea reciprocă a diplomelor, certificatelor de

studii și a titlurilor științifice, acordate de instituții de învățământ acreditate în România și Republica Ungară (semnată la București, la 6 iunie 1997, intrată în vigoare la 18 ianuarie 1999).

- Înțelegere de colaborare între Ministerul Educației Naționale din România și Ministerul Învățământului din Republica Ungară pentru perioada 2003-2005 (semnată la Budapesta, la 20 mai 2004).

- Acord între Guvernul României și Guvernul Republicii Ungare privind cooperarea științifică și tehnologică (semnat la Budapesta, la 26 noiembrie 1999, intrat în vigoare la 16 august 2000).

Centre culturale: funcționează Institutul Cultural al României la Budapesta și Centrul Cultural al Republicii Ungare la București (din octombrie 1992).

Minorități

Minoritatea maghiară din România, conform recensământului din România din 2002, reprezintă **6.6%** din totalul populației și este concentrată, cu preponderență, în zona Transilvaniei, unde, în unele localități, deține ponderea majoritară în totalul populației. În baza unui pachet legislativ bine definit și în acord cu standardele europene, persoanele aparținând minorității maghiare din România beneficiază de drepturi și de sprijin guvernamental care permit menținerea tradițiilor, identității și culturii maghiare (învățământ de stat în limba maghiară la toate nivelurile și formele de învățământ, instituții de cultură și artă etc.).

Din 1990, Uniunea Democrată a Maghiarilor din România (UDMR) a fost reprezentată permanent în Parlamentul României și în administrația publică locală.

Rezultatul **alegerilor locale** din România, din iunie 2004:

- **186 mandate de primar reprezentând minoritatea maghiară:** jud. Alba -1; jud. Arad - 3; jud. Bihor - 21; jud. Bistrița-Năsăud - 1; jud. Brașov - 3; jud. Cluj - 9; jud. Covasna - 25; jud. Harghita - 50; jud. Maramureș - 1; jud. Mureș - 37; jud. Sălaj - 12; jud. Satu Mare - 19; jud. Timiș - 4.

- **3 primari independenți reprezentanți ai minorității maghiare** (jud. Harghita -1; jud. Sălaj - 1; jud. Satu Mare -1).

- Reprezentarea în consiliile județene: **367 mandate consilieri locali reprezentanți ai minorității maghiare.**

Urmare **alegerilor parlamentare** din 28 noiembrie 2004, **reprezentanții ai minorității maghiare** au obținut **10 mandate de senatori** și **22 de mandate de deputați** în Parlamentul României.

Rezultatele recensământului din 2001, dat publicității în 2002, reflectă o **scădere semnificativă a minorității românești din Ungaria**, declarându-se români 7995 de persoane (cu cca 25% mai puțin față de 1991- 10.740 români).

- **Organizații reprezentative ale românilor din Ungaria**

1. Autogovernarea pe Țară a Românilor din Ungaria (AȚRU) cuprinde un număr de 54 de membri și este condusă, în prezent, de către Traian Cresta. *Este forul de reprezentare la nivel național, fiind consultat de structurile guvernamentale în problemele considerate de interes pentru comunitate. AȚRU administrează publicația lunară "Cronica".*

2. Uniunea Culturală a Românilor din Ungaria (UCRU) - organizație civilă compusă din 12 asociații și societăți culturale afiliate. Uniunea are drept scop principal reprezentarea valorilor culturale ale românilor din Ungaria. Președintele UCRU este dr. Ioan Ciotea, reales în martie 2004. Sediul UCRU este la Gyula (Jula). UCRU administrează editura de carte "Noi" și publicația săptămânală "Foaia Românească".

3. Institutul de Cercetări al Românilor din Ungaria a fost înființat în anul 1993 de către Comunitatea Cercetătorilor și Creatorilor din Ungaria în scopul derulării unei activități științifice pentru identificarea valorilor culturale care asigură existența și continuitatea românilor pe meleagurile ungare. Institutul cu sediul în clădirea care aparține UCRU, în Gyula, funcționează cu trei secții: etnografie, lingvistică-literatură și istorie; este condus de dr. Maria Berenyi. Institutul organizează în fiecare an un simpozion în cadrul căruia, timp de două zile, cercetători și colaboratori ai institutului prezintă lucrări în domeniu, pe baza rezultatelor cercetărilor efectuate, publicate ulterior în volume.

- La *2 octombrie 2004*, a avut loc, la *Gyula*, inaugurarea **"Centrului de Informare și Documentare a Românilor din Ungaria"** (concomitent cu organizarea, de către AȚRU, a *Zilei Culturii Românilor din Ungaria*).

- **Comunitatea românească din Ungaria - date oficiale ungare:**

- 1920 (date ungare) - 23.700 români (exclusiv credincioșii de rit ortodox)

- 1930 (date ungare) - 16.221 români (exclusiv credincioșii de rit ortodox)

- 1944-45 (date provenind de la comunitatea românească) - cca. 50.000 români și cca. 100.000 de vorbitori de limbă română

- 1990 (recensământ ungar) - 10.740 români ("după naționalitate"), 8.730 români ("după limba maternă"), 49.355 cunoscători ai limbii române

- 2001 (recensământ ungar) - 8.482 persoane consideră limba română ca fiind limba maternă, cei ce se declară români sunt doar 7.995 (o scădere cu 25% față de 1991), cei ce folosesc limba română ca instrument de comunicare sunt 8.251 persoane.

Situația bunurilor Fundației Gojdu

Dialogul politico-diplomatic cu privire la reglementarea situației bunurilor **Fundației Gojdu** se focalizează pe concretizarea punctelor din Strategia comună româno-ungară privind bunurile Fundației Gojdu (înaintată de partea română la 11 decembrie 2002, la București) - înființarea în cadrul **Curților Gojdu din Budapesta**.

- *Institutului Parteneriatului Strategic Româno-Ungar*

- *Muzeului memorial "Emanuil Gojdu"*

- *Bibliotecii bilingve "Emanuil Gojdu"*

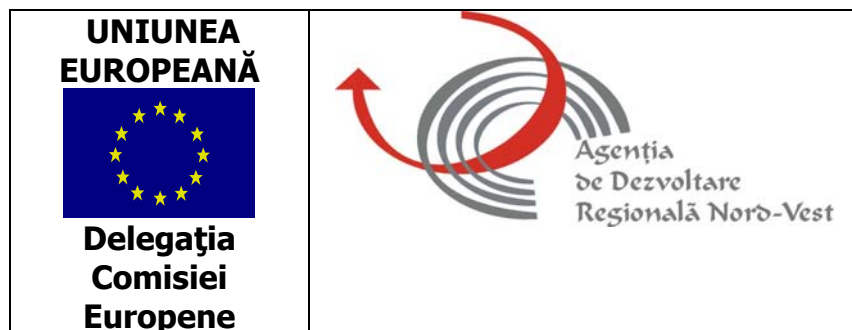
- *Liceului bilingv "Emanuil Gojdu"*

- *Bursei comune "Emanuil Gojdu" acordate de Fundația*

Gojdu

Direcția Europa Occidentală - Europa Centrală - Ianuarie 2005

Anexa nr. 4 Model de Protocol de parteneriat strategic

PROTOCOL DE PARTENERIAT

**COORDONAREA COMUNICĂRII PRIVIND
ADERAREA LA UNIUNEA EUROPEANĂ**

între

**Delegația Comisiei
Europene în România**

și

**Agenția pentru Dezvoltare
Regională
Nord -Vest**

numite în continuare "Partenerii"

Având în vedere misiunea **Delegației** de a susține pregătirile României pentru aderarea la Uniunea Europeană, inclusiv în domeniul comunicării publice,

Având în vedere misiunea **Agenției pentru Dezvoltare Regională Nord-Vest** de a contribui la pregătirea aderării României la Uniunea Europeană, inclusiv prin activități de informare,

Având în vedere că aderarea poate fi benefică pentru toți românii numai dacă este susținută de cetățeni informați,

Având în vedere că data prevăzută pentru aderare este 1 ianuarie 2007,

Având în vedere că procesul de comunicare despre implicațiile aderării la Uniunea Europeană trebuie să continue și să se intensifice după 2007

Partenerii decid

să încheie un parteneriat strategic de comunicare, în conformitate cu Strategiile de Comunicare și Planul de Acțiuni detaliat, care sunt anexate prezentului protocol și reprezintă o parte integrantă din acesta.

Protocol intră în vigoare la data semnării sale, fiind valabil pentru un an. Monitorizarea acestuia se va face prin întâlniri periodice și informare reciprocă.

Convenit și semnat astăzi, 25 august 2005 de către:

Jonathan SCHEELE

Claudiu N. COȘIER

**Șeful Delegației Comisiei
Europene în România**

**Directorul Agenției pentru
Dezvoltare Regională Nord -
Vest**

Anexe:

- 1.Strategia de comunicare a Delegației Comisiei Europene în România;*
- 2.Strategia de comunicare a Agenției pentru Dezvoltare Regională Nord – Vest;*
- 3.Planul de Acțiuni.*
- 4.*

Sursa: Internet, Protocol, parteneriat strategic

Anexa nr. 5 Dimensionări ale procesului integrării frontierelor europene

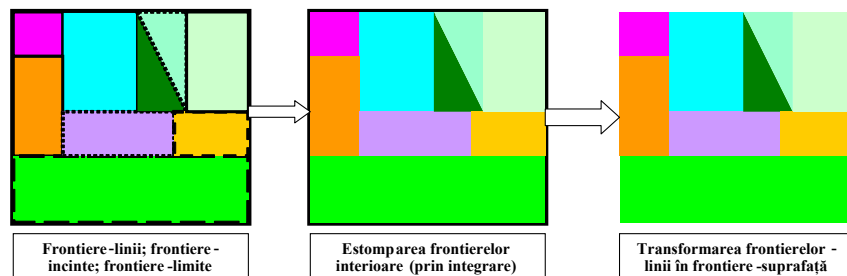
În strategiile de parteneriat și în parteneriatele strategice frontierele au un rol foarte important. Ele se transformă de o manieră previzibilă, în sensul funcțiilor lor de linii care separă și unesc, și, în același timp, de o manieră surprinzătoare, ceea ce le conferă, în viitor, mai ales în procesul de integrare economică, politică, socială, informațională și militară, dimensiuni dinamice greu de anticipat. Acest proces de transformare a frontierelor ar putea avea următoarea configurație:

- divizarea unora dintre frontierele stabilite după cele două războaie mondiale, revenirea la o parte dintre vechile frontiere sau apariția unor entități statale noi (cazul spațiului ex-iugoslav și al spațiului ex-sovietic);

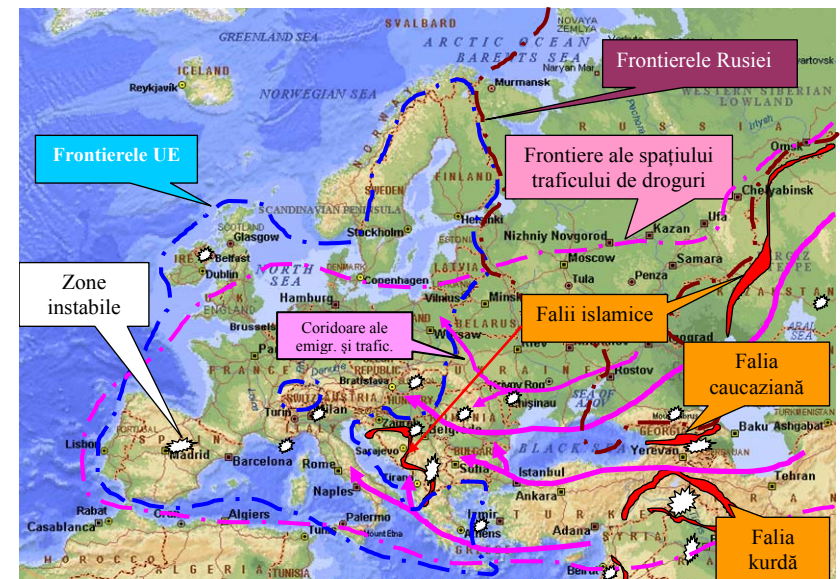
- transformarea frontierelor-linii în frontiere-suprafață, adică în entități relativ omogene, puternice și stabile, cu rol foarte important în procesul de integrare europeană, în sensul că, în UE, se vor integra entități și nu spații fluide, incerte și tensionate;

- trecerea de la frontierele-linii de despărțire, de la frontierele care delimitează și separă la frontierele care unesc și reunesc și construirea, pe această bază, a noii frontiere europene.

Transformarea frontierelor

Dar procesul de transformare a frontierelor nu este și nu poate fi rectiliniu, simplu și pe deplin previzibil. Frontierele-linii devin frontiere suprafață, pe măsură ce economia, cultura, informația, interesele și valorile entităților statale (întrucât despre ele este vorba) se omogenizează, se consolidează, se integrează. Acest proces, care se opune federalizării și fragmentării, va estompa falii și, la rândul lui, va genera falii, întrucât lumea nu a fost și, probabil, nu va fi niciodată pe deplin unitară.

Falii și frontiere

(Ca suport, este folosită o hartă a Europei de pe Encarta 1998)